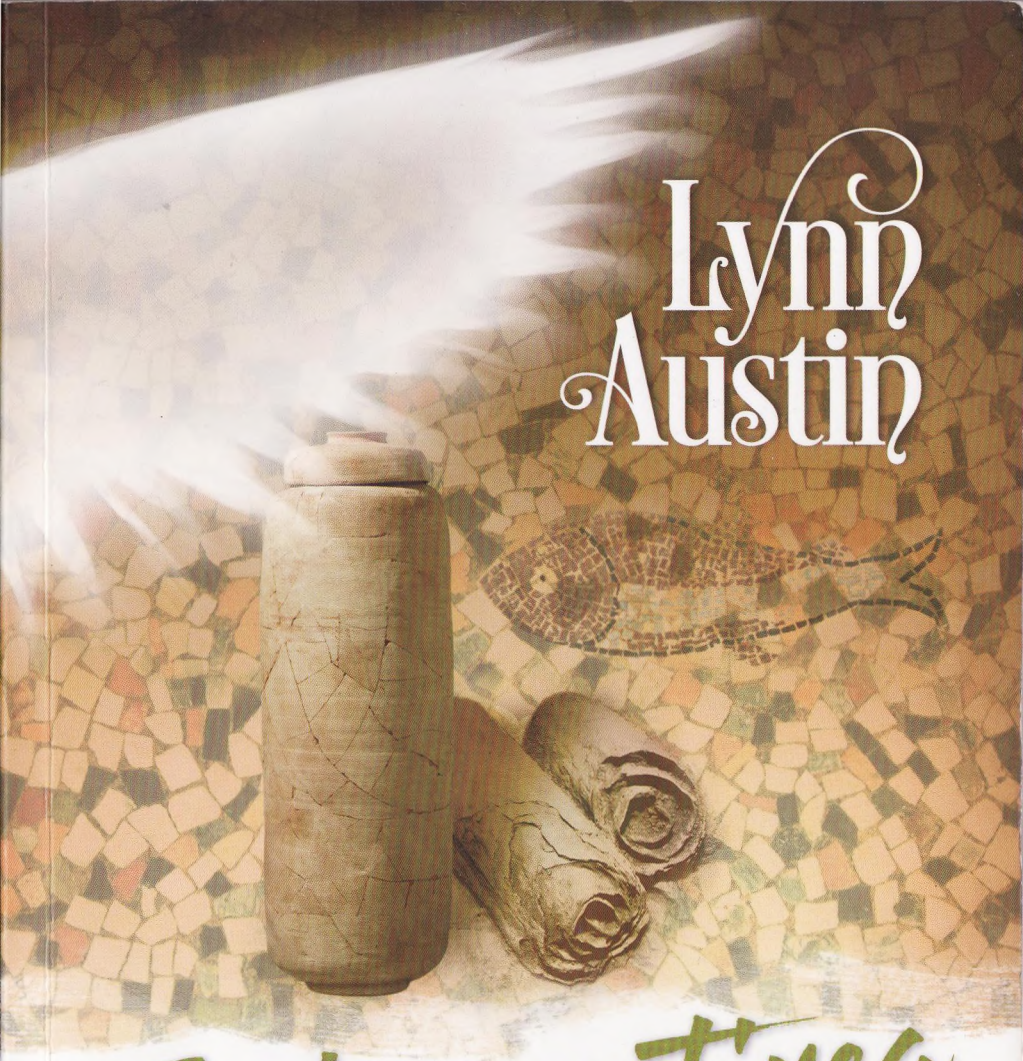

Lynn Austin

Sub ocrotirea aripilor Lui

ROMAN

Lynn Austin este autoarea a numeroase cărți de ficțiune pe teme biblice şi istorice, vândute deja în peste 1,5 milioane de exemplare în lumea întreagă. De formație cadru didactic, îşi petrece timpul scriind şi conferențiind. Opt dintre romanele sale istorice au fost premiate cu premiul Christy, iar romanul *Tărâmuri ascunse* a fost ecranizat de Hallmark. Lynn locuieşte, în prezent, în Michigan împreună cu soțul ei.

Sub ocrotirea ARIPILOR LUI

Traducere de Narcisa Țiulete

Lynn Austin

Casa Cărții, Oradea
2015

Copyright © 2000 Lynn Austin
Cartea a fost publicată în limba engleză cu titlul *Wings of Refuge*, la Bethany House Publishers, un imprint al Baker Publishing Group, Grand Rapids, Michigan, 49516, SUA.
Toate drepturile rezervate.

Citatele biblice sunt preluate din traducerea Dumitru Cornilescu.

Toate drepturile asupra ediției în limba română aparțin editurii Casa Cărții. Orice reproducere sau selecție de texte din această carte este permisă doar cu aprobarea în scris a editurii Casa Cărții, Oradea.

Sub ocrotirea aripilor Lui
de Lynn Austin
Copyright © 2015 Casa Cărții
OP 2, CP 30,
410670, Oradea
Tel./Fax: 0259-469 057; 0359-800761; 0728-874975
E-mail: info@ecasacartii.ro
www.ecasacartii.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Austin, Lynn
Sub ocrotirea aripilor Lui / Lynn Austin ;
trad.: Narcisa Țiulete. - Oradea : Casa Cărții, 2015
ISBN 978-606-732-030-5

I. Țiulete, Narcisa (trad.)

821.111(71)-31=135.1

Traducerea: Narcisa Țiulete
Editarea: Camelia Luncan
Tehnoredactarea și corectura: Timeia Pop
Coperta: Marius Bonce

Tiparul executat la Metropolis srl, str. Nicolae Jiga 31, Oradea
Tel./Fax: 0259-472 640

Lui Ken, Joshua, Benjamin și Maya,
pentru sprijinul și dragostea lor neabătute.

„Domnul să-ți răsplătească ce ai făcut
și plata să-ți fie deplină din partea Domnului,
Dumnezeului lui Israel, sub ale cărui aripi
ai venit să te adăpostești!"
Rut 2:12

„Ideea centrală a religiei iudaice este răscumpărarea...
Evreii au promis să trăiască pe acest pământ
ca un popor pus deoparte,
astfel încât felul lor de viață să stea mărturie...
pentru răscumpărarea ultimă, universală."
Rabbi Irving Greenberg, *The Jewish Way* [Felul de viață al evreilor]

Capitolul 1

Tel Aviv, Israel – 1999

Viața lui Abigail MacLeod nu o pregătise să facă față șocului resimțit atunci când Beniamin Rosen își dădu duhul în brațele ei. Era singură în aeroportul din localitatea Lod din Israel, la mii de mile depărtare de casa ei din Indiana, la ani lumină de viața cu care era obișnuită ca soție, mamă și profesoară. Moartea acestui om, împușcat de un asasin, fusese atât de violentă, atât de neașteptată, încât nu mai fu în stare decât să-i legene șocată trupul neînsuflețit, sperând că se va trezi curând din acest coșmar. Dar sângele domnului Rosen, care se îmbiba în rochia ei cea nouă de bumbac, lipindu-i-o de piele, era prea cald, prea adevărat ca să fie doar un vis.

E clar că n-ar fi trebuit să traverseze Atlanticul. Oceanul ar fi trebuit să rămână linia de demarcație dintre viața normală și haos. Însă nu fusese viața un haos și ieri dimineață, înainte să plece de acasă? Pelerinajul în Israel ar fi trebuit să reprezinte un nou început, la cei patruzeci și doi de ani pe care îi avea. Însă, până acum își pierduse deja bagajele, fusese forțată să se îmbarce într-o aeronavă israeliană, amenințată cu bomba și fusese martora decesului unui om cu suflet ca de părinte, cu care se împrietenise și care, acum, zăcea prăbușit în poala ei, pe podeaua aeroportului.

Interogatoriul care urmase la poliție fusese o adevărată scenă de film polițist, ca cele pe care soțul ei le urmărea cu plăcere la televizor, doar că de data aceasta Abby nu putea să schimbe

canalul sau să se retragă în dormitor, cu o carte bună în mână. După ce îl luaseră pe omul decedat din brațele ei, polițiștii o înveliseră cu o pătură peste umerii care încă îi tremurau, apoi o puseseră pe un scaun de metal, cu spătar rigid, din biroul serviciului de securitate al aeroportului.

Acum își freca mâinile în încercarea de a le opri din tremurat. Abia dacă recunoștea figura răvășită, împroșcată cu sânge a femeii care o privea din oglinda de pe peretele din față. Era oare o oglindă transparentă? Era urmărită din partea cealaltă? De ce o interogau ca și când ar avea ceva de-a face cu moartea domnului Rosen?

— Vorbiți mai tare, vă rog, doamnă MacLeod, zise unul dintre polițiști. Reportofonul vechi, așezat pe masa din fața ei, bâzâia enervant, în timp ce banda se derula încet-încet de pe o rolă pe alta.

— Mm... îmi cer scuze. Mi-a spus că îl cheamă Beniamin Rosen, repetă ea parcă a o suta oară. L-am cunoscut în cursa de Amsterdam; a stat lângă mine. Dădea un telefon pentru mine la Institutul Arheologic când a fost împușcat. Nu am văzut de către cine.

Luă o gură din apa călduță pe care i-o dăduseră, dorindu-și să nu fi plecat niciodată din Indiana. Apoi adăugă fără putere:

— Eu nu aveam chestii din alea pentru telefon. Cum le spuneți? Ăă... fise. Domnul Rosen a spus că am nevoie de fise ca să pot da telefon.

Cineva bătu la ușa biroului neîncăpător și, după un scurt dialog în ebraică, polițiștii care o interogaseră ieșiră unul după altul. În locul lor, veniră doi bărbați îmbrăcați civil. Cel mai în vârstă se apropia de 60 de ani, cu o mustață ca cele din reclamele la lapte, iar părul – o blăniță albă, cârlionțată ca a unui pudel. Trăsăturile grave, reci, păreau înrăite de viață, ca și când violența își lăsase amprenta în beton. Cel mai tânăr, nu cu mult mai mare decât fiul lui Abby, Greg, avea părul negru, ondulat și barba creață. Cu armele la șold și expresii identice pe fețele serioase, mesajul lor era clar: *Ai dat de bucluc, Abby MacLeod!*

— Sunt agentul Dov Shur, iar el este agentul Kol, îi zise bărbatul mai în vârstă.

Trase unul dintre scaunele de metal și se așeză la masă, în partea opusă. Agentul Kol rămase în picioare, de parcă ar fi păzit ieșirea.

— Am vrea să o luați de la capăt, doamnă MacLeod, și să ne spuneți tot ce s-a întâmplat.

O trecu un val de disperare și epuizare.

— Iar? Dar deja am spus poliției tot ceea ce am avut de spus.

Agentul Shur scoase legitimația cu fotografie din buzunarul de la cămașă și o așeză în fața ei, pe masa verde, scrijelită ca și când, folosită nepotrivit, ar fi fost gata să explodeze. Abby nu putu citi decât numele agentului și Israel, dar arăta destul de oficial.

— Ați vorbit cu serviciul de securitate al aeroportului și cu poliția locală, zise acesta. Noi reprezentăm guvernul israelian. Un fel de CIA pentru americani.

Scoase un pachet de țigări și îi oferi și ei una. De vreme ce Abby refuză clătinând din cap, își aprinse țigara și începu să fumeze, fără să o întrebe dacă este de acord. Apoi își vârî din nou mâna în buzunar și puse o altă legitimație în fața ei. Era la fel ca a lui, doar că avea numele și fotografia bărbatului mort.

— Beniamin Rosen lucra pentru noi, zise el încet.

Abby înghiți în sec. Filmul polițist de mâna a doua tocmai se transformase într-un film de spionaj de mâna a doua, alt gen preferat de soțul ei. Ce păcat că nu s-a uitat mai des cu el la filme de spionaj, acum ar fi știut unde duceau toate acestea! James Bond era de neînvins, însă femeile în rol principal mureau, de regulă.

Fumul usturător de țigară îi umezea ochii și o împinse să își dreagă glasul.

— Dar domnul Rosen mi-a spus că este specialist pe probleme de agricultură. Zicea că lucrează la... cum ziceți când se cresc plante în deșert?

— Hidrologie în zone deșertice? se oferi să adauge agentul mai tânăr care stătea lângă intrare.

— Da, așa a zis.

Abby se liniști, ca și când cuvântul corect i-ar fi apropiat mai mult de rezolvarea misterului.

Shur încuviință din cap, scoțând fum pe nări ca un dragon.

— E adevărat. Rosen se ocupa de plante. În Israel, toți trebuie să jucăm mai mult de un singur rol ca să supraviețuim. *Ein breira* spunem noi în ebraică, n-avem de ales.

Își vârî mâna în celălalt buzunar de la cămașă și îi întinse lui Abby un carnet mic, albastru. Îi luă puțin ca să își dea seama că era pașaportul ei.

— Sunteți Abigail Ruth MacLeod, citi el. Numele înainte de căsătorie, Dixon; patruzeci și doi de ani, căsătorită cu Mark Edward MacLeod, patruzeci și patru de ani, vicepreședinte în cadrul firmei de calculatoare, Data Age; doi copii: Gregory William, douăzeci de ani, studiază inginerie la Purdue University; și Emily Anne, optsprezece ani, care a absolvit liceul acum două săptămâni și va merge în toamnă la facultate.

Un fior de groază o cutremură în timp ce omul repeta sec toate aceste date despre familia ei, despre care știa că nu sunt în pașaport. Și nici ea nu le spusese polițiștilor.

— Locuiți în Carmel, Indiana, o suburbie a orașului Indianapolis, continuă acesta, unde predați istorie la liceu. Soțul nu mai locuiește cu dumneavoastră de patru luni și jumătate și ați început de curând procedurile pentru divorț.

Abby tocmai să pregătea să protesteze dorind să menționeze că doar consultase un avocat, nu înaintase încă dosarul de divorț, însă își dădu seama cât de ridicolă era toată această situație, absolut ridicolă.

— Acum, vă rog, doamnă MacLeod. Spuneți-ne de la început tot ce vă amintiți până în momentul morții lui Beniamin Rosen.

— Vă putem aduce ceva? o întrebă dintr-odată bărbatul mai tânăr. Vă este foame? Sau sete?

Abby își aminti că soțul ei îi povestise despre comportamentul tipic de „polițistul bun-polițistul rău" și îi veni să plângă. Refuză clătinând din cap, simțindu-și stomacul prea întors pe dos de la șocul și spaima prin care trecuse pentru a putea înghiți mâncare.

— Atunci puteți, vă rugăm, să ne mai spuneți încă o dată povestea dumneavoastră, de la început?

Abby trase adânc aer în piept, tulburată.

— Este prima dată când călătoresc peste ocean, începu ea. Știți, urăsc zborul cu avionul. Mă îngrozește, de fapt...

Aeroportul Schipol, Amsterdam – 1999

— Doamnelor și domnilor, căpitanul a început aterizarea pe aeroportul Schipol din Amsterdam, unde vom ajunge în câteva minute. Vă rugăm să vă puneți centurile de siguranță și să respectați semnalul „Fumatul interzis".

Pentru o clipă, avionul atârnă suspendat în aer, timp în care motoarele asurzitoare își schimbară direcția.

— Detest acest moment, murmură Abby, abia respirând. Îl detest, îl detest, îl detest!

Se agăță de cotiere, speriată de moarte, și se lipi bine de scaun. În fața hubloului plana, ca o farfurie, peisajul olandez.

Închise ochii și încercă să se roage. Unul dintre motivele pentru care alesese pelerinajul în Israel fusese dorința de a-și reface relația de mult neglijată cu Dumnezeu, dar în acel moment nu-și putea aminti din viața ei de credință din copilărie decât rugăciunea „Tatăl nostru". Nu prea era un moment potrivit să se roage pentru pâinea cea de toate zilele, oricum n-ar fi putut băga nimic în gură. Nici să-și ceară iertare pentru greșeli, de vreme ce nici ea nu îl iertase pe Mark pentru ale lui. Adăugă „învață să te rogi" pe lista mentală a țelurilor spirituale și slăbi strânsoarea cotierelor cât să poată căuta o tabletă antiacidă în buzunar și să bage repede una în gură. Mesteca deja a patra tabletă când mecanismul de aterizare lovi pista și avionul redirecționă motoarele cu un vuiet care îi aducea mângâiere. Mai avea de îndurat o decolare și o aterizare și va fi în Israel.

În timp ce avionul se apropia de capătul pistei, Abby trase bagajul de sub scaun și căută repede pașaportul și harta capitalei Amsterdam. Pasagerii se îngrămădiră pe culoar, scoțându-și gențile și bagajul de mână din compartimentul destinat acestora deasupra scaunelor, dar ea rămase așezată, revizuindu-și planurile zilei pentru turul capitalei Amsterdam: Palatul Regal, Casa Anne Frank, Muzeul Van Gogh.

Ora locală, după cum anunțase însoțitoarea de zbor, era 6:50 a.m. Următorul zbor, cel către Tel Aviv, în care trebuia să se îmbarce, era la 5:20 p.m., ceea ce îi lăsa destul timp pentru cumpărături și vizitarea obiectivelor turistice, deși ceasul interior îi spunea că este timpul de culcare, nu de vânzoleală prin Europa. Acasă era miezul nopții, iar în avion nu dormise deloc. Cine se putea relaxa suspendat la mii de kilometri deasupra congelatului Atlantic? Fratele ei, Sam, îi prescrisese niște somnifere, dar nu luase niciunul. Voia să fie conștientă, să se poată ruga în caz că avionul se scufunda în mare.

În sfârșit, Abby își făcu loc pe culoarul aglomerat și se așeză în rând cu ceilalți pasageri care coborau pe rampa avionului. Fu întâmpinată de mulțimea de indicatoare într-o limbă străină și simboluri internaționale, oameni de toate naționalitățile care vorbeau în toate limbile posibile și treceau grăbiți pe lângă ea, îmbrăcați în culori care făceau parcă reclamă Națiunilor Unite. Cel mai mult o intimidau agenții de securitate care străjuiau aeroportul îmbrăcați în haine de camuflaj, cu mitraliere, și îi reaminteau că plecase în călătorie într-o lume dominată de terorism.

— Ceva îmi spune că nu mai suntem în Kansas, Toto*, murmură Abby.

Până acum nu părăsise niciodată America de Nord, rar călătorise departe de casa ei din Indiana, așa că aproape că nu îi venea să creadă că este la jumătatea globului, în drum spre Israel. Amintindu-și că era în această călătorie de una singură, îi dădură lacrimile. Plângea ușor la oboseală. „Îți cad ochii de somn și lacrimi", o necăjea soțul ei. Amintirea neplăcută a lui Mark o înfurie. În primul rând, trădarea lui o împinsese aici. Își ridică nervoasă bagajul mai sus pe umăr, făcându-și curaj. Cine avea nevoie de el? Se va descurca foarte bine și pe cont propriu.

Abby se alătură mulțimii spre coada care se forma la vamă. În timp ce aștepta, studie fotografia din pașaport și văzu o femeie atrăgătoare de vârstă mijlocie, având „cute de expresie" plăcute — refuza să le spună riduri — la colțul ochilor și al gurii. Părul șaten

* Aluzie la replica din *Vrăjitorul din Oz* (n.tr.).

închis, tuns scurt, modern, îi cădea pe frunte deasupra ochilor de un albastru azuriu. Un dinte frontal o necăjea, rămas ușor strâmb în urma unei căzături din copac la vârsta de opt ani. În fotografie părea să aibă privirea pierdută, dar cine nu ar arăta așa jelind moartea a douăzeci și doi de ani de căsnicie?Arăți mai bine în realitate, mami, o asigurase fiul ei, Greg. Fotografiile din pașaport arată tot timpul foarte serioase, ca pozele de buletin.

— Următorul? Doamnă?

Era rândul lui Abby să treacă linia magică. Ofițerul de la vamă îi puse viza pe pașaport și îi făcu semn cu mâna să meargă mai departe. Era în Europa, pentru prima dată în viața ei pe cont propriu. Putea să facă asta. Nu avea nevoie de Mark sau de altcineva să o țină de mână.

În timp ce restul pasagerilor se aliniaseră în jurul benzii rulante să-și ia bagajele, Abby se îndreptă spre holul principal al aeroportului, nerăbdătoare să-și înceapă vizita în Amsterdam. Agentul de turism din Indianapolis o asigurase că valiza îi va fi transferată direct în zborul de Tel Aviv, dar o sfătuise să-și facă înregistrarea la biroul israelian de zboruri și să își ridice rezervarea înainte să prindă autobuzul care mergea în Amsterdam.

Parcă traversase toată Olanda și jumătate din Franța până ajunse la ghișeul de zboruri către Israel, care era izolat de toate celelalte, la capătul cel mai îndepărtat al aeroportului. Agentul de turism o avertizase, de asemenea, că israelienii sunt fanatici în ce privește securitatea, dar tot o trecură fiori când îi văzu pe cei trei ofițeri de la ghișeul de bilete purtând arme atârnate de umăr sub vesta uniformei. Pasageri nervoși se strânseră la ghișeu, fumând, stând pe valize, vorbind tare în ebraică, după cum i se păru lui Abby. Se așeză la rând, nemulțumită că irosește din timpul de vizită a obiectivelor turistice.

După zece minute, ajunse la ghișeu și îi dădu ofițerului biletul său.

— Aș vrea să confirm locul, vă rog. Am rezervare mai târziu, în această seară, pentru zborul de la ora 5:20 p.m.

Ofițerul se încruntă.

— De unde ați cumpărat biletul?

— De acasă... din Indianapolis...

— Nu există niciun zbor la ora 5:20 p.m., zise ofițerul pe neașteptate.

— Ce vreți să spuneți? S-a anulat?

— Nu, acest zbor nu există. Nu avem niciun zbor cu acest număr și nici vreun altul care să decoleze la ora aceasta.

Abby se străduia să nu intre în panică.

— Ei bine, este vreun alt zbor pe care l-aș putea lua spre Tel Aviv azi?

— De unde ați rezervat acest bilet? îi trânti ofițerul întrebarea, de parcă ar fi amenințat-o cu o armă.

— Nu l-am rezervat eu. Merg la un curs postuniversitar de specializare în arheologie pe perioada verii. Școala a organizat toată excursia.

— Ce școală?

— Western Evangelical Seminary. Biroul domnului dr. Voss a făcut...

— Deci, faceți parte dintr-un grup?

— Da...

— Și unde sunt ceilalți?

— Ei bine, ei sunt într-un alt zbor. Ne întâlnim în Tel Aviv.

— Și de ce nu călătoriți cu grupul dumneavoastră?

Abby ezită. Adevărul era că toți ceilalți călătoreau prin Atena, care avea o reputație proastă pentru atacuri teroriste. Teama ei de a fi deturnată întrecuse dorința de a vizita orașul antic. Dar era potrivit oare să își mărturisească această temere tocmai unui ofițer înarmat?

— Școala este în Colorado, zise Abby în cele din urmă, dar pe timpul verii vin studenți din toate colțurile Statelor Unite. Este un sit arheologic, știți, sponsorizat de Institutul Arheologic Israelian.

— Cât de bine îl cunoașteți pe bărbatul care v-a cumpărat acest bilet?

— Nu ne-am întâlnit niciodată, dar...

— Un moment, vă rog.

Ofițerul se ridică de pe scaun și se făcu nevăzut după ușa care se afla în spatele ei.

Abby bătea cu degetele pe tejgheaua ghișeului. *Minunat! Pur și simplu, minunat*! Pentru această excursie strânsese bani din salariul ei derizoriu de profesoară, iar bugetul nu îi permitea cheltuieli neprevăzute. Poate era mai bine să ia următorul zbor înapoi spre casă.

Ofițerul de la ghișeul de bilete se întoarse cu un bărbat mai în vârstă, a cărui legitimație arăta că este directorul. Arma lui era mult mai mare decât a celorlalți.

— De unde ați cumpărat acest bilet? întrebă.

Abby arătă către ofițerul care stătea tăcută lângă el.

— Am mai explicat o dată...

— Mai explicați încă o dată, vă rog.

— Dr. Theodore Voss de la Western Evangelical Seminary, din Colorado, mi-a trimis biletul prin poștă.

— Îl cunoașteți pe acest dr. Voss personal?

— Nu ne-am întâlnit niciodată. Am vorbit doar la telefon.

Directorul își frământa mustața în timp ce tasta la computerul pe care se afla baza de date a aeroportului. Începeau să o doară picioarele. Își așeză jos bagajul și așteptă cinci minute până când directorul verifică ceva la computer.

— V-a rugat acest dr. Voss să duceți ceva în Israel pentru el sau v-a dat vreun pachet de orice fel?

— Doar un dosar cu informații despre săpături și cursul postuniversitar de specializare pe care îl voi face.

— Pot să îl văd, vă rog?

Abby scoase din geantă dosarul înțesat cu hârtii și i-l dădu. Femeia-ofițer ieși cu el cu tot. Ce se întâmpla oare?

— Zborul pentru care aveți rezervare nu există, spuse directorul, punând biletul pe tejghea, în fața ei.

I-o spuse ca și când ar fi făcut ceva rău.

— Ei bine, este vreun alt zbor spre Tel Aviv pe care aș putea să îl iau în locul acestuia?

— Zborul 1013 decolează la 8:00 în această dimineață.

Abby aruncă o privire la ceasul de deasupra tejghelei.

— Dar... dar acesta pleacă în mai puțin de o oră! Nu există niciun zbor mai târziu?

Omul clătină din cap. Abby oftă la gândul că planurile ei de a vizita obiectivele turistice din Amsterdam se spulberaseră.

— Ei bine, bănuiesc că va trebui să îl iau pe acesta, atunci.

Începu să tasteze din nou. După câteva minute, ofițerul se întoarse cu dosarul, iar Abby îl îndesă înapoi în geantă.

— Și valiza mea?

— Dacă a fost etichetată cu numele companiei de zbor israeliene, va fi trimisă în zona noastră de bagaje. Vă veți îmbarca la poarta 96, zona C.

Îi înmână biletul de cum ieși la imprimantă.

— Următorul?

Lui Abby nu-i plăceau schimbările. Avusese parte de mult prea multe schimbări în ultimele luni. Își puse din nou bagajul pe umăr și urmă indicatoarele spre zona C, prin punctul de securitate. Agenții de pază și armele se înmulțeau ca virușii.

Poarta 96 se afla în cel mai îndepărtat colț al zonei, izolat de restul aeroportului. Abby oftă și se cufundă pe un scaun. Simți că cedează nervos. Ceilalți pasageri încă nu începuseră să se îmbarce în avion. Fie treceau încet pe culoar fumând câte o țigară, fie stăteau jos și citeau ziare evreiești într-o tăcere sumbră. Atmosfera era deosebit de tensionată, ca într-un film prost de spionaj. Mai bine ar fi riscat un avion deturnat în Atena.

La ora 8:00, directorul ghișeului de bilete apăru, luă microfonul în mână și făcu următorul anunț, în ebraică, apoi în engleză:

— Doamnelor și domnilor, Zborul 1013 va avea întârziere până la ora 9:30 a.m. Puteți servi un mic dejun gratuit la cafeneaua Skyline.

Abby se aștepta ca anunțul să fie primit cu proteste și mormăieli, dar pasagerii se ridicară efectiv de pe scaune și se împrăștiară pe culoarul lung spre micul dejun gratuit. Abby îi urmă, deși ultimul lucru pe care îl dorea acum era să mănânce. Stomacul îi clocotea din cauza zborului lung și a tensiunii care părea că pusese stăpânire pe zona israeliană de zbor, nemaipomenind de prezența armelor, care o agitau și mai mult.

Pe la jumătatea drumului spre cafenea, o trecu un gând derutant: *ceva nu e în regulă cu avionul!* Meniul gratuit era probabil menit să le distragă atenția, ca pasagerii să nu vadă muncitorii care reparau în grabă motoarele. Dacă era ceva în neregulă, Abby voia să fie în cunoștință de cauză. În niciun caz nu avea de gând să se îmbarce într-o aeronavă defectă. La prima ieșire, se desprinse de viermuiala mulțimii și se întoarse înapoi la poartă.

Sala de așteptare era goală. Se uită pe fereastră și tocmai atunci văzu cum se închide ușa aeronavei israeliene și rampa de îmbarcare se strânge încet. Aeronava uriașă dădu în spate și dispăru din fața ei. Abby se prăbuși pe un scaun și înghiți o altă tabletă antiacidă. Minunat! Sigur era ceva în neregulă cu avionul.

Un agent de curățenie își împingea stingher coșul spre culoar și începu să golească fără chef scrumierele. Abby închise ochii și încercă să aținească. Când îi deschise din nou zece minute mai târziu, omul de serviciu încă golea scrumierele, deși nu era nimeni în sală să le umple. Plătit cu ora, fără îndoială! Când, sprijinit de coș, își aprinse țigara, aproape o bufni râsul. Iată o slujbă care i-ar plăcea și ei: să fumeze și să-și golească propria scrumieră. Omul de serviciu trase adânc în piept întorcând în același timp capul spre ea. Când privirile li se întâlniră, el întoarse brusc ochii în altă parte. Era clar că omul nu muncea. N-avea ce să facă în zona asta părăsită. Și, dacă n-avea de gând să muncească mai mult de atât, n-avea cum să își păstreze slujba prea mult timp.

Abby închise ochii din nou și, încercând să aținească, auzi un ticăit slab. Venea dinspre coșul omului de serviciu. Își pusese alarma să nu rateze pauza de cafea? Dispărând cu tot cu coș în spatele unei uși pe care nu scria nimic, i se păru dintr-odată ceva în neregulă cu el. Avea tenul prea închis la culoare pentru un olandez, era prea tânăr și prea bine făcut pentru un om de serviciu. Era oare un agent de securitate care se dădea drept om de serviciu? Dacă da, pe cine urmărea? Un fior îi trecu prin șira spinării când realiză că este singura persoană din sala de așteptare.

Afară, o aeronavă olandeză trăgea la poarta unde fusese nava israeliană, iar muncitorii împingeau scările spre ușă. Abby urmări îngrozită o duzină de agenți de securitate îmbrăcați

în uniformă, înarmați cu mitraliere, unii însoțiți și de câini, alergând pe scări și intrând în avion. Îi văzu cum scotocesc înăuntru. Sub avion, muncitorii deschiseră cala de bagaje și alți câțiva agenți de securitate și câinii lor se furișară înăuntru. Când terminară inspecția, agenții de securitate asigurară perimetrul avionului, cu mitraliere pe poziții. Ce se întâmplă, totuși?

O singură explicație avea sens. O amenințare cu bomba.

O cuprinse o teamă bolnavă. *O, Doamne, Te rog, nu...* se rugă ea. Inima îi bătea puternic de parcă alergase într-o cursă de maraton. Nu mai putea să respire. Deodată se simți atât de rău, încât se văzu nevoită să fugă în baie și să îngenuncheze lângă vasul de toaletă. Nu avea nimic în stomac, dar toaleta trase apa automat. Când își dădu seama că își lăsase bagajul în sala de așteptare, încercă să se ridice. Genunchii i se împleticeau prea rău ca să poată sta în picioare, așa că se prăbuși pe vasul toaletei. Apa se trase din nou. Ce era cu ea? Citise despre atacuri de panică, dar era prima dată când experimenta așa ceva.

Se ridică greu, încercând să se țină de cabină, dar toaleta trase iar apa. Reuși să se întoarcă unde își lăsase bagajul, sprijinindu-se pe chiuvete, pe spătarele scaunelor și pe orice găsi în drum ca să îi susțină picioarele încovoiate. Se întorseseră deja mai mulți pasageri. Va trebui să se îmbarce în avion în curând.

O, Doamne... Nu pot să urc în avion! Nu pot!

Îi era atât de greață, încât își smulse bagajul și fugi în baie. Tot stomacul îi venise în gât. Ba stând pe vas, ba aplecându-se peste el, apa se trăgea întruna, automat. Plămânii îi pompau atât de tare, încât o luă amețeala.

Rugăciune. Trebuia să se roage. Își aminti povestea cu lâna lui Ghedeon de la școala duminicală și hotărî să pună și ea un semn. *O, Doamne... dacă e ceva în neregulă cu acest avion, dacă nu ar trebui să mă urc în el... fă ca bagajul meu să fie semnul. Dacă nu îmi găsesc valiza, atunci voi ști că trebuie să aștept aici.*

Se așeză pe vasul de toaletă și începu să se roage așa cum nu se mai rugase de ani de zile, până când difuzorul anunță zborul. Ieșind din baie, își surprinse în treacăt în oglindă fața albă ca lavoarul de porțelan.

Agenții trimiseseră în sala de așteptare toate bagajele cu cărucioare masive de transport și îi rugau pe pasageri să își identifice bagajele și să le deschidă. După verificarea fiecărei valize, erau încărcate în cala pentru bagaje, iar proprietarul era lăsat să se îmbarce.

Abby își căută valiza. Nu era în niciun cărucior; exact semnul pentru care se rugase. Nu trebuia să urce în avion. Nu mai putea respira.

— Aveți vreo problemă, doamnă? întrebă directorul cu arma cea mai mare.

— Valiza mea nu e aici.

— Dacă ne completați un formular cu adresa unde veți sta în Israel, o să v-o trimitem acolo. Vă rugăm să vă îmbarcați.

Abby își roti privirea de jur împrejur. Era singurul pasager care mai rămăsese în sală.

— Mm... Mai bine nu. Tot ce îmi trebuie este în valiză. Aștept până apare. Voi lua un alt zbor mai târziu.

— Este singurul zbor spre Tel Aviv astăzi.

— Atunci o să rămân peste noapte. Voi avea astfel ocazia să văd puțin din Amsterdam...

— De ce nu vreți să vă îmbarcați, doamnă?

Ce să spună? Că Dumnezeu îi spusese să nu se îmbarce? O să pară țicnită. O să fie închisă cine știe pe unde, într-o închisoare uitată de lume.

— Eu... eu aș vrea să aștept aici până apare valiza.

— Dar aveți bilet pentru acest zbor. Mă văd nevoit să insist să vă îmbarcați acum. O apucă de braț și o conduse spre ușă.

— Nu... așteptați...

— *Trebuie* să urcați, doamnă MacLeod.

Abby nu își dădea seama ce o șocase mai mult: că îi spusese pe nume sau că o forța să urce în avion, împotriva dorinței ei. Avea voie să facă acest lucru? Ea nu putea să refuze? Nu mai conta ce drepturi avea. Frica o înmuiase suficient încât să nu opună rezistență. Directorul o conduse la locul ei pe culoarul avionului, unde se așeză neputincioasă. Dumnezeu îi răspunsese la rugăciune și îi spusese să nu urce în acest avion, iar ea stătea acum

în acest scaun împotriva dorinței ei, încercând să își pună centura cu mâinile tremurânde.

Sigur o aştepta moartea.

În minutele care urmară, Abby trecu prin clipe groaznice încercând să se pregătească pentru explozia care era convinsă că va avea loc. Copil fiind, mersese la biserică în fiecare săptămână, nemaivorbind de nenumăratele ore de școală duminicală și tabere biblice. Ar fi trebuit să își amintească ce era de făcut în astfel de momente, ce ar trebui să Îi spună lui Dumnezeu. Cu toate acestea, mintea ei era ca o coală albă de hârtie.

Avionul începu să se deplaseze. Însoțitoarele de zbor se agitau de colo-colo, asigurându-se că toată lumea este prinsă în centură, apoi își puseră și ele centurile de siguranță pentru decolare. Abby închise ochii și aeronava se repezi înainte pe pistă. Când simți roțile ridicându-se de la sol îi veni rău din nou, gata să vomite.

O, Doamne, ajută-mă, Te rog!

— Sunteți bine, domniță?

Abby deschise ochii și văzu privirea blândă, îngrijorată a vecinului de scaun. Avea cam șaizeci de ani, era îmbrăcat într-un costum business închis la culoare, cămașă nouă albă și cravată în dungi. Purta o tichie evreiască pe capul fără păr, barba brună, tunsă proaspăt și presărată cu fire grizonante, iar felul său de a vorbi avea o urmă de accent străin. Cu toate acestea, ochii calzi, căprui, crestați la colțuri parcă de prea multe zâmbete, îi câștigară pe loc încrederea lui Abby. Exact ca ochii unui bunic blajin.

— Nu, șopti ea. Sunt foarte speriată...

Îi luă mâna de pe cotiere și o așeză în palma lui.

— Se poate? întrebă el amabil.

Acceptă recunoscătoare, dând din cap, și se simți mai puțin singură.

— Sunteți în perfectă siguranță, dragă domniță. Compania de zbor israeliană are cea mai bună reputație din lume. Și cine nu se poate încrede în pilot, se poate totuși încrede în Dumnezeu.

Reuși să zâmbească firav.

— Exact acest lucru încercam acum... Să mă rog, adică. Din păcate, mi-am cam pierdut exercițiul.

Bărbatul se amuză ușor, avea un râs lin, ca mierea moale.

— Atunci, dați-mi voie. „Cel ce stă sub ocrotirea Celui Preaînalt și se odihnește la umbra Celui atotputernic, zice despre Domnul: El este locul meu de scăpare și cetățuia mea, Dumnezeul meu în care mă încred!" Cum mă descurc până acum?

Abby fu uimită că atacul de panică se potolea.

— Hm, minunat... mulțumesc. Vă rog, nu vă opriți.

— „Pentru că zici: Domnul este locul meu de adăpost! și faci din Cel Preaînalt turnul tău de scăpare, de aceea nicio nenorocire nu te va ajunge, nicio urgie nu se va apropia de cortul tău. Căci El va porunci îngerilor Săi să te păzească în toate căile tale; și ei te vor duce pe mâini, ca nu cumva să-ți lovești piciorul de vreo piatră."

— Este un psalm, nu-i așa?

— Da, așa este. Sunt Beniamin Rosen, apropo. Iar dumneavoastră sunteți...?

— Abby MacLeod. După cum ați ghicit probabil, mi-e frică să zbor cu avionul.

Bărbatul zâmbi din nou.

— Abby, dacă suntem sinceri, multora ne este teamă să zburăm.

Avionul se zgudui brusc. Abby îl strânse mai tare de mână.

— Dumneavoastră vă este frică, domnule Rosen?

— Da, cred că mi-a fost un pic frică acum mulți ani, dar am zburat de atâtea ori, încât m-am obișnuit.

— Călătoriți în interes de afaceri?

— Da. Slujba mă poartă la conferințe peste tot în lume. Sunt un fel de „expert în agricultură", specialist în hidrologie în zone deșertice. Dar nu vă lăsați amăgită de titlu. De fapt, în sufletul meu, sunt un simplu fermier, care caută metode noi de recoltare în zone aride. Dar dumneavoastră, Abby MacLeod? Ce vă aduce în Israel, în ciuda aversiunii față de avioane?

— Sunt profesoară de istorie, arheolog de birou. Acum că cei doi copii ai mei au crescut, am hotărât să îmi împlinesc visul de o viață de a merge într-un sit de săpături arheologice.

— Foarte frumos! Unde veți săpa?

— Vă arăt.

Dacă planul domnului Rosen era să o ajute să nu se mai gândească la temerile ei, funcționa de minune. Recunoscătoare pentru distragerea atenției, Abby își scoase dosarul cu materiale și se

cufundară amândoi în harta și detaliile expediției. În doar câteva minute, Abby era deja relaxată.

— A, văd că este unul dintre locurile unde sapă Ana, zise domnul Rosen. Să nu uitați să îi transmiteți salutări. Ana Rahov este verișoara mea.

Abby căută o pagină goală în carnețel.

— Ați vrea să îi scrieți un bilețel?

Îl urmări fascinată cum scrise în grabă ceva în ebraică, de la dreapta la stânga.

O oră întreagă vorbiră ca și când erau prieteni de o viață. Când însoțitorii de zbor începură să servească masa, Abby deja îi povestise toată întâmplarea prin care trecuse, cum văzuse agenții de securitate care scotoceau avionul, cauza atacului ei de panică. Îi povesti inclusiv cum pusese semnul cu lâna, cum ofițerii o forțaseră să urce în avion în ciuda voinței ei. Omul îi șopti cu compasiune, mângâind-o ușor pe mână.

— Știu povestea cu lâna lui Ghedeon, zise el, și începură să vorbească despre Biblie.

Abby îi arătă Biblia de buzunar pe care o ținea în geantă, un cadou pe care îl primise de la fiica ei, Emily, cu ocazia acestei călătorii.

— Mărturisesc că nu m-am uitat niciodată atent în Scriptura creștină, îi spuse el, răsfoind-o.

— Primele cinci cărți sunt la fel ca Tora noastră... Profeții sunt la fel... a, da, și Psalmii sunt la fel.

Beniamin Rosen o ținu de vorbă pe Abby tot timpul zborului, plecând de lângă ea doar foarte puțin.

— Mă scuzați puțin, vă rog. Este timpul pentru rugăciune. Pot să o împrumut? întrebă arătând spre Biblia ei.

— Da, sigur.

— Poftiți, puteți să aruncați o privire în Scriptura mea cât timp lipsesc. Bineînțeles, nu vă ajută prea mult dacă nu știți ebraică.

Întoarse cartea invers în mâinile ei, zâmbind.

— Așa se ține, se citește de la sfârșit la început.

Își desfăcu centura de siguranță și se îndreptă spre coada avionului, spre un grup de bărbați israelieni. Stăteau în cerc pe

culoar, în spatele avionului, cu capul ascuns sub șalul de rugăciune și cu mișcări legănate în ritmul poeziei ebraice.

Când se întoarse, domnul Rosen și Abby continuară discuția despre religie și Dumnezeu.

— Cred că este bine pentru oamenii de religii diferite să se întâlnească pe teren comun, așa cum am făcut noi, nu crezi, Abby? Cred că Îi face plăcere Celui Sfânt.

Răsfoind Biblia lui Abby, începu să citească:

— „Iată ce plăcut și ce dulce este să locuiască frații împreună! Este ca untdelemnul de preț, care, turnat pe capul lui, se coboară pe barbă, pe barba lui Aaron, se coboară pe marginea veșmintelor lui."

Oftă apăsat.

— Mă tem că în țara mea încă nu am învățat să trăim în unitate.

Timpul de aterizare se apropia. Domnul Rosen își prinse centura, iar aeronava cobora ușor deasupra apelor albastre ale Mediteranei. Abby întrezărea în depărtare fâșia de coastă israeliană.

— Detest aterizările, zise ea, simțind cum i se face iarăși rău.

Domnul Rosen o luă de mână și o ținu de vorbă la fiecare zgomot ciudat și la fiecare viraj ametitor al avionului până când aterizară în siguranță pe pământ. Așteptând pe culoarul avionului, Abby cedă imboldului pe care îl simțea și îl luă în brațe.

— Nu știu cum aș putea să vă mulțumesc, domnule Rosen.

— Nu, plăcerea este toată a mea. Nu am norocul să petrec timp cu o domniță frumoasă în fiecare zi. Acum, dacă îmi dați voie, aș putea să vă ajut la vamă, cu bagajul pierdut. Cred că trebuie să completați niște formulare.

— Nu e nevoie...

— Știu, dar mi-ar plăcea.

Până la urmă, Abby fu recunoscătoare pentru ajutorul său. Pentru că știa mulți oameni care lucrau la aeroport, trecură repede de toate formalitățile. Curând, ajunseră deja în holul de la intrarea aeroportului, lângă ușă, luându-și la revedere.

— Vă așteaptă cineva de la Institutul Arheologic? întrebă domnul Rosen.

— Nu, nu se așteaptă să ajung așa de repede.

— Așa e, ați spus deja că s-au încurcat orele de zbor. Ați vrea să o sun pe Ana să trimită pe cineva?

— Ați făcut deja destul pentru mine, domnule Rosen. Știu că vreți să ajungeți acasă după zborul lung.

Bărbatul zâmbi amabil.

— Un telefon nu ia mult. M-aș simți mai bine să știu că nu vă las la mila taximetriștilor israelieni. Aveți la îndemână un număr de telefon de la institut?

Abby scormoni în geantă după dosarul cu materiale și i-l dădu domnului Rosen.

— Așteptați aici pe scaun, zise el. Mă întorc într-o clipă cu vești bune, bine?

— Cel puțin dați-mi voie să plătesc eu convorbirea.

Domnul Rosen scoase din buzunar o fisă cu formă ciudată.

— Este nevoie de o fisă specială ca asta ca să puteți da telefon. Relaxați-vă. Mă întorc imediat.

Dispăru după colț, unde Abby văzuse un rând de telefoane. Se cufundă într-un scaun de plastic portocaliu, făcându-și vânt cu pașaportul. Căldura îi amintea de luna august de acasă, dar fărâma de Israel pe care o zărea în spatele ușilor de sticlă nu arăta ca Indianapolis – palmieri care se legănau în briza ușoară, lumina aurie a soarelui și semnele de circulație în limba ebraică.

Israel! Nu îi venea să creadă că este în Israel! După ceasul ei, era trează de douăzeci și patru de ore. Abia aștepta să ajungă în camera de hotel, să facă un duș și să se schimbe. Atunci își aminti că nu avea haine de schimb. Lacrimile o năpădiră, dar se abținu să izbucnească în plâns. Oamenii călătoreau și își pierdeau bagajele în fiecare zi. Nu era mare lucru. Gândul că își va suna fiul și fiica în curând și le va spune că a ajuns cu bine o mai înveseli puțin. Oare avea nevoie de fise de telefon ca să poată suna de la hotel? Mai bine să-l întrebe pe domnul Rosen de unde să le cumpere, apoi să-l lase pe bietul om să plece. Făcuse deja destule pentru ea.

Când se ridică să se îndrepte spre telefoane, auzi un pocnet puternic, ca al aparatului electric de etichete de la școală. Dădu colțul și îl văzu pe Beniamin Rosen privind-o fix în ochi, cu ochii mari, gura larg deschisă a mirare. Telefonul atârna lângă perete

în cordon. Hârtiile din dosarul de la institut zăceau împrăștiate peste tot pe jos. Domnul Rosen se ținea cu o mână de marginea cabinei telefonice în încercarea de a-și menține echilibrul, iar cu cealaltă mână apăsa strâns pe piept.

Se gândi că poate are un atac de cord până când văzu gaura zdrențuită și sângele negru țâșnind în afară. O pată vie se împrăștiase pe cămașa albă, scurgându-i-se printre degete. Picături de sânge îi împroșcaseră fața, dosarul cu documente și fereastra cabinei telefonice.

— Ajutor! strigă ea. Să îl ajute cineva, vă rog!

Făcu un pas spre ea cu ochii rugători, buzele i se mișcau în încercarea de a-i spune ceva. Abby deschise brațele spre el și se prăbușiră amândoi la pământ. Vocea lui transmitea un mesaj urgent, disperat, încercând să o facă se înțeleagă ceva.

Apoi, legănat în brațele lui Abby, Beniamin Rosen își dădu duhul.

Agentul Shur se sprijini de masă, aplecându-se spre Abby. Respirația îi mirosea urât, a tutun.

— Spuneți-mi exact ce a zis Ben Rosen, doamnă MacLeod. Chiar dacă pentru dumneavoastră nu are niciun sens. Este foarte important.

Trase adânc aer în piept.

— Singurul cuvânt pe care l-am înțeles clar a fost *trădător*. Zicea că e sigur vorba despre un trădător. L-a repetat de două-trei ori. De asemenea, a mai murmurat cuvântul *tăiat* sau *taie*. Ceva de genul acesta. Apoi... apoi a murit. Omul acela minunat... a murit în brațele mele. Un geamăt pe care îl stăpânise cu mult curaj până acum erupse din adâncul ființei ei. Își acoperi fața și începu să plângă. Niciunul dintre agenți nu mai mișca, nici nu mai scoaseră vreo vorbă.

— Îmi pare rău, spuse ea când se simți în stare să își controleze lacrimile. Este tot ce îmi amintesc. Pot, vă rog, să plec?

— Nu, până nu ne convingem că nu aveți nimic de a face cu toate acestea.

— *Eu*? reuși să zică ea gâtuit.

— Vă urmărim de când ați scos biletul fals în Amsterdam. Este un truc la care teroriștii recurg uneori. Își îmbarcă bagajul într-un zbor de legătură, dar ei nu urcă la bordul avionului din cauza încurcăturii cu biletul. Bineînțeles, cei care se ocupă de bagaje nu cunosc aceste aspecte. Au mii de valize pe care trebuie să le organizeze, astfel valiza care conține dispozitivul cu explozibil ajunge în avion. Ați fost singurul pasager care nu a profitat de micul dejun gratuit. Ați fost singurul pasager foarte atent la inspecția aeronavei. Ați petrecut foarte mult timp în toaleta femeilor, tot trăgând apa după nu știu ce. Și, după cum vă amintiți, ați insistat foarte mult să așteptați alt zbor.

— Dar v-am explicat deja! Eram speriată! Când am văzut agenții de securitate și câinii, mi-a fost teamă că e o bombă. De aceea nu am vrut să urc în avion.

— Într-adevăr. Am primit informații că s-ar putea să fie o bombă cu puțin timp înainte de a ajunge dumneavoastră cu biletul fals. Faptul că nu l-ați întâlnit niciodată pe cel care l-a cumpărat ne-a determinat să vă suspectăm că ați fi un cărăuș.

— Un ce?

— Cineva care livrează ceva unei părți secunde, spuse agentul mai tânăr.

— Pentru toate aceste motive, continuă Shur, Beniamin Rosen a fost desemnat să stea lângă dumneavoastră în timpul zborului.

— Desemnat?

— Da. Și acum este mort.

Abby oftă fără să vrea. Ușa se deschise și un polițist îi înmână lui Shur o hârtie de fax. O studie un moment, apoi o împături în jumătate, îndoind-o de câteva ori cu unghia.

— Fratele tău a locuit o vreme în Beirut, în Libia. Este adevărat?

— Da, dar... doar nu credeți că este...?

Expresia feței agentului Shur îi dădu de înțeles că era exact ceea ce credea.

— Nu, ascultați! Sam este medic. A lucrat în Beirut ca voluntar pentru o organizație misionară. S-a întâmplat cu mulți ani în urmă... și a stat acolo doar o lună.

— Știți că firma de calculatoare pentru care lucrează soțul dumneavoastră, Data Age, este subcontractată în afaceri în care este implicat guvernul Arabiei Saudite?

— Nu, nu știu nimic despre serviciul lui Mark. Eu cu el...

— Ce părere aveți despre autonomia palestiniană?

— Eu... eu chiar nu am nicio părere. Israelul este patria evreilor, nu?

— Aveți relații apropiate cu membri ai credinței islamice, nu? Aveți o prietenă...

Desfăcu hârtia de fax peste care aruncă o privire.

— Pe nume Fatima Rabadi. Este musulmană?

— Da, este prietena mea. Predăm la aceeași școală, dar n-am vorbit niciodată despre religie.

Valuri de căldură și de frig o treceau pe Abby în același timp. Un coșmar. Era un coșmar. Cum putea să-și dovedească nevinovăția? Ar trebui oare să ceară un avocat? Să refuze să mai răspundă la întrebări?

Agentul Shur ridică hârtia de fax.

— În lumina acestor informații noi, doamnă MacLeod, vă rugăm să o luați de la început și să ne spuneți din nou povestea dumneavoastră.

În timp ce bărbatul își scotea o altă țigară din pachet și o așeza între buze, Abby simți că i se face rău. Citise despre diverse forme de tortură care fuseseră folosite de-a lungul istoriei, de la grilajele infame ale Inchiziției Spaniole până la tortura cu apă folosită de chinezi, dar sufocarea lentă cu țigările grețoase ale Orientului Mijlociu era o metodă nouă. Dacă nu ieșea urgent din camera asta îngustă, ar fi fost în stare să mărturisească orice pentru o gură de aer proaspăt.

Agentul israelian își căuta stângaci bricheta când se auzi o bătaie în ușă. Agentul mai tânăr o deschise și un om înalt, cu barbă, păși în fumul albastru.

— Mă scuzați, zise el. Sunt dr. Aaron Bazak de la Institutul Arheologic. Am venit după doamna MacLeod.

Arăta ca dintr-un dicționar „arheologic", cu cămașa și pantalonii scurți, kaki, cocoloșiți, prăfuiți, cizme de lucru cu talpă joasă și pielea bronzată bine. Îi întinse mâna lui Shur, dar agentul îl ignoră. Cei doi bărbați începură să se certe în ebraică, la foc automat.

Abby se lăsase intimidată de insigna de oficial guvernamental a agentului Shur și de aura de funcționar, dar arheologul nici nu tresări. Poate îl ajuta statura de peste 1,82 m, cu peste doisprezece centimetri mai mult decât Shur. Și, poate din cauză că arăta ca un galant atlet olimpic trecut de o vârstă, în comparație cu agentul cocoșat și cu burtă. Abby se chirci în scaun, epuizată.

Încet-încet, cearta căpătă un ton normal. Nici nu realiză că arheologul îi vorbea în engleză până când îi puse mâna pe umăr.

— Doamnă MacLeod?

Aproape sări de pe scaun.

— Iertați-mă că v-am speriat, spuse el. Putem să plecăm acum.

— Serios?

Suna prea bine ca să fie adevărat. Se ridică, dar simți că se învârte camera cu ea. O prinse de mijloc ca să nu cadă. Se simțea foarte mică pe lângă el. O ajută să iasă pe ușă. Cei doi agenți îi urmară.

— Va trebui să vă asigurați că doamna MacLeod este disponibilă pentru întrebări ulterioare dacă va fi nevoie, zise Shur. Nu era o rugăminte, ci un ordin.

Bărbatul de la institut acceptă dând din cap.

— Aveți bagaje? o întrebă el pe Abby.

— Da, adică nu... adică, l-au pierdut. Dar am avut un bagaj de mână.

Unul dintre polițiști i-l aduse și arheologul îl aruncă pe umăr. Abby ieși din aeroport, liberă în sfârșit.

Capitolul 2

Tel Aviv, Israel – 1999

Abby păși afară, în lumina soarelui. Calvarul se sfârșise. Va merge la hotel, va dormi bine în noaptea asta și va avea un nou început mâine dimineață. Spera că se va opri din tremurat în curând și că va putea să se bucure de restul călătoriei. Israel! Era în Israel, gata să participe la săpături arheologice! Un vis devenit realitate.

Deși bărbatul de la institut încă o ajuta să meargă, Abby merse prin parcare împleticindu-se până ajunseră la mașina înghesuită și veche și se așeză pe locul din față. Îi fusese cald în camera strâmtă de interogatoriu, dar în mașina lui era ca în saună, simțea scaunul de sub ea ca un pat de cărbuni încinși. Arheologul porni motorul, reglă sistemul de aer condiționat care stătea să se dezmembreze și porniră imediat pe străzile aglomerate ale Tel Avivului.

— Doamnă MacLeod, îmi pare foarte rău că ați avut o... ăă... cum să spun... o primire atât de *nefericită* în țara noastră.

Arheologul avea o voce gravă, pătrunzătoare și vorbea cu un accent gros, puțin nazal, cu sunete britanice.

— Vă promit că vom face tot ce ne stă în putință să ne revanșăm față de dumneavoastră în săptămânile care urmează.

— Mulțumesc. Și te rog spune-mi Abby.

— Desigur. Sper că ne vom împrieteni... Abby.

El pronunța *A-bi*.

Se uită insistent la el, pentru prima dată, și observă că avea cam patruzeci și cinci de ani. Arăta distins, cu barba și mustața

de culoare șaten închis și părul des, șaten, grizonant, cu cârlionți care-i cădeau dezordonați pe frunte. Ochii, sub niște sprâncene drepte, negre, parcă erau de ciocolată amăruie. Mușchii brațelor i se contractau în lupta cu schimbătorul de viteze. Și-l imagină cu ușurință aruncând roci și mutând piloni prăbușiți pentru a scoate la suprafață ruine exotice.

— Te rog, poți să-mi spui din nou cum te cheamă? întrebă ea. Îmi pare rău, dar n-am reținut de prima dată.

— Este de înțeles după toate prin câte ai trecut. Sunt Ari Bazak, asociatul doamnei dr. Rahov. Vom săpa împreună.

— Bazak? Nu îmi amintesc să fi văzut numele tău pe vreunul dintre materialele pe care le-a trimis dr. Rahov.

Își luă privirea de la trafic și se uită la ea surprins.

— Pentru că m-am înscris acum câteva zile. Proiectul în care trebuia să mă implic a picat din lipsă de fonduri. Dr. Rahov m-a primit în proiectul ei din vara aceasta.

— Știi, dr. Bazak...

— Ari. Pe scurt, de la Aaron.

— Nu știu ce ai spus acolo, în camera aceea îngrozitoare, Ari, dar îți sunt recunoscătoare. La cum s-au purtat cu toții, eram sigură că voi merge direct la închisoare. Nu trece de „Start", nu colecta cei 200$.

— 200$? zise el, încruntându-se. Nu înțeleg...

— Este doar o expresie din jocul Monopoly. Sunt epuizată și nu prea mai vorbesc inteligibil. Dar, orice ai spus acolo, la poliție, mulțumesc că m-ai salvat.

— Doar le-am reamintit că Israel este încă un stat democrat și că, dacă nu au dovezi clare că ești implicată sau acuzații pe care să le înainteze într-un dosar împotriva ta, nu au niciun drept să te mai rețină.

Abby își aminti acuzațiile agentului Shur și o trecu un fior.

— Se purtau ca și când aș fi avut ceva de-a face cu... cu ceea ce s-a întâmplat.

— Este datoria lor să fie suspicioși. La voi în țară poliția nu este la fel?

— Nu știu. Nu am avut niciodată probleme cu poliția. Nici măcar o amendă pentru depășirea vitezei. Mm... apropo de viteză, la voi oamenii conduc tot timpul atât de... repede?

Plimbarea desfășura în fața lor aceeași priveliște pe care o vezi din orice mașină acasă în Indiana, doar că era cea mai imprudentă priveliște pe care o văzuse vreodată. Ari și toți ceilalți șoferi schimbau de pe o bandă pe alta, claxonând, înjurând fără ocolișuri, abia atingând frâna, în timp ce zeci de pietoni se strecurau nepăsători printre ei. Se prinse de marginile scaunului ca să nu se dezechilibreze.

— Te sperie felul în care conduc? întrebă el.

— Da, un pic. Și nu cred că nervii mei mai pot supraviețui încă unui val de adrenalină.

Apăsă pe frână și schimbă pe o viteză mai mică, moment în care un întreg cor de claxoane și strigăte nervoase se dezlănțuiră în jurul lor. Abby ofta.

— Lasă! Am provocat destule probleme pentru ziua de azi.

— Nu ai probleme, Abby, zise el accelerând din nou, ratând la mustață depășirea unui autocar. Nu te vor chema în instanță. Te-au eliberat, nu-i așa? De fapt, mi-au atras atenția să nu vorbim despre... mm... incident... decât dacă vrei tu.

— Ți-au spus ce s-a întâmplat?

Își sprijini capul de tetieră și privi prin parbriz la cerul clar, fără niciun nor, încercând să ignore înjurăturile și traficul infernal.

— Doar că ai fost martora unui atac armat și că victima a murit. Iar eu trebuie să mă asigur că vizita ta în Israel va fi de aici înainte una plăcută. Nu vor publicitate negativă de niciun fel.

— Sunt sigură că mulți turiști s-ar răzgândi dacă ar ști că un agent secret poate oricând muri în brațele lor.

Ari o privi, vădind un amestec de nedumerire și nemulțumire.

— Îmi pare rău, murmură ea.

Abby închise ochii, sperând să evite conversația și traficul chinuitor. Fusese nerăbdătoare să vadă Israelul, dar combinația de căldură și frică îi făcea greață. Nu mai deschise ochii până când mașina se opri câteva minute mai târziu, iar Ari opri motorul.

— Am ajuns la hotel? întrebă ea.

— Nu. La restaurantul meu preferat.

Abby oftă.

— Uite ce e, știu că îmi vrei binele, dar mâncarea este ultimul lucru din lume pe care mi-l doresc acum. Am nevoie de un duș și un pat și...

— Doar nu crezi că o să poți dormi, nu?

— O să iau un somnifer.

— Pe stomacul gol? Nu e o idee bună. Își dădu jos din mașină picioarele lungi și zvelte ca de lăcustă și se duse să-i deschidă ușa.

— Un castron de supă și un ceai, Abby. Îți promit că nu o să regreți. În plus, întârzierea o să ne ajute să evităm traficul.

— Nu pot să ies în public așa, zise ea, arătându-i rochia plină de sânge.

— Israelul este țara vărsării de sânge. Mă îndoiesc că va remarca cineva.

Din amărăciunea cu care o rostise, își dădu seama că nu glumește. De pe bancheta din spatele mașinii scoase o cămașă albastră și i-o dădu.

— Poftim, o poți purta.

Ajutând-o să se dea jos din mașină, să se îmbrace și conducând-o în restaurantul în care n-ar fi vrut deloc să intre, Abby avu un sentiment de ciudă. Îi lipsea inițiativa, era prea drăguță și îi lăsa tot timpul pe ceilalți să o calce în picioare și să-i spună ce să facă. Era invidioasă pe femeile hotărâte, care știau ce vor, ca Lindsey Cook, analista de sistem de douăzeci și opt de ani, colega lui Mark de birou. Hotărâse că îl vrea pe soțul ei și îl luase.

Restaurantul era mic, nepretențios; acasă îi ziceau bodegă. Ari făcu semn să li se aducă meniurile și comandă pentru amândoi în ebraică. Nu conta că era salvatorul ei, o enerva, ducând-o de mână de colo până colo, ca pe un copil, luând decizii în locul ei. Hotărî să nu se atingă de supă, dar în clipa în care chelnerița puse castronul aromat în fața ei, împreună cu un coș de pâine aburindă și un castron de măsline verzi, hotărârea lui Abby se duse pe apa sâmbetei.

— Mm. E delicioasă, zise ea, gustând supa. Ce este?

— Se face cu pui şi legume. Nu ştiu cum îi spuneţi în engleză.

Frânse o bucată de pâine şi o înmuie în supă, mestecând încet.

— Povesteşte-mi despre pasiunea ta pentru arheologie. Ai mai făcut săpături vreodată?

Ea răbufni.

— Uite ce e, ştiu că încerci să fii amabil, dar am răspuns deja la multe întrebări azi, nu mai vreau să...

— Scuze, ai dreptate.

Mâncară fără să vorbească până când tăcerea o făcu să se simtă nepoliticoasă. Dr. Bazak încerca să fie prietenos, dar nu prea reuşeau să se împrietenească. Să fie bariera de limbă? Lipsa ei de experienţă cu străinii? Conversaţia măruntă cu un străin atrăgător aducea a întâlnire amoroasă, iar gândul reîncepe-rii unui astfel de proces, acum că Mark nu mai era în viaţa ei, o neliniştea mult prea mult ca să îl poată duce la capăt.

— Ai vreo specializare, ceva, dr. Bazak? întrebă ea până la urmă.

— O ce?

— Un domeniu anume al arheologiei, ştii, precum hieroglifele egiptene sau ceramica filistină.

— A, da. Înţeleg. Epoca romană. Mă atrage în mod deosebit mozaicul roman.

— Am citit despre excavările din sezonul trecut. Unele ruine descoperite atunci nu datează din epoca romană?

Mestecă uşor o măslină, al cărei sâmbure îl aşeză pe grămada pe care o strânsese, înainte să ridice privirea. Dacă era posibil să roşeşti sub bronzul pronunţat, lui Ari Bazak tocmai i se întâmpla.

— Mă tem că nu ştiu prea multe despre aceste săpături. M-am înscris în expediţie... hm, în ultima secundă, şi nu mi-am făcut temele, aşa cum ţi le-ai făcut tu, după cum se vede.

Un alt pas greşit făcut în relaţia cu acest om. Abby spera că nu va fi nevoită să lucreze în preajma lui.

— Îmi pare rău dacă te-am făcut să te simţi prost. Poate îmi povesteşti despre celălalt proiect.

— Celălalt proiect?

— Cel care a picat.

— A, da... da, acela.

Râdea rar, se pare.

— A fost o mare dezamăgire. Era un sit promițător.

— Unde?

— Ai auzit de Tel Hadar?

Abby clătină din cap.

— Tel Hadar era. Se întoarse la măsline și la pâine și conversația se opri iar. Abby își termină supa repede și goli și ceaiul.

— Foarte bun. Mulțumesc pentru recomandare.

— Mai vrei? Încă o porție?

— Nu, mulțumesc. Aș vrea să mergem la hotel acum.

— Vom sta în Netanya în seara aceasta, cam la treizeci de kilometri de aici. Ești sigură că nu mai ai nevoie de ceva cât încă suntem în oraș?

— Nu, du-mă la hotel înainte să mă răzgândesc și să iau primul zbor spre Indianapolis.

Se înghesuiră înapoi în mașină și Abby se propti bine în scaun pentru încă un drum stresant. Când mașina părăsi orașul, încercă să se bucure de peisaj, dar vitezometrul ajunsese la 100. Ari îi surprinse privirea.

— Nu te îngrijora, sunt kilometri, spuse el. O sută de kilometri la oră sunt cam... hm... șaizeci de mile pe oră.

Doar o consolare neînsemnată în goana lor pe autostradă. Reclame viu colorate, scrise în ebraică, treceau rapid pe lângă ei, amintindu-i lui Abby că este într-o țară străină. Dacă nu ar fi fost reclamele, ar fi fost la fel cu orice autostradă care duce spre un oraș american.

— Ești pentru prima dată în Israel? întrebă el.

— Da, prima dată într-o țară străină, de fapt. Am dus copiii odată cu cortul în Ontario, dar Canada nu se pune. Noi...

Se opri. Niciun „noi". Doar Abby, singură. Cât îi va lua să scape de obiceiul pe care îl avea de douăzeci și doi de ani, să nu mai ia în calcul că este jumătate dintr-un parteneriat, o căsnicie? Luase în serios fiecare cuvânt rostit la altarul din biserica părinților ei din Indiana, când rostise jurământul: „cât vom trăi". Nu și-a imaginat vreodată că Mark nu-și va ține promisiunea.

Abby privi pe furiș la mâinile lui Ari așezate pe volan ca să vadă dacă poartă verighetă. La fel ca ea, nimic pe degete. O privi curios, așteptând să termine propoziția. Dar ea nu știa cum să o termine fără „noi".

— Hm... ai fost vreodată în State, Ari? întrebă ea în schimb.

— Nu până acum. Aș vrea, când am timp.

— Lucrezi la institut cu normă întreagă?

— Mai mult sau mai puțin.

Abby ar fi vrut să întrebe din ce trăia mai exact un specialist în mozaicuri romane în Israel, dar încercările dureroase de a face conversație se dovediseră deja prea obositoare. O extracție de măsea era mai ușoară decât încercarea de a se amesteca în treburile lui Ari Bazak. Restul călătoriei trecu în tăcere.

Hotelul era o construcție modernă, înaltă, cu vedere la Marea Mediterană. Apropiindu-se de hotel, Abby întrezări o bucățică de apă licărind în lumina puternică a soarelui. În mod normal, și-ar fi aruncat pantofii imediat din picioare și s-ar fi dus la o plimbare lungă pe plajă, dar era prea epuizată. Chiar și urcarea cu liftul spre camera de la etajul 5 o amețea. Ari luase cheile de la recepție, apoi o condusese spre camera ei, descuind ușa. Probabil avea intenții bune, dar prezența lui permanentă pe lângă ea o făcea să se simtă ca un copil. Tânjea să rămână singură. În ultimele luni, se obișnuise în sfârșit să fie singură.

— Dacă te mai pot ajuta cu ceva... zise Ari.

— Mulțumesc, dr. Bazak, dar cred că mă descurc acum.

— Camera mea este chiar lângă a ta, dacă ai nevoie de ceva. Îi arătă ușa de alături.

— Mulțumesc. A, mai este ceva. Aș vrea să sun acasă acum. Cum pot să sun în State folosind cartea de credit?

— Ai vrea să sun eu în centrală și să îți fac legătura...? Abby, ce este? Ce s-a întâmplat?

Se sprijini de tocul ușii și-și acoperi fața, iar lacrimile se dezlănțuiră înainte să le poată opri.

— Același lucru făcea domnul Rosen pentru mine... când...

Ari o luă în brațe și o strânse la pieptul său.

— Șșș... E în regulă, Abby. Totul e în regulă.

Vocea lui era blândă și mângâietoare, iar siguranța îmbrățișării era exact ce avea nevoie. Se întreba de unde ghicise. După o clipă, o conduse în cameră și se așeză lângă ea pe marginea patului, legănând-o în brațe ca pe un copil.

Abby plânse, simțind că era în sfârșit momentul potrivit să se descarce. Plânse nu numai pentru Beniamin Rosen, dar și pentru frica nemiloasă pe care o simțise în timpul zborului nesfârșit de peste ocean, pentru groaza prin care trecuse când o forțaseră să urce în avion în Amsterdam, pentru duritatea cu care agentul Shur o interogase, acuzând-o că este implicată în moartea domnului Rosen. Și mai plângea pentru că brațele lui Mark ar fi trebuit s-o mângâie. Nu ale unui străin.

Încetul cu încetul, lacrimile secară. Ari o ținu strâns în continuare, până fu gata să se desprindă. Spera că înțelegea cât de recunoscătoare se simte. Nu putea să scoată o vorbă.

— Ești sigură că ești bine? întrebă el când în sfârșit se desprinseră. Abby încuviință din cap. El se ridică și se îndreptă spre ușă.

— Sunt lângă tine dacă ai nevoie de ceva. Închise ușa ușor după el.

Abby se întinse în pat și închise ochii. Să uite moartea domnului Rosen nu va fi atât de ușor cum sperase. Cât de mult din ceea ce păție ar trebui să le spună copiilor? Tot? Nimic? Abby încercă să se gândească ce să le spună lui Emily și Greg, dar gândurile o duceau tot înapoi la felul ciudat în care se purtase Ari Bazak. Oare toți bărbații israelieni erau ca el, acum reci și distanți, iar în clipa următoare calzi și afectuoși? Își aminti senzația pe care o simțise când o învăluise cu brațele lui, nu ca un iubit, ci ca prieten și cât de bine îi făcuse îmbrățișarea lui, senzația de protecție din partea unui bărbat puternic.

Dintr-odată, Abby își mai aminti un detaliu și făcu ochii mari de surpriză. În tot acest timp, dr. Aaron Bazak avusese sub umăr, sub cămașa kaki de lucru, o armă prinsă în toc.

Abby stătu întinsă în pat mai bine de o oră, încercând să adoarmă, dar era prea tulburată ca să se poată odihni. Fără să vrea, îi reveneau în minte imagini cu Beniamin Rosen ca prezentarea stângace a unui student: zâmbetul cald și ochii blânzi, groaza și stupefacția pe care o simțise în timp ce viața îi părăsea trupul, privirea inertă când îi ținuse trupul neînsuflețit în brațele sale. Abby credea că își epuizase toate lacrimile în brațele lui Ari, dar se trezi plângând din nou.

Doar ce-și dădu cu apă rece pe față când cineva bătu în ușă. O deschise și salută un bărbat scund, cu părul roșcat, pe la vreo șaizeci de ani, care purta pantaloni scurți în carouri.

— Doamna MacLeod? Sunt Ted Voss de la Western Seminary. Cum deschise gura, Abby îi recunoscu vocea pițigăiată, ca în desene animate, din conversațiile telefonice. Glumise pe seama acestui aspect cu fiica ei; și pe seama tendinței lui de a pune accent pe diverse cuvinte.

— Dr. Voss, mă bucur să vă cunosc în sfârșit. Intrați, vă rog.

Deschise ușa larg în semn de bun venit, dar el se uita pe hol absent ca și când nu ar fi auzit-o. Transpirase din greu, deși hotelul avea aer condiționat. Sudoarea i se scurgea pe pielea roșie, pistruiată, și îi făcea părul roșcat și rar să-i lucească. Când în sfârșit întinse mâna la salut, palma umedă se lipi de a lui Abby.

— Grupul meu tocmai a ajuns, acum *puțin* timp, zise el, iar la recepție mi-au spus că sunteți deja *aici*, deși eu eram *sigur* că veți ajunge mai târziu... oricum, am trecut să vă *salut*. Ați avut un zbor plăcut?

Abby făcu ochii mari.

— Nu v-a spus dr. Bazak ce s-a întâmplat?

— Cine?

— Dr. Ari Bazak, de la institut?

— Îmi pare rău, nu am auzit de el.

— Este asociatul dnei dr. Rahov pentru săpăturile din acest an.

Dr. Voss se încruntă și obrajii înfierbântați i se înroșiră și mai tare.

— Trăiam cu impresia că *eu* sunt asociatul dnei dr. Rahov. Ana nu mi-a spus că ar mai fi *altcineva* când am vorbit ultima dată.

— Îmi pare rău. Probabil că încurc lucrurile. Dr. Bazak mi-a spus că s-a înscris în expediție acum câteva zile. A fost amabil să mă ia de la aeroport. S-au încurcat lucrurile cu zborul meu și mi-au pierdut bagajele și...

Inspiră adânc, după care scoase un oftat eliberator.

— Și omul lângă care am stat în avion a fost împușcat. Arătă cu mâna spre petele de sânge de pe rochie și își dădu seama că încă purta cămașa lui Ari.

— *Împușcat*! În avion?

— Nu, în holul aeroportului. Mă ajuta să dau un telefon când...

Lacrimile o năpădiră din nou la amintirea aceasta. Nu putu să termine.

— *Ceruri*! Nu mă mir că erau atâția agenți de securitate la aeroport când am aterizat noi. Dar... dar, o, Doamne... sunteți rănită? Sunteți bine? îl neliniștiră lacrimile ei.

— Sunt bine, doar puțin zdruncinată, zise ea, ștergându-și repede lacrimile.

— Ce pot să *fac*?

Scoase o batistă, pe care Abby crezu că o să i-o ofere ei, însă își șterse fruntea pistruiată cu ea. Abby încercă să își revină.

— M-ar ajuta un schimb de haine, zise ea. Credeți că o doamnă din grupul dumneavoastră mi-ar putea împrumuta ceva până ajunge bagajul meu?

— O să o trimit pe soția mea cu ceva.

Dacă reușea să o paseze pe Abby și problemele ei pe mâna altcuiva, pentru el era ca și când ar fi scăpat de o povară.

— Știți, am venit și să vă spun că cina e la *șapte* în sala de mese, după care vom avea o scurtă întâlnire de orientare. Dar dacă vreți să săriți peste această întâlnire și să comandați prin *room service*, înțeleg.

— Nu, nu, cu cât voi începe mai repede cursul de specializare, cu atât mai repede cred că voi putea să... știți, să las totul în urmă.

— Splendid.

Își îndesă repede batista în buzunarul cămășii, unde se pleoști ca o floare ofilită.

— Trebuia să avem o întâlnire de orientare *mai detaliată* în seara aceasta, după cum știți din program, dar Ana, dr. Rahov adică, a fost chemată din cauza unei morți neașteptate în familie și...

Abby își cuprinse fața cu mâinile.

— Așa e! A spus că sunt veri!

— Cine a spus? Sunteți *sigură* că vă simțiți bine, domniță?

— Domnul Rosen, bărbatul care a fost împușcat, mi-a spus că dr. Rahov este verișoara lui.

— Adică omul *a murit*?

— Da... în brațele mele.

— O, *Doamne*! Pentru că o picătură de sudoare îi picură din nas, dr. Voss începu să caute din nou prin buzunare după batistă până când în sfârșit o găsi în cel de la cămașă.

— Măiculiță! Deci ați fost *martoră*! E de mirare că nu v-au *reținut*!

— Ei bine, m-au reținut... puțină vreme. Dar, cum am spus, dr. Bazak m-a salvat și...

— Noul asociat despre care ați zis?

— Da, numele lui este Aaron Bazak.

Abby se săturase de dr. Voss și discuția aceasta care se învârtea în cerc. De câte ori trebuia să retrăiască chinul prin care trecuse?

— Știți ceva, camera lui dr. Bazak este lângă a mea dacă...

— Bazak... Aaron Bazak, repetă el, ca și când ar fi răsfoit invizibil o agendă telefonică în minte.

— Stai puțin... Cunosc acest nume! Un tânăr arheolog foarte priceput, a făcut o treabă excepțională pe niște situri romane, dar a dispărut acum câțiva ani... sau *a murit*? Da, cred că am citit că *a murit* într-un atac terorist cu bombe. Ce păcat, sincer...

— Nu, este în viață, zise Abby.

Trecu în grabă pe lângă dr. Voss ca să bată la ușa lui Ari. Învățase deja din discuțiile telefonice că dr. Voss divaga des și că uneori era nevoie să îl întrerupi.

— Nu este nici tânăr, dr. Voss. Cam la patruzeci și cinci de ani, aș zice eu.

Bătu din nou tare. Nu răspunse nimeni. Cam cu atât se alesese din promisiunea pe care Ari i-o făcuse, că va fi aproape dacă are nevoie de el.

Abby se uită la ceas și văzu că are timp destul pentru un duș înainte de cină.

— Credeți că soția dumneavoastră ar putea să-mi aducă niște haine acum, dr. Voss?

Se uită la Abby pierdut până să își amintească.

— Desigur! Vă trebuie niște *haine*. Îi voi spune soției mele.

Dușul îi făcu foarte bine, deși nu dură atât de mult cum și-ar fi dorit Abby. Un semn discret era pus în baie cu rugămintea ca patronii de hoteluri să ajute la conservarea apei în această națiune semiaridă. Îi aminti de domnul Rosen și de cercetările lui de identificare a unor metode noi de creștere a recoltei. La amintirea lui, lacrimile i se dezlănțuiră libere sub duș.

După aceea, Abby se schimbă în pantalonii scurți, largi, cu imprimeuri cu floarea soarelui și tricoul galben aprins pe care soția doctorului Voss i le împrumutase, apoi se studie în oglindă. Ramona era cu peste zece centimetri mai scundă și avea cu vreo zece kilograme mai mult decât Abby. Cu pungi negre sub ochi și îmbrăcată în haine care nu i se potriveau deloc, Abby arăta ca un apel la strângere de fonduri pentru cei fără adăpost.

Jos, înainte să intre în sala de mese, Abby cercetă mulțimea de la masa în stil bufet, sperând să îl poată evita pe Ari Bazak. Îi era jenă să dea ochii cu el, după ce plânsese în brațele lui. Cei mai mulți dintre cei douăzeci și patru de participanți la săpături erau studenți, doar vreo șase erau pensionari, dar nimeni de vârsta lui Abby. Își umplu farfuria la bufet și se așeză pe ultimul scaun liber de la masa plină cu studenți. După ce vizitaseră Atena împreună, păreau că se cunosc unii cu alții. Abby spera ca discuțiile cu ei să nu meargă mai departe de nume și localitatea de unde vine. Când lucrurile se întâmplară exact așa, se mai liniști. Ari nu veni la cină deloc, nici la întâlnirea de orientare de după.

Dr. Voss le explică titlul cursului de specializare, „Viața pe vremea lui Isus, Mesia", care urma să fie o serie de discursuri atât la situl unde aveau loc săpăturile, cât și în vizitele cu autocarul

pe care le făceau la sfârșit de săptămână, în alte situri antice. Indicațiile confuze pe care le dădu legat de săpături, trezirea de la ora 4:00 dimineața, nevoia de a purta *pălărie* în soarele puternic israelian, de a bea mai mulți litri de *apă* în fiecare zi, aproape îi adormi pe participanți. Asupra lui Abby însă avea efectul invers scontat, pentru că era nerăbdătoare să înceapă descoperirea Israelului chiar în noaptea aceea. După ce dr. Voss încheie, Abby o luă spre cea mai apropiată ieșire pentru o plimbare lungă pe plajă.

Noaptea caldă era senină și plină de stele. Deși trecuse de ora 9:00, plaja nisipoasă era plină de viață, de oameni care se plimbau ca ea, iar unii făceau baie chiar. Abby își aruncă pantofii și intră în Mediterană, lăsând valurile blânde să îi scalde gleznele. Ar fi vrut să fie împreună cu un prieten căruia să i se destăinuiască și care să-i ia de pe suflet greutatea tuturor lucrurilor întâmplate peste zi, dar nu căutase un astfel de prieten printre participanții la săpături.

Făcu o plimbare prin apa mică preț de douăzeci de minute înainte de a face cale întoarsă spre plaja din fața hotelului. Apa sărată era aproape la fel de caldă ca cea de la baie. În minte, își desfășură harta lumii atârnată pe peretele din clasa ei de istorie, indicând forma ovală a Mării Mediterane. Sigur că este sărată, le spuse studenților săi imaginari; apa trece prin Strâmtoarea Gibraltar spre Oceanul Atlantic. Zâmbi în sinea ei. În ciuda haosului din ultimul an dintre ea și Mark, catedra rămăsese singura constantă de viața ei, studenții îi dăduseră un scop și îi aduseseră puțină bucurie. Slujba de profesoară îi oferise posibilitatea de a-și împlini visul întreit, tot ceea ce își dorise de la viață: să fie profesoară, mamă și soția lui Mark.

— Te gândești să faci o baie? veni o întrebare din spatele ei. Abby era cu fața spre apă.

Recunoscu vocea gravă a lui Ari Bazak și timbrul nazal, înainte să se întoarcă și să îl vadă intrând în apă lângă ea, cu ghetele și șosetele într-o mână. O deranja faptul că îi invadase singurătatea.

— Mi-ar plăcea, dr. Bazak, dar nu pot. Costumul de baie este în bagajul rătăcit.

O cercetă din cap până în picioare, măsurându-i pantalonii scurți cu flori și tricoul bătător la ochi.

— De unde ai hainele?

— Soția doctorului Voss a fost amabilă să mi le împrumute.

— Îți stă groaznic cu ele.

Îi zise fără un strop de glumă. Lipsa lui de politețe o enerva.

— Ei bine, în America avem o zicală: „cerșetorii nu aleg".

Înaintă în apa mai adâncă pentru a scăpa de el, dar el se încăpățâna să stea lângă ea.

— Plaja aceasta este una dintre preferatele mele, zise el un pic mai târziu. Cunoști ceva din istoria ei?

Abby clătină din cap, dorindu-și să-l vadă plecat.

— Înainte ca Israel să-și câștige independența, am fost sub dominație britanică. Marina regală patrula această coastă pentru a împiedica refugiații ilegali să debarce aici. Mii de evrei și-au dorit să ajungă în Israel din Europa sfâșiată de război, dar britanicii nu-i lăsau să imigreze.

Se aplecă, își înmuie degetele în apă și un zâmbet firav îi brăzdă fața.

— Bineînțeles, asta nu i-a împiedicat pe ai noștri să primească pe ascuns refugiați, debarcați chiar pe această plajă, așa cum a putut fiecare.

Abby își îndepărtă o buclă de păr care îi intrase în ochi și își imagină farurile navei britanice de coastă scrutând apele întunecate până departe și siluetele oamenilor tremurând disperați, care înotau în noapte spre libertate.

— Ce se întâmpla dacă erau prinși? întrebă ea.

— Mulți au fost prinși.

Ari se ridică din nou.

— Britanicii îi trimiteau cu vaporul înapoi în Europa sau îi băgau în tabere de refugiați în Cipru. Israeliții prinși că încercau să îi aducă ilegal în țară erau aruncați în închisoare.

Ari se întoarse cu fața spre ea. Stătea foarte aproape. O clipă îi fu teamă că o va face să se simtă prost amintindu-i de episodul emoțional precedent.

Dar el în schimb îi zise:

— Dacă ai terminat plimbarea, știu pe cineva care ar vrea să te cunoască.

Lui Abby i se făcu un gol în stomac. Probabil că agentul Shur mai avea niște întrebări. Inima îi bătea puternic în timp ce traversă plaja împreună cu Ari. O conduse spre o bancă de lângă scările hotelului unde se vedea o figură care ședea singură în umbră. Apropiindu-se, Abby văzu că nu este agentul israelian, ci o femeie de vreo șaizeci de ani, cu părul negru cu fire grizonante și chipul frumos, senin. Purta un caftan lung, de mătase, care se unduia ca o perdea de vară în briza mării. Părea o făptură dintr-o altă lume, eterică, un personaj pe care îl întâlnești în vise.

— Bună, Abby, îi zise femeia zâmbind. Sunt Ana Rahov. Îți mulțumesc că mă primești în singurătatea ta. Ia loc, te rog.

Abby se așeză pe bancă, lângă femeia arheolog, cu un sentiment de degajare, recăpătându-și ușor pulsul. Aproape că nici nu realiză când Ari îi ură noapte bună, luând-o pe scări în sus spre hotel.

— Îmi pare rău pentru pierderea suferită, dr. Rahov, reuși Abby să spună. Vărul dumneavoastră părea un om foarte amabil și bun.

— Mulțumesc, draga mea. Era într-adevăr.

Un moment, își puse mâna peste a lui Abby.

— Nu te teme, nu o să te pun să retrăiești ceea ce s-a întâmplat astăzi. Am vrut să te cunosc și să îți mulțumesc în numele familiei... pentru că l-ai ținut pe Ben în brațe până în ultima clipă. Și pentru că îți pasă. Ari mi-a spus că ai plâns, nu pentru tine, ci pentru Ben. Îți mulțumesc.

Dr. Rahov se opri și-și șterse o lacrimă din ochii negri, luminoși. Apoi zâmbi și Abby surprinse speranța care izvora din durerea ei. Din nou, simplitatea frumuseții pe care această femeie în vârstă o purta pe fața ei și căldura din zâmbet o uimeau.

— Sper că vom fi prietene, Abby. Și că îmi vei spune Ana.

— Mi-ar plăcea foarte mult. Abby simți imediat apropierea de ea, așa cum se apropiase și de vărul ei, Beniamin Rosen.

— Te rog, povestește-mi despre el, zise ea. Era căsătorit? Avea copii?

Ana zâmbi.

— Da, el și soția lui au cinci copii, trei băieți și două fete. Nici nu mai știu câți nepoți, mulți! Sunt împrăștiați peste tot în Israel.

Vorbea cu drag despre el.

— Eu și Ben am crescut împreună, ca frații, deși este cu aproape trei ani mai mare decât mine. Tatăl meu și tatăl lui au fost frați și parteneri de afaceri. Am venit împreună aici în anii '50. Ben este piatra de temelie în viața mea de atâta timp, încât nici nu-mi vine să cred că nu mai e... Nu știu cum voi merge înainte fără el. Îi voi simți foarte mult lipsa, zise ea cu simplitate.

— Mi-au spus că este un fel de agent secret care lucrează pentru guvern.

— *Spion*, da.

Puse un accent dramatic pe cuvânt, dar ochii îi zâmbiră, rostindu-l.

— Deși nu cred că există un candidat mai nepotrivit pentru această slujbă decât dragul, bunul meu Ben. Probabil de asta se și pricepea atât de bine. Oamenii se așteaptă ca un spion să semene cu suavul James Bond, nu cu un bunic simpatic.

— Din cauza aceasta a fost ucis? O răzbunare între spioni? Cine ar face așa ceva... teroriștii palestinieni?

Stând pe bancă, Ana se aplecă ușor suspinând parcă deodată cu marea.

— Nu neapărat. Este foarte posibil să fi fost unul de-ai noștri, un israelian din partida care nu vrea să negocieze cu palestinienii. În ultimii ani, Ben a fost foarte implicat în procesul de menținere a păcii. Îmi spunea adesea că e gata să-și rişte viața pentru ca generațiile viitoare să trăiască în pace. Își dorea să pună capăt urii și ciclului nesfârșit al vendetelor. Răzbunarea sângeroasă este o practică îngrozitoare de sute de ani, milenii chiar... tu mi-ai ucis fratele pentru că ți-a ucis tatăl, așa că acum mă răzbun ucigându-ți fiul... și tot așa până când nimeni nu-și amintește de unde a pornit totul.

— Dar familia domnului Rosen nu-și dorește ca ucigașul să fie prins și pedepsit?

— Sigur că da, dar dreptatea ar trebui să se facă la tribunal, nu prin răzbunări sângeroase. În vechime, când Iosua a cucerit Țara Promisă, primul său act de guvernare a fost înființarea cetăților de refugiu, adăposturi unde acuzații să caute dreptate oprind astfel ciclul vicios al răzbunării. La mii de ani distanță, suntem martorii renașterii miraculoase a națiunii noastre și totuși ciclul răzbunării continuă.

Abby simți un licăr de ură în inimă, ca și când cuvintele Anei întețiseră un cărbune care mocnea de ceva timp. Știa cum este să simți dorința de răzbunare.

— În orice caz, deși îl plângem pe Ben, continuă Ana, știm de asemenea că Cel Atotputernic are un plan și un scop în tot ce se întâmplă.

— Chiar și în adulter... și în trădare?

Cuvintele scăpară din gura lui Abby înainte să le poată opri. Ana o cântări o clipă cu ochii ei negri. Abby simți că îi cerceta cu blândețe inima, examinând-o ca un medic care își consultă pacientul încercând să identifice cauza durerii.

— Îmi... pare rău, se bâlbâi Abby. Nu am vrut să spun asta...

— Este în regulă. Cred că aveai nevoie să spui asta.

Ana îi atinse din nou mâna.

— Ce speri să obții din această călătorie, Abby? De ce ai venit în Israel?

— Ei bine, răspunsul cel mai simplu este că sunt profesoară de istorie. Îmi place istoria antică, să citesc despre arheologie. Când am văzut lista cu ofertele de săpături și apelul pentru voluntari, m-am înscris cu dorința de a-mi împlini un vis.

— Dar mai e ceva, nu-i așa?

Abby se opri, cu ochii în poală. Nu se simțea deloc ciudat că își vărsa inima în fața acestei femei pe care abia o cunoscuse. Ba chiar se simțea în siguranță, ca și când ar fi fugit într-una dintre cetățile de refugiu despre care îi povestise Ana.

— Da. Mă și ascund, fug de durerea căsniciei mele eșuate... de umilire, de golul care este în fostul nostru cămin.

— Atunci, te ascunzi în locul potrivit, zise Ana. Isaia a scris despre acest pământ că va fi un refugiu și un loc de scăpare din calea furtunii.

Abby ridică din nou privirea spre ea.

— Înțeleg setea aceea de răzbunare despre care vorbești, Ana. Și eu sunt furioasă... atât de rău că mă sperii și eu. Vreau ca soțul meu să sufere așa cum sufăr eu. Poate chiar mai mult. Vreau să fim chit, să mă răzbun pe cealaltă femeie.

Se opri, surprinsă de vehemența sentimentelor ei, pe care le rostea pentru prima dată.

— Cred că am venit aici ca să înțeleg ceea ce simt. Și mai am nevoie să hotărăsc ce vreau să fac legat de viitorul meu. Înainte să plec de acasă, am făcut o cerere pentru un post de profesoară lângă Chicago, pentru că vreau să o iau de la capăt într-un loc nou, în toamna aceasta. Am vrut să îmi dau demisia, dar directorul m-a rugat să aștept să văd cum mă simt după întoarcerea din Israel. Oricum, probabil voi vinde casa. În toamna aceasta, cei doi copii vor fi amândoi la facultate, iar eu oricum nu mi-o permit din salariul meu de profesoară. În plus, am prea multe amintiri în casa aceea.

Abby închise ochii, amintindu-și fără să vrea câte ore de muncă asiduă petrecuseră ea și Mark împreună în casa lor de fermă, punând podele, dând jos tencuiala și rigipsul, cu părul plin de praf. Nu va putea să locuiască singură în casa lor. Dar ce va face cu amprenta pe care o lăsaseră mânuțele lui Greg și Emily în cimentul proaspăt turnat pe scările din fața verandei? Cum va putea să le lase acolo?

— Scuze, spuse Abby după o clipă. N-am vrut să te încarc cu tot gunoiul meu.

— Nu mă deranjează. Și tu m-ai ajutat când m-ai lăsat să îți povestesc despre Ben. Când ducem în spate o greutate mare, uneori ajută dacă luăm o pauză. Sau, chiar mai bine, dacă o ducem împreună cu un prieten.

— M-am simțit în siguranță lângă tine. Nu am putut să spun nimănui despre căsnicia mea. Nu era corect să mă descarc față de copiii mei, iar cei mai mulți prieteni pe care îi am sunt și ai lui Mark. La serviciu, mi-e prea greu să vorbesc despre probleme.

— De ce? Nu tu ai comis adulterul, bănuiesc.

— Nu, dar oamenii cred despre o femeie care nu își poate ține soțul lângă ea că trebuie să fi greșit cu ceva. Și nici cu părinții mei nu pot vorbi. Ei cred că este scandalos pentru creștini să aibă probleme în căsnicie. Probabil ar considera că este pedeapsa pe care o merit pentru că m-am îndepărtat de biserică.

— Așa crezi și tu? Că Dumnezeu te pedepsește?

— Poate... în adâncul sufletului. Cândva am fost foarte implicată în biserică, așa cum este acum și fiica mea, Emily. Când mi s-au întâmplat toate astea cu Mark, mi-am dat seama că ceva lipsește în viața mea. Așa că am decis să folosesc această călătorie în încercarea de a... redescoperi credința.

— Un plan foarte bun. Isus a zis: „Veniți la Mine și Eu vă voi da odihnă."

Abby făcu ochii mari.

— Scuză-mă dacă sună nepoliticos, dar nu ești evreică?

— Ba da.

— Dar... tocmai L-ai citat pe Isus.

— Sunt evreică creștină. Cred în *Ieșua*, în Isus, Mesia promis în Scripturile evreiești, zise Ana. Am trăit acest verset pe propria mea piele pentru că și eu am trecut prin suferință și pierdere până mi-am găsit odihna în Cristos. Sper să avem ocazia să îți povestesc despre călătoria mea spirituală înainte să se termine vara. Acum însă cred că suntem amândouă extenuate după tot ce s-a întâmplat azi.

Ana se întoarse, căută ceva lângă bancă și scoase două cârje ortopedice care aveau la capăt sprijin pentru brațe. Se împinse în picioare, caftanul începu să se clatine în vânt, iar Abby văzu o proteză care înlocuia piciorul drept de la genunchi până jos.

— Cred că e greu să mergi pe jos pe plaja aceasta, zise Abby, când începură să o ia încet, șchiopătând prin nisipul gros spre scările hotelului. Pot să te ajut, Ana?

— Da, mulțumesc, draga mea.

Cu o mână, Abby o luă pe Ana de mijloc, sprijinind-o și ajutând-o să își țină echilibrul.

— Piciorul ăsta este o bătaie de cap, fără îndoială, zise Ana. Dar am învățat să nu mă tem să accept ajutor. Întotdeauna mă aduce mai aproape de cel care mi-l oferă. Observi cum ne sprijinim una pe cealaltă? Sper că nu te temi să primești ajutorul meu în luptele pe care le duci, Abby.

— Va trebui să mă înveți ce înseamnă să contezi pe altcineva. De când a plecat Mark, m-am învățat să fiu independentă.

— Și eu am fost destul de independentă, zise Ana. Dar în aria mea de expertiză de multe ori trebuie să traversezi terenuri abrupte. Siturile arheologice pot fi înșelătoare, chiar și fără aceste cârje. A trebuit să aleg: renunț sau primesc ajutor. Am ales să îl primesc.

Ajunseră la scările abrupte, din lemn care duceau la hotel și începură să le urce.

— Îți admir curajul, zise Abby. Majoritatea se tem să fie dependenți de alții. Mândria ne spune că este semn de slăbiciune.

— Dar nu este. De fapt, este semn de tărie, zise Ana, abia respirând din cauza urcușului. Viața are felul ei de a ne mutila pe fiecare, într-un fel sau altul. Cei care nu șchiopătează probabil au renunțat sau nu și-au acceptat încă pierderea. Când cad, ceea ce se întâmplă des, fie rămân acolo și îmi plâng de milă, fie accept ajutor, mă ridic și merg mai departe. Poate Dumnezeu vrea să te învețe o lecție asemănătoare.

În capul scărilor, Ana se opri să se odihnească și deschise brațele larg. Abby o îmbrățișă, la fel cum îl îmbrățișase pe Beniamin Rosen mai devreme în aceeași zi — chiar fusese în aceeași zi? Primi în schimb din partea Anei o îmbrățișare strânsă.

— Mulțumesc, zise Ana.

Dar cumva Abby simțea că ea fusese cea care primise ajutor.

Când se întoarse în camera ei, Abby calculă cât era ceasul în Indiana și ajunse la concluzia că Emily ar trebui să fi ajuns deja acasă de la serviciul pe care îl avea în timpul verii. Abby se așează pe pat, picior peste picior și formă șirul interminabil de cifre, uimită cât de simplu era să suni pe cineva în cealaltă jumătate a

lumii. Simțea o bucurie de copil, tânjind să audă vocea fiicei sale. Și-o imagina pe Emily în pantaloni scurți și cu picioarele goale, în leagănul de pe verandă, cu telefonul fără fir sprijinit pe umăr.

— Alo!

La telefon răspunse un bărbat, nu Emily.

— Greg? De ce nu ești la lucru?

— Abby? Nu este Greg, sunt eu... Mark.

Simți o furie nestăpânită clocotind în inima ei.

— Cum îndrăznești să vii în casa mea când eu nu sunt acolo? Pleacă, Mark! Ieși *acum*!

Abby crezuse că se terminase cu palpitațiile pe ziua respectivă, dar dintr-odată începu să tremure fără control. Auzi în fundal vocea lui Mark, care se îndrepta cu telefonul spre Emily, spunându-i că mama vrea să-i vorbească.

— Mami, îmi pare rău... te rog, nu te supăra.

Emily plângea.

— Eu l-am rugat pe tati să vină până aici. Cineva a intrat abuziv la noi în casă. Au întors casa cu susul în jos, mami. Am venit de la lucru și am văzut dezastrul și... și m-a cuprins frica! Am chemat poliția, apoi am încercat să îl sun pe Greg, dar nu am putut să dau de el, așa că l-am sunat pe tati la lucru. Abia a ajuns, acum câteva minute.

Abby se lăsă pe spătarul patului și închise ochii, încercând să digere toate cele întâmplate. Ce se mai putea întâmpla în ziua aceasta dezastruoasă?

— Este în regulă, draga mea. Nu plânge. Cât... cât de mult au furat?

— E greu de spus la dezastrul care este aici... și încă nu am văzut tot. Până acum, lipsesc niște bani și televizorul mic pe care îl țineai tu în bucătărie... și CD-playerul portabil al lui Greg și poate telefonul tău mobil, dacă nu cumva sunt la Greg. Polițiștii cred că hoții căutau bani în primul rând.

— Vin acasă.

— Mami, nu! Nu face asta! Ai muncit din greu să strângi banii pentru călătoria aceasta. Voi fi bine. Tati s-a oferit să doarmă aici câteva nopți până îmi trece teama.

— Emily...

— Mi-e teamă, mami. Poliția spune că uneori hoții așteaptă până înlocuiești tot și sparg din nou. Pe lângă asta, nu am nicio idee ce să fac cu asigurarea și toate astea.

Abby abia putea să își controleze furia.

— Nu-l vreau pe tatăl tău și... pe *femeia* lui în casa mea!

— Ea nu e aici, mami, zise Emily încet. Doar tati. Știe că eu și Greg nu suntem de acord.

— Ei bine, tatăl vostru *nu* se va muta înapoi! Poate să rămână în seara asta, dar apoi vreau să plece.

— Bine... îmi pare rău că te-am luat cu toate astea, mami. Nici măcar nu te-am întrebat cum ești sau cum a fost drumul. Cum ai făcut față zborului?

Abby nu știa dacă să râdă sau să plângă. Dintr-un anume motiv, poate pentru că Mark era cu Emily, Abby se hotărî dintr-odată să nu-i spună povestea ei.

— Ei bine, am ajuns, zise în cele din urmă. Ceea ce nu pot spune și despre bagajul meu.

— Glumești! Ți-au pierdut bagajul?

— Nu a apărut în Amsterdam.

— Groaznic!

Nu chiar atât de groaznic ca moartea spionului israelian în brațele mele, ar fi vrut Abby să adauge.

— Se întâmplă, spuse în schimb. Companiile aeriene pierd bagaje în fiecare zi. De fapt, este de mirare dacă apare vreunul la timp.

— Mami, stai un pic. Tati vrea să îți spună ceva.

— Nu! Eu nu am nimic să îi spun...

— Alo, Abby?

Când îi auzi vocea, Abby trânti receptorul.

Capitolul 3

Netanya, Israel – 1999

Abby se trezi a doua zi dimineața în geamătul plăpând, distant al valurilor, care se spărgeau la mal. Dădu draperiile la o parte, dezvăluind priveliștea asupra Mediteranei, cu argintiul apei care îți tăia respirația în lumina timpurie a dimineții.

— Superb... șopti ea în camera pustie.

Unul dintre lucrurile care îi lipseau cel mai mult era să aibă pe cineva lângă ea cu care să se bucure de răsăritul soarelui. Și ea și Mark se trezeau devreme, iar mijirea zorilor fusese întotdeauna momentul ei preferat al zilei, mai ales în lunile de vară când mergeau cu cortul, își puneau cămăși groase, savurau cafeaua împreună, lângă cort, și admirau pădurea care își dădea ghes la deșteptare.

Se întoarse de la fereastră. Ținuta din dimineața asta era simplă, singura opțiune pe care o avea: hainele cu motive de floarea soarelui pe care le primise de la Ramona Voss. Îi fu jenă când își văzu propria imagine în oglindă, mai ales că își aduse aminte de critica dură pe care i-o făcuse Ari Bazak.

— Chiar arăt rău, zise ea cu voce tare.

Încercă peste tricou cămașa albastră de la Ari, legându-i terminațiile în jurul taliei și suflecându-i mânecile. Arăta un pic mai bine. Însă, pentru că nu voia să încurajeze prietenia cu Ari, consideră un act de lașitate să-i poarte cămașa. O dădu repede jos.

Micul dejun era abia peste o jumătate de oră, așa că se așeză pe pat cu Biblia și cărticica de meditații pe care i le dăruise fiica ei cu ocazia acestei călătorii. Abby nu realizase cât de mult se îndepărtase de Dumnezeu până când nava căsniciei ei se scufundase, descoperind totodată că nici măcar colac de salvare nu avea. Întoarcerea la mal părea anevoioasă, dar deschise meditațiile, cu titlul *Dumnezeu este refugiul meu*, și începu să citească.

După ce parcurse în grabă introducerea, luă Biblia și căută prima referință biblică. Își aminti cu cât respect ținuse Beniamin Rosen în mână cartea micuță, neagră, răsfoind-o și comparând-o cu a lui. Își șterse repede lacrimile și deschise la cartea Iacov. *„Frații mei, să priviți ca o mare bucurie când treceți prin felurite încercări, ca unii care știți că încercarea credinței voastre lucrează răbdare. Dar răbdarea trebuie să-și facă desăvârșit lucrarea, ca să fiți desăvârșiți, întregi și să nu duceți lipsă de nimic."*

Abby închise brusc Biblia. Să considere o mare bucurie faptul că trebuie să sufere trădarea și pierderea soțului ei? Aproape hotărâtă să nu mai citească meditația, își aminti cuvintele Anei din seara trecută: *„Și eu a trebuit să trec prin durere și pierdere înainte să-mi găsesc odihna în Cristos"*. Prinzând curaj de la prietena sa, deschise cartea și continuă să citească.

După vreo douăzeci de minute, când tocmai terminase de făcut rugăciunea din carte, rugându-L pe Dumnezeu să folosească încercările prin care trecea pentru a o apropia de El, cineva bătu la ușă. Când deschise ușa, Ari Bazak îi azvârli o plasă de cumpărături în brațe.

— Poftim, m-am gândit că ai nevoie de niște haine mai acătării.

Abby nu știu ce să zică. Avea un stil sec, ca și când s-ar fi forțat să facă această faptă caritabilă împotriva voinței lui.

— Mm... mulțumesc. De unde...?

— Porți o mărime mai apropiată de cea a soției mele decât de a soției doctorului Voss.

— Te rog să-i spui că-i mulțumesc.

— Sigur.

Se întoarse în camera lui înainte ca Abby să termine ce avea de spus.

Ce om ciudat! Se îndoia că îl va înțelege vreodată, dar acum că știa că e căsătorit bine mersi, în sfârșit se va simți mai confortabil în prezența lui.

Abby luă plasa și o goli pe pat. Era o rochie dreaptă, pe corp, din in galben pal, pantaloni largi albi și un blazer subțire de culoare bleumarin, mai multe perechi de pantaloni scurți și bluze tricotate care se potriveau cu ele, chiar și un costum de baie care părea nou-nouț. Soția lui Ari purta tot mărimea 38 și avea gusturi foarte bune la haine. Erau mai frumoase decât hainele pe care Abby le adusese de acasă. Fiind mai relaxată acum, își luă una dintre bluze și o pereche de pantaloni, apoi luă liftul și merse la parter la micul dejun.

O oră mai târziu, Abby era deja în autocar, ascultând discuțiile entuziasmate ale participanților la săpături în timp ce se îndreptau spre prima oprire: capitala port maritim a regelui Irod cel Mare, Cezareea Maritima. Observă că toți erau grupați doi câte doi, mai puțin ea: soți cu soțiile lor, studenți cu colegii lor de cameră, câteva cupluri de studenți se cuibăreau unul în celălalt și se țineau de mână. Abby simți că o cuprinde un val de singurătate, pe care încercă să îl înlăture jucându-se cu aparatul de fotografiat. Știa că e încă afectată și îi venea să plângă după coșmarul de ieri. Cât îi va lua să treacă peste șocul suferit de moartea domnului Rosen? Și cât îi va lua până când amintirea lui Mark nu-i va mai provoca durere?

Când autocarul intră în parcare, văzu din nou marea cu coada ochiului strălucind în depărtare, în spatele unui șir de ruine. Ana și Ari așteptau deja grupul lângă mașina lui. Lui Abby îi făcu bine să o vadă pe Ana, ca și când ar fi fost vechi prietene, apropiate și mai mult de evenimentele violente și tragice de ieri. Se dădu repede jos din autocar și se grăbi să ajungă la Ana care studia harta întinsă de Ari pe capota mașinii. Gesturile pe care le făcea erau pline de grație, iar felul în care se deplasa în caftanul lung – atât de elegant. Încă o dată, lui Abby i se păru că se aseamănă cu o ființă celestă sau cu o arătare dintr-un vis. Contrastul era cu atât mai mare cu cât stătea lângă Ari, viguros și solid ca o statuie de bronz.

— Bună dimineața, zise Abby.

Ana ridică privirea și, pentru o clipită, pe fața ei apăru o expresie ciudată, ca și când ceva din înfățișarea lui Abby o surprinsese. Dispăru imediat, înlocuită de zâmbetul său cald.

— Abby! Arăți foarte odihnită în dimineața aceasta.

Dar, înainte să mai apuce să zică ceva, dr. Voss le întrerupse, ambalând autocarul ca un taur înfuriat. Și de data aceasta era plin de sudoare.

— Trebuie să vorbim, Ana... *singuri.*

— Desigur, Ted.

Ana termină de strâns harta și i-o dădu lui Ari.

— Vrei te rog să îi conduci spre ruinele cruciaților și să începi discursul în locul meu? Ne întâlnim în amfiteatru.

Ari păru surprins și un pic deranjat.

— Dar eu...

— Te rog, Ari? îl imploră Ana.

Ari se uită la dr. Voss, apoi îi chemă pe toți cei care se împrăștiaseră deja:

— Pe aici, vă rog. După mine, toată lumea.

Porni grăbit, iar Abby se grăbi împreună cu restul grupului să țină pasul cu mersul său de uriaș.

— Mă întreb de ce este atât de nervos dr. Voss, zise unul dintre studenții care mergeau lângă Abby.

— Ei bine, cred că doar face nazuri, zise Abby.

Ari se întoarse brusc.

— Ce face?

Abby râse la nedumerirea lui Ari.

— Scuze, este doar o expresie stupidă. Dr. Voss nu știa că te-ai înscris pentru săpături, Ari, până când am menționat eu numele tău ieri. Nu părea prea încântat că... îi invadezi teritoriul.

Pentru că Ari nu răspunse, Abby mai insistă.

— Știi, dr. Voss credea că ești mort.

— Mort?

— Da, zicea că auzise un zvon cum că Ari Bazak, tânărul talentat arheolog, murise acum câțiva ani. Probabil că a fost foarte șocat să-ți vadă stafia.

Abby zâmbi, dar nu și Ari.

— Am observat că dr. Voss este *un pic* cam cu capul în nori, zise ea. El mi-a făcut rezervare într-un zbor care nu există, îți amintești?

Înainte de a face un popas cu grupul înăuntrul unei clădiri în ruină, Ari o privi curios. Fără să mai adauge vreun cuvânt, începu să le vorbească studenților. Deși nu se pricepea la conversații prea bine, Abby observă imediat talentul lui de profesor. Explicațiile lui dădeau viață evenimentelor istorice, chiar și cei mai plictisiți și obosiți studenți ascultau fascinați.

Abby ajunse la concluzia că lectura din manualele de istorie despre cruciade nu avea termen de comparație cu prezența efectivă sub arcadele arcuite sau cu priveliștea de pe parapete. Se plimba cu venerație printre ruinele vechi de o mie de ani, realizând că era doar prima zi din turul de o lună de zile. Apoi, Ari îi conduse printre ruinele cetății Cezareea, explicându-le cum construiseră inginerii regelui Irod cel Mare orașul maritim cu mai bine de două mii de ani în urmă. Două mii de ani! Abby nu putea digera aceste cifre. Cele mai vechi vestigii din America aveau doar câteva secole, nu milenii.

— Ca domnitor, Irod a fost un tiran crud, explica Ari grupului. Dar, ca arhitect și constructor, a fost un geniu neînfricat. Israel nu avea niciun port natural, așa că a construit unul aici, în Cezareea. Însă cea mai mare realizare a sa a fost reconstrucția integrală a Templului din Ierusalim.

— Este același Irod care era rege când s-a născut Isus? întrebă unul dintre studenți.

Ari încuviință din cap.

— Irod a fost numit rege, dar de fapt se supunea autorității Romei.

Abby făcu câteva fotografii ruinelor lui Irod, apoi merse după grup în amfiteatrul roman restaurat și se așeză pe locurile de piatră din tribună, încălzite de soarele mediteranean. Teatrul era îndreptat cu fața spre soare. În așteptarea discursului, Abby simți briza blândă care îi mângâia fața. Se pare că Ana reușise să-i liniștească furia doctorului Voss. Râdeau în timp ce fiecare

membru al grupului își făcea loc în fața lor. Ana râdea vesel, melodios, ca un copil ieșit la joacă.

— Bine ați venit în Țara Promisă, începu Ana, țara pe care Dumnezeu a ales-o pentru poporul Său. Ne aflăm lângă un vechi drum comercial, *Via Maris* sau Calea Mării, la intersecția a trei continente, Europa, Africa și Asia. Din păcate, ruta a reprezentat și un drum convenabil pentru imperiile invadatoare. Egiptul, Asiria, Babilon, Grecia, Roma... toate aceste armate au străbătut țara Israelului. Acum, de ce credeți că a așezat Dumnezeu poporul Său ales la răscruce de drumuri? De ce nu l-a așezat într-un loc mai izolat, poate o insulă, ca Cipru? Nu ar fi fost mai ușor pentru israeliți să își păstreze legământul cu Dumnezeu dacă ar fi fost separați de celelalte popoare? De ce să îi expună ispitelor altor culturi și religii păgâne?

Se opri ca să studieze fețele ascultătorilor, apoi zâmbi când ajunse cu privirea la Abby.

— Cred că Dumnezeu a știut că încercările numeroase îl vor ajuta pe poporul Său să crească în credință. Învățau astfel să depindă de El și descopereau că merită să te încrezi în El.

Abby își aminti pasajele de meditație din acea dimineață. *Încercarea credinței voastre aduce răbdare... ca să fiți maturi...* Se opri din scris ca să asculte cu atenție.

— Dumnezeu L-a trimis pe Mesia cel promis pe meleagurile unui popor aflat în criză. În anul 63 î.H., poporul și-a pierdut libertatea în fața unui imperiu invadator, Imperiul Roman. Însă religia ebraică fusese contaminată de influențele culturii păgâne grecești înainte ca armatele lui Pompei să le mături pământurile. Evreii au simțit că lumea se prăbușește peste ei, iar felul de viață cu care se obișnuiseră era grav amenințat.

Fără să vrea, Abby își aminti noaptea în care descoperise că Mark avea o relație extraconjugală, noaptea în care douăzeci și doi de ani de căsnicie luaseră sfârșit, ruinându-i viața.

— Cum credeți că ar fi trebuit să reacționeze poporul lui Dumnezeu în fața acestei crize? continuă Ana. Ar fi trebuit să riposteze și să se răzbune, atacând la rândul lor dușmanul?

Ar fi trebuit să învețe să conviețuiască? Sau ar fi trebuit să se retragă, ducând vieți separate de invadatorii lor?

Abby știa că oscilase între toate aceste reacții în ultimele luni, alegându-se cu răni adânci, epuizată până la capătul puterilor.

— Acestea au fost cele trei reacții din vremea lui Isus, zise Ana. Zeloții au ales să lupte împotriva romanilor, saducheii să ajungă la un compromis cu ei, iar fariseii să se retragă din calea lor. Toate cele trei grupări așteptau cu nerăbdare să vină Mesia cel promis. Sperau ca El să îi salveze de viața care devenise insuportabilă. Toate cele trei grupări au avut anumite așteptări de pe urma venirii Lui. Și apoi, într-o noapte înstelată, pe vremea împărăției regelui Irod, s-a născut Isus, Mesia.

Când îi întâlni din nou privirea lui Abby, Ana zâmbea.

— El le-a oferit o soluție pentru criza din viața lor. Dar, în ciuda tuturor mesajelor rostite de profeți, soluția adusă de Isus nu a fost deloc ceea ce voiau sau așteptau ei.

Abby se feri de privirea ei insistentă furișându-și ochii asupra reflexiei orbitoare a soarelui în apă. Își dorea să pună capăt durerii pe care o simțea, să se potolească furia înspăimântătoare. Își dorea ca cineva să îi dea o soluție clară la propria ei criză ca să poată lua totul de la capăt și să-și trăiască mai departe viața pe care o mai avea.

Dar dacă soluția lui Isus nu era cea pe care și-o dorea sau pe care o aștepta?

— De când ești creștină, Ana? o întrebă Abby mai târziu în aceeași după-amiază când se întorceau cu mașina în Galileea la hotel. Grupul vizitase toată ziua mai multe situri istorice, inclusiv un apeduct la ieșire din Cezareea. Când se pregăteau să plece, după ultima oprire din ziua aceea, Ana o luă pe Abby prin surprindere invitând-o să meargă în mașina lui Ari. Cântărind argumentele pro și contra dacă să rămână singură în siguranța autocarului sau să riște din nou un drum în mașina lui Ari, Abby luă decizia că merita să riște pentru șansa pe care o avea de a sta de vorbă cu Ana.

— Să vedem... sunt credincioasă mesianică de vreo cinci ani, răspunse Ana.

Se întoarse cu fața spre Abby care stătea în spate.

— Fiica mea, Rahela, a fost prima care a devenit credincioasă. Și trebuie să mărturisesc că am fost foarte supărată când mi-a spus despre credința ei. Când evreii aud cuvântul *creștin*, se gândesc imediat la cruciade, la Inchiziția Spaniolă și toate celelalte orori comise în numele lui Cristos. Uităm că Isus a fost evreu, așa cum au fost toți ucenicii Lui, apostolul Pavel și primii creștini.

— Aș fi zis că ești credincioasă de mai bine de cinci ani, zise Abby. Eu sunt așa-zis creștină de când mă știu, dar credința ta pare cu mult mai puternică și mai adevărată decât a mea.

Ana mângâie pietricica antică prinsă în lănțișorul pe care îl purta la gât.

— Convingerea centrală a credinței ebraice este că Dumnezeu lucrează spre răscumpărarea omenirii. După ce am înțeles că Isus a adus deja răscumpărarea, inclusiv *mie*, credința mea a avut de câștigat, nu de pierdut.

Abby surprinse chipul lui Ari în oglinda retrovizoare și văzu, după privirea aspră, că ceea ce spunea Ana îl deranja. Judecând după comentariile furioase pe care le făcuse în Cezareea despre atrocitățile pe care le comiseseră cruciații, presupuse că nu împărtășea convingerile Anei. Tăcuse tot drumul, dar acum o întrerupse și o întrebă ceva în ebraică. Îi răspunse în aceeași limbă. Discuția se încinse, dar Ana o încheie scurt clătinând din cap cu gest de finalitate.

— Nu, Ari. Nu pot.

Apoi se întoarse spre Abby din nou.

— Când o să ajungem în vârful acestui deal, vei vedea pentru prima dată Marea Galileeii... Iat-o! Ce părere ai?

Abby își ținu respirația. Sub ea, marea era un safir de un albastru intens, montat pe un cadru de dealuri verzi, domoale. Lacul era mai mic decât își imaginase, dar cu mult mai încântător.

— N-am visat niciodată că ar putea fi atât de frumoasă. Nu știu de ce am considerat întotdeauna că Israelul este un deșert,

dar nu este deloc. Nu mă mir că oamenii se luptă pentru aceste pământuri de sute de ani.

— Da, și din păcate încă ne mai luptăm pentru el, zise Ana. Ai trăit pe pielea ta aceste lupte ieri.

Abby își făcu curaj să adreseze întrebarea pe care o tot evitase.

— Ana, apropo de ieri... crezi că încă mai sunt suspectă?

— Nu cred că un om cu minte în cap ar gândi așa! De ce?

— Am sunat acasă aseară. Cineva a intrat prin efracție în casa mea din Indiana. A jefuit-o și a întors-o cu susu-n jos.

— Ai tăi sunt bine?

— Nu era nimeni acasă atunci, dar fiica mea s-a speriat foarte tare când a găsit dezastrul făcut. Trebuie să o sun din nou în seara asta să văd ce face. Dar, mă tot întreb... Crezi că cele două evenimente ar putea avea vreo legătură?

Ana și Ari schimbară priviri. Ana părea foarte supărată.

— Aș vrea să spun nu, Abby, dar sincer nu știu. În țara mea, sunt grupări radicale care ar recurge foarte ușor la asemenea tactici. Israel este încă o națiune aflată în criză, așa cum a fost și pe vremea lui Isus. Sunt oameni care vor să lupte și oameni ca Ben care vor compromis și pace... Probabil vei auzi și alte puncte de vedere cât vei sta aici. Încă o dată, Isus ne oferă singura soluție validă. Și, încă o dată, nimeni nu ascultă.

Ari îi șopti ceva în ebraică, apoi amândoi se afundară în tăcere, cu privirea înainte.

Abby încerca să admire din mașină peisajul luxuriant care se vedea pe marginea lacului, pe lângă livezile de avocado și banane, curmalii pe care îi vedea pentru prima dată în viața ei, dar era prea supărată din cauza răspunsului pe care îl primise de la Ana ca să se bucure de ele.

— Mă întreb dacă ar trebui să merg acasă, zise Abby până la urmă. Gândul că niște hoți de rând mi-au invadat casa este înspăimântător, dar nu la fel de alarmant ca teroriștii. Instinctul matern mă îndeamnă să iau primul zbor spre Indianapolis și să îmi apăr copiii.

— Înțeleg, zise Ana încet. Câți copii ai, Abby?

— Doi. Gregory are douăzeci de ani, este student. Emily are optsprezece ani, va merge la facultate toamna aceasta.

— Nu pari să ai vârsta potrivită pentru un fiu adult! zise Ana. Erai o copilă când te-ai căsătorit.

— Mulțumesc, dar la patruzeci și doi de ani am cu siguranță vârsta potrivită. Noi... adică, soț...

Abby trase adânc aer în piept și începu din nou.

— Copiii s-au născut imediat după ce m-am căsătorit. Așa mi-am dorit eu. Mi-a plăcut să stau acasă și să fiu mamă. Acum unsprezece ani, când Emily a mers în clasa întâi, nu știam ce vreau să fac. Ambii copii sunt independenți și descurcăreți. Așa că m-am făcut profesoară și, de atunci, sunt mamă la clase pline de copii. Îmi place să predau.

— Este prima dată când ești atât de departe de copiii tăi? întrebă Ana.

— Ei bine, au mai plecat de acasă în tabere de vară, excursii cu școala și astfel de evenimente. Greg stă la cămin de vreo doi ani, dar niciodată *nu am plecat* de lângă ei atât de mult ca acum. Am călătorit întotdeauna împreună, ca familie.

— Alți membri ai familiei care locuiesc în apropiere ar putea trece pe la copii?

— Bunicii, toți cei patru, ajung ușor cu mașina, iar desigur tatăl lor stă în apropiere...

Ana dădu din cap cu înțelegere.

— Atunci, dacă aș fi în locul tău, azi, înainte de a lua o decizie pripită, aș vorbi din nou cu copiii să văd cum stau lucrurile. Ai spus că sunt independenți și descurcăreți.

— Da, în ciuda a tot ceea ce s-a întâmplat, Mark a fost... *este* un tată bun.

Din senin, și-l aminti pe Mark tolănit pe podeaua casei lor de fermă cu Emily și Greg, făcând diverse construcții din lego, bând ceai din cești imaginare, citind povești și jucând șah. Clătină din cap. Ce avea în comun imaginea aceasta cu imaginea omului care îi părăsise?

— Data viitoare când mai vorbești cu ei, spune-le că, dacă ar locui în Israel, imediat după liceu ar trebui să facă armata, fiica ta doi ani, iar fiul tău, trei ani.

— Serios? Ce greu trebuie să le fie!

— Se maturizează forțat.

Intrând în parcarea hotelului, Ari o privi în ochi în oglinda retrovizoare.

— Am un laptop, zise el încet. Ai libertatea să îl folosești pe perioada ședерii tale aici dacă vrei să îți contactezi familia prin e-mail. Convorbirile telefonice sunt foarte scumpe.

Avu o senzație de calm.

— Mulțumesc. Este o idee minunată. Avem e-mail.

Abby fu plăcut surprinsă să descopere că Hotelul Golani, unde urma să stea pe perioada săpăturilor, era o locație luxoasă. Se înălța pe o coastă de deal pe partea de est a lacului, cu priveliște asupra terenurilor agricole înverzite care se desfășurau în fața sa și asupra Mării Galileei, în depărtare. Membrii expediției erau cazați în cabane separate, cu câte două camere fiecare. Hotelul imens, sala de restaurant și magazinul de suveniruri erau într-o clădire separată. Indicatoarele îndrumau musafirii către piscină și terenul de tenis.

— Oh, nu știam că este atâta lux aici, zise Abby. Avem acces la toate aceste facilități?

— Da, dar să nu fii surprinsă dacă vei fi prea obosită după o zi de săpături ca să mai poți profita de ele, zise Ana. Cabana ei era prima din șir. Avea vecini de cameră pe Ted și Ramona Voss. A lui Abby era mai jos pe alee. Ari era vecinul din camera de alături.

În timp ce Abby descuia ușa, Ari verifică ceasul.

— Dacă îmi dai cincisprezece minute, pot pregăti computerul ca să poți trimite e-mailul.

Ari stătea afară, pe scara de la intrare, în timp ce Abby scria o scrisoare lungă lui Emily. După ce își ceru iertare că i-a închis telefonul cu o seară înainte, Abby îi povesti despre zbor, impresiile din Israel și tot ce-și mai putu aminti din ceea ce văzuse până acum. Încă o dată, luă decizia să nu îi spună despre moartea lui Beniamin Rosen. Gândul la teroriști încă o neliniștea,

așa că adaugă un postscriptum: *Dacă vrei ca tatăl vostru să mai stea cu voi câteva nopți, nu am nimic împotrivă.*

— E gata, poți să îl trimiți, zise ea după ce termină.

Ari apăsă câteva taste și mesajul dispăru în spațiul cibernetic.

— Mulțumesc mult de tot, Ari.

— E timpul să mergem la cină, zise el. Te conduc eu.

Abby spera că nu va trebui să mănânce împreună cu el. Stilul lui direct o indispunea. La fel și încercarea de a face conversație urcând cărarea împodobită cu flori care ducea la sala de mese.

— Aș vrea să vă mulțumesc ție și soției tale încă o dată pentru haine, spuse ea. Voi avea ocazia să o cunosc? Va veni aici în vara aceasta?

— Nu.

Ari nu părea afectat de tăcerea apăsătoare care urmă, dar pe Abby o deranja.

— Știi, am vrut să te întreb... ar trebui să fac ceva să îmi recuperez bagajul pierdut?

— M-am ocupat eu.

— Mulțumesc. Nu am zburat prea des și niciodată peste ocean. Cât le ia de obicei să găsească bagajul?

— Câteva zile.

— Mm... omul ăla îngrozitor, agentul Shur, a mai zis ceva despre interogatoriu?

Ari clătină din cap.

După cină, mersul pe jos înapoi la cabană împreună cu Ana fu mult mai plăcut decât compania lui Ari.

— Îți recomand să dormi bine în noaptea asta, zise Ana. Dimineața va începe foarte devreme mâine.

— Sunt așa de entuziasmată de prima mea zi de săpături, încât cred să nu o să pot dormi deloc!

Ana râse.

— Sper că dr. Voss a avertizat toți voluntarii că arheologia adevărată nu este ca la Hollywood. Cum se numește seria celebră de filme?

— Vorbești despre *Indiana Jones*?

— Da, despre el vorbesc. Săpăturile adevărate nu sunt nici pe departe atât de fascinante. În cea mai mare parte, presupun multă muncă sub soarele fierbinte, scoțând o tonă sau două de pământ.

— Adică nu voi găsi Chivotul Legământului? zise Abby, râzând.

— Am vrea noi amândouă!

— Ei bine, nu mă deranjează. Este fascinant că sunt aici.

Ana cuprinse umerii lui Abby într-o îmbrățișare scurtă.

— Noapte bună, Ana.

— Noapte bună, draga mea.

Capitolul 4

Hotel Golani, Israel – 1999

Când sună telefonul, era întuneric în cameră. Abby sări din pat; inima îi bătea tare. Ceasul digital arăta ora 4:00 dimineața. Era alarma.

— Doamne, ai milă! zise ea, suspinând.

Simțea că e abia miezul nopții! Se îmbrăcă anevoios, apoi își aplică un strat gros de protecție solară, își căută pălăria, sticlele cu apă și se grăbi împleticindu-se spre restaurant să își ia o ceașcă de cafea.

Căsca încă și-și freca ochii ca să alunge somnul în drum spre dubele închiriate care urmau să îi transporte la situl de săpături. Ana era deja acolo, trează de mult, dând instrucțiuni șoferilor și punând la punct detaliile de ultimă oră împreună cu dr. Voss. Când o văzu, se întoarse să o salute.

— Arăți de parcă ai vrea sa te vâri la loc în pat, zise Ana râzând.

— Așa e. Nu am început lucrul atât de devreme niciodată în viața mea.

— Vei înțelege de ce atunci când vei vedea cât de cald se face până la sfârșitul zilei. Dar Dumnezeu oferă recompense celor ce se trezesc atât de devreme. Ridică ochii, Abby... iat-o pe prima.

Abby ridică privirea spre cer pentru prima dată de când se dăduse jos din pat. Miliarde de stele împodobeau întinderea de catifea neagră, iar strălucirea Căii Lactee brăzda cerul chiar în mijloc. Priveliștea îi tăie respirația.

— Uau! Nu am văzut în viața mea atâtea stele! Acasă, orașele sunt prea luminate.

— Dumnezeu i-a spus lui Avraam să privească cerurile și să numere stelele; atât de mare va fi sămânța lui.

Cerul deja mijea de ziuă când ajunseră la situl de excavații, o amestecătură de pietre și buruieni în vârful unui deal de peste zece metri înălțime. În timp ce dr. Voss dădea instrucțiuni pentru echipamentul care trebuia descărcat: târnăcoape, lopeți, roabe, cazmale și o mulțime de găleți negre de plastic, Ana o luă pe Abby deoparte.

— Ești gata pentru cea de-a doua răsplată?

Se îndreptară spre estul dealului, petrecând cu privirea o livadă de pomi fructiferi.

— Ai auzit vreodată cântecele de laudă pe care le înalță păsările în întâmpinarea zorilor? Ascultă...

Cerul de deasupra dealurilor din zare semăna cu opera unui artist din epoca impresionismului, în nuanțe discrete de roz și albastru. Apoi, soarele se înălța discret deasupra orizontului întâmpinat de corul păsărilor care împânzeau copacii dedesubt. Sunetul se înălța din ce în ce mai mult într-un măreț crescendo al veseliei.

— Ai dreptate, zise Abby încet. Merită să te trezești devreme pentru această priveliște.

— Isus ne-a spus să ne uităm la păsări, care nu se îngrijorează pentru viitor pentru că Tatăl nostru ceresc le asigură hrana. Cred că din cauza asta Îl laudă, nu crezi, Abby?

Preț de câteva minute, admirară în tăcere cerul care se afla într-o continuă schimbare, când Ana oftă și zise:

— Ei bine, acum trebuie să mergem la lucru.

Strânse toți voluntarii în jurul ei pentru a începe ziua cu un tur al sitului, manevrând cu îndemânare cârjele peste terenul accidentat.

— Acest tell sau movilă arheologică pe care stăm este ca un tort etajat al lumii antice. De câte ori a fost distrus satul, supraviețuitorii l-au reconstruit pe molozul rămas, strat după strat, rezultând acest tell cu vârful plat. Cele mai vechi civilizații se află

la bază, cele mai recente la suprafață. Suntem în cel de-al treilea an pe acest sit și, după cum vedeți – Ana îndreptă mâna către cei peste 44 km² de platou care rămăsese neexcavat pe suprafețe mari – mai avem mult de lucru. Dacă faceți o plimbare și vă uitați împrejur, veți găsi printre buruieni bucăți împrăștiate de ceramică.

— Putem păstra ceea ce găsim? întrebă un student.

Ana zâmbi.

— Depinde. Avem destule cioburi obișnuite, deci puteți să păstrați astfel de resturi. Dar va trebui să îmi promiteți că veți arăta supervizorului vostru orice piesă care are un înscris sau un desen, bine? Toate artefactele aparțin Statului Israel... iar aici încă respectăm Cele Zece Porunci. Așa că: „Să nu furi!"

Toată lumea râse.

Ana se opri la un punct de lucru aflat lângă izvorul satului.

— În primul sezon am săpat pe această rază până jos la marnă și astfel am aflat că, în perioada Vechiului Testament, satul a fost sub ocupație aproape permanent, probabil datorită acestui furnizor de apă proaspătă. Anul trecut am făcut mai multă cercetare, am căutat situri mai promițătoare și am găsit câteva, inclusiv sinagoga, pe care o veți vedea în curând. În acest sezon vrem să ne concentrăm pe stratul superior al civilizațiilor, care datează din perioada Imperiului Roman.

Abby se trezi mergând lângă Ari, în spatele Anei, care îi conducea spre următorul punct de lucru.

— Asta e felia ta, spuse ea.

— Felia *mea*?

Văzând expresia lui nedumerită, adăugă:

— Epoca romană, voiam să zic. Nu ziceai că este aria ta de expertiză?

— Da, zise el după o clipă. Da, abia aștept. Dar nu era niciun entuziasm în vocea lui.

— Nu știm încă sigur numele acestui tell, continuă Ana. Nimeni nu s-a gândit să pună un semn de bun venit cu numele acesteia la intrarea în cetate. Dar, pentru moment, l-am identificat ca fiind satul Degania, care a fost ocupat în primul secol.

Numele vine de la o floare de mici dimensiuni de culoare albastră, *deganit*, care crește peste tot primăvara, în acest ținut.

Ana îi conduse peste o bucată de pământ stâncos la un morman impresionant de pietre de construcție și porțiuni de stâlpi prăbușiți.

— Acum, ce avem aici sunt ruinele sinagogii satului. În Degania, era locul de închinare și, de asemenea, școala satului. Lângă ea, aici, am găsit o *mikva* publică sau baie de purificare. Pentru că fariseii erau foarte preocupați să respecte toate ritualurile de curățire prescrise de legea mozaică, probabil că putem concluziona că au jucat un rol important în acest sat. Spuneți-mi, zise ea, adresându-se studenților, la ce vă gândiți când auziți cuvântul *fariseu*?

— Un ipocrit, se oferi cineva să răspundă.

— Fariseii Îl urau pe Isus.

— Sunt cei care L-au crucificat.

— Toți credeți că sunt personaje negative? întrebă Ana, zâmbind.

Mai toți voluntarii încuviințară din cap.

— Ei bine, poate vă mai îmbunați opinia un pic dacă vă spun că atunci când a pornit mișcarea, fariseii au fost bărbați foarte curajoși, adevărați eroi dispuși să înfrunte moartea mai degrabă decât să își renege credința. Partida a apărut după ce grecii au cucerit națiunea și au început să impună evreilor cu forța cultura și religia greacă. Unul dintre domnitorii greci, Antioh Epifanul, a inițiat și a depus un efort sistematic de ștergere a oricărei urme de religie ebraică. Chiar a sacrificat un porc pe altarul sfânt din Templul lui Dumnezeu. Mii de evrei au murit ca martiri apărându-și credința și, dacă fariseii nu ar fi rămas neclintiți în fața acestei teribile persecuții, probabil că grecii ar fi reușit suprimarea credinței ebraice. Semnificația numelui *fariseu* înseamnă „cei separați". Aceasta a fost reacția lor în fața cuceririi străine. Au încercat să rămână total separați, neavând nicio legătură cu grecii, cu romanii sau cu alți păgâni, condamnând orice evreu care se asocia cu ei. Dar, până în vremea lui Isus, rămășița credinței lor a devenit mai importantă decât starea inimii sau relația

cu Dumnezeu. Verificau cu mare atenție fiecare îmbucătură de mâncare ca să nu cumva să înghită vreun țânțar, cea mai mică creatură necurată, dar în același timp, neglijând mila și harul, înghițeau cămile, ca să zic așa, cel mai mare animal necurat.

Contemplând stâlpii prăbușiți ai sinagogii și pietrele de buiandrug superb sculptate, Abby încercă să își imagineze cum ar fi venit ea însăși aici ca să se închine, sub privirea aspră a fariseilor. Omologii moderni ai acestora, cu accentul pe legi și reguli, cu lipsa lor de har, o îndepărtaseră pe Abby de biserica la care mergea în copilărie. Fiica ei, Emily, insista că biserica la care mergea ea acum ar trata-o diferit, dar avea îndoielile ei, mai ales că avea să devină femeie divorțată.

— Pe lângă păstrarea credinței vii în timpuri de persecuție, continuă Ana, fariseii au mai avut o contribuție importantă. Au ajutat la dezvoltarea sistemului de educație, predând Tora în sinagogile locale. Datorită devotamentului lor de a-i învăța pe alții Legea lui Dumnezeu, au ajuns oamenii obișnuiți de pe vremea lui Isus să cunoască ce spun profețiile din Biblie, chiar pescari simpli sau tâmplari. Astfel, fariseii au pregătit omenirea pentru venirea lui Cristos.

Abby își imagina cu greu această clădire sobră cândva o școală. Zâmbi în sinea ei la imaginea copiilor din sat năvălind afară pe ușă în libertatea soarelui călduros al Galileei, la sfârșitul orelor. După ce răspunse la câteva întrebări, Ana îi conduse la următorul punct de lucru, care lui Abby îi păru un simplu morman dezordonat de pietre obișnuite.

— La sfârșitul sezonului trecut, am găsit rămășițele unei case tipice secolului întâi, explică Ana. De atunci, suntem foarte nerăbdători să terminăm excavațiile. Se poate vedea conturul casei, locuința principală, un spațiu de depozitare atașat acesteia și o curte împrejmuită, unde s-ar putea să găsim un cuptor de vară. Le arătă fiecare loc cu ajutorul cârjei.

Abby se străduia să vadă printre ruine casa pe care o descria Ana, dar pentru ochiul ei neantrenat arăta ca un morman de pietre.

— Probabil că mai toți locuitorii acestui sat erau foarte săraci, spuse Ana, și locuiau în case ca aceasta. Dr. Ari Bazak va supraveghea această secțiune, pe care eu și dr. Voss o numim zona rezidențială. Credem că sunt șanse mari să recuperăm artefacte importante, pentru că Degania nu a fost niciodată ars.

— Atunci ce s-a întâmplat cu satul? întrebă un student.

— Oamenii l-au abandonat în anul 67 d.H. la începutul Marii Revolte a Evreilor împotriva Imperiului Roman. Ierusalimul și Templul au fost distruse mai târziu, în timpul aceluiași război, în anul 70 d.H. Pentru că Degania nu era protejată de ziduri, locuitorii probabil au plecat să caute refugiu într-unul dintre orașele-fortăreață, precum Iotapata sau Gamla... poate chiar în Ierusalim. Din câte ne dăm noi seama, oamenii nu s-au mai întors niciodată. Cei care au supraviețuit războiului au fost duși în exil. Cutremurele au slăbit și au demolat până la urmă multe dintre aceste structuri, până când satul abandonat s-a prăbușit pur și simplu în ruine, îngropat sub colbul secolelor.

Înaintând printre ruine pentru un ultim popas, Abby simți că o copleșește tristețea. Se identifica ușor cu sătenii acestor locuri și chinul care le distrusese viețile. Se gândi la casa la care munciseră atât de mult ea și Mark pentru a o restaura, la acoperișul ascuțit și scârțâitul podelelor, realizând că în toamnă, după ce copiii vor fi plecat de acasă, nu va mai rămâne decât o cochilie părăsită.

Abby reveni în prezent când Ana se opri în cel mai înalt punct al platoului acelui tell.

— Și, în sfârșit, din cercetările preliminare, credem că am găsit rămășițele unei case mari, opulente, construite în stil roman. Probabil proprietarul era un negustor evreu bogat sau un latifundiar prosper. Aici, dr. Voss va superviza săpăturile, care sperăm să scoată la lumină mozaicurile și frescele în stil roman.

Abby îl căuta cu privirea pe Ari. De ce nu îl desemnaseră pe el să excaveze vila, de vreme ce epoca romană era specialitatea lui? Dar Ari stătea cu spatele la ruine, admirând răsăritul viu colorat. Nu-i vedea fața.

La terminarea turului, când dr. Voss împărți voluntarii pe puncte de lucru, Abby fu dezamăgită să afle că fusese repartizată

în secția lui Ari, nu a Anei. Cu toate acestea, își făcu drum de-a lungul tellului spre zona rezidențială, unde se întâlni cu ceilalți patru studenți care urmau să lucreze tot cu Ari. Ascultară cu toții explicațiile cu privire la ceea ce aveau de făcut.

— Trebuie să terminăm de excavat zona aceasta, atât în interiorul, cât și în exteriorul casei.

Ari stătea în picioare în interiorul unui crater mare, pătrat, care avea deja peste șaizeci de centimetri adâncime, arătând ușor către pietrele împrăștiate peste tot în jurul lor.

— Probabil va trebui să mai săpăm încă vreo sută de centimetri în adâncime ca să ajungem la nivelul secolului întâi; deci, după cum vedeți, avem de săpat mult sub pământ. Trebuie să îndepărtăm pământul bătătorit extrem de atent cu unul dintre instrumentele acestea.

Ari le arată un târnăcop manual de dimensiune mică.

— I se spune *petesh*. Apoi, vom căra pământul cu găleata până când se umple roaba. Vom face cu rândul aruncând pământul din roabă la groapa de gunoi. Lucrați cu atenție! Deși nu sunt șanse prea mari să găsim vreo monedă de aur într-o casă atât de obișnuită, n-aș vrea să aruncăm din neatenție vreuna la gunoi. De asemenea, nu este indicat să loviți foarte tare cu petesh-ul și să faceți praf o lampă cu ulei veche de două mii de ani. Iată ce este foarte probabil să găsim: ceramică, lămpi cu ulei, carafe, ustensile de uz casnic, unelte simple folosite în viața de zi cu zi.

Le dădu fiecăruia câte un petesh, un instrument în formă de lopată pe nume *tirea*, două găleți negre de plastic și un lot pătrat de pământ. Al ei era chiar în interiorul casei, înconjurat de un zid interior. Își puse o pereche de mănuși și începu să lucreze, lovind cu petesh-ul.

Încântată că va face în curând o descoperire, se simțea ca un copil care săpa după o comoară ascunsă și toate poveștile preferate despre vânătorii de comori prindeau din nou viață. Până să sune clopoțelul pentru micul dejun de la ora 8:00, asudase de transpirație și era recunoscătoare pentru pălăria de paie și rezervele de apă. Mergând împreună cu un student spre umbra generoasă a cortului unde se servea micul dejun, se uită la ceas.

— Doar 8:30! se miră ea. Parcă ar fi prânzul!

Studentul fu de acord.

— Pentru că acasă, la patru ore și jumătate după ce ne-am trezit, *chiar este* prânzul!

Abby rareori lua micul dejun acasă, în niciun caz cu castraveți, măsline, brânză și roșii. Dar i se făcuse atât de foame de la efortul intens, încât își umplu farfuria cu de toate, plus pâine, ouă fierte și un iaurt. Chiar se întoarse după a doua porție.

După ce se întoarse la lucru, la scurt timp, noul ei prieten făcu prima „descoperire", o piatră lungă, bombată, ca un făcăleț uriaș.

— Ghicește cineva ce este? întrebă Ari.

Clătină din cap la toate încercările lor de răspuns.

— Nu sunteți nici măcar pe aproape. Este un rulou folosit la nivelarea lutului de pe acoperișul casei. Sub acesta venea o grindă de lemn, apoi un strat de pământ, care trebuia reparat din când în când cu acest rulou. Probabil avea un mâner de lemn prins printre găurile de la fiecare capăt.

Abby se întoarse la lucru cu un nou entuziasm, după bucuria primei descoperiri, astfel că, până la încheierea zilei, dispăruse cu totul într-o groapă măricică. Însă, dincolo de o mână de cioburi din ceramică, nu reuși să dezgroape nicio comoară în prima zi. Dimineața zburase rapid. Odată urcată în microbuzul cu aer condiționat, se simți plină de praf și moloz, sleită de toropeală.

— Mă simt ca un artefact antic eu însămi, glumea cu Ana la întoarcerea spre hotel. Tot ce îmi doresc de la viață este un duș fierbinte și un somn lung.

— Înțeleg perfect sentimentul, zise Ana, râzând. După o dimineață interminabilă de săpături, fiica mea, Rahela, îmi spunea că arăt ca o *mumie*.

La sfârșitul primei săptămâni, Abby scosese într-adevăr mult praf, după ce curățise o porțiune de lespede de-a lungul zidului casei. Munca era antrenantă și epuizantă. Ajunsese să îi cunoască pe cei patru studenți destul de bine, după ce lucrase împreună

cu ei toată săptămâna, dar Ari rămânea un mister pentru toți. Rareori se implica în truda lor și niciodată în discuții. Își petrecea timpul făcând schițe detaliate ale zonei, completând rapoarte zilnice de teren și etichetând bucățile de ceramică și mânerele de carafe descoperite. Mâinile lui mari și puternice legănau fiecare artefact cu admirație, lăsând impresia unui om care își iubește meseria, deși în relația cu voluntarii era mai reținut decât Ana.

Abby începu să se simtă ca acasă în locuința antică, pe măsură ce conturul acesteia era din ce în ce mai vizibil. Avea o parte principală, cea la care lucra ea, un spațiu de depozitare atașat în spate, unde studenții găsiseră deja rămășițele mai multor recipiente mari pentru depozitarea hranei și curtea exterioară, unde femeile își desfășurau cel mai mult activitatea când era vreme bună, după cum spunea Ana. Abby începu să se gândească la femeia din primul secol care gătise, dormise și mâncase aici cu familia ei, măturând praful de pe aceleași lespezi de piatră pe care acum Abby le curăța cu lopata și măturica. Nu credea în stafii, dar, încercând să își imagineze camera aceea cu două mii de ani în urmă, aproape că simțea prezența oamenilor care locuiseră acolo în trecut, „norul mare de martori", cum le spunea Ana.

Abby tânjea să facă o descoperire spectaculoasă, visând la un asemenea moment tocmai când petesh-ul lovi ceva tare. Încetini, săpând cu atenție în jurul obstacolului, nemișcându-l de la locul lui, după cum îi instruise Ari. Dar, din păcate, era în mod evident doar o piatră de mărimea unui pumn. Aproape gata să o smulgă din pământ, observă o crestătură în mijloc care arăta prea bine proporționată ca să fie de la natură. Curăță cu grijă tot praful din scobitură și descoperi că se întindea pe toată piatra. Pentru că simți o umbră deasupra ei, care acoperea soarele, se uită în sus.

— Ce ai găsit acolo? întrebă Ari.

— Nu știu... o piatră cu o scobitură în mijloc. Scoțând praful din scobitură, am găsit înăuntru un amestec de fire de blană sau lână. Crezi că ar putea fi ceva?

— Lasă-mă să mă uit.

Îi arată firele subțiri de fibră pe care le salvase. Ari le puse cu grijă într-un plic.

— Bună treabă, zise el. Ai găsit o piatră care era probabil folosită la gherghef. Pietrele de acest fel erau atașate firelor de urzeală, cele verticale, ca să le țină strânse bine. Sapă în continuare. S-ar putea să găsești mai multe.

Își scoase planșeta cu hârtii și începu să măsoare și să facă schița cu locul descoperirii în raport cu zidul fundației. După o jumătate de oră, Abby găsi încă trei pietre de greutate. Apoi mistria lovi ceva mai moale, o bucată de lemn. Dădu cu atenție praful la o parte cu măturica și păstră câteva fire albe, infime, de fibră pe care le găsi lângă ea. Lemnul era neted, cam de douăzeci și cinci de centimetri lungime, zimțat la ambele capete.

— Ari, am găsit altceva, zise ea când era pe jumătate curățată. Este o bucată de gherghef?

Își puse jos notițele și se aplecă să o examineze.

— Arată ca o suveică. Foarte bine păstrată. Dezgroap-o pe toată.

— Ai încredere în *mine*?

— Cei mai mulți voluntari n-ar fi văzut fibrele alea minuscule și în niciun caz nu le-ar fi păstrat.

Când suveica fu dezvelită, Abby observă niște crestături neobișnuite cioplite în lemnul neted. Folosi o perie de dinți ca să le curețe, operând cu o atenție de chirurg. Crestăturile arătau prea bine, spațiile și formele prea egale să fie făcute de natură. Poate era imaginația ei, însă parcă erau litere ebraice. Îl chemă din nou pe Ari.

— Este un înscris?

Se lăsă în jos, sprijinit în mâini și pe genunchi ca să vadă mai îndeaproape, apoi își scoase ochelarii din pantaloni și se uită din nou la ea.

— Da, zise el, trăgându-se înapoi în picioare.

— Este de bine?

Ari nu răspunse. În schimb, ieși din șanț.

— Ana, strigă el. Vino aici când ai un minut.

Abby simți entuziasmul din vocea lui. Când ajunse, Ari o ajută să coboare în groapă. Cei patru studenți se îngrămădiră în jurul lor, privind foarte atenți.

— Tu ai găsit-o? o întrebă Ana pe Abby. Felicitări! Norocul chior al începătorului!

Ana își puse o pereche de ochelari ca să o studieze. Când își ridică din nou capul, entuziasmul era evident.

— Uimitor! Am mai găsit suveici, dar n-am văzut niciuna cu înscris pe ea.

Abby era în culmea fericirii, de parcă lemnul ar fi avut rubine încrustate, nu litere.

— Ce spune? Poți să citești ce spune?

— Cred că e un nume, Lea. Probabil numele femeii care folosea acest gherghef. Ești de acord, Ari?

— Da. Crestăturile sunt ca de amator. Arată ca un înscris neexperimentat din secolul întâi.

— Doar un nume? zise Abby.

Ana simți dezamăgirea din vocea ei și adăugă repede:

— Nu, chiar *este* uimitor! Știți de ce?

Se uită la studenții adunați în jurul ei. Niciunul nu știa.

— Spune-le, Ari, zise ea.

Afișă un zâmbet larg până la urechi. Era primul zâmbet spontan pe care Abby îl văzuse pe fața lui.

— Pentru că numai băieții aveau voie să învețe în școlile sinagogilor, spuse el. Cele mai multe femei din secolul întâi, mai ales femeile evreice sărace, nu știau să citească sau să scrie.

— Dar, oricât de neobișnuit ar fi, zise Ana, în ciuda tuturor prejudecăților legate de femei, a tuturor tradițiilor înguste ale fariseilor, o femeie pe nume Lea a învățat să își încrusteze numele pe suveica gherghefului.

Abby se uită lung la grămada de pietre care fusese cândva casa Leei, lespezile pe care atât ea, cât și Lea le măturaseră și se întrebă cum fusese viața acestei femei, de care o despărțeau multe secole și tradiții. Nu putea să își imagineze cum învățase Lea să scrie, dar simți bucuria victoriei pentru prietena ei din antichitate.

— Bravo, Lea! șopti ea.

Satul Degania – anul 46 d.H.

— Lea... Lea! vocea mamei răzbi în sfârșit visele Leei. Ai grijă! Arzi pâinea!

Lea smulse bucata de pâine din vatră înainte să se ardă de tot.

— Nu s-a ars, zise ea, curățând discret o pată neagră. Este doar... coaptă bine.

Lea se concentra cu greu la plictisitoarele sarcini de măcinare a cerealelor și de coacere a pâinii. Zorii zilei de sfârșit de iarnă aduseseră nori și frig, nevoindu-le pe Lea și pe mama ei să pregătească tot prânzul în casă. Cu hornul doar o gaură în acoperiș și fără ulei de rezervă pentru lămpi, casa spălăcită, cu o singură cameră, era plină de fum și întunecată.

— A venit vremea să renunți la lumea viselor, zise Mama, clătinând din cap a mustrare. Orice tânăr serios alege de soție o fată muncitoare, nu o visătoare.

Deschizând gura, Lea ar fi vrut să protesteze că nu avea decât treisprezece ani, că era prea tânără ca să fie aleasă de soție, dar apoi își aminti teribilul eveniment care i se întâmplase de curând. Era într-adevăr femeie acum, așa cum se vedea și pe chipul său, ca un mugur în floare.

— Nu-mi doresc soț și bebeluși, bombăni ea pentru sine.

Dar, fie că voia, fie că nu, căsătoria și copiii se apropiau de ea în galop, ca un cal roman de lupte.

— Scriptura spune că mulțimea viselor este deșertăciune, zise Mama.

Deschise ușa dinspre curte împingând-o cu șoldul și aruncă un lighean cu lături afară. De la aerul umed care intră brusc de afară Lea începu să tremure.

— Și mai scrie că leneșul moare de foame, adăugă Mama. Hai, ajută-mă să fac loc pentru mâncare.

Mișcându-se repede, Lea dădu la o parte toate ulcioarele și castroanele de pe platforma joasă, construită din mortar, care se întindea de-a lungul zidului și întinse șervetele țesute pentru servirea mesei. Tatăl ei și cei trei frați urmau să vină în scurt timp la prânz. Puse pâinile proaspete pe care le copsese unele peste altele pe unul din șervete, apoi repede le acoperi cu o pânză și încremeni când constată cât de uscate și arse erau de fapt.

— Pot să mă duc să îl iau pe Matei de la lecții? întrebă ea după ce puse pe masă castroanele cu ulei de măsline și oțet care

mergeau bine cu pâinea. Mama nu ridică privirea, aplecată fiind peste vatră și amestecând mâncarea de linte. Aromele de chimion și usturoi care ieșeau din oală umpleau toată camera.

— Fratele tău știe să vină acasă și singur.

— Știu, dar sunt agitată din cauză că am stat toată ziua închisă în casă.

Lea făcu pe loc câteva mișcări de dans, întinzându-și brațele și picioarele ca un cățel care se scutură de apă. Mama se întoarse la timp să vadă piruetele și zâmbi obosită.

— Bine... du-te atunci.

Lea își luă șalul din cuierul ușii și îl aruncă peste umeri, grăbindu-se ca Mama să nu apuce să se răzgândească.

— Scoate-ți toată agitația din cap, strigă mama în timp ce Lea o zbughea afară pe ușă. Avem treabă după-amiază.

Simți pământul rece sub picioarele desculțe cu care o luase în sus la goană pe ulița care ducea de la ei de acasă, din marginea satului Degania, spre străzile înguste ale satului către sinagogă. Părul lung, negru, încrețit din cauza umezelii, o plesnea peste ochi în timp ce alerga. Spera să nu ajungă prea târziu, nu pentru a-l găsi pe fratele ei de cinci ani, ci pentru a apuca să stea sub fereastra deschisă ca să audă puțin din lecție.

Lea tânjea să Îl cunoască pe Dumnezeul care crease cântecul păsărilor, verdele argintiu al frunzelor de măslin și apele liniștite ale Mării Galileei, care se vedea de pe dealul de lângă satul ei. Pe Dumnezeul pe care regele David îl descria în psalmi atât de diferit de Dumnezeul pe care îl portretizau liderii sinagogii. Dumnezeul care nu ne tratează așa cum merită păcatele noastre era revoltător de diferit de Dumnezeul fariseilor, al regulilor și consecințelor nesfârșite. Dumnezeul lui David era păstorul care îl conducea la pășuni verzi și la ape liniștite, nu un stăpân chițibușar care îi urmărea fiecare mișcare. De câte ori pornea la drum spre pășune să-i ducă mâncare fratelui ei Saul, vedea câtă grijă avea de turma micuță de oi a tatălui său. Tânjea să îl cunoască pe Dumnezeul Păstor pe care îl cunoscuse David.

Așa cum sperase, școala sinagogii încă nu terminase lecția, iar vocea răsunătoare a rabinului ieșea pe fereastră la unison cu cea a micilor săi elevi.

— Încă o dată, le ceru el. Împreună... „Niciunul nu va mai învăța pe aproapele sau pe fratele său zicând: «Cunoaște pe Domnul!», ci toți Mă vor cunoaște, de la cel mai mic până la cel mai mare, zice Domnul; căci le voi ierta nelegiuirea și nu-Mi voi mai aduce aminte de păcatul lor." Foarte bine. Încă o dată...

La a treia repetiție, Lea șoptea frumoasele cuvinte împreună cu el, întrebându-se ce însemnau. *Toți Mă vor cunoaște, de la cel mai mic... până la cel mai mare.* Oare era vorba și despre femei ca ea, printre cele mai neînsemnate din societate?

— Atât pentru dimineața aceasta, zise rabinul dintr-odată. Sunteți liberi.

Dezamăgită, Lea se grăbi să ajungă în fața clădirii, căutându-l pe Matei printre băieții care țâșneau pe cele trei uși imense și se împrăștiau în toate direcțiile. Era printre ultimii, unul dintre cei mai mici, ieșind din clădirea de piatră cu mersul bălăbănit și agale, parcă umblând în somn.

— Spune-mi ce ai învățat azi, îl imploră ea, mergând pe lângă el.

Nu răspunse imediat, concentrat în schimb la pietricica cu care dribla în picioarele goale pe aleea care ducea în jos.

— Nu știu... cuvinte... plictiseală.

Lea opri piatra cu piciorul și se puse în calea lui. Ce cuvinte? Hai, te rog, spune-mi, Matei.

Strânse din ochi încercând să se concentreze.

— Nume. Învățăm să scriem numele noastre. Știu să îl scriu pe al meu, vrei să vezi?

— Da! Arată-mi!

Se ghemuiră, cu capetele lipite, la marginea potecii, iar Lea îl ajută să netezească un petec de pământ în țărână. Îl urmări fascinată cum scrijelea numele în colb cu o piatră ascuțită.

— Cum de iese numele tău din formele astea? întrebă ea când termină.

Matei oftă confuz.

— Nu știu. Nu mă pricep deloc să explic. Și nu sunt forme, sunt litere.

— Litere? Mai arată-mi o dată.

Matei se grăbi să le șteargă cu mâna, apoi scrise simbolurile din nou, spunând sunetul pe care îl scotea fiecare literă.

— Mm... aa... t... ee... i.

— O, am priceput, zise Lea. Fiecare literă are sunetul său.

Matei încuviință din cap, liniștit că pricepuse fără să îi explice.

— Îmi arăți acum numele meu?

Lea încercă să îi culeagă de pe frunte o buclă de păr cârlionțat, dar el o respinse, deranjat că îl trata ca pe copilul ei.

— Nu am scris numele tău. Tu ești fată.

— Dar știi toate literele și sunetele lor, nu-i așa? Nu poți cumva să îl... născocești?

Matei își puse mâinile în șolduri, imitându-l pe Abba. Lea se abținu să nu râdă de el.

— Dacă îți arăt, mă lași să mă duc acasă să mănânc? întrebă el.

— Da. Chiar îți dau din stafidele mele.

— Bine, zise el, ghemuindu-se din nou în țărână. Cred că e așa: L... e... a. Literele sunt *lamed, alef, hei.*

— Stai să încerc și eu. Îi luă piatra și copie formele pe care le scrise, repetând: lamed... alef... hei. Așa?

— Da.

Lea le mai copie încă o dată, apoi a treia oară. Era atât de captivată de minunea numelui ei, încât nici nu îi păsa că Matei pornise deja pe potecă în jos spre casă fără ea, jucându-se cu piatra. Scrise numele încă o dată ca să se asigure că îl va ține minte, apoi șterse țărâna cu mâinile și sări să îl ajungă din urmă.

Abba și frații ei mai mari, Saul și Ghedeon, deja stăteau la locurile lor pe lespede.

— Ai întârziat, zise Abba. Ne-ai făcut să te așteptăm.

— Îmi pare rău, Abba.

Lea îi simți privirea aspră care îi urmărea pe ea și pe Matei în timp ce se spălau repede pe mâini. Se aștepta la o nouă morală, care avea loc aproape zilnic, despre nevoia de a crește mai repede și de a se purta mai responsabil, însă se pare că Abba

hotărâse că Lea îi irosise deja destul timp. După ce Matei își luă locul lângă frații săi, Abba rosti binecuvântarea. Lea o ajută pe Mama să servească mâncarea, ascultând în liniște și cu respect discuția bărbaților.

— Abba, noul miel care s-a născut azi dimineață este mascul, zise Saul.

Având optsprezece ani, Saul lucra cu Abba în fiecare zi, muncea din greu pe câmpul de orz și avea grijă de turma micuță de oi a familiei. Îl depășea pe Abba la statură, imens ca un urs, cu părul pletos și barba neagră. Dar era blând și docil ca mieii de care avea grijă.

— Poate îl putem duce la Ierusalim de Paște, în primăvară, zise Ghedeon, care avea șaisprezece ani.

Ghedeon era foarte diferit de Saul, așa frați cum erau: subțirel și vânjos, cu păr șaten, cârlionțat, pe care soarele verii îl deschidea spre blond. Și personalitatea era diferită: deștept, cu minte ascuțită și temperament irascibil.

Saul se încruntă la fratele său mai mic.

— Eu speram să îl îngraș și să îl ofer ca plată pentru mireasa mea, nu să îl mâncăm de Paște.

Lea simți dintr-odată un fior, de parcă Mama deschisese iarăși ușa. Dacă anul acesta Saul își alegea o mireasă era un ajutor în plus la muncă pentru ele. Dar, în aceeași măsură, nu mai era atât de multă nevoie de Lea, ea însăși urmând să fie mireasa cuiva. Aștepta împreună cu frații săi, urmărind trăsăturile lui Abba, un indiciu care le-ar putea comunica decizia lui.

— Mielul este pentru Paște, zise el, într-un final. Vom avea, cu ajutorul lui Dumnezeu, alți miei în primăvară ca plată pentru mireasa ta.

Înmuie o bucată de pâine în linte și o înghiți, după care adăugă:

— Vom aduce mielul de la pășune cu o săptămână înainte de a pleca la Ierusalim. Va fi sarcina Leei să aibă grijă de el.

Ridică o bucățică de pâine arsă și adăugă:

— Să sperăm că îi va acorda *toată* atenția ei.

Ghedeon se întoarse spre ea și zâmbi.

— Nu uita, Lea, este datoria preotului să ofere arderi-de-tot, nu a ta.

Toți bărbații râseră, chiar și Abba.

Lea își ținu în frâu mânia și umilirea delectându-se cu noul său secret: și ea știa să își scrie numele ca toți cei trei frați ai săi. Era așa de fascinată de noua sa deprindere, încât tot restul după-amiezii îl scrise peste tot, pe vatră cu o bucată de cărbune, cu degetul ud pe latura carafei de lut, sculptându-l atentă cu cuțitul pe suveica gherghefului. Radia de victorie, la gândul că știa să facă un lucru pe care puține femei îl știau. Dar, în același timp, marea ei realizare îi dădea și mai multă poftă de învățătură. Dacă era atât de ușor să își scrie numele, de ce să nu învețe de la Matei și Ghedeon toate celelalte litere?

Trecând tacticos suveica Țesând tacticos la suveică, înainte și înapoi, printre firele de urzeală, abia concentrându-se la modelul în dungi gri roșcat, visa să învețe să citească. Gherghefu simplu atârna de o grindă de sub tavan și de greutățile care țineau firele de urzeală strânse și care pocneau deodată, sacadat, în timp ce lucra.

— Lea, zise Mama, întrerupându-i gândurile, nu uita că trebuie să mergi să te curăți în mikva astăzi.

Lea se strâmbă. Uitase intenționat, alungând din minte gândul nedorit ca și când l-ar fi închis cu zăvoare în spatele ușii.

— Chiar trebuie?

Mâinile mamei încremeniră în aer, aproape scăpând furca și rupând firul pe care îl torsese.

— Bineînțeles că trebuie! Legea ne poruncește! Nu ți-am explicat deja că, după ciclul lunar al femeii...

— Da, da, mi-ai explicat deja, zise Lea repede, dorind să evite morala stânjenitoare. Dar tot cred că este umilitor să fiu nevoită să trec pe lângă Rabbi Eliezer și toți prietenii lui farisei. De ce trebuie să stea tot timpul lângă mikva, verificând cine intră în baie? Prea își bagă nasul! Plus că sigur apa e rece ca gheața.

— Poate vrei o baie fierbinte, cum au romanii?

— Nu, nu vreau nicio baie!

— Așa e Legea, Lea, zise Mama, aranjându-și fusul în coș. Și, cu cât mergem mai repede și terminăm cu acest subiect, cu atât mai bine.

Lea își târa picioarele pe lângă mama pe cărările șerpuite spre baia publică, tremurând când se gândea la chinul său stânjenitor. Până la apus, tot satul va afla că a făcut prima vizită la mikva și vor ști astfel că e disponibilă pentru căsătorie. Își ridică șalul de pe umerii subțiri și îl înfășură pe cap, încercând să își ascundă fața.

— De ce nu pot să mă curăț acasă? bombăni ea.

— Baia este pentru purificare, explică Mama. Trebuie să fie „apă vie".

— Dar apa din mikva nu este „vie". Ca și apa noastră, nici ea nu provine dintr-un izvor viu. Ambele provin din fântâna satului, ambele sunt păstrate în rezervoare...

— Nu sunt la fel, zise Mama cu răbdare. Rabbi Eliezer stropește în mikva „apă vie" și astfel devine...

— Se numește prefăcătorie! Ori este dintr-o sursă de apă vie, ori nu este. Stropirea nu o schimbă ca prin magie.

Mama se opri din mers cu umerii încovoiați și fața brăzdată de oboseală.

— Lea, de ce trebuie să te împotrivești tu tradiției?

— Pentru că tradiția e o neghiobie! De ce nu stropește Rabbi Eliezer rezervorul *nostru*? Atunci aș putea să mă curăț acasă. Fariseii ne pun să respectăm legile lor prostești, dar ei nu le țin. Nu este drept.

Mama o apucă pe Lea de umeri.

— Fetițo, ține-ți limba și gândurile pentru tine! Să nu îndrăznești să aduci rușinea peste mine și tatăl tău comentând împotriva bătrânilor satului! Vei face ce prescrie Legea, fără niciun alt comentariu!

Lea se curăță în mikva. Dar se întreba, așa cum se întrebase de atâtea ori până acum, de ce ascultarea de Legea lui Dumnezeu nu o ajuta să se simtă mai aproape de El.

Așa cum se temuse, Rabbi Eliezer păzea intrarea la baia de purificare. Mai rău, Reb Naum, liderul sinagogii, era lângă el. Lea își ținea ochii în pământ, obrajii îi erau în flăcări, în timp

ce mama le explica de ce veniseră. Dar, în loc să le lase să intre în baie și să aibă puțină intimitate, Reb Naum începu să îi țină morală Leei.

— „Cine poate găsi o femeie cinstită? Ea este mai de preț decât mărgăritarele." Vrei să fii o soție bună, după Tora, nu-i așa, Lea? Să îți îndeplinești îndatoririle după Lege?

Nu voia să fie soție deloc, dar încuviință din cap, în tăcere, mușcându-și buzele, ca să nu spună ceea ce voia să spună cu voce tare. Reb Naum își prinse degetele mari de centura lată, brodată, legănându-se pe călcâie ca și când ar fi ținut o prelegere în sinagogă.

— O soție cinstită va învăța să fie o bucătăreasă pricepută, să separe animalele curate de cele necurate, să sfințească Sabatul. Aceste prevederi ne-au fost încredințate de Dumnezeu și sunt foarte importante, Lea. Legea este salvarea noastră.

Lea se burzului. Atunci de ce nu le învățau pe fete să citească Legea ca să știe exact ce scrie în ea?

— O soție cinstită se va asigura că în carne nu mai este viață, că este gătită corect și că preparatele din carne nu se servesc niciodată la aceeași masă cu produsele lactate. Nu uita, Tora spune: „Să nu fierbi iedul în laptele mamei lui."

Lea auzise destul. Din glasul ei curgea o falsă dulceață, zicând:

— Nu ne permitem să mâncăm carne, Reb Naum. Și soțul care alege de soție fiica unui fermier sărac, așa ca mine, sigur nu își va permite să mănânce carne.

Timp prea îndelungat, cei doi farisei pur și simplu se holbară la Lea. Apoi, pe măsură ce expresia feței lui Reb Naum se schimba din uimire în furie, zise:

— Văd că mai ai multe de învățat, Lea. Dar pentru azi, o singură lecție va fi suficientă: „Cine își păzește gura și limba, își scutește sufletul de multe necazuri."

Într-un final, o lăsă să meargă înăuntru. Dar, în timp ce se scufunda în mikva, în apa rece ca gheața, Lea nu se putu abține să nu se întrebe dacă Reb Naum nu aruncase cumva zăpadă de pe muntele Hermon doar ca să îi facă ei în ciudă.

Capitolul 5

Hotel Golani, Israel – 1999

Într-o seară senină, caldă și plăcută, către sfârșitul primei săptămâni de săpături, Abby se târa pe cărarea împodobită cu flori care ducea la cabana Anei, bătând la ușă și luptându-se cu lacrimile care se dezlănțuiseră în urma descoperirii pe care o făcuse.

— Sper că nu te deranjez... începu ea fără îndrăzneală.

— Absolut deloc! Admiram priveliștea pe care o oferă Marea Galileei de pe terasa mea. Mi-ar plăcea să stai cu mine.

Ana o conduse în balcon, unde lacul argintiu strălucea în amurgul îndepărtat, iar luminile orașului licăreau pe dealurile de pe malul opus.

— Priveliștea asta nu îți amintește de versetul: „O cetate așezată pe un munte nu poate să rămână ascunsă"?

Dar când se întoarse spre Abby așteptându-i răspunsul, zâmbetul îi pieri.

— Nu ai venit pentru priveliște, nu-i așa? Ce s-a întâmplat, draga mea?

Abby se așeză pe scaunul pe care i-l oferise Ana și trase adânc aer în piept, făcându-și curaj.

— Am găsit ceva ce îți aparține, Ana. Îmi cer scuze că nu ți l-am dat mai devreme, dar am uitat complet de el.

Îi dădu foaia pe care o rupsese din carnețel, încercând să nu se gândească la coperta plină de sânge.

— Este un bilețel pentru tine... de la Ben.

— De la Ben? Cum...?

— L-a scris când eram în avion, în zborul de Amsterdam. Până acum, nu am putut să... să deschid niciunul dintre lucrurile...

— Este în regulă, Abby. Înțeleg.

Ana își puse cârjele pe podea și se așeză pe un scaun, pe terasă, ca să citească bilețelul lui Ben. Zâmbea ușor la cuvintele lui, chiar dacă avea ochii plini de lacrimi.

— Mulțumesc, zise când termină de citit. Îl voi prețui. Împături ușor foaia, apoi își șterse lacrimile.

— Cred că nu sunt singura care încă jelește. Este greu și pentru tine, nu-i așa? Nu cred că până acum moartea nu și-a arătat colții în viața ta, mai ales moartea violentă.

— Nu. Au... ăăm... prins persoana care...?

— Încă nu, dar o vor prinde, oftă Ana. Am avut multe discuții cu Ben, unii le-ar numi certuri, despre riscul pe care și-l asumă. Liderii evrei și palestinieni care sunt dispuși să colaboreze și să negocieze unii cu alții sunt considerați adesea trădători chiar de cei din neamul lor, care nu vor să ajungă la înțelegeri cu dușmanul. Ben lucra în secret ca mediator între cele două părți. Știu că era gata să își dea viața dacă acest lucru ar fi adus pacea pentru totdeauna, dar asta nu înseamnă că îți va fi ușor să uiți ceea ce ai văzut.

— Cum sunt soția și familia lui?

— Familia suferă, dar au o credință puternică.

Ana scoase un șervețel din buzunar și-și suflă nasul.

— Știi, Ben nu a fost întotdeauna spion. Prima sa dragoste, adevărata sa dragoste, a fost agricultura. Mult mai târziu în viață, agenția a devenit iubirea lui.

— De ce s-a înscris în agenție?

Ana oftă din nou, admirând priveliștea încețoșată de lacrimile din ochii ei.

— Înscrierea în agenție a fost reacția sa în fața unei crize. Viața aici în Israel poate fi foarte dificilă. De fapt, uneori te doboară. Când l-a doborât pe Ben, a simțit că trebuie să facă ceva mai mult decât să crească plante. Ani de zile lupta lui a fost încercarea de a aduce roadă în deșert. Dar nu a mai fost de ajuns pentru el.

Trebuia să facă mai mult. Nimeni din familie nu a fost încântat de această decizie.

Auziră o bătaie ușoară în ușă. După o clipă, intră în cameră Ari. Pe Abby nu o încânta vizita lui nedorită, dar pentru Ana nu era niciun deranj.

— Am venit după tine până aici, îi zise lui Abby. Compania aeriană a sunat să ne spună că mâine ne vor trimite valiza.

— În sfârșit! Nu credeam că o s-o mai văd vreodată.

— Și mai am un e-mail pentru tine. Îi dădu lui Abby mesajul printat, apoi începu să vorbească în ebraică cu Ana, în timp ce Abby citea scrisoarea de la fiica ei.

Dragă mami,

Mă bucur că te-ai gândit să ne trimitem e-mailuri. Îmi face bine să pot vorbi cu tine în fiecare zi. Vești bune! Compania de asigurări a trimis un cec azi pentru plata prejudiciilor și înlocuirea lucrurilor furate. Greg deja a cumpărat un CD-player nou, dar tati a zis să așteptăm, să te lăsăm pe tine să le cumperi pe celelalte.

Mami, știu că nu vrei să vorbești cu tati și că nu vrei să ai de-a face cu el și nu te condamn. Ceea ce a făcut el ne-a rănit pe toți, pe tine cel mai mult. Nici eu nu am vrut să îl văd, dar jaful m-a pus în situația asta și poate din cauza asta a lăsat Dumnezeu să se întâmple așa. Am avut timp să stau serios de vorbă cu tati. Aseară am stat până la ora 2:00 dimineața. A zis că atunci când a intrat pe ușă și a văzut toată casa călcată în picioare, pe tine plecată, pe mine speriată și singură, pentru el a fost imaginea dezastrului pe care l-a abătut asupra noastră. Ne-a cerut iertare mie și lui Greg și a plâns, mami. Nu cred că l-am mai văzut pe tati plângând până acum...

Emily scrisese mai mult, dar Abby avea nevoie să fie singură ca să citească restul. Scrisoarea o supărase atât de mult, încât îi venea să o mototolească. *Nu a plâns nici pe departe cât am plâns eu,* fumega ea. Se întoarse spre Ana și Ari, tânjind să îl alunge

pe Mark cu tot cu probleme acasă, departe din gândurile ei. Nu era uitarea unul dintre motivele pentru care călătorise până aici?

Ari stătea rezemat de balustradă, cu spatele spre lac. Vocea îi crescuse încet-încet în intensitate, iar fața furioasă și gesturile bruște îi trădau mânia. În balcon mai era un scaun, însă Abby simți o ușurare când Ari le spuse tăios noapte bună și părăsi cabana. Avea nevoie de o discuție în liniște cu Ana ca să scape de mânia pe care i-o stârnise scrisoarea lui Emily și să-și calmeze durerea pe care i-o stârnise scrisoarea lui Ben.

— Acasă, toate bune? întrebă Ana, arătând cu mâna spre scrisoare.

— Da, ai avut dreptate, copiii fac față întâmplărilor destul de bine. Nu vor să vin acasă.

Tânjea să își mărturisească furia și teama că Mark profita de absența ei și de jaf ca să își pregătească revenirea în viața copiilor, dar știa că totul va părea copilăresc. În schimb, întrebă:

— Am făcut ceva acum care l-a supărat pe Ari?

— Deloc, zise Ana. Îmi pare rău dacă am discutat pe un ton ridicat. Ari e mereu foarte... furtunos.

— Ca să îți spun adevărul, eu nu îl înțeleg, zise Abby. Ba e foarte atent, invitându-mă să trimit un e-mail și împrumutându-mi hainele soției lui, ba abia dacă mai scoate o vorbă.

— Te rog, nu lua comportamentul lui Ari personal. Are și el luptele lui, ca tine. Îl știu pe Ari de mult timp. De fapt, a fost primul meu asistent la institut.

— De când ești arheolog?

— Să vedem... de mai bine de treizeci de ani, cred.

— Se vede că încă îți place, Ana. Încă te entuziasmează fiecare descoperire nouă.

— Da. Și pe Ari la fel. Doar că are un alt mod de a o arăta.

— De ce ai vrut să studiezi arheologia?

— Este o poveste foarte lungă, zise ea, zâmbind. Ești sigură că nu ești prea obosită să o asculți, după o zi lungă de săpături?

— Nu sunt obosită deloc, iar mâine putem să dormim până mai târziu, nu-i așa?

— Așa e. Nu vom pleca în turul Ierusalimului decât la ora 9:00.

— Ora 9:00! zise Abby. Ni se va părea că e ora prânzului după ce toată săptămâna ne-am trezit la ora 4:00. Și, în plus, sunt prea neliniștită ca să pot dormi. Mă tot gândesc la Lea și mă întreb despre viața pe care a avut-o, încerc să îmi imaginez cum a învățat să își scrie numele.

Ana zâmbea.

— Și eu fac la fel, dau formă și suflare oamenilor ale căror vieți le scot la suprafață. Așa am făcut mereu, de când am găsit primul artefact.

— Te-ai născut în Israel?

— Nu, familia mea a imigrat aici în 1951, când aveam zece ani. M-am născut în Irak acum cincizeci și opt de ani...

Negev, Israel – 1951

Lumina soarelui bătea în pereții de tablă ai barăcii, întețind căldura sufocantă a deșertului. Transpirația se împletea cu lacrimile Anei, care plângea în brațele tatălui ei, pe treapta din fața locuinței.

— Vreau acasă! Te rog, Abba, *te rog*, du-mă acasă!

— Nu ne putem întoarce, Ana. Nu ne mai putem întoarce niciodată.

Durerea îi îngroșa vocea lui Abba. O mângâie pe cap fără folos, fără să reușească să o liniștească. În ultimele două săptămâni, de când locuiau în Israel, în fiecare zi, Ana se ruga de el să o ducă înapoi în Irak. De fiecare dată, răspunsul lui Abba rămânea neschimbat.

— Irak nu mai este țara noastră. Nu suntem bine-veniți acolo.

— Dar eu vreau acasă!

— Suntem acasă. Israel este acum casa noastră.

Chipul frumos al lui Abba era mânjit de praf, brăzdat cu zbârcituri adânci de oboseală. Părul des și negru, altă dată strălucitor și curat, era acum acoperit cu un strat de praf gri. Întotdeauna se îmbrăcase în haine frumoase, cămăși lucrate de mână, jachete

de mătase şi in, dar acum nici măcar nu mai mirosea cum îşi amintea Ana. În locul amestecului încântător de cafea turcească, tutun scump şi apă de colonie cu aromă de lămâie, mirosea urât, a sudoare, ca un servitor de rând.

— Urăsc locul ăsta! Urăsc Israelul!

Ana îşi strânse tare ochii umflaţi la amintirea vilei curate şi spaţioase din Bagdad, a servitorilor care îi cocoloşeau exagerat, la mielul suculent şi fructele savuroase, pe care le aveau din belşug pe masa lor. Ana dusese o viaţă de răsfăţ în Irak, îndestulaţi ca pepenii cu plăcinte şi dulciuri. După moartea mamei, ea şi Abba împărţiseră vila cu unchiul Mardoheu, mătuşa Shoshanna şi cei trei fii ai lor. Acum, nu putea înţelege de ce lăsaseră totul în urmă ca să locuiască în mizerie, într-o colibă rudimentară în toropeala deşertului. Era prea orbită de durerea ei ca să mai vadă greutăţile care apăsau pe umerii lui Abba, disperarea nerostită din vocea lui, tânjirea lui după fostul lor mod de viaţuire, la fel de mare ca şi a ei.

— De ce nu putem merge acasă? ofta ea.

— Gata. Mă dau bătut, zise Abba dintr-odată. Este inutil să încerc să te consolez. Nu asculţi niciun cuvânt pe care ţi-l spun. Am treabă.

Nu era nervos, Abba nu-i vorbea niciodată pe ton nervos, pur şi simplu obosise să se bată cu morile de vânt. Ana îi alunecă din poală, când se ridică în picioare. Îşi scoase cămaşa şi o azvârli pe uşa deschisă a colibei.

— Beniamin, îşi strigă el nepotul, hai, te rog, fă ceva împreună cu verişoara ta.

Ben ieşi din coliba alăturată şi-şi târî picioarele spre locuinţa lor, iar Abba preluă rolul lui Ben, care îl ajuta pe unchiul Mardoheu să amestece cimentul pentru podeaua cea nouă.

— Ptiu! E cald rău, nu-i aşa? zise Ben, ştergându-şi faţa cu coada cămăşii.

Ana începu să plângă.

— Vrei să ne jucăm un joc, ceva, Ana?

Se gândi la jocurile pe care ea şi Ben le jucau în curtea umbroasă a vilei lor şi începu să se smiorcăie:

— Eu vreau să merg acasă!

— Hai să ne plimbăm, zise Ben, trăgând de ea să se ridice.

O târî de braț ca pe un cățeluș încăpățânat de lanț, pe drumul lung printre colibe și peste câmpul gol. Când ajunseră destul de departe încât să nu îi audă părinții, Ben o apucă pe Ana de umeri și o zgâlțâi până începură să-i zornăie dinții.

— Nu mai urla! Ne-am săturat! Nu ești copil mic!

Nimeni nu se mai purtase așa cu ea. Buimacă, se smuci din strânsoare și fugi la umbra unui arbust subțire, unul dintre puținii care creșteau în tabăra lor dezolantă de imigranți. Ben era pe urmele ei, cu fața roșie de furie și de căldură. De frică să n-o zgâlțâie iar, Ana reuși în sfârșit să se abțină din plâns.

— Pleacă și lasă-mă în pace! strigă ea.

În schimb, Ben se trânti jos lângă ea.

— Nu am voie să te las singură, Ana. Trebuie să te învăț niște lucruri ca să poți începe școala când e gata construcția.

Un suspin întârziat o înfioră.

— Ce... fel de... lucruri?

— Alfabetul ebraic, de exemplu. Eu l-am învățat deja când am studiat pentru *bar mițvah** în Irak.

— Nu vreau să merg la școală.

Ana își încrucișă brațele durdulii, mulțumită că va rămâne analfabetă.

— Ei bine, nu ai de ales, zise el. Așa e legea aici în Israel... Și nu începe să urli iar că urăști locul ăsta. Știe toată lumea deja, pe o rază de câțiva kilometri.

Stăteau în tăcere, urmărindu-i pe cei doi părinți care mai amestecau încă o găleată de ciment, pe care o aruncau înăuntru. De la depărtare, păreau două furnici, care făceau un dans în reluare în toropeala de afară.

— Sigur au nevoie de ajutor, zise Ben încet.

Fără să întrebe, Ana ghici că se gândea la cei doi frați ai săi mai mari, care fuseseră luați în armată la scurt timp după ce ajunseseră aici.

---

* Majoratul băieților în cultura iudaică (n.tr.).

— Ți-e dor de ei? întrebă.

Dădu din umeri a resemnare.

— N-are rost să mă gândesc la asta.

Ana porni spre colibele care arătau ca niște linii verticale argintii care se unduiau în căldură până când casele păreau că se topesc în fața ochilor. Își dorea să se topească. Noaptea, când vor încerca să doarmă, va fi insuportabil înăuntru.

— De ce nu avem și noi o casă drăguță? întrebă ea. Am văzut unele drăguțe când am ajuns în Israel. De ce ne-au trimis aici unde este atât de cald de nu crește nici iarba?

— Pentru că suntem *sefarzi*, scuipă el cuvântul ca și când ar fi avut un gust amar în gura lui.

— Ce înseamnă asta?

— Sunt două feluri de evrei, *așkenazi* și sefarzi. Așkenazii au pielea mai deschisă la culoare și vin din țările Europei de Est. Dețin toată puterea în Israel și iau toate deciziile importante. Sefarzii, ca noi, sunt mai închiși la culoare și nu au absolut nicio putere. Suntem descendenți ai evreilor care au fugit de Inchiziția Spaniolă.

— Asta ce mai e?

— Inchiziția? Una dintre cele mai proaste idei inventate de alte popoare ca să îi ucidă pe ai noștri.

— Să ne omoare? De ce?

Ben trase aer în piept, gata să vorbească, apoi clătină din cap.

— Mai bine nu mă întreba. Cum spuneam, strămoșii noștri au fugit din Spania și s-au stabilit în Irak. Dar noi, de fapt, aparținem acestor meleaguri, lui Israel. *Acesta* este pământul promis lui Avraam și urmașilor săi.

Ana auzise numele Avraam menționat la sinagogă și știa că este un om important.

— Avraam este așa *nu știu cum* sau este ca noi?

Întrebarea îl amuză pe Ben. Ochii i se umplură de căldură și de voioșie. Îi aminteau Anei de bomboanele negre și dulci din Irak, preferatele ei.

— Nici una, nici alta. Avraam a fost pur și simplu evreu.

— Tu de unde știi așa de multe? întrebă ea, bucuroasă că Ben o ajutase să nu se mai gândească la casa ei pentru câteva minute.

El zâmbi și îi ciufuli părul.

— Pentru că merg la școală. Și, pentru că vei merge și tu la școală, vei fi deșteaptă ca mine într-o bună zi.

— Nu vreau să merg la școală, repetă ea.

Ben oftă.

— Nu te mai copilări.

În depărtare, mătușa Shoshanna se ridică de deasupra ligheanului cu rufe peste care stătea aplecată și își frecă spatele, care o durea. Când termina de spălat rufele, le atârna pe o frânghie afară, care se întindea între cele două colibe. Anei i se părea o sarcină interminabilă. Cu casa plină de servitori în Bagdad, mama lui Ben nu frecase în viața ei rufe, nici nu gătise vreo masă. Acum, nevoită să facă munca servitorilor, până la cină când le punea în față porția de pește și legume înăbușite, sfârșea epuizată. Ana o văzuse plângând de multe ori de când plecaseră din Irak, dar, spre deosebire de ea, mătușa Shoshanna plângea în liniște.

— Toți am fost răsfățați în Irak, zise Ben, ca și când i-ar fi citit gândurile. Dar adevărul este că pentru poporul nostru a fost întotdeauna greu. Unul dintre pasajele Torei pe care a trebuit să le învăț pentru mițvah zicea că strămoșii noștri au fost sclavi în Egipt, dar, când au strigat la Domnul, El i-a adus pe acest pământ în care curg lapte și miere...

— Lapte și miere! *Aici*?

Ana scrută peisajul uscat și arid din jurul lor, rânduri-rânduri de colibe urâte din aluminiu.

— Casa noastră în Bagdad era paradisul! Israel este Șeolul!

Ben dezaprobă, clătinând din cap.

— Așa au zis și strămoșii noștri după ce Dumnezeu i-a scăpat din sclavie. „Acolo era paradisul!", zise el mimând vocea ei plângăcioasă. „De ce ne-ai adus aici să murim?" Dar Irak nu este casa noastră, Ana. Irakienii ne urăsc. Și, de când au pierdut războiul acum trei ani, ne-au urât și mai mult. De ce crezi că suntem așa săraci acum? Ne-au lăsat să plecăm din țară cu condiția să lăsăm toate lucrurile de valoare în urmă.

Ana avea ochii plini de lacrimi când își aminti confuzia și frica pe care le simțise în noaptea în care guvernul israelian îi puseseră pe ai ei în avion și îi scoseseră din Irak. Împreună cu alți 120 000 de evrei irakieni, plecaseră doar cu o valiză de fiecare și hainele bune de pe ei, care se dovediseră ridicol de nepotrivite pentru viața nemiloasă din deșert, pe care o aveau acum în Israel.

— Așa că nu mai plânge după Bagdad, încheie Ben. Israel este adevărata noastră casă. Aici aparținem. Și, acum că avem propria noastră țară, nimeni nu ne va mai persecuta vreodată.

— Ei bine, dacă mă întrebi pe mine, suntem persecutați și aici în Israel, zise ea, neconvinsă de discursul lui Ben. De ce ne-au trimis aici în deșert? Au orașe în Israel. Le-am văzut.

— Nu este deșert. Se numește *Negev*. Și ți-am spus deja de ce. Și în plus aici este cel mai mult pământ nelocuit din Israel.

Ana scobi o mână de țărână fierbinte și o aruncă în vânt.

— Cum o să cultive Abba aici mâncare? Vom muri cu toții de foame!

— O, vom cultiva mâncare foarte bine aici, zise Ben, fixându-și privirea în depărtare. Așteaptă să vezi. Profeții au zis că într-o zi deșertul va înflori ca un trandafir. *Trebuie* să se întâmple, Ana. *O să am eu grijă* personal de asta!

În prima săptămână, Ana fugi de la școală de cel puțin două ori pe zi. Era ușor. Clasa ei nu avea ziduri, numai un acoperiș construit din cutii ca să protejeze elevii de soare. Se așeză pe o bancă construită dintr-o scândură și două pietre, împărțind toate manualele cu o colegă care stătea lângă ea, pe nume Dara. Anei nu îi plăcea deloc de ea. Dara strângea toate cărțile frumoase cu poze drăguțe la ea în poală, în loc să le lase la mijloc și o lovea în coaste cu coatele ei ascuțite ori de câte ori dădea pagina. Când profesorul se întorcea cu spatele, Ana fugea de mânca pământul.

Ascunzătoarea ei preferată era în „orașul pierdut", adică o grămadă de pietre prăbușite pe un deal, în spatele așezării cu imigranți. Abba zicea că fusese cândva un oraș. Nu era decât

o îngrămădire de stânci și stâlpi prăbușiți, dar Ana descoperise printre ruine multe fragmente încrustate ca să își dea seama că fusese cândva un oraș frumos, precum casa ei din Irak. Acum ambele locuri erau pierdute pentru totdeauna. Într-o zi, fugind din nou de la școală, se așeză pe o scară joasă la umbra unei frânturi de zid care nu se prăbușise, visând că era acasă.

— Nu poți fugi întruna de la școală! strigă Ben la ea când o văzu.

Abia mai putea respira căutând-o și era nervos că fusese trimis din nou după ea.

— Acum ce scuză mai ai?

— Proasta aia de Dara, care stă lângă mine, se fâțâie întruna. M-am săturat să încerc să îmi țin echilibrul pe scândura aia nenorocită.

— O, extraordinar! zise Ben, dându-și ochii peste cap. Din nou lipsesc de la oră pentru că ție nu ți-e comod!

— Urăsc școala și urăsc...

— Hai, scutește-mă. Am mai auzit toate astea. Se trânti cu o treaptă mai jos decât Ana și se rezemă cu spatele de zid.

— Ei bine, eu nu mă mai întorc la școală — niciodată! zise ea.

— Foarte bine. Nu trebuie să te întorci.

— Nu trebuie?

— Nu. Nu, dacă nu vrei.

Deși era o veste bună pentru Ana, Ben avea în ochi o privire care o puse în gardă. Complota el ceva, își dădea seama. Se trase mai aproape de zid, dar mai departe de el, așteptând.

— Vino acasă cu mine, zise el până la urmă. Vreau să îți arăt ceva.

— Este un truc?

Ana își încrucișă mâinile în talie ca să nu o poată apuca și trage în picioare. Când se întoarse spre ea, văzu că era foarte furios. Dar, când vorbi, vocea lui emana o liniște mormântală ca pietrele din jurul ei.

— Ascultă, Ana, zilele tale de copilă răsfățată s-au terminat. Toți trebuie să muncim mai mult ca niciodată și să ne facem o viață nouă aici. Ein breira, spun israeliții. *Nu ai de ales.* Frații mei au fost luați în armată – nu au avut de ales. Tatăl tău și tatăl

meu trebuie să muncească din greu în arşiţa zilei ca să crească floarea-soarelui – nu au de ales. Dar tu ai de ales, Ana. Poţi să mergi înapoi la şcoală şi să *stai* acolo de data asta sau te întorci acasă şi o ajuţi pe mama mea să frece haine şi să gătească peşte.

Inima Anei începu să bată tare ca inima unui iepure prins în capcană.

— Dar nu vreau...

— Nu? Ei bine, atunci ghici ce? Nici mama mea nu vrea să spele singură toate rufele şi să gătească, dar nu are de ales.

Se ridică din nou, scuturându-şi praful de pe fundul pantalonilor scurţi.

— Voi coborî la ea şi îi voi spune că nu trebuie să pregătească cina pentru tine şi pentru tatăl tău în seara aceasta, pentru că tu nu te întorci la şcoală.

— Te urăsc, Ben! Te urăsc! Ana se făcu ghemotoc şi îşi îngropă faţa în poală. După câteva momente, Ben se cuibări din nou lângă ea.

— Ce se întâmplă de fapt, Ana? De ce tot fugi?

Într-o clipă, secretul ei ţâşni la suprafaţă ca o minge uriaşă pe care se săturase să o ţină sub apă.

— Mă simt ca o proastă, plângea ea. Toţi ştiu numerele şi literele, numai eu nu le ştiu şi, dacă află cumva profesorul, mă va trimite la clasa bebeluşilor.

— Şi atunci de ce nu mă laşi să te ajut? întrebă Ben.

Ridică din umeri a deşertăciune, neînţelegând nici ea de ce.

— Ei bine, cândva încăpăţânarea asta te va încolţi fără posibilitate de scăpare. Ai grijă ce îţi spun.

Ana se văzu prinsă într-un lanţ de un lighean, ca mătuşa Shoshanna, o crăpătură mică în zidul mândriei ei.

— Mă înveţi, Ben? Cuvintele îi rămaseră în gât ca pâinea uscată.

— Cu o singură condiţie. Nu mai ai voie să fugi de la şcoală. Promiţi?

— Promit.

Ana se ţinu de promisiune mai bine de şase luni. Ben şi tatăl ei lucrau cu ea în fiecare seară până când generatorul electric

se stingea și toată lumea mergea la culcare. Prindea repede, motivată de imaginea mătușii Shoshana care scotea mațele din pește sau smulgea penele puilor. Ana învață chiar să facă Skandenberg cu Dara până când manualele ajunseră în sfârșit să stea pe mijloc, unde le era locul.

Apoi, într-o zi, profesorul le arătă imagini din Holocaust. Vagoane înțesate cu oameni. Camere de gazare și crematorii. Grămezi de pantofi și haine aruncate. Trupuri omenești stivuite ca buștenii în gropi comune. Supraviețuitori salvați cu coastele ieșite în afară și ochii goi.

— Acestea sunt familii ca a voastră și ca a mea.

Lacrimile curgeau șiroaie pe obrajii profesorului în timp ce le vorbea.

— Au fost luați pe sus din casele lor, torturați și uciși pentru un singur motiv: erau evrei, ca noi.

Ana nu aștepta ca profesorul să întoarcă spatele și fugi. Nu se opri nici când îl auzi strigând-o. Ben o găsi după o oră printre ruinele orașului ei pierdut.

— Ți-ai încălcat promisiunea! strigă el. Ai zis că nu o să mai fugi!

Ana ridică privirea.

— Îmi pare rău, zise ea în șoaptă.

Toată furia lui Ben se risipi ca un abur când îi văzu chipul.

— Ce s-a întâmplat, Ana? Arăți ca o stafie... și mâinile îți tremură! Ce s-a întâmplat?

— De ce ne urăsc toți? Ai zis că strămoșii noștri s-au dus în Irak pentru că alți oameni au vrut să-i omoare. Și ai zis că și irakienii de urăsc. Dar dacă ne mint cum i-au mințit pe evreii din Europa? Dacă ne pun în vagoane, dacă ne duc la camera de gazare și ne ard în cuptoare...?

— Șșș... Ana... o mângâie el cu o mână pe cap.

— De aceea am plecat din Irak, ca să nu se întâmple ceva asemănător.

Oftă obosit și se așeză pe o piatră, lângă ea.

— Îmi pare rău că a trebuit să afli despre naziști. Acum înțelegi de ce nu ne putem întoarce acasă?

— Dar dacă se întâmplă și aici? zise ea în șoaptă. Dacă toți acei oameni care îi urăsc pe evrei vin aici?

— Armata israeliană o să îi pună din nou pe fugă, zise Ben furios, cum au făcut ultima dată!

Într-un moment de groază, Ana crezu că o să vomite din cauza imaginilor Holocaustului care îi tot reapăreau în minte.

— Vrei... să spui că deja au *venit* aici?

Ben icni.

— Nici de Războiul de Independență n-ai auzit?

— Spune-mi.

Smulse o buruiană dintre două pietre și o rupse în bucăți, gândindu-se ce să răspundă.

— Când Israelul și-a declarat independența în anul 1948, națiunile arabe ne-au declarat război. Au refuzat să recunoască Israelul ca națiune și au jurat să înece și ultimul israelit în mare. Ai noștri nu erau nici măcar un milion împotriva a treizeci de milioane în tabăra adversă, din șase națiuni diferite. Dar am câștigat, Ana. Și vom câștiga din nou dacă va trebui. Aici este pământul *nostru*, casa *noastră* și nu ne vor mai alunga de aici niciodată!

Ceva în inima ei luă o întorsătură bruscă, la fel de neașteptat ca salturile de pe bancheta din spate mașinii provocate de curbele subite pe care le lua șoferul din Bagdad. Învățând despre Holocaust, și ea făcuse o întoarcere bruscă, mai repede decât și-ar fi dorit, cu siguranță. Dar acum, pentru prima dată, nu mai luase foc când Ben numise Israelul casa lor. Profesorul le explicase că evreii fuseseră împrăștiați printre alte popoare. De aceea, țări precum Germania puteau da legi ca ei să fie uciși. Dar Israelul era tărâmul evreilor, patria lor.

— Pietrele pe care stai dovedesc că aici este pământul nostru, zise Ben. Ruine ale altor orașe ca acesta sunt peste tot în țară. Ori de câte ori arheologii le scot la suprafață, găsesc lucruri care le-au aparținut cândva strămoșilor noștri. Ca atunci când au găsit manuscrisele de la Moarea Moartă lângă Qumran, acum câțiva ani. Erau manuscrise evreiești, îngropate de două mii de ani. Ele dovedesc că Israelul ne aparține. Ana căută atentă, de jur

împrejur, la pietrele oraşului ei pierdut, pe care îl îndrăgea aşa de mult. Tot timpul se simţise mai acasă aici decât în baraca urâtă pe care o împărţea cu Abba.

— Crezi că şi aici ar putea fi îngropate manuscrise? întrebă ea.

— Poate. Nimeni nu a săpat printre aceste ruine încă. Nu sunt atât de importante în comparaţie cu altele.

— Atunci, le *voi săpa* eu.

Va dovedi că aceste ruine au fost cândva un oraş evreiesc, această bucăţică de lume – pământ evreiesc. Oricât de mult ar fi urât Ana bucata asta de deşert dogoritor din mijlocul pustietăţii, era pământul lui Abba, baraca de tablă ponosită tot a lui Abba şi nimeni nu avea dreptul să i-o ia, aşa cum îi luaseră vila din Bagdad.

— Nu poţi pur şi simplu să începi să azvârli pământ în toate părţile, zise Ben. Trebuie să înveţi cum se face.

— Atunci voi învăţa, zise ea.

Şi Ana vorbise foarte serios.

Capitolul 6

Negev, Israel – 1961

Ana stătea în picioare la ușa cortului din situl arheologic când primul jeep ajunse în complexul din deșert.

— Hei, Rivka, o strigă ea pe colega de cameră cazată în cortul din spatele ei. Cred că au sosit în sfârșit savanții.

— E vreunul arătos?

— E prea devreme să mă pronunț, dar nu îți pune mari speranțe. Sunt doar *ingineri* și *botaniști*.

Strâmbă din nas ca și când ar fi vorbit despre două specii de vipere. Rivka apăru în spatele ei.

— Haide, Ana. Hai să îi întâmpinăm. Îți amintești ce a spus profesorul Evanari?

— Adică discursul despre importanța acestui proiect interdisciplinar care va avea efecte benefice pe termen lung în rezervele naționale de hrană ale Israelului?

— Nu, mă gândeam la faza când a zis să-i primim bine.

Ana văzu încă două jeepuri care traseră în spatele primului.

— Pe ce vrei să pariem că fricoșii ăștia nu rezistă până la sfârșitul verii? zise ea. Nici așa nu sunt obișnuiți cu condițiile dure ale deșertului, așa cum sunt arheologii.

La vârsta de douăzeci de ani, mândră de ea, Ana era voluntar veteran, un sezon întreg de săpături, o vară întreagă, la care se adăuga încă o săptămână petrecută pe acest sit, la treizeci de mile sud de Beerșeba.

— Ei bine, eu mă duc să îi salut, zise Rivka, aranjându-şi părul. Haide!

Deşi afişa o falsă indiferenţă, Ana era încântată de acest proiect. Departamentul Agricol de Irigaţii în Deşert reunise o echipă experimentală, formată din arheologi, biologi şi ingineri care încercau să reconstituie o unitate agricolă din secolul întâi care aparţinuse nabateenilor în deşertul iudaic. Pe baza descoperirii unui sistem antic de bazine hidrografice, terase şi conducte de apă, realizate de arheologi, inginerii urmau să reconstituie sistemul de irigaţii proiectat de nabateeni, pregătind calea pentru botaniştii care urmau să cultive cereale, fructe şi altele. Pentru Ana era un miracol faptul că populaţia nabateeană ar fi valorificat cândva precipitaţiile insuficiente ale deşertului, de 10–15 centimetri pe an, cu care au cultivat pe vremea lor suficientă hrană pentru întreţinerea a zeci de mii de locuitori. Faptul că fusese aleasă din mulţimea de voluntari înscrişi pentru a face parte din această echipă era un alt miracol.

— Hei, nu arată rău, zise Rivka, apropiindu-se amândouă de locul în care savanţii ieşeau din vehicule. Şi până acum sunt toţi băieţi. Avem şanse.

— Arată ca o adunătură de intelectuali şterşi, nu ştiu nici măcar să-şi poarte pălăriile. Ingineri şi botanişti! Nu vor rezista nici măcar o zi aici...

Ana se opri în mijlocul propoziţiei când ultimul băiat coborî din vehicul.

— O, Doamne! E Ben!

Vărul îşi ridică privirea când îşi auzi numele, dar Ana deja alerga spre el, cu braţele întinse.

— Ben! De ce nu mi-ai spus că vii?

O luă în braţe, ridicând-o.

— Am vrut să îţi fac o surpriză. Nu te-am mai văzut de secole!

Făcuseră armata în baze militare diferite, apoi facultatea, iar vara Ana făcea săpături.

— A trecut mult timp de la înmormântarea tatălui tău... zise ea. Dar am văzut lista de botanişti şi numele tău nu era acolo.

Îşi ridică sacoşa şi îi arătă legitimaţia.

— Beniamin *Rosen*? zise ea. Nu ești tu!

— Acum sunt. După ce a murit Abba, mi-am schimbat numele.

— De ce ai făcut asta?

— Am vrut un nume aşkenazi. Mă săturasem să fiu dat la o parte pentru că sunt sefard.

Ana își aminti ziua în care Ben îi explicase diferența și amărăciunea pe care o simțise în glasul lui, înainte să termine școala cu rezultate deosebite la vârsta de șaisprezece ani, înainte să facă stagiul militar obligatoriu de doi ani, înainte să fie acceptată la institut să studieze arheologia.

— Hei, vreau să îți prezint pe cineva, zise Ben dintr-odată. Jake! Vino puțin!

Bărbatul care se desprinse de grup și se îndrepta spre ei nu era un intelectual cu fața ștearsă. Era cu cel puțin treizeci de centimetri mai înalt decât Ana, cu picioare lungi, bronzate, umeri lați și un piept ca un zid de cărămidă. Bicepșii parcă plesneau prin cămașa cu mânecă scurtă. Avea o figură care se potrivea bine cu construcția sa impresionantă, cum vezi prin reclamele din reviste, cu ochi negri, visători și sprâncene dese, arcuite. Fără doar și poate că știa ce efect avea asupra femeilor. Rivka se holba fără rezerve, cu gura căscată. Ana nu avea de gând să se coboare atât de mult încât să se lase impresionată de aspectul încântător al unui bărbat atrăgător.

— El este prietenul meu cel mai bun, Iacov, zise Ben. Jake, ți-o prezint pe verișoara mea, Ana.

Jake zâmbi ușor și dădu mâna cu ea, apoi cu Rivka, după ce Ana făcu prezentările. Până la urmă, bărbații ca Jake nu aveau nevoie să scoată vreun cuvânt. Arătau prea bine ca să mai cheltuie energie, mulțumesc frumos! Ana mai întâlnise genul ăsta de bărbați în armată. Toți, fără excepție, se bazau pe farmecul lor fizic, nu pe cuvinte, în încercarea de a seduce femei. Se prinse de brațul lui Ben și se îndepărtară lăsându-l pe Iacov cu colega ei, care nu mai putea scoate o vorbă.

— Haide, domnule *Rosen*, vă conduc la cortul dumneavoastră. Dacă ne grăbim, puteți prinde cel mai bun pat.

— Deci, ce crezi despre Jake? o întrebă Ben în timp ce traversau complexul.

— E în regulă.

Ana ar fi îndurat mai bine tortura decât să recunoască că este atrasă de el.

— Sper că nu te gândeai să faci pe peţitorul.

— Eu? Să fac lipeala celui mai bun prieten al meu, un gentleman modest, cu verişoara mea încăpăţânată şi fără limite? În niciun caz! Aş arunca un miel în gura lupului!

— Cred că pot să recunosc un lup când îl văd, zise ea râzând. Şi păreai nerăbdător să îmi faci cunoştinţă cu el.

— Pentru că este un om deosebit. Am fost în acelaşi batalion de tancuri în armată, apoi ne-am trezit colegi de cameră, deşi el studiază inginerie, iar eu agricultură. Când am auzit de acest proiect reunit, am decis să ne înscriem împreună.

— Şi, desigur, nu aveai niciun plan să ne faci cunoştinţă.

— Are prietenă, Ana.

— Sunt convinsă că are.

— Apropo de prietene, zise el, uitându-se doritor peste umăr. De ce m-ai smuls de lângă colega ta de cameră aşa de repede? Pare de treabă!

— Ai toată vara la dispoziţie să o cunoşti, dragule.

Dar, în prima săptămână, cele trei grupuri se ocupară de aspecte diferite ale proiectului, având puţin timp pentru socializare. Toţi se trezeau devreme ca să evite arşiţa; se şi retrăgeau devreme, de obicei foarte obosiţi. Ana lua cina cu Ben în fiecare seară, amândoi vorbeau întruna în încercarea de a recupera tot ce rataseră din viaţa celuilalt. Prietenul lui fandosit abia dacă vorbea, urmărind-o în linişte pe Ana ca un prădător, calculând momentul în care să o prindă în gheare.

Pe la jumătatea celei de-a doua săptămâni, profesorul Evanari le propuse prima colaborare.

— Am nevoie de un voluntar, le spuse el studenţilor arheologi, care să meargă pe munte împreună cu unul dintre ingineri şi să exploreze bazinul hidrografic. Vor merge pe urmele ruinelor canalelor de apă ca să vadă cât de mult va trebui reconstruit.

— Merg eu! zise Ana, nerăbdătoare să profite de șansa de libertate.

— Nu te grăbi. Deșertul este foarte periculos...

— Știu, domnule profesor. Am crescut în Negev.

Se uită de jur împrejur la ceilalți studenți, dar nimeni nu se mai oferi.

— Bine, Ana. Vino să îți fac cunoștință cu noul tău coleg.

Bineînțeles că inginerul era Iacov. Ben probabil că îi spusese că ea se va oferi prima pe post de voluntar. Zâmbetul aprobator al lui Jake o înfurie.

— Luați apă și mâncare din cortul cantinei și două rucsacuri, zise profesorul Evanari. Nu vă avântați prea departe, Ana, și asigurați-vă că stați tot timpul împreună. Vă așteptăm să vă întoarceți înainte de cină.

Râsul chicotit al celorlalți băieți o înfurie. O, era hotărâtă să reziste farmecului lui Iacov, oricât de ispititoare erau buzele lui cărnoase!

Ana o porni prima la pas grăbit pe drumul care urca valea cu livezi și ferme în restaurare. Nu deosebea un pom de altul, dar etichetele puieților pe care Ben și echipa lui le plantaseră fluturau în vânt ca steagurile: migdali, piersici, smochini, caiși, pruni.

— Ar fi bine ca echipa ta de ingineri să producă apă în curând, îi zise lui Jake peste umăr, altfel bieții pomi vor arde ca o friptură aici.

Găsi rămășițele unei conducte de canal și începu să urce pe urmele lui, pe dealul care se înălța abrupt deasupra câmpiei.

— Totuși cine sunt acești nabateeni misterioși? o întrebă după o vreme de mers. Și dacă au fost atât de sclipitori, cum de voi, arheologii, sunteți singurii care au auzit de ei?

— Mulți au auzit de ei. A fost un trib arab care a cucerit aceste teritorii de la edomiți prin secolul 4 î.H. Ai auzit de regele Irod cel Mare? Tatăl său a fost edomit și mama sa, nabateeană.

— Cine ar vrea să locuiască în pustia aceasta?

— În afară de nabateeni? *Eu*. Cred că deșertul are o frumusețe aparte, rară.

— Cred că frumusețea este în ochii celui care o vede, zise el, râzând. Deci, ce altceva mai făceau aici pe lângă contemplarea frumuseții rare a deșertului și cultivarea fructelor?

Atitudinea sa cinică o enerva pe Ana, dar se străduia să rămână rece și distantă.

— Au monopolizat ruta comercială principală care făcea legătura între sudul Arabiei și Mediterană, printre altele. Caravanele lor treceau prin toate așezările în drum spre portul Gaza. Făceau comerț cu tămâie.

— Tămâie? Mult zgomot pentru nimic!

Jake abia mai respira de la urcuș.

Și Ana respira greu, dar refuza să fie ea prima care cerea pauză de odihnă. Ceea ce din tabără părea doar un deal neted, arămiu, se dovedise a fi un traseu dur, pietros și plin de obstacole.

— O, a meritat tot zgomotul, zise ea. Romanii foloseau multă tămâie în religia lor. O trimiteau în toată lumea, oriunde era o așezare romană. Nabateenii s-au îmbogățit de pe urma ei.

— Poate la asta s-au referit când au spus că nabateenii au transformat deșertul într-o zonă verde. Stai o clipă, zise Jake. Am nevoie de odihnă.

Mulțumită că obosise primul, Ana se așeză pe o piatră și luă o înghițitură de apă.

— Am senzația că te îndoiești de acest proiect, zise ea.

— Deloc, sper să funcționeze. Mai mult de o treime din suprafața pământului la nivel mondial este deșert ca acesta. Dacă reușim să creștem pomii pe care îi propune vărul tău aici, va fi o veste extraordinară pentru milioane de oameni.

Continuară să urce mai bine de o oră, pe urmele a ceea ce Ana spera să fie conductele de apă ale poporului nabateean. Jake stătea chiar în spatele ei, fără să se oprească măcar o dată să examineze conductele sau să ia notițe. Dacă studia atent bazinul hidrografic, cu siguranță nu lăsa să se vadă. Ana nu ar fi recunoscut niciodată, dar nu mai era atât de sigură că acele canale de scurgere erau făcute de mâini omenești. Nici drumul înapoi spre tabără nu îl mai știa, dispăruse din văzul lor cu o oră în urmă. Pentru că soarele deja se înălța direct deasupra lor, erau nevoiți

să aştepte până la apus ca să vadă în ce direcţie este vestul. Mai bine ar fi murit decât să îl întrebe pe Jake dacă se gândise să ia cu el o busolă.

— Am putea să luăm prânzul, zise ea, furând timp. Este un petic de umbră în vale.

Îl duse pe cheile abrupte şi îşi scoase pachetul de prânz din rucsac, pâine umplută cu salată înăbuşită, roşii calde şi brânză topită. Caisele se făcuseră compot, dar le mâncă oricum. Apa din bidon era stătută. Ana mânca încet, aşteptând ca soarele să se mişte. Niciunul nu vorbi până când nu terminară de mâncat.

— Deci... ai locuit în Negev toată viaţa? întrebă Jake învelind sâmburii de caise şi vârându-i din nou în rucsac. Felul în care îi puse întrebarea suna ca o provocare.

— De la zece ani. De ce?

Ridică din umăr nonşalant.

— Sunt doar puţin surprins că ai supravieţuit atât de mult, deşi nu te fereşti să stai în albia râurilor.

Ana îşi dădu seama de greşeala pe care o făcuse imediat ce o rostise. Normal. Zeci de oameni mureau în fiecare an pentru că uedurile* ca acesta se transformau într-o secundă în torente învolburate şi îi măturau în calea lor. Iacov deja urca înapoi pe chei, deci nu putea să-i vadă faţa triumfătoare. Nici el, slavă cerului, nu putea să vadă stânjeneala ei.

— Dacă erai aşa îngrijorat, de ce nu ai zis mai devreme? îi zise străduindu-se să ţină pasul.

— M-am gândit că mi-ar prinde bine un pic de aventură. Se dădu galant la o parte, făcându-i semn Anei să conducă drumul.

— După tine...

— Încotro? Ai terminat de explorat aici?

— Am văzut ce voiam să văd.

Orice ar fi însemnat *acest lucru*! Trăsăturile feţei lui nu-i ofereau niciun indiciu despre intenţiile cuvintelor lui. Ana ridică

* Uedul este o albie a unui râu în anumite regiuni din sud-vestul Asiei şi din Africa de Nord, care de obicei este uscată, cu excepţia anotimpului ploios, când poate fi inundată de ape torenţiale (n.tr.).

scurt privirea spre soare, care părea lipit de bolta cerului, apoi o luă orbește pe deal în jos, pe poteca pe care uedul o făcuse sub ei. Avea o senzație neplăcută că râde de ea pe la spate. Se hotărî să conducă atât drumul, cât și discuția.

— Deci, te-ai convins că arheologia poate avea o contribuție validă pentru omenire la fel ca celelalte științe?

— Dar tu?

— Absolut! Uite ce realizări au deja arheologii! Nelson Glueck a descoperit depozite de cupru foarte valoroase după ce a excavat așezări miniere antice. Și Yigael Yadin, în timpul războiului, a condus un atac asupra egiptenilor care i-a luat prin surprindere, folosind un drum roman descoperit de el.

Ana se aștepta la o dispută sau măcar la un comentariu sarcastic că nu este o știință în adevăratul sens al cuvântului. În schimb, Jake scoase un țipăt brusc în spatele ei. Se întoarse și îl găsi întins la pământ, ținându-se strâns de gleznă.

— Ce s-a întâmplat? zise ea agitată.

— Stai un pic... am călcat într-o gaură și mi-am scrântit glezna. O, *frate*! Cred că am luxat-o!

Era un actor foarte bun, mimând rostogoliri la pământ, mișcarea balansată a piciorului și plânsul de durere. S-ar fi lăsat convinsă dacă nu ar mai fi văzut în armată acest rol jucat de atâtea ori. Își puse mâinile în șolduri și se uită la el disprețuitor.

— Este cel mai vechi truc posibil, ți-ai luxat glezna. Nu pun botul.

— Au!... *Au!* Despre ce vorbești?

— Ar trebui acum să mă așez lângă tine și să te compătimesc, nu? Și, imediat m-ai prinde și ai încerca să te giugiulești cu mine. Scuze, nu pun botul. Te-ai pus cu cine nu trebuie de data aceasta. În armată, unde m-am pregătit ca medic, am văzut băieți ca tine prefăcându-se bolnavi de nenumărate ori.

— Băieți ca *mine*? Nici nu mă cunoști!

— Dar îi știu pe cei de teapa ta, prea arătos, din fericire pentru tine, convins că fiecare fată pe care o întâlnești arde să fie singură cu tine. Ei bine, recunosc o luxație *adevărată* când o văd. Poate ți-ai sucit capul, dar pun pariu că nu și piciorul.

Jake făcu ochii mari multă vreme, ținându-se de gleznă, nemaizicând niciun cuvânt. Privirea din ochii lui îi amintea de fitilul cu efect întârziat pe care îl văzuse într-o demonstrație de demolare, care ardea încet de tot înainte să explodeze. Normal că era nervos, îi demascase planul. Va trebui să se ridice acum și să meargă din nou. Sigur, probabil că va șchiopăta o vreme, dar știau prea bine amândoi că e un prefăcut.

Dar Jake se așeză și începu să-și dezlege gheata, foarte încet, trăgând de șireturi și slăbind bine limba. Se schimonosea destul de convingător încercând să își scoată gheata. Apoi, cu grijă, își rulă șoseta și o scoase de pe picior. De unde stătea Ana, cam la trei metri de el, se vedea conturul osului gleznei acoperit de carnea umflată. Urmele adânci dezvăluiau urmele cusăturilor ghetei. Pentru că pielea începea deja să își piardă culoarea, știu atunci că în curând se va învineți. Jake își chiti șoseta și o vârî în gheata goală înainte să ridice din nou privirea spre Ana.

— Deci... care este diagnosticul, domnișoara Doctor? Nu, așteaptă! Nu veni prea aproape! S-ar putea să fie un truc. S-ar putea să-mi fi umflat glezna intenționat ca să te pot săruta.

Ana simți cum roșește.

— Îmi pare rău, șopti ea.

— Ce ai spus? strigă el. Nu aud bine. Capul meu sucit îmi afectează auzul câteodată.

— Am spus că îmi pare rău.

— Rău pentru ce? Că nu a fost un truc? Că nu ne-am giugiulit? Că te-ai înșelat? Sigur nu îți pare rău că m-ai judecat greșit! Sau că mă doare!

— Îmi pare rău că nu te-am crezut.

Dădu să se aplece ca să îl consulte, apoi se opri și îl întrebă:

— Pot să mă uit...?

— Nu mă legi mai întâi să nu sar pe tine?

Ana nu îl luă în seamă, îi examină cu atenție piciorul ca să vadă dacă are fractură. Pentru că nu văzu niciun os ieșind în afară, întrebă:

— Doare rău?

— Da, chiar mă doare, chiar foarte rău. Te-ai gândit cumva să iei o trusă de prim ajutor?

Nu îi plăcea tonul acuzator din vocea lui.

— Nu, tu? ripostă ea.

— Nu... dar de ce m-aș fi gândit? În armată m-am antrenat să alerg și să șmecheresc femeile, nu să fiu medic. Dacă tu ai presupus că mi-am adus trusa cu șmecherii, și eu am presupus că ți-ai adus trusa de prim ajutor.

— Uite ce e, îmi pare rău că am zis ce am zis...

— Sigur că da. Mai mult îți este jenă decât îți pare rău.

— Ce ai vrea să zic?

— Ei bine, ai putea să începi prin a-mi spune pe nume. Mă cheamă Jake. Nu mi-ai spus pe nume nici măcar o dată toată ziua. Apoi, ai putea să nu îmi mai porți atâta pică și să îmi spui cum pot să-mi pun la loc glezna asta idioată ca să ajungem înapoi în tabără.

— Nu prea am ce să fac... Jake. S-ar putea să fie fractură. Dacă te doare și când stai jos, nu ai voie să pui nicio presiune pe picior.

— Voi sări într-un picior. Vrei să mă ajuți să mă ridic?

— Nu poți să cobori muntele sărind într-un picior! Ai înnebunit? Este destul de periculos și să mergi pe două picioare sănătoase, din cauza pietrelor care alunecă. Așa ai căzut.

— Cu riscul că voi fi acuzat că mă dau la tine... nu mă poți sprijini tu?

Ana dezaprobă din cap.

— Atunci ne vom prăvăli de pe stâncă amândoi. Și ce rezolvăm?

— Deci ce sugerezi? Nu se vede niciun băț pe aici din care să faci o pereche de cârje sau o atelă.

— Voi încerca să îți improvizez un pic de umbră, apoi voi coborî în tabără și voi chema ajutor.

— În niciun caz! Prima regulă a supraviețuirii în deșert este să stăm împreună.

— Nu, prima regulă a supraviețuirii în deșert este să supraviețuiești! Mă duc după ajutor.

— Nu te las să pleci singură, Ana. Este prea periculos. Dacă te pierzi sau te rănești? Profesorul Evanari a spus să stăm împreună. Vor veni după noi, mai devreme sau mai târziu.

— Pierdem timpul, spuse ea, fixându-şi curelele rucsacului. Plec.

Dar înainte să apuce să facă doi paşi, Jake întinse mâna şi o apucă de gleznă, trăgând-o de picior. Ana ateriză pe o movilă de nisip, într-un nor de praf.

— Prostule! zise ea, scuipând nisip. Puteam să îmi frâng gâtul!

— Îmi pare rău, dar sunt mai mare în rang. Dacă mai încerci o dată, o să îţi fac plângere.

Ana se aşeză cu picioarele strânse şi îşi cuprinse genunchii cu mâinile, fumegând. Soarele era încă fierbinte şi chiar deasupra capului. Vor trece ore bune până când îşi vor da seama că nu au ajuns în tabără.

— Bine, acum ce facem?

— Ai zis că ai putea să faci un pic de umbră?

Îşi scoase pălăria şi începu să îşi facă vânt.

— Ar fi o idee bună pentru început.

Ana scană deşertul pustiu. Numai pietre şi iarbă pârjolită cât vedea cu ochii.

— Am zis doar aşa. Studiez arheologie, nu tehnici de supravieţuire în deşert. Dacă nu cumva vrei să coborâm din nou în albia râului, nu ştiu o altă cale de a găsi umbră.

— Aş putea probabil să mă târăsc până acolo jos, dar n-aş putea niciodată să urc înapoi la timp.

— Nu e niciun nor pe cer! zise ea, arătând cu mâna.

— Niciodată nu e. Apa vine din senin. Ai văzut cât de mare este iazul de acumulare pe care l-au construit prietenii tăi nabateeni? Se aşteptau să vină *multă* apă. Nu aş vrea să fiu în calea ei.

— Ai văzut vreodată un ued plin cu apă? îl provocă ea.

— Până în buză. A şters un autobuz în calea lui. Şi cerul era la fel de albastru ca acum.

Culoarea ochilor lui era verde închis, nu căprui. Ana îl privi direct în ochi pentru prima dată, apoi îşi mută repede privirea în altă parte.

— Nu pot să-ţi pun glezna la loc, nu pot să plec după ajutor, nu pot să fac umbră... Ce mai vrei de la mine?

Îşi ridică mâinile în aer apoi le puse în poală a frustrare.

— Vorbește cu mine. Ajută-mă să nu mă mai gândesc la durere.

— Bine!

Ana vorbi mai bine de o oră, un monolog lung, incoerent, despre copilăria ei în Irak, pregătirea ca paramedic, pasiunea pentru arheologie. Toate acestea duseră la un discurs lung, unilateral, despre importanța manuscriselor de la Marea Moartă și faptul că aparțineau muzeului israelian, nu celui iordanian. Povesti vrute și nevrute până când în sfârșit se opri și se uită la ceas.

— Este două și jumătate. Ar fi trebuit să fi ajuns înapoi în tabără până acum.

Oftă și apoi adăugă absentă:

— Cum te mai simți?

— Mă întrebam când o să îți amintești să mă întrebi.

Ana avea pe limbă un răspuns sarcastic, dar îl înghiți când își ridică privirea și văzu cât de palid era. Șiroaie de sudoare îi curgeau pe față și pe gât, udându-i cămașa pe piept. Se vedea că are dureri mari.

— Cred că ești cea mai egoistă persoană pe care o cunosc, zise el. Ai făcut numai presupuneri despre mine, dar nu te-ai deranjat să încerci să mă cunoști deloc. În schimb, ești foarte hotărâtă să dovedești ceva, nu știu de ce. Să dovedești că nu ai nevoie de nimeni și de nimic, cu atât mai puțin de un afemeiat lasciv ca mine.

Cuvintele lui o usturau rău, dar se străduia să nu îl lase să vadă cât de mult.

— Tu ai zis să vorbesc, zise ea. Dacă ți-ai așteptat rândul, de ce nu ai zis nimic?

Râse scurt, clătinând neîncrezător din cap. Ana așteptă până când termină de luat o gură din bidon înainte să zică, cu cele mai dulci cuvinte de care era capabilă:

— Te rog, spune-mi despre tine, Jake.

Păru că se gândește puțin înainte să răspundă.

— Nu sunt un afemeiat. Am crescut într-un kibuț* din Galileea, făcând baloturi de fân și mulgând vaci. Am prietenă

---

* Organizație cooperatistă lucrativă autonomă (mai ales agricolă) în Israel. Primele kibuțuri au apărut în 1948 (n.tr.).

de mai mult timp. Sunt un om religios, practicant chiar. Cred că ceea ce spune Tora este adevărat. Și nu cred că este în conflict cu știința. Cred că știința poate să realizeze multe, dar, de asemenea, cred că omul este limitat. Cel Sfânt știe acest lucru. Atunci când ajungem la limită, ne amintim de obicei să strigăm la El după ajutor. De aceea ne lasă să ajungem la capătul puterilor. Nu mi-ai spus ce crezi despre Dumnezeu, Ana. Te gândești vreodată la El?

Nu răspunse, stânjenită până la tăcere. Jake se opri să mai ia un strop de apă din bidon înainte să continue.

— Pari fascinată de manuscrisele de la Marea Moartă și evident știi multe despre semnificația artefactelor. Dar știi ce spune de fapt manuscrisul lui Isaia? Știi care este mesajul Celui Sfânt pentru noi? Pe lângă faptul că ne promite să ne adune de la marginile pământului pentru a doua oară și să dea naștere națiunii noastre într-o singură zi, ne promite de asemenea să ne răscumpere și să ne facă ai Lui. Gândește-te la acest lucru! Cel Sfânt suflă din propria sa suflare peste noi și ne dă cel mai prețios dar pe care ni l-ar putea da, *viața*! Și ne pune într-o lume care abundă de lucruri minunate de văzut și de făcut... de oameni minunați pe care să îi cunoaștem și să îi iubim. Și apoi spune: „Iată! Bucurați-vă de ele! *L'Chaim*!*" Și tot ce ne cere în schimb este să nu risipim acest dar pe propria noastră persoană, ci să îl dăm mai departe. Să le arătăm celorlalți că este un Dumnezeu al răscumpărării și al dragostei.

Ana nu încercă să oprească lacrimile care îi umpleau ochii.

— Mă simt așa de prost, Jake. Îmi pare rău că te-am judecat greșit. Vrei să te răzbuni? Să mă pui la punct? Spune-mi ce crezi de fapt despre mine.

El zâmbi.

— Ben mi-a spus atât de multe despre tine, încât simțeam că te cunosc înainte să ne întâlnim. Este foarte mândru de tine, să știi.

— Îmi imaginez ce ți-a spus. Dar poți să îmi zici.

— Ești cea mai mică din familie, singura fată. Destul de răsfățată, dar foarte deșteaptă. Ai opinii puternice, ești încăpățânată,

* O urare pe care o fac evreii la toasturi, însemnând „Pentru viață!" (n.tr.).

hotărâtă și de neclintit. Tare ca oțelul în clipa asta, îți pui inima pe tavă în secunda doi. Te-a descris foarte fidel, mai puțin un lucru.

Ana ridică privirea, așteptând.

— A uitat să spună cât ești de frumoasă.

Cuvintele lui o buimăciră. Cum putea să mai vadă ceva frumos la ea după felul în care se purtase cu el?

— Mă vei putea ierta? zise ea în șoaptă.

— Te-am iertat deja.

Tot sistemul de autoapărare al Anei se prăbuși în ruine. Vorbiră ore în șir despre Dumnezeu și despre viață, vrute și nevrute. Cu cât afla mai multe despre Jake, cu atât se simțea mai atrasă de el, din alte motive decât pentru că era chipeș. Până când soarele începu să apună, era deja sub vraja personalității lui liniștite și a umorului său blând. O invidia pe femeia care îi câștigase inima.

— Povestește-mi despre prietena ta, zise ea încet.

El ridică sprâncenele surprins.

— Debora? Ei bine, ieșim împreună de când aveam fiecare cincisprezece ani. Am crescut în același kibuț, am fost la aceeași creșă, am dormit pătuț lângă pătuț. Acum ea se ocupă de creșă. Adoră copiii. Și caii. Face hipism de câte ori are ocazia.

— Și te vei căsători cu ea?

— Tot timpul am presupus că ne vom căsători într-o zi... după terminarea armatei și a facultății. Apropo, să știi că nu am alergat după nicio fată în armată. Întreabă-l pe Ben. A alergat el după destule pentru amândoi.

— Din cauza Deborei?

— Pentru că nu mă pricep.

— Probabil că o iubești foarte mult.

— Da, probabil.

Avea fața inexpresivă și în voce nu se simțea niciun entuziasm.

— Și de ce o spui așa? Nu îmi dau seama dacă ești cinic sau serios.

— Nici eu. Eu și Dev suntem împreună de atâta timp... avem atâtea în comun în familie, atâtea așteptări în ceea ce ne privește. Nu mai pot deosebi ceea ce simt de ceea ce e... obișnuință. Nu am sărutat nicio altă fată în afară de Debora.

— Ai fost tentat?

Se opri, atingând ușor glezna.

— Sincer? Da.

Jake roșise.

— Știi, e ciudat, nu am fost niciodată atras de o altă femeie... până de curând.

— Și...? îl îndemnă Ana.

— Am întâlnit pe cineva și... sunt derutat. Dacă sunt îndrăgostit de Debora, dacă mă voi căsători cu ea...

— Te vei căsători cu ea?

—... dacă mă voi căsători cu Debora nu ar trebui să mă simt atât de... *captivat* de altcineva, nu-i așa? Nu ar trebui să stau noaptea treaz gândindu-mă cum ar fi să îmi îngrop degetele în părul ei și să o țin în brațe... sau să îi simt buzele pe buzele mele.

Fără să vrea, privirea Anei se rătăci pe gura lui Jake.

Își imagină buzele sale pline peste ale ei și înghiți în sec.

— Asta-i tot ce simți pentru cealaltă femeie? Atracție fizică?

— Nu știu... poate, numai că o tot compar cu Debora și în alte aspecte și Dev pierde de fiecare dată. Știu că sună groaznic, dar Dev este de modă veche: „Cum spui tu, Jake... Tu știi mai bine, Jake." Nu mă pot abține să nu mă întreb dacă are vreodată o opinie personală.

— Cei mai mulți bărbați adoră acest gen de femeie. Credeam că urăsc femeile ca mine care de fapt își folosesc propriul creier.

— Cu Debora nu am avut niciodată o discuție ca cea pe care am avut-o noi acum. Știm tot ce se poate ști unul despre celălalt. Nu are ce să ne mai surprindă.

— Și cealaltă femeie de care ești atras?

Când Jake se uită în altă parte, roșind iarăși, inima Anei începu să-i bată tare.

— Cred că aș putea petrece o viață cu ea și totuși să fiu luat prin surprindere, zise el blajin.

Ana își dori să aibă o țigară cu care să se joace, deși rareori fuma. Ceva, orice care să detensioneze atmosfera insuportabilă care se instala încet între ei. Sau doar ea simțea așa? Luă o mână de pietricele și începu să le arunce, una câte una, pe povârniș în jos.

— Deci, ce ai de gând, Jake?

Păru surprins, ca și când ar fi zis cu voce tare un cuvânt interzis.

— Ce vrei să spui?

— Ce vei face cu Debora? Și cu cealaltă femeie de care ești atras?

— Voi face exact ceea ce se așteaptă toată lumea să fac... s-o uit pe cealaltă, să mă căsătoresc cu Debora, să mă duc înapoi în kibuț și să-mi întemeiez o familie.

— O, ce nobil din partea ta.

— Ei bine, ce altceva aș putea să fac? zise el plictisit. Tu ce ai face?

— Adică, dacă aș fi cu un tip pe care nu îl iubesc de zece ani?

— Nu am spus că nu o iubesc...

— A, dar nici că o iubești.

Lui Jake îi scăpă un suspin și se apucă din nou să își maseze glezna, care era de două ori mai umflată decât mărimea ei normală.

— Tu *ce* ai face? întrebă el într-un final.

— Nu întrebi persoana potrivită, Jake. Eu sunt doar un copil răsfățat, cum spune Ben. Nu am făcut în viața mea lucruri onorabile. De fapt, de obicei sunt foarte egoistă. Dar, dacă aș fi în locul tău, aș vrea să trăiesc puțin... să zbor din floare în floare... să sărut câteva fete să văd cum e. Apoi, dacă nimeni nu se compară cu Debora și ea încă mă așteaptă răbdătoare...

— Nu pot să fac asta. Aș răni-o prea rău.

— Ascultă, Jake, dacă acum ești deja plictisit de ea, nu se va întâmpla nimic diferit după ce te căsătorești cu ea. Acum sincer, îți imaginezi că stai la masă cu ea față în față următorii patruzeci de ani fără să ai nimic să-i spui? O vei răni mai mult dacă începi să săruți alte femei *după* ce te căsătorești cu ea.

Pentru că Jake nu zise nimic mult timp, Ana fu surprinsă să descopere că era geloasă pe Debora, pe loialitatea lui față de ea, pe temerea lui de a nu o răni. Și mai era geloasă și pe cealaltă femeie care era atât de atractivă, încât îl făcuse pe Jake să își pună la îndoială sentimentele pe care le avea față de Debora. Și-ar fi dorit să fie ea cealaltă femeie.

— Deci cum arată Debora? Ai o fotografie cu ea în portofel?

— Oprește-te, Ana. Nu mai vreau să vorbesc despre ea.

Ana nu putea să-și explice, dar îi veni dintr-odată să plângă.

— Pot să beau puțin din apa ta, te rog? zise ea. Eu nu mai am deloc.

Jake luă bidonul și îl agită.

— Ia puțin, și a mea e aproape goală.

— Grozav! Și acum ce facem, domnule Inginer Hidrograf? Ne rugăm să se umple uedul cu apă? Am stat toată ziua aici. Ies deja stelele. Dacă m-ai fi lăsat să plec să caut ajutoare acum șase ore, m-aș fi întors până acum.

— Nu, te-ai fi rătăcit pe acolo pe undeva, mâncată de șacali.

— Nu m-aș fi rătăcit, zise ea semeață.

Jake râse cu poftă. Râse mult și tare, tăvălindu-se pe spate în nisip.

— Pe cine păcălești? zise el, ștergându-și ochii în timp ce se ridica. Deja ne-am rătăcit! Am pierdut de mult drumul, deja ne-am rătăcit!

— Dacă ai văzut că ne-am rătăcit, de ce nu ai zis până acum?

— Pentru că...

Se opri și se uită în altă parte, mușcându-și buzele. Ana îl apucă de bărbie și îi trase capul înapoi, obligându-l să se uite le ea.

— Spune-mi de ce, Jake, sau recunoaște că minți!

O prinse de încheietura mâinii și i-o dădu la o parte cu blândețe, ca și când i-ar fi fost teamă de atingerea ei.

— Dacă îți spun, o să te înfurii.

— Sunt deja furioasă! Spune-mi de ce nu ai zis nimic, dacă ai văzut că ne-am rătăcit!

Jake se uită fix la gleznă pentru un moment, apoi privirile li se întâlniră.

— Fiindcă rătăciți, puteam să stau mai mult cu tine.

Ana abia își reținu un zâmbet.

— Și ai călcat în groapa aia ca să poți să stai mai mult cu mine?

— Nu, a fost din cauza neatenției.

Jake afișă un zâmbet larg, iar ea nu mai putu să facă pe dura. Râdeau până la lacrimi. Apoi, fără să cugete prea mult, Ana își aruncă brațele după gâtul lui și îl sărută. La început, fu buimăcit. Nu o sărută înapoi. Anei îi fu teamă că se făcuse iar de râs. Apoi, simți cum îi cuprinde spatele cu mâinile și începe să o sărute și el.

— Îmi pare rău, zise ea când în sfârșit se desprinseră unul de celălalt. Sper că nu vei fi măcinat de remușcări din cauza mea.

— Ar trebui?

— Nu știu... i-ai dat Deborei un inel de logodnă?

— Nu...

— Ați fixat data nunții?

— Nu...

— Ați ales numele copiilor?

— Ei bine, de fapt, dacă e fetiță ne-am gândit să îi punem numele Ana, după al tău.

De data aceasta, Jake făcu prima mișcare, luându-i fața în mâinile lui, sărutându-i fruntea, pleoapele și apoi buzele. Săruturile lui erau mai plăcute decât își imaginase.

— Colegii tăi de armată au avut dreptate, șopti el când făcură pauză ca să poată respira. Vechiul truc cu glezna scrântită e un miracol.

Râdeau din nou, când Jake îngheță dintr-odată.

— Ascultă! Ai auzit?

— Ce să aud?

— Voci. Strigă cineva.

Se chinui să se ridice pe genunchi și își făcu mâinile cupă la gură.

— Hei! Aici!

Ana așteptă, ținându-și respirația, până când amândoi auziră un răspuns. Văzu lanternele licărind în depărtare.

— Aici! strigă Jake din nou.

Ana lăsă umerii dezamăgită.

— Ce ghinion, murmură ea. Ne-au găsit.

Jake se întoarse de la spitalul din Beerșeba cu piciorul în ghips. Gata cu plimbările private pe munte împreună cu Ana. Și, pentru că Jake nu se prea putea deplasa prin campus cu cârjele, Ana nu reuși să găsească prea multe motive să rămână singură cu el. În vara aceea însă, avu ocazia să îl cunoască bine în timpul zilei, când lucrau împreună, apoi seara când se întâlneau cu

restul echipei pentru discuții sub cerul înstelat. Ieșise cu mulți băieți la viața ei, iar criteriul ei era: ori să arate bine, ori să se simtă bine împreună. Dar, pentru prima dată în viața ei, la Jake vedea dincolo de aparențele exterioare și descoperea caracter, inteligență și o inimă atinsă de Dumnezeu.

Ceilalți savanți erau evrei necredincioși, însă Jake era unul dintre puținii care lua credința în serios. Odată ce depășea reținerea care îl caracteriza, intra în dezbateri foarte aprinse.

— Dacă universul este guvernat de un set de legi fizice, de ce să nu existe și un set de legi morale? îi întreba el pe ceilalți oameni de știință. Dacă primiți cu ambele mâini dovezile incontestabile ale adevărurilor Scripturii, dezbătea el cu colegii Anei, cum puteți să-i respingeți revendicările spirituale?

Fiecare discuție nouă, fiecare descoperire pe care o făcea în inima lui Jake o îndemna pe Ana să își dorească să îl cunoască și mai mult.

Proiectul la care lucrau, implementarea irigațiilor în deșert, inițiat de profesorul Evanari, era unul dintre cele mai grele în care se implicase Ana. Apoi, ploaia începu să cadă peste ferma reconstruită care aparținuse populației nabateene și să se strângă în bazinul hidrografic, curgând prin canale și conducte, hrănind câmpurile și livezile din valea aridă și bucuria îi copleși pe toți. În ultima seară a proiectului, râseră, dansară și sărbătoriră până spre orele dimineții. Dar, privindu-l pe Jake cum încerca să joace hora în cârje, bucuria ei era dulce-amară. Îl sărutase de două ori. Nu-l ținuse de mână niciodată. Erau tot timpul zeci de oameni în jurul lor. Cum se putuse îndrăgosti atât de mult de el?

Când se termină cântecul, Jake căută un scaun să se odihnească. Ana îl urmă, așezându-se pe pământ cu picioarele încrucișate în fața piciorului lui întins. Își înghiți nodul de durere pe care îl simțea în gât.

— O să te mai văd vreodată după ziua de mâine? întrebă ea.

— Israel nu este o țară foarte mare. Și sunt prietenul cel mai bun al vărului tău.

Aruncase comentariul ușor, dar zâmbea forțat.

— Vrei să spui că mă inviți la nuntă când te vei căsători cu Debora? întrebă ea.

Jake închise ochii și își mută privirea, incapabil să-și ascundă durerea.

— Nu ar fi înțelept... nici pentru tine, nici pentru mine. După o clipă, se aplecă și îi luă mâna în a lui, jucându-se cu degetele ei.

— Nu am cunoscut pe nimeni ca tine, Ana. Probabil că ai ghicit deja că ești femeia care... Nu mai contează. Indiferent ce simt pentru tine, am făcut o promisiune...

— Oprește-te. Nu mai trebuie să spui nimic. Ghinionul meu că m-am îndrăgostit atât de mult de un tip integru.

— Ana...

— Uite ce e, ca să fie ușor pentru amândoi. Adio, Jake.

Îi ridică mâna și i-o sărută. Apoi repede îi dădu drumul și plecă fără să se uite înapoi. El nu se duse după ea. A doua zi rămase în cort până când plecă jeepul lui.

Întorcându-se la facultate în toamna aceea, Ana încercă să iasă cu alți băieți. Apoi, încercă să *nu* se mai întâlnească deloc cu alți băieți, ci să învețe ca și când notele de 10 pe linie erau o problemă de viață și de moarte. Dar nu putea să îl uite pe Jake. Era bolnavă de dragoste, pur și simplu. Ori de câte ori vedea un bărbat înalt cu umerii lați pe stradă, alerga în spatele lui și îl striga:

— Jake! Așteaptă!

Nu era el niciodată. Probabil deja se întorsese în kibuț, în Galileea, la Debora.

În cele din urmă, într-o zi friguroasă de ianuarie, Ana îl sună pe Ben și îl invită la prânz. Chinuiți de vremea sumbră de afară, stăteau la masă unul în fața celuilalt, bând ceai dulce arăbesc și mâncând *shaorma*. După ce epuizară toate subiectele la care se putuseră gândi, ea puse în sfârșit întrebarea al cărei răspuns murea să îl afle.

— Deci, ce mai face prietenul tău Jake?

Încercă să pună întrebarea pe un ton normal, dar vocea tremurândă o trăda. Ben luă o gură de ceai înainte să mormăie un răspuns în ceașcă.

— Nu l-am mai văzut.

— Dar credeam că sunteți colegi de cameră.

— S-a mutat.

Cu siguranță Ben știa ce vrea de fapt Ana să întrebe. De ce îi făcea sarcina atât de grea?

— S-a căsătorit cu prietena lui stabilă?

— Nu încă.

Ben nu-și lua ochii din farfurie și o privire ciudată îi brăzda fața în timp ce ciugulea din umplutura care i se prelingea din lipie.

— Ce îmi ascunzi, Ben? Era cel mai bun prieten al tău, de ce ești așa de misterios dintr-odată? V-ați certat?

Intenționase să facă o glumă, dar Ben încuviință din cap.

— Jake nu vorbește cu mine.

— De ce?

Nu răspunse.

— Spune odată, Ben... sau vrei să dau de urma lui Jake și să smulg adevărul de la el?

Ben se prinse de marginile mesei, încercând să-și facă putere, când în final ridică privirea.

— Sunt îndrăgostit de Debora.

— *Poftim?*

— Ai auzit bine. Sunt îndrăgostit de logodnica celui mai bun prieten al meu.

Ana ar fi vrut să râdă în hohote în fața acestei situații absurde, dar pe chipul lui Ben era o suferință prea mare. Se întinse peste masă și îl luă de mână.

— O, Ben! Cum de s-a întâmplat *așa ceva*?

— Din cauza ta. Jake i-a mărturisit ca prostul că vara trecută a fost atras de tine și că te-a sărutat...

— Și ea s-a supărat pe el?

— S-a înfuriat! Iadul nu se înfurie atât de rău cum se înfurie o femeie care se simte dată la o parte. Jake a fost devastat când a văzut cât de rău a rănit-o pe Debora... și, pentru că Debora nu a mai vrut să-i vorbească, m-a implorat să îl ajut să repare lucrurile între ei doi.

— Și tu te-ai îndrăgostit de ea.

— Ana, nu îți imaginezi ce femeie minunată e Debora. Nu am cunoscut pe nimeni ca ea. Este atât de dulce și afectuoasă... Aș putea vorbi cu ea ore în șir.

Ana își aminti cum îi povestise Jake că ei doi nu mai aveau nimic să-și spună. Ar fi vrut să urle la nedreptatea acestei situații.

— Și Debora ce simte pentru tine?

— Nu știu. La început am fost doar umărul pe care a plâns. Apoi, amândoi am simțit că se întâmplă ceva între noi. Așa că, într-o seară, am sărutat-o și acum... acum zice că e confuză.

Ana începu să râdă.

— Nu este de râs, Ana.

— O, bietul Ben. Știu că nu e, dar...

Ana își pierdu controlul, râdea de ciudă, apoi din râs dădu în plâns.

— Știu ce simți, Ben. Eu sunt îndrăgostită de Jake!

— *Aoleu*, ce încurcătură, murmură el, strângându-i mâna. Eu o iubesc pe Debora... tu îl iubești pe Jake... dar Debora și Jake nu se pot hotărî pe cine iubesc...

— Ce ne facem? întrebă ea, ștergându-și lacrimile cu un șervețel.

— Nu știu. Păcat că nu putem să ne duelăm ca pistolarii din filmele western americane. Să fim câștigătorii care pleacă împreună în galop la apusul soarelui.

Ana își imagină toată scena în gând cu ei patru îmbrăcați în costume western, cu zgomot de pistoale pe străzile prăfuite ale orașului. Se aplecă spre Ben.

— Știi ceva, nu e o idee atât de rea.

— Nu, Jake trage mult mai bine decât mine.

— Nu la pistoale ma gândeam, dragule. Hai să punem la cale o confruntare pașnică, toți patru într-o singură cameră. Nu pleacă nimeni până când Debora și Jake nu se hotărăsc pe cine iubesc.

Ben părea încântat de idee.

— Știi ce, s-ar putea să meargă.

— Și dacă nu merge, noi doi putem să ne împușcăm reciproc și să punem capăt nefericirii noastre.

Puseră la cale o întâlnire la un restaurant pescăresc în Tiberias duminica următoare, la ora două. Responsabilitatea lui Ben era

să-i ademenească acolo cumva pe Jake și pe Debora, iar Ana trebuia să se gândească ce le va spune când se vor întâlni.

Ajungând prima, Ana dădu pe gât două sticle de Coca-Cola, așteptând. După ce trei femei se apropiară de restaurant și trecură mai departe pe lângă el, își dădu seama nu numai că avea emoții din cauza adversarei ei, dar că nici măcar nu știa cum arată Debora.

După cincisprezece minute, ajunse însoțită de Ben, o brunetă minionă cu nas delicat și forme impresionante. S-ar fi potrivit perfect în rolul unei majorete americane autentice dintr-un film romantic cu Elvis Presley. O clipă mai târziu, Jake se apropie dintr-o altă direcție, iar inima Anei începu să bubuie. Nu avea niciun fel de îndoială: era îndrăgostită de el, de fiecare părticică din el, din creștetul capului său superb până în vârful degetelor care nu mai șchiopătau.

Jake îi privi pe toți trei confuz și zise:

— Ce înseamnă asta, Ben? Ce se întâmplă?

— Ce-ar fi să luăm loc cu toții, zise Ana, și vă explic eu.

Se așezară cu scârțâituri de scaune. Când ospătarul le luă comanda, atmosfera era atât de tensionată, încât n-ar fi fost de mirare să-și arunce tava și să fugă căutând adăpost. Fiecare comandă câte un suc și Ana își drese glasul.

— În caz că nu ți-ai dat seama, Debora, eu sunt Ana, verișoara lui Ben. *Cealaltă femeie* pe care Jake a cunoscut-o vara trecută. Vreau să lămuresc un aspect de la început, eu sunt cea care l-a sărutat prima, nu invers. El mi-a spus foarte clar că îți este credincios.

Fiecare își studia paharul ca și când atunci s-ar fi inventat sucul acidulat. Ana își drese din nou glasul.

— Îmi pare rău că l-ai găsit prima, Debora. E greu să îl uiți. Știu, pentru că eu tot încerc de luni de zile și n-am reușit. Pe lângă că este cel mai chipeș tip pe care l-am cunoscut, dar este și un om corect și... *au!*, Ana își frecă fluierul piciorului unde o pocnise Ben.

— Și, tot ca să fie clar, verișorul meu, Ben, te iubește. Și el este un om minunat, Debora, atent, sensibil, haios, afectuos. M-aș îndrăgosti de el dacă nu ar fi vărul meu. Mare noroc pentru femeia cu care se va căsători. Așa că înțeleg că e greu să alegi între ei doi.

Dar asta este ideea, Debora. Nu pleci de aici până când nu te hotărăşti pe cine vrei. Şi e valabil şi pentru tine, Jake. E timpul să vă hotărâţi amândoi. Sunteţi sau nu sunteţi îndrăgostiţi unul de celălalt? Cred că eu şi Ben avem dreptul să ştim.

Vreme îndelungată, nimeni nu făcu nicio mişcare. Ana vedea maşinile care treceau pe lângă ei, oamenii care se grăbeau pe trotuar... dar, pentru ea, timpul parcă rămăsese suspendat. Ar fi vrut să urle. Apoi Debora îşi ridică în sfârşit privirea din pahar. Ochii ei oscilau între cei doi bărbaţi, încă o eternitate.

Când Debora îşi lăsă mâna pe braţul lui Jake, inima Anei se opri în loc.

— O, Jake, dragul meu... înţeleg de ce eşti atras... de ea. Poţi să mă ierţi? Îmi pare rău. Eu... eu nu am vrut să mă îndrăgostesc de Ben.

Îşi strecură mâna pe sub braţul lui Ben şi se rezemă pe umărul lui. Ben închise ochii de bucurie.

Ana nu îşi lua privirea de la Jake, în aşteptare... A ce? Lacrimi? O izbucnire de mânie? O luptă cu pumnii? Dar, după încă o veşnicie de aşteptare, pe faţa lui apăru uşor-uşor un zâmbet. Începu să râdă ca atunci când se rătăciseră pe munte. Nimeni nu îl urmă. Ben era palid.

— Este absolut incredibil! zise Jake într-un târziu. Îmi mănânc ficaţii de cinci luni încoace, necăjit că am rănit-o pe Debora, supărat că o să-mi pierd cel mai bun prieten, bolnav de dragoste după tine, Ana... şi toate degeaba!

Bolnav de dragoste.

Ana nu avu nevoie să audă mai mult. Scaunul se prăbuşi sub ea când sări în picioare.

— Uite, Debora. Am să-ţi arăt exact cum am făcut.

Se aruncă după gâtul lui Jake şi îl sărută pe buze, în mijlocul restaurantului pescăresc de pe strada principală din Tiberias, în lumina zilei.

Patru luni mai târziu, devenea doamna Iacov Rahov.

Capitolul 7

Ierusalimul de Vest, Israel – 16 mai 1967

— Închide radioul, Ana, zise Jake încet. Am auzit destule ştiri proaste pe seara asta.

Stătea în poziţie turcească pe podeaua apartamentului lor cu Rahela, fiica lor de doi ani în poală; două capete brunete, perfecte, aplecate asupra unei cărţi cu imagini. Arătau atât de bine împreună, atât de împliniţi, încât simţi un fior la cuvintele crainicului radio.

— Îl închid într-o clipă. Vreau să aud ce intenţii au Naţiunile Unite.

— Vom afla în curând. Te rog, Ana.

Îl închise. Vocea calmă a lui Jake înlocui bâzâitul neîntrerupt şi urgent al buletinelor de ştiri. Întreba despre diversele obiecte din carte:

— Ce este asta, Rahela?

— Pisi, răspundea ea.

— Foarte bine. Şi ce sunt astea?

— Păsărele!

Păsărelele erau preferatele ei. Jake o ducea în parc în fiecare zi să le hrănească. Dar Ana ştia că, dacă Naţiunile Unite cedau în faţa ameninţărilor Egiptului, dacă îşi retrăgeau forţele care menţineau pacea în Sinai, în trei zile nu vor mai putea ieşi la aceste plimbări prin parc. Va fi în schimb război.

— Jake... mi-e frică.

— Vino aici, iubito. Îi întinse mâna și o trase jos pe podea lângă el.

— Știu ce vrei să îmi spui, zise ea, lăsându-și capul pe umărul lui. Trebuie să mă încred în dragostea și în bunătatea lui Dumnezeu. Jake mereu îi reamintea aceste cuvinte de când se născuse Rahela, cu doi ani în urmă. Ana ar fi vrut să-și strângă tare nou-născutul, să o protejeze de orice amenințare, să nu o slăbească niciodată din priviri.

— Viața ei este un dar de la Dumnezeu, îi spusese Jake. Orice s-ar întâmpla, putem să ne încredem în El fiindcă dragostea Lui ajunge până la ceruri, iar credincioșia Lui, până la nori. E cale lungă până acolo.

Jake o învățase rugăciunile de dimineață. Le spuneau împreună înainte să înceapă ziua, în fiecare zi: „Cât de scumpă este bunătatea Ta, Dumnezeule! La umbra aripilor Tale găsesc fiii oamenilor adăpost." Dar nu-i fusese ușor să renunțe la încăpățânarea și auto-suficiența care o caracterizau și să lase totul în controlul lui Dumnezeu. Îi luase șase ani de căsnicie să învingă teama de a nu-l pierde pe Jake când pleca la serviciu sau la instrucțiile militare ale celor în rezervă. Criza asta îi amintea cât de fragil era tot ce prețuia.

— Este mult mai ușor să te încrezi în Dumnezeu pe timp de pace, îi spunea ea. Dar dacă va fi să fie război... Jake, suntem înconjurați de inamici care sunt hotărâți să ne distrugă. Nu cred că de data asta Nasser bălmăjește niște amenințări neînsemnate. Chiar și-a propus să distrugă Israelul. Până acum, nu am mai fost în situația să caut adăpost sub aripile lui Dumnezeu, fiind înconjurată de bombardamente.

— Avem ziua de azi, îi spunea Jake. Avea ochii foarte verzi. O avem pe Rahela și ne avem unul pe celălalt. Hai să nu stricăm ziua de azi îngrijorându-ne pentru ce se va întâmpla mâine.

Întoarse pagina cărții și continuă calm să-i citească Rahelei. Privindu-i, Ana văzu cât de dependentă era și câtă încredere avea fiica lor în tatăl ei, în odihna pe care i-o ofereau brațele lui. Trebuia să facă același lucru, să-și găsească odihna în Tatăl ei ceresc, pe măsură ce întorcea o nouă pagină în viața ei.

Dar trei zile mai târziu, ghemuită pe canapea lângă Jake, asculta cu groază și neîncredere știrile. Forțele de menținere a păcii ale Națiunilor Unire cedaseră în fața cererilor Egiptului, renunțând la pozițiile pe care le dețineau în Sinai din 1956. Prim-ministrul Levi Eshkol numise actul o declarație de război. Jake părea la fel de îngrijorat ca și ea.

— Este doar o chestiune de timp acum, zise el, până ce Egiptul va bloca toate transporturile către Eilat și vom pierde singurul port pe care îl avem în sud.

Ana cerceta apartamentul modest și mic, întrebându-se ce lipsuri va mai aduce embargoul, ce metode noi va trebui să găsească ca să se adapteze. Pe raftul bibliotecii de partea cealaltă a camerei, cioburi de ceramică antică și mânere de ulcioare, stivuite printre fotografiile de nuntă și cu Rahela când era bebeluș, parcă stăteau mărturie ciclului nesfârșit al distrugerii și renașterii Israelului.

— De ce sunt oamenii atât de hotărâți să ne distrugă? întrebă ea. În fiecare generație este cineva care încearcă o cruciadă, o inchiziție sau un program de exterminare a evreilor. De ce noi?

— Fiindcă suntem martori ai planului Celui Sfânt de răscumpărare a omenirii. De fapt, răscumpărarea Lui vine din neamul nostru, din sămânța lui Avraam. Distrugându-ne, Satana crede că poate distruge pomenirea lui Dumnezeu, ținând astfel omenirea sub blestem. Dar planul lui Satana nu va izbuti.

— Crezi că va fi război? întrebă ea încet. Spune-mi adevărul, Jake. Nu-mi spune că n-are sens să mă încarc cu grija zilei de mâine. Înainte să o ia în brațe, se întinse spre radio peste umărul ei și îl stinse.

— Da, așa cred. Dar, în aceeași măsură cred că, deși dușmanii noștri vor să ne facă rău, Dumnezeu va transforma totul în bine pentru noi.

— *Bine* pentru noi? Cum?

— Holocaustul a ras șase milioane de evrei, dar Dumnezeu a folosit sacrificiul lor pentru a ne reîntoarce pe acest pământ. Dușmanii ne-au declarat război în ziua în care noi ne-am proclamat independența, dar Dumnezeu a folosit acest lucru pentru a lărgi teritoriul Israelului. Cine știe ce bine va ieși de aici?

— Dacă supraviețuim, murmură Ana.

A doua zi, unitatea lui Jake de rezerviști fu chemată la datorie. Fusese desemnată să meargă pe Înălțimile Golan pentru a apăra granița Israelului cu Siria. Ana știa prea bine, fără să îi spună nimeni că armata Siriei avea susținerea puternică a Uniunii Sovietice. Întinsă în pat, urmărindu-l cum își pune uniforma și își leagă șireturile la bocanci, cedă și începu să plângă.

— Ana... nu, te rog. Se întinse din nou lângă ea și o ținu aproape de el. Femeia de care m-am îndrăgostit era puternică și fără frică. Urca munții fără hartă și fără busolă și lua prânzul în albia secată a râurilor fără să îi pese de nimeni și nimic în lume. Ce s-a întâmplat cu ea?

— S-a îndrăgostit de tine. Am devenit una, cum spune Scriptura și acum, ruptura asta doare mai rău decât orice.

— Știu, iubito, știu. Imaginează-ți că mă duc la instrucție și că voi fi acasă în două săptămâni.

— Nu pot, Jake. Știu exact unde te duci.

— Ascultă-mă, când ieșim pe ușa aceea, nu avem nicio garanție că ne vom mai vedea vreodată. Viața nu este veșnică, Ana. Dar dragostea noastră este, și la fel dragostea lui Dumnezeu.

O sărută și îi șterse lacrimile.

— „Iată că nu dormitează, nici nu doarme Cel ce păzește pe Israel", îi recită el. Nu știu ce face Dumnezeu, dar știu că mă pot încrede în El. O sărută din nou, apoi se ridică. Vino la fereastră. Îți voi face cu mâna.

Merse către pătuțul unde dormea Rahela și se aplecă să o sărute pe frunte. Ana se ridică și-și îmbrățișă soțul încă o dată. Simțind puterea îmbrățișării lui, se agăță de el cu toată tăria. Dragostea și frica înecau orice cuvânt pe care ar fi vrut să îl spună.

— Pe curând, șopti Jake. Apoi o pișcă ușor de nas, își luă repede ranița și plecă grăbit ca Ana să nu îi vadă lacrimile.

Le simțise, totuși, căzându-i ușor în păr. Cum se închise ușa la intrare, fugi la fereastra sufrageriei și trase perdeaua. După câteva minute, Jake ieși din bloc. Se uită în sus și îi făcu cu mâna. Apoi dispăru după colț, ieșind din câmpul ei vizual. Ana se întreba dacă îl va mai vedea vreodată.

Ierusalimul de Vest, Israel – 30 mai 1967

Ana bătu la ușa apartamentului lui Ben și Debora și așteptă. Fiul lui Ben de cinci ani deschise ușa.

— Este mătușa Ana! strigă el.

— Bună, Itzak. Unde e mami? întrebă Ana.

— În bucătărie. Pot să mă joc cu Rahela?

— Sigur că da.

Ana o așeză pe Rahela pe podea unde Itzak și Samuel, care avea trei ani, se jucau cu o minge și un set de popice de jucărie. Sunetul neuniform al unei transmisii radio o duse în bucătărie. Ben și Jake erau plecați de zece zile. Ana promisese să aibă grijă de Debora, care era însărcinată în luna a opta. O găsi stând pe scaun, la masa din bucătărie, cu ochii plini de lacrimi. Ana opri radioul.

— Nu, Ana, așteaptă...

— Asta face Jake întotdeauna când știrile mă tulbură. La început mă scotea din sărite, dar încep să cred că are dreptate.

— Dar vreau să aud știrile.

— Draga mea, nu sunt doar știri. Comentatorii nu se pot abține, toate presupunerile și ipotezele lor – *dar dacă* nu știu ce, *poate că* nu știu ce – s-ar putea să nu se adeverească niciodată.

Se duse la chiuvetă și îi umplu Deborei un pahar cu apă. În ciuda condiției în care se afla, bucătăria ei sclipea de curățenie, nu tu mormane de vase nespălate pe blat, nu tu pete lipicioase de suc vărsat pe podea, nu tu miros misterios care să iasă din frigiderul mititel de fiecare dată când deschidea ușa. Spre deosebire de apartamentul Anei, o ruină arheologică, al Deborei era tot timpul lună și bec. Ana se întreba adeseori dacă Jake regreta alegerea pe care o făcuse.

— Iată, zise ea, dându-i paharul Deborei, ai nevoie de el să recuperezi apa din lacrimi.

Debora nu îi întoarse zâmbetul.

— Ai auzit ultimele știri? întrebă ea. Egiptul a semnat un pact de apărare cu Iordania. În urmă cu câteva luni erau dușmani, dar acum sunt dintr-odată aliați, hotărâți să ne distrugă.

Ana nu auzise, dar știrile o tulburară. Granița dintre Israel și Iordania trecea exact prin mijlocul Ierusalimului, doar câțiva kilometri mai la est. Dar respinse știrile cu un gest de parcă ar fi lovit o muscă, prefăcându-se indiferentă, și-și trase un scaun pe care se așeză.

— Ei, și ce! Egiptul a semnat și unul cu Siria. Nu înseamnă nimic. Netrebnicii ăștia își încalcă cuvântul mai ușor decât calci tu un ou în picioare.

Debora reuși să schițeze un zâmbet.

— Poate că ai dreptate legat de radio, Ana. Vorbesc întruna că Irakul va trimite trupe ca să îi ajute pe egipteni. Și tot reiau mesajul pe care l-a transmis Nasser acum câteva zile.

— Adică cel în care a zis: „Obiectivul nostru major este să distrugem Israelul"? Astea nu sunt știri. Este obiectivul lui de ani de zile, ca o placă zgâriată.

Dar când auzise prima dată discursul în urmă cu patru zile, când aflase că unități egiptene înarmate trecuseră Suezul cu 100 000 de trupe și că luaseră poziții în Sinai, Ana își îngropase fața în plâns. Imagini ale Holocaustului îi treceau rapid prin fața ochilor, cuibărindu-se în inima ei ca păsările de pradă, gata să-i smulgă liniștea. Nu le putea ține în frâu decât dacă mergea înainte, își vedea de treabă și se ruga.

— Ai vești de la Ben? întrebă ea.

— Da, mi-a spus să mă pregătesc de război.

Debora se ridică, puse paharul gol în chiuvetă, se postă în pragul ușii sufrageriei de unde se uita la copiii care se jucau. Masându-și ușor pântecele, zise:

— Ben spune că odată ce războiul a început, Israel nu are decât o alternativă: să câștige. Spune că dacă pierdem, ne vor ucide până la ultimul.

Ana știa că Ben are dreptate, dar zise:

— Se înșală. Englezii și americanii nu vor permite niciodată să se ajungă aici.

— Ei bine, până acum, americanii nu au făcut nimic ca să ne ajute.

Promisiunea că vor trimite marina multinațională să spargă blocada egipteană fusese în van. Israel va trebui să lupte de unul singur.

— Debora, ascultă-mă. Am venit să-ți cer o favoare.

Ana trebuia cumva să curme gândul înfricoșător înainte să înnebunească amândouă de disperare.

— Ai fi dispusă să ai grijă de Rahela câteva ore pe zi ca eu să pot merge la lucru? Știu că e greu în condiția ta, cu doi copii de care trebuie să ai grijă, dar aproape toți bărbații sunt în război și dacă femeile nu le preiau slujba, la un moment dat ne vom împotmoli.

Debora se îndreptă de spate. Părea că alternativa pe care i-o oferea de a se face de folos îi dădea puteri noi, în locul așteptării inutile.

— Sigur că da, Ana. Mi-ar face plăcere. Unde o să muncești?

— Anumite hoteluri se transformă în unități de acordarea de prim ajutor. Pentru că am pregătire de medic, m-am gândit să mă ofer voluntar. Am încercat să o iau pe Rahela cu mine când am pregătit adăpost antiaerian în subsolul blocului, dar mi-a stat tot timpul în picioare. Acum vreo două zile am luat-o cu mine la umplut de saci cu nisip și încă încerc să-i scot nisipul din păr.

Ana râdea, dar nu și Debora.

— Au făcut un adăpost și în blocul nostru, zise ea. Ar trebui să fie bun, rezistent. Rahela va fi în siguranță aici, Ana. Și am bagajele pregătite să coborâm dacă e nevoie.

Îi arătă o geantă mică de urgență, lângă ușa din spate. Ana avea una la fel, lângă a ei. Ana se temea cel mai mult de bombardamente. Egiptenii aveau o aviație militară uriașă care putea lansa bombe în spațiul aerian aproape înainte ca sirenele să poată trimite vreo avertizare. Pentru că aveau o țară foarte mică, civilii erau chiar în calea inamicului, prin urmare erau nevoiți să stea în adăposturile antiaeriene mult timp. Ana încercă să nu se gândească ce s-ar putea întâmpla dacă Debora nu reușea să ajungă în adăpost la timp, cu trei copii mici după ea.

Rahela veni clătinându-se spre bucătărie, cu un zâmbet larg pe față, ținând în mână un jalon de popice de plastic.

— Ce este? întrebă ea.

Ana își aminti de Jake, cum răsfoia cărțile ore în șir și o întreba: *„Ce este asta, Rahela?"* Oare fiica lor și-ar mai aduce aminte de tatăl ei dacă i s-ar întâmpla ceva?

— Este un jalon de popice, scumpo.

Ana o mângâie pe Rahela pe buclele negre înainte să își reia drumul legănat.

— Îți admir curajul, zise Debora. Știu ce greu îți este să o lași aici.

— Nu sunt deloc curajoasă. Cum spune Ben mereu: „n-am de ales". Jake mi-ar spune să o las pe Rahela pe mâna dragostei infailibile a lui Dumnezeu.

Se ridică și o îmbrățișă stângaci.

— Dar ai dreptate, îmi va fi greu. Cred că știu cam ce au simțit Jake și Ben când au fost nevoiți să ne lase.

Peste două zile, Ana primi un telefon de la directorul Muzeului Israelian.

— Poți să ne ajuți? Trebuie să mutăm toate antichitățile în subsol pentru protecție în caz că vor începe bombardamentele.

Ana o lăsă pe Rahela la Debora și ajunse la muzeu cu ce găsi, dar merse mult și pe jos. Soldați înarmați, mașini de armată și chiar tancuri împânzeau străzile, în timp ce avioanele de luptă israeliene vuiau deasupra lor, patrulând cerurile, însoțite de bârâitul enervant al elicopterelor. Tensiunea care împânzea Ierusalimul de Vest era atât de apăsătoare, ca un nor uriaș de tunete dezlănțuite care aduce ropote de ploaie și spintecă pământul cu fulgere, când nici nu te aștepți.

Străbătând holurile muzeului, Ana se simțea ca acasă. Nu mai lucrase de când se născuse Rahela și nici nu realizase cât de mult îi lipsea urzeala prăfuită a vaselor de lut, luciul cald al bronzului antic. Responsabilitatea de a împacheta mii de artefacte prețioase și de a le depozita în siguranța subsolului era aproape la fel de epuizantă ca excavarea lor inițială, dar însemna protecția moștenirii pe care i-o lăsa fiicei ei, dovada că Israel aparține atât strămoșilor Rahelei, cât și urmașilor ei.

Cu națiunile arabe pornite să șteargă orice evreu de pe suprafața acestui pământ, responsabilitatea pe care Ana o avea era la fel de importantă ca asumarea răspunderii armate.

La jumătatea dimineții, luă pauza de prânz cu Rivka, prietena ei, care lucra la muzeu cu jumătate de normă. Ședeau afară într-un petic de umbră, delectându-se în căldura începutului de vară sau, mai bine zis, în huruitul amenințător al avioanelor și al vehiculelor, al mirosului greu de motorină.

— Așteptarea aceasta nesfârșită mă înnebunește, zise Rivka. Parcă o bombă gigantică ar ticăi sub pământ, știi sigur că va exploda, doar că nu știi exact când.

— Știu ce vrei să spui. Dacă senzația asta este atât de intensă pentru civili, oare cum se simt soldații? Jake așteaptă într-un tanc pe Înălțimile Golan tirul mitralierelor siriene. Au avut la dispoziție douăzeci de ani să fortifice Înălțimile și ajutorul ranchiunos al prietenilor lor sovietici.

— Soțul meu așteaptă înfruntarea cu egiptenii sub o plasă de camuflaj în deșertul Negev. Zice că așteaptă cât e ziua de lungă, se antrenează și iar așteaptă. Aproape că nu mai pot suporta.

Rivka fu întreruptă de huruitul unui avion de luptă al Forțelor de apărare israeliene. Amândouă își acoperiră urechile.

— Acum că Iordania este iubita lui Nasser, va trebui să ducem un război pe trei fronturi. Aseară, la radio, spuneau că mulțimi impresionante de oameni au demonstrat în Cairo, în Damasc și în Bagdad, cerând distrugerea Israelului.

— Încerc să nu ascult foarte mult radioul, zise Ana.

— Suntem așa de mici, vulnerabili și efectiv depășiți numeric! zise Rivka cu glas tremurând. Crezi că este vreo posibilitate cât de mică pentru Israel să supraviețuiască acestui război? Națiunea noastră nu are nici măcar douăzeci de ani, să fie oare acesta deja sfârșitul ei?

Teama pe care o simțea Rivka era contagioasă. Ana simți panica înălțându-se din culcuș, umbrindu-i inima precum un stol de vulturi care înnegresc cerurile. Nu știa decât un singur mod să o trimită înapoi în culcușul ei.

— Rivka, tu te rogi vreodată? întrebă ea, luând-o de mână.

Rivka râse nervos.

— Doar mă știi, Ana. N-aș ști ce să fac într-o sinagogă, nici dacă m-ar însoți cineva.

— Nici eu n-am crescut într-o casă de oameni religioși, dar particip la serviciile de Sabat cu Jake de când ne-am căsătorit...

— Jake, Rabinul! zise Rivka, râzând. Așa îi ziceau toți în vara aceea când am lucrat la proiectul de irigații din deșert, îți amintești? Dar o ziceau în sensul bun. Toți îl respectau, chiar dacă nu îi dădeau tot timpul dreptate.

— Ei bine, să nu fii surprinsă dacă afli că, după șase ani de căsnicie, m-a molipsit și pe mine cu credința lui. Nici eu nu știam să mă rog, așa că am început cu psalmii. Încearcă. În criza asta, chiar te ajută să îți stăpânești frica.

— Mulțumesc, spuse Rivka.

Înainte să îi dea drumul, o strânse tare de mână.

— Așa voi face.

— Știi, zise Ana, de multe ori în trecut, când Israel a fost, ca și acum, depășit numeric de inamici, dacă îl chemau pe Dumnezeu, câștigau bătălia.

— Crezi că putem câștiga și acest război?

— Așa încerc să cred. Cu o săptămână înainte să plece, Jake citea profețiile din Ezechiel. Probabil că știi și tu partea celebră despre oasele uscate care prind viață, nu?

— Am auzit oameni care spun că acolo este vorba despre Israel, care își revine la viață din cenușa Holocaustului.

— Ei bine, capitolul imediat următor vorbește despre o armată uriașă care vine împotriva Israelului, după ce evreii se adună aici de la marginile pământului, zise Ana. Pare a fi vorba exact despre criza aceasta, cu trupe inamice care avansează furtunos, acoperind pământul ca un nor, complotând să invadeze sate pașnice, fără apărare. Și mai spune că Dumnezeu le va permite să se ridice împotriva noastră ca să Își arate măreția și sfințenia înaintea ochilor întregii lumi.

— Uau! Chiar aș vrea să cred acest lucru!

— Da, și eu.

Își strânseră pachețelul de prânz și se întoarseră la lucru înăuntru. Aerul în muzeu era primitor și răcoros, o bine-venită alinare după zgomotul și căldura de afară.

— Știi, zise Rivka în timp ce încercau să împacheteze un exponat de ceramică din Epoca Fierului, ar fi chiar culmea ca aceste artefacte să fi supraviețuit trei mii de ani de războaie și haos doar ca să fie distruse într-un bombardament aerian, după ce am avut atâta grijă să le protejăm.

— Dar au supraviețuit trei mii de ani, Rivka. Așa va supraviețui și Israelul. Chiar dacă pierdem acest război, dovezile vor fi aici, îngropate cu grijă pentru generația următoare de evrei, care vor trebui să le dezgroape, dovedind încă o dată că acest pământ ne aparține.

Două zile mai târziu, Ana participa la serviciul de Sabat împreună cu Debora. O mângâia imaginea lui Jake și a lui Ben în mijlocul unui *minyan** de zece bărbați citind pasaje din Tora și recitând rugăciuni la adăpostul tancurilor. Ducând copiii în parc în după-amiaza aceea, fură surprinse că era plin de oameni care veniseră la picnic, pentru că sute de ofițeri veniseră de pe front într-o scurtă permisie. Rahela arătă cu mâna spre un bărbat îmbrăcat în uniformă și începu să strige:

— Abba... Abba!

— N-ai zice că suntem în prag de război, nu-i așa? zise Debora. Parcă ar fi o după-amiază normală de Sabat. Poate că nu va fi totuși război.

Aflară câteva zile mai târziu că tocmai aceasta fusese intenția guvernului israelian, să-i inducă pe egipteni în eroare. Trimițând atâția ofițeri acasă în permisie, îi păcăliseră pe egipteni că Israelul nu se pregătește de atac. Dar, la ora 7:45 a.m., pe data de 5 iunie, avioanele de luptă israeliene lansară un atac surpriză peste unsprezece baze aeriene egiptene, distrugând sau desființând 90% din aviația militară a acestora. Asumându-și un risc imens, Israelul lăsă la vatră doar douăsprezece avioane care să

* Un cvorum de zece persoane de gen masculin, cu vârsta de peste treisprezece ani, necesar în închinarea tradițională evreiască, în spațiul public (n.tr.).

patruleze spațiul aerian israelian, concentrându-le pe toate celelalte în distrugerea aviației militare egiptene. Sărind în ajutorul Egiptului, Siria și Iordania avură exact aceeași soartă, pierzându-și în curând aviația militară.

— Slavă Cerului, nu va trebui să mai trăim cu spaima bombardamentelor aeriene, zise Ana, ascultând uimită știrile împreună cu Debora.

— Da, dar acum chiar suntem în război. Știi ce înseamnă toate acestea? Dacă pierdem, murim. Asta a spus Itzak Rabin în discursul lui: fie victoria, fie anihilarea.

— Atunci Dumnezeu să ne ajute să câștigăm.

Zilele următoare, Ana lucră până la epuizare ca medic de urgență. Lupta la sol fu crâncenă în Ierusalim, iar zgomotul de foc de artilerie răsuna pe dealurile din jur ca tunetul. Aerul mirosea așa cum își imagina că miroase iadul, a fum, a ars și a distrugere. Deși nu fuseseră încă lupte în Înălțimile Golan, unde se afla unitatea lui Jake și a lui Ben, îi era teamă să se uite la fețele celor răniți, ca nu cumva să vadă pe cineva cunoscut. În fiecare noapte, după lucru, se întorcea la apartamentul Deborei și asculta uimită rapoartele despre victoriile Israelului din Sinai, Cisiordania și Orașul Vechi al Ierusalimului. Având supremația aeriană, Israel putuse captura pământuri uriașe. După numai patru zile de lupte, Forțele de Apărare Israeliene își învinseseră inamicii în mod miraculos.

Când Debora îi spuse că ONU încerca deja să negocieze încetarea focurilor, speranța Anei prinse aripi.

— Poate Ben și Jake nu vor fi nevoiți să lupte până la urmă! zise ea.

Războiul era pe sfârșite. Dumnezeu îi răspunsese la rugăciuni. Avusese grijă de Jake.

În cea de-a cincea zi de război, în timp ce schimba pansamentul unui soldat rănit la picior, unul dintre medici veni la ea.

— Ești supărată din cauza știrilor, Ana? Soțul tău este în Golan, nu-i așa?

Rola de pansament aproape că îi scăpă din mâini.

— Ce știri?

— N-ai auzit? Moshe Dayan a ordonat FPI să atace Înălțimile Golan.

Genunchii îi cedară și Ana se prăbuși pe pat. Toate rezervele de credință în Dumnezeu se scurgeau din inima ei ca și când știrile i-ar fi perforat o arteră. Abia dacă mai auzea discuția dintre medic și soldatul rănit, care nici nu remarcară îngrijorarea ei.

— Cred că e o decizie proastă, zise medicul. Războiul s-a terminat, de ce să-l mai prelungească?

— Dayan trebuia să ia această decizie, insistă soldatul. Atât timp cât sirienii stau pe acele înălțimi fortificate, cu armele îndreptate spre noi, niciun israelian nu va putea trăi în Galileea, în bătaia gloanțelor. Trăim în teroare din cauza lor de mult timp. Dacă nu câștigăm Golan în acest război, va trebui să o facem în următorul.

— Dar sirienii ne depășesc numeric. Și Înălțimile au mii de metri înălțime deasupra mării, în anumite locuri. Cum vom putea lansa un asalt victorios în urcare? Chiar dacă reușim, pierderile vor fi dureroase.

În fața cuvintelor medicului, o premoniție teribilă încolți în inima Anei: Jake era pe moarte. Imaginea era atât de clară, atât de vie, de parcă ar fi urmărit un film. Jake era prins în capcană în tancul dezafectat, pe Înălțimile Golan, sub atacul nemilos al artileriei siriene. Tancul exploda izbucnind în flăcări înfiorătoare. Jake și toți cei aflați la bord mureau arși. Nu îl va mai vedea niciodată; nu-l va mai îmbrățișa niciodată. Ana leșină și se prăbuși pe marginea patului.

Când își reveni, doctorii o trimiseră acasă. Văzu pe fața lividă a Deborei că și ea aflase știrile. Ana nu îi spuse despre premoniția pe care o avusese. Ben și Jake erau de multe ori în același tanc. Se agățară una de cealaltă ascultând știrile toată ziua, până noaptea târziu. Nici nu se punea problema să închidă radioul acum, chiar dacă în Golan erau raportate lupte feroce, corp la corp chiar, și pierderi uriașe din ambele părți. Împotriva voinței ei, aceeași imagine rula în mintea Anei din nou și din nou: un tanc în flăcări, cu iubitul ei Jake blocat înăuntru.

A doua zi, primiră în sfârșit știri noi. Contrar așteptărilor, Israelul capturase Înălțimile Golan din mâna Siriei. Urma acum

semnarea tratatului de încetare a focului. La șase zile de când începuse, războiul deja se terminase. Conform prezentatorului de știri care era în culmea fericirii, FAI ar fi putut cu ușurință invada Cairo, Amman și Damascul. Epuizată, Ana închise radioul, o sărută pe Debora și se întoarse cu Rahela acasă în așteptarea veștilor despre Jake.

Apartamentul mirosea a cocină, închis de două zile. Ana se hotărî să-l curețe, umplu gălețile cu apă caldă și săpun, frecă pereți, podele și chiuvete până mâinile i se transformară în carne vie. În dormitor, luă cartea de rugăciuni de pe noptiera de lângă pat și o puse în sertar. Era inutil să se roage.

Când telefonul sună în sfârșit, se uită la el cu ochii mari. Inima îi bătea să-i sară din piept. Nu putu să răspundă. Sigur apelul era de la ofițerul comandant, care voia să îi dea vestea morții lui Jake. Îl lăsă să sune și iar să sune. Când în sfârșit se opri, smulse receptorul din furcă și îl puse repede jos. Cât timp putea să amâne teribilele cuvinte despre moartea lui Jake, el rămânea încă viu.

Pe parcursul zilei, îi dădu Rahelei să mănânce, dar ea nu putu înghiți nimic. În loc să doarmă, își petrecu noaptea nesfârșită retrăind fiecare moment al celor șase ani împreună cu Jake. A doua zi dimineața, în timp ce îi dădea Rahelei să mănânce, auzi soneria. Ana îngheță cu lingura în aer, lăsându-și copila cu gura larg deschisă, ca a unui pui de pasăre. Bineînțeles că FAI nu dădeau telefon văduvelor. Veneau personal cu veștile rele. O înșfăcă pe Rahela din scaun și fugi în dormitor, izbindu-și palmele de urechi pentru a scăpa de bâzâitul insistent. Crezând că era un joc, Rahela făcu la fel. În sfârșit, bâzâitul se opri.

În după-amiaza aceleiași zile, când Ana era întinsă în pat încercând să doarmă cu Rahela, cineva începu să bată tare în ușă.

— Deschide, Ana! o auzi ea pe Debora strigând. Sau iau cheia de la administrator!

Când în sfârșit Ana deschise ușa, Debora năvăli înăuntru cu cei doi prunci după ea și se întinse pe canapeaua din sufragerie, respirând opintit.

— Ai merita... să intru în travaliu... chiar aici și chiar acum!

— Dev, îmi pare rău.

Vocea Anei abia se auzea.

— De două zile te căutăm! Știi că nu-ți merge telefonul?

Îndreptă mâna spre el, încruntându-se când văzu că receptorul nu era în furcă.

— Ana! Ce ai? Ce se întâmplă?

— Jake...

Fu tot ce putu să spună înainte ca lacrimile să îi înece cuvintele.

— Jake este îngrijorat de moarte din cauză că nu poate să dea de tine!

Ana se holbă la ea.

— Te-a... te-a sunat?

— Nu, Ben m-a sunat și m-a întrebat dacă ești la mine. Zicea că Jake își pierde mințile pentru că nu poate să dea de tine.

— Jake este... bine...?

Avea glasul stins. Debora începu în sfârșit să înțeleagă.

— O, Ana, da! Da, amândoi sunt bine! Sunt epuizați și aproape surzi de la atâtea obuze, dar bine. În curând vor fi acasă.

Jake era bine. Nu era mort. Venea acasă. Ana se prăbuși pe cel mai apropiat scaun și începu să plângă.

Debora începu să râdă și să plângă în același timp, chinuindu-se să se ridice în picioare și să ajungă la telefon.

— Pentru numele lui Dumnezeu, Ana, pune nenorocitul de receptor înapoi în furcă și vorbește cu bietul om!

— Mă rog să nu mai merg niciodată la război, zise Jake când el și Ana erau în sfârșit unul în brațele celuilalt. Credeam că săptămânile de așteptare sunt groaznice, dar bătălia a fost și mai groaznică, mult mai groaznică decât aș putea descrie vreodată.

— Lumea se miră că am câștigat în *doar* șase zile, dar ei nu au fost aici, Jake. Ei nu știu că aceste șase zile au fost o eternitate. Fiecare zi a avut nu 24 de *ore*, ci 24 de *ani*! Mă întrebam câteodată dacă nu ne confruntăm cu un nou holocaust.

— Știu. Brațele i se lăsară moi în jos, iar el se prăvăli pe spate, uitându-se în gol la tavanul negru. Se vorbea despre decernarea de medalii pentru curaj, dar eu i-am spus comandantului că nu

vreau. N-am dat dovadă de curaj, Ana. Am fost tot timpul îngrozit. Înainte de lupte, glumeam și făceam pe durul, dar în interior tremuram cu toții. Când au dat ordinul și a început asaltul, am făcut ceea ce fusesem instruit să fac, dar am știu că nu este un exercițiu sau un antrenament. Gloanțele au fost adevărate, focul mitralierelor a fost adevărat... iar acolo era un dușman care voia să mă vadă mort.

Ana se trase lângă el, îl strânse tare, lăsând căldura trupului lui să o asigure încă o dată că este cât se poate de viu.

— Când lucram la spital și veneau toți răniții, mi-am amintit cuvintele pe care mi le citeai din Isaia despre promisiunea pe care o face Dumnezeu să înghită moartea pentru totdeauna. Mă tot gândeam: „Acum ar fi un moment bun, Doamne."

— Da. Ar fi fost. Au murit bărbați pe care îi cunosc, Ana. Foarte mulți.

Așteptă până când putu să continue din nou.

— M-am întrebat întotdeauna dacă mi-ar fi greu să ucid dușmani. La instrucție ni s-a spus că motivul pentru care trebuie să facem atâtea exerciții este ca să fim pregătiți să tragem fără să gândim. Dar tot a fost greu. Am vorbit despre asta cu Ben în timp ce așteptam începutul asaltului. Mi-a spus să mă gândesc la tine și la Rahela, să îmi imaginez că sirienii străpung apărarea noastră, că urcă pe scări în viteză spre apartamentul nostru și că trântesc ușa la pământ, precum Gestapo...

Vocea i se stinse. Se opri din nou.

— Când a venit momentul, am tras de mine să lupt pentru ca tu și Rahela să nu înfruntați groaza. Dar mă rog la Dumnezeu să nu mai fiu nevoit să lupt niciodată.

— N-ai avut de ales, Jake. Nu ne-au dat de ales.

— Știi, lumea vuiește de mituri legate de armata militară israeliană și cum am câștigat deși nu aveam nicio șansă, dar ei nu înțeleg că noi am luptat ca să supraviețuim.

— Îi urăsc pe arabi pentru că ne-au făcut așa ceva.

Jake se întoarse într-o parte și o luă în brațe din nou. Sprâncenele negre luară forma încruntării.

— Nu trebuie să îi urăşti, Ana. Dacă tu îi urăşti, ei câştigă. Cel Sfânt este Dumnezeul răscumpărării, iar treaba noastră este să arătăm răscumpărarea Sa lumii întregi. Nu putem să facem acest lucru dacă urâm.

Ceea ce îi cerea Jake era imposibil. Ana se întreba dacă ar fi simţit la fel în cazul în care Israelul ar fi fost învins. Dacă ei ar fi prizonieri de război în teritoriile ocupate în locul palestinienilor.

— Victoria noastră a fost un miracol, nu-i aşa? zise ea în schimb. Toate pământurile istoriei antice ale Israelului sunt ale noastre acum: Sinai, Fâşia Gaza, Cisiordania, Înălţimile! Şi Ierusalimul! Gândeşte-te! Oraşul Vechi, Zidul Plângerii, putem să ne rugăm în faţa zidului pentru prima dată în viaţa noastră, Jake! Muzeul Rockefeller şi sulurile de la Marea Moartă sunt tot ale noastre. Şi toate acele situri antice care aşteaptă să fie excavate.

— Trebuie să te implici, Ana. Trebuie să te întorci la muncă. Am câştigat oraşul, dar bătălia pentru Ierusalim nu este nici pe departe încheiată. Trebuie să ajuţi la excavări şi să dovedeşti că sunt ale noastre. Ierusalimul este moştenirea cea mai importantă pe care ne-au lăsat-o strămoşii noştri.

— Şi Rahela?

— Dă-i o lopăţică şi las-o să sape împreună cu tine. Ce copil nu s-ar bucura de o cutie uriaşă cu nisip?

Ana îl îmbrăţişă şi mai tare, în timp ce lacrimile îi umpleau ochii de bucurie.

— Ei s-au gândit să ne facă rău, şopti Jake, dar Dumnezeu a schimbat răul în bine.

Sărutându-l, Ana ştia că paharul ei este plin până la refuz. Nu numai că îl ţinea pe Jake în braţe, dar şi tot Ierusalimul era la picioarele sale.

Capitolul 8

Ierusalim, Israel – 1999

— Ce oraș incredibil! zise Abby în timp ce autocarul străbătea străzile Ierusalimului. Nu îmi vine să cred că sunt aici!

— Să înțeleg că nu ești dezamăgită? întrebă Ana. Alți oameni sunt. Spun că e mult mai mic decât și-au imaginat sau se plâng că este prea modern.

Ari se aplecă spre culoarul autobuzului și adăugă:

— Iar unii nu pot să nu observe câtă mizerie și tensiune este în anumite locuri.

— Eu cred că este frumos, zise Abby. Înțeleg de ce oamenii încă se luptă pentru el.

Autocarul făcuse turul Văii Iordanului într-o singură zi, cu oprire la oaza Ierihonului, înainte să urce înapoi peste dealurile pustii ale Iudeei, spre Ierusalim. Ana le explicase cum lanțul muntos diviza regiunea, cu ținuturi verzi și productive pe versanții de vest și ținuturi uscate și pustii pe versanții de est, până jos la Marea Moartă.

— Se poate observa de unde s-a inspirat regele David pentru unii psalmi, zise ea. „Îmi însetează sufletul după Tine, îmi tânjește trupul după Tine, într-un pământ sec, uscat și fără apă. Așa Te privesc eu în Locașul cel Sfânt."

— Cred că, dacă locuiești în pustie prea mult timp, nu îți dai seama ce pierzi, zise Abby. Știu că eu am avut nevoie să trec prin criza asta cu Mark ca să realizez cât de însetată sunt.

Se gândea cât de pustie va fi viața ei când se va întoarce acasă, cu soțul ei plecat și copiii deja mari. Se întreba dacă o relație mai apropiată de Dumnezeu va schimba ceva. Viața în Israel fusese extrem de dificilă pentru Ana; cu toate acestea credința îi dăduse energie și putere, care lui Abby îi lipseau, știa prea bine. Pe măsură ce autocarul urca dealurile răcoroase de un verde crud, contrastul între peisaje era la fel de puternic precum contrastul dintre credința lui Abby și a prietenei ei.

— Marea Moartă este cel mai jos loc de pe pământ, zise Ana. Cred că a fost parte din planul lui Dumnezeu pentru israeliți, un plan prin care le cerea *să urce* din vale la închinare, de la moarte la viață. Când pelerinii ajungeau în sfârșit la locuința Lui din Ierusalim, înțelegeau că a meritat toată călătoria lungă și anevoioasă. Este o lecție pe care și eu a trebuit să o învăț: credința în Dumnezeu vine de multe ori în urma urcușului unui drum ascendent dificil.

Abby nu se așteptase ca Ierusalimul să fie înconjurat de dealuri atât de abrupte și frumoase. Orașul era cocoțat pe vârful muntelui precum o corabie de aur, semeață pe valurile verzi și unduioase. De la distanță, părea din aur, toate clădirile sculptate din același calcar catifelat adus din cariere și folosit pentru construcție din vremea regelui David. Ana le arătă un dom auriu al unei moschei musulmane, care se înălța pe locul unde fusese cândva Templul lui Solomon.

— Conform tradiției, și Templul a avut un acoperiș aurit. Pelerinii îl puteau vedea din depărtare când urcau spre oraș.

Unele zone ale Ierusalimului arătau precum orice alt oraș modern, cu clădiri înalte, piețe de cumpărături și aglomerația de trafic și autobuze. Alte zone, precum bazarul arab de lângă Poarta Damascului, candidau ușor pentru o scenă din timpurile biblice, cu oi care behăiau și comercianți care se tocmeau, saci de mirodenii aromatice și grămezi de fructe. Abby nu putea să le vadă pe toate. O mare de pietoni se grăbeau să traverseze intersecția când autocarul se opri la semafor, preoți ortodocși în sutane negre și cruci strălucitoare, bărbați evrei cu barbă, în costume negre și căciuli de blană, femei musulmane cu straie lungi până la glezne

și capul învelit. Rugăciuni arabe răsunau de pe vârful unui minaret, concurând cu chemarea gălăgioasă a unui clopot bisericesc.

— Cred că este cel mai religios oraș pe care l-am văzut în viața mea! zise Abby.

Ari se încruntă aplecându-se din nou spre ele.

— Probabil că este cel mai religios oraș din lume. Poetul evreu Yehuda Amichai spune că văzduhul de deasupra Ierusalimului este atât de sătul de rugăciuni și vise, încât este aproape irespirabil.

La fiecare punct turistic pe care îl vizitau, Abby asculta ghizii prezentându-și discursurile în mai multe limbi străine. Recunoscu spaniola, italiana, engleza, germana și franceza.

— N-am realizat niciodată că aici vin turiști din toată lumea, zise ea, întorcându-se spre autocar.

Ana zâmbi.

— Unul dintre versetele preferate ale lui Jake din Isaia spune că, în zilele din urmă, toate popoarele se vor închina pe muntele Domnului, un fel de Turn Babel în sens invers, cu oameni din toate popoarele reuniți aici.

— Greșești dacă crezi că vor fi vreodată în unitate, zise Ari, cu vocea tăioasă. Este adevărat că aici vin oameni din toate popoarele, dar zidurile care îi despart sunt atât de groase și de înalte precum zidurile Orașului Vechi. Chiar și numele „Ierusalim" este greșit. Nu este un oraș al păcii.

— Dar Isaia este un profet *evreu*, Ari, zise Ana cu blândețe. Acest verset se găsește în scripturile evreiești. *Se va împlini.*

Ari ridică din umeri și clătină sceptic din cap. Aproape în fiecare zi găsea un motiv de dispută cu Ana. Pentru că erau de obicei în ebraică, de cele mai multe ori Abby nu știa pe ce se certau, dar se minuna de răbdarea pe care o avea cu el.

Autocarul parcă la intrarea Porții Jaffa, care dădea în curtea interioară a Orașului Vechi. Deși cei mai mulți studenți se grăbeau să o ia înainte, Ari și Abby zăboveau pe lângă Ana care se străduia să înainteze pe aleile accidentate și încurcate. Ana părea nerăbdătoare să continue discuția pe care o începuseră în autocar.

— Ari, crezi că e o coincidență că milioane de urmași ai celor trei mari religii ale lumii vin toate să se închine lui Dumnezeu în spatele acestor ziduri antice?

— Cred că e regretabil, zise el, încruntându-se din nou.

— Trei dintre cele mai sfinte locuri din lume se găsesc în această mică fortăreață, pe nume Orașul Vechi, zise Ana, întorcându-se către Abby. Musulmanii vin la Domul de Piatră, care a fost construit peste locul unde Mahomed a plecat la cer. Este cel de-al doilea sanctuar sfânt, după Mecca. Mahomed a spus că o singură rugăciune în Ierusalim cântărește cât o mie de rugăciuni în alt loc. Creștinii se închină la Biserica Sfântului Mormânt, construit peste locul sfânt al Calvarului și al mormântului gol al lui Isus. Evreii se închină la Zidul Plângerii, singura rămășiță a Templului. Solomon a construit Templul peste locul unde Avraam l-a oferit pe Isaac lui Dumnezeu ca jertfă.

— Rugăciunile rostite peste același petic de pământ nu prea au cum să unească cele trei grupări, zise Ari. De fapt, este cauza multor probleme.

— Dar sunt unite și de un strămoș comun, zise Ana. Toate cele trei religii își au rădăcinile credinței în Avraam, evreii și creștinii prin fiul său, Isaac, iar arabii, prin Ismael.

— Dacă suntem o familie așa de mare și fericită, de ce trebuie ca cel mai sfânt loc evreiesc să fie apărat cu arme și baricade? zise Ari arătând spre punctul armat de care se apropiau.

Soldați îmbrăcați în uniformă verde, cu arme prinse sub umeri, controlau rucsacurile și gențile. Toți erau rugați să treacă prin detectorul de metale înainte să intre în piața care dădea direct la Zidul Plângerii.

— Oamenii care se așteaptă ca în Ierusalim să fie o atmosferă sfântă sunt probabil foarte dezamăgiți când văd toate aceste elemente care le amintesc constant de ura noastră, zise Ari.

— Nu era cu nimic mai diferit nici atunci când aici se înălța Templul evreiesc, zise Ana. Închinătorii care veneau la Ierusalim pe vremea Domnului Isus vedeau soldați romani patrulând străzile și Fortăreața Antonia care domină piața din partea de nord a Templului. Da, este „pământ sfânt" într-un fel, dar, în același timp, Dumnezeu dorește să ne trăim credința în lumea reală, a durerii și a conflictelor, până când răscumpărarea Sa va fi completă.

Ari ridică din nou din umeri, fără să răspundă.

Ana strânse grupul în jurul ei și le spuse că au timp să vadă Zidul Plângerii și să se roage dacă doresc acest lucru, bărbații la stânga și femeile la dreapta.

— Mulți oameni preferă să își scrie rugăciunea și să o lase între crăpăturile din pietre, zise ea dând din mână în mână un carnețel. Dar, mai întâi, ascultați rugăciunea pe care a făcut-o Solomon la inaugurarea Templului lui Dumnezeu acum trei mii de ani.

Deschise o Biblie de buzunar și începu să citească.

— „Când străinul care nu este din poporul Tău, Israel, va veni dintr-o țară depărtată, din pricina Numelui Tău celui mare... când va veni să se roage în Casa acesta – ascultă-l din ceruri, din locul locuinței Tale, și dă străinului aceluia tot ce-Ți va cere, pentru ca toate popoarele pământului să cunoască Numele Tău, să se teamă de Tine ca poporul Tău, Israel...". Vedeți, Templul lui Dumnezeu este un loc de refugiu pentru toți cei care Îl caută. Isus a alungat schimbătorii de bani din curtea Templului unde se rugau neamurile, reamintindu-le evreilor că toate popoarele ar trebui să aibă un loc de rugăciune în Casa lui Dumnezeu.

După ce intră în zona împrejmuită și se apropie ușor de Zid, Abby se întreba pentru ce ar putea să se roage. Nu putea uita ceea ce îi povestise Ana despre Războiul de Șase Zile și felul în care israeliții câștigaseră miraculos Orașul Vechi și libertatea de a se închina în acest loc. Dar cuvintele lui Jake încă îi răsunau în inimă, provocându-i conștiința: *„Nu-i urî... dacă îi urăști, ei câștigă."*

Abby recunoscu că o ura pe Lindsey Cook pentru că îi distrusese căsnicia. Și pe Mark, pentru că îi trădase încrederea și încălcase jurământul căsniciei. Știa că e greșit, dar cum să scape de toată dușmănia asta? Ce să facă? Era imposibil să uite ce făcuse Mark. Ceea ce simțea nu putea fi șters ca un fișier din calculator printr-o simplă apăsare a unui buton. Aici, în Israel, măcar timp de câteva ore, din când în când, nu trebuia să se gândească la el; dar până la urmă va trebui să se întoarcă acasă. Va trebui să înfrunte realitatea dulapurilor goale, a cinelor solitare, a locului gol din patul ei. Iar ura ei va fi tot acolo, ca un foc mocnit care așteaptă să fie reaprins.

— Arată-mi ce să fac, Doamne, se rugă ea cu ochii în lacrimi. Arată-mi ce să fac cu toată durerea mea. Am obosit s-o tot port în inimă.

Ştergându-şi lacrimile, îşi aminti din senin cuvintele pe care le spusese Jake după război: *„Ei, negreşit, s-au gândit să ne facă rău: dar Dumnezeu a schimbat răul în bine"*. Dacă este Dumnezeul răscumpărării, aşa cum zisese Jake, poate oare El să folosească ceea ce mai rămăsese din căsnicia ei să scoată ceva bun? Abby se întreba dacă va avea ocazia să îl cunoască pe Jake până la sfârşitul verii să îi poată pune această întrebare.

Până la urmă, scoase o bucată de hârtie din buzunar şi scrise simplu: *Doamne, Te rog arată-mi ce să fac.* Apoi, pentru că în toate crăpăturile erau deja alte rugăciuni, se ridică în vârful picioarelor şi o vârî în singurul loc gol pe care îl mai găsi între pietrele masive. Când dădu să plece, îl văzu pe Ari exact unde îl lăsase, lângă zidul scund care străjuia incinta femeilor. Nu se dusese în curtea bărbaţilor să se roage cu ceilalţi. În schimb, avea sentimentul neliniştit că o urmărise.

— Casa asta arată foarte diferit de casa Leei din Degania, nu-i aşa? îi întrebă Ana pe studenţii care se adunaseră în jurul ei.

Vizitaseră cu toţii ruinele a ceea ce fusese cândva Cartierul Bogat al Evreilor, pe vremea lui Cristos. Era acum vizibil în subteran, sub o clădire nouă din Oraşul Vechi.

— Arată ca vilele pe care le-am văzut în cărţile despre Roma antică sau Pompeii, zise unul dintre studenţi. Curţi pavate, podele cu mozaicuri, pereţi tencuiţi... sunteţi sigură că o astfel de viaţă era legitimă pentru evrei?

Ana râse.

— Ai dreptate în ceea ce priveşte influenţa romană în arhitectură, dar ce avem aici este specific evreiesc... mikva, băile ritualice. Acum două mii de ani, aceste case erau aşezate pe deal, vizavi de Templu, deasupra Văii Tyropoeon, având parte de o

privelişte superbă. Credem că locuitorii erau preoţi la Templu, ceea ce duce la discuţia noastră despre saduchei.

— Cei mai mulţi saduchei erau preoţi, iar răspunsul lor la criza ocupaţiei romane a fost cooperarea. În replică, romanii i-au lăsat pe saduchei să controleze ritualurile şi jertfele de la Templu, transformând astfel preoţimea într-o aristocraţie înstărită. Saducheii controlau şi corpul diplomatic evreiesc, Sanhedrinul. E inutil să mai amintim că saducheii nu erau foarte populari printre oamenii obişnuiţi, care respingeau conducerea romană şi taxele împovărătoare pe care erau forţaţi să le plătească. Fariseii aveau mult mai mulţi adepţi decât ei, pentru că se opuneau oricărei guvernări străine peste poporul lui Dumnezeu.

— Saducheii acceptau doar primele cinci cărţi ale Bibliei ca fiind revelaţia directă a lui Dumnezeu şi nu credeau în înviere. Ei învăţau că neprihănirea nu poate fi atinsă decât prin respectarea strictă a ritualurilor Templului, pe care îl controlau, desigur.

— Ce convenabil, îl auzi Abby pe Ari bombănind.

— Fariseii, pe de altă parte, continuă Ana, credeau că Dumnezeu Se descoperea poporului Său şi prin profeţi, scrierile şi învăţăturile marilor rabini şi învăţaţi. Ei credeau că neprihănirea se obţine respectând atent detaliile stricte de zi cu zi ale modului de viaţă *koşer*, mai mult de şase sute de legi care trebuiau respectate cu stricteţe.

Ari scoase un sunet dispreţuitor:

— Ce înseamnă să laşi liderii religioşi să schimbe zece porunci în şase sute de reguli!

— Creştinii uită de multe ori că Ieşua, Isus, a fost evreu, continuă Ana. El nu a venit să pună bazele unei noi religii radicale, ci să împlinească revelaţia răscumpărării care le fusese deja dată evreilor. Toată viaţa, Isus a respectat cu mare atenţie legea ebraică. Ştim că a călătorit spre Ierusalim ca să participe la toate sărbătorile şi jertfele pe care le ţineau saducheii, plătindu-şi cu responsabilitate taxele la Templu. Probabil că i-a înfuriat pe saduchei când a citat din autoritatea profeţilor şi a predicat despre înviere aşa cum predicau şi fariseii, însă ceea ce au respins cel mai mult a fost probabil revendicarea pe care a făcut-o:

„Dar Eu vă spun că aici este Unul mai mare decât Templul." Cu alte cuvinte, autoritatea pe care Dumnezeu I-a dat-o Lui o înlocuia pe a lor.

În timp ce Ana vorbea, Abby aruncă o privire spre Ari, curioasă de reacția acestuia la discuția despre Isus. După cum se aștepta, încruntarea sa arăta scepticism și dispreț. Se întreba de ce venise până la urmă într-un astfel de tur al Ierusalimului, de vreme ce știuse tema seminarului: „Viața și timpurile lui Isus." Nu putea fi doar dorința de a o ajuta pe Ana; era în stare să se descurce singură în cele mai multe situații și nu îi era ei teamă să ceară ajutorul studenților când avea nevoie. Poate pentru că, gândi Abby cu răutate, Ari nu putea rezista o zi fără să se certe cu ea.

Când Ana termină discursul și porniră cu toții spre un alt obiectiv, Abby nu fu surprinsă că Ari punea la îndoială concluziile Anei.

— Ai zis că Ieșua i-a stârnit pe preoții cei mai de seamă, pretinzând că El este mai mare. Mie îmi sună a luptă pentru putere, tipic politică. De ce să o spiritualizăm? Și ce dacă au avut convingeri diferite, așa au și celelalte religii de aici.

— Fiindcă lupta pentru putere *a fost* spirituală, iar Dumnezeu a avut ultimul cuvânt. Tu știi istorie, Ari. Știi ce s-a întâmplat cu Ierusalimul la patruzeci de ani după ce preoții au răstignit un om nevinovat ca ei să rămână la putere. Romanii l-au distrus. Au distrus Templul și întregul mod de viață preoțesc. „Pietrele vor striga", Ari. Saducheii au dispărut din istorie, dar Ieșua este viu. Împărăția Lui rămâne.

— Scuză-mă, zise Abby, cuvintele acestea, „Pietrele vor striga", îmi sună cunoscute, dar nu știu de unde.

— Isus a citat aceste cuvinte în ziua de Florii, zise Ana. Fariseii I-au cerut să reducă oamenii la tăcere după ce L-au proclamat Mesia, dar Isus a spus că dacă ei vor tăcea, pietrele vor striga. Apoi a plâns pentru Ierusalim pentru că a știut că va fi distrus. Isus cita din profetul evreu Habacuc.

Se opri în mijlocul străzii și își scoase Biblia din buzunar, răsfoind-o până găsi pasajul.

— Habacuc a scris: „Vai de cel ce strânge câștiguri nelegiuite pentru casa lui... Căci piatra din mijlocul zidului strigă, și lemnul care leagă grinda îi răspunde... Iată, când Domnul oștirilor a hotărât lucrul acesta, popoarele se ostenesc pentru foc, și neamurile se trudesc degeaba. Căci pământul va fi plin de cunoștința slavei Domnului ca fundul mării de apele care-l acoperă." Și exact acest lucru s-a întâmplat, Ari. Casa nelegiuită pe care au construit-o liderii evrei a fost distrusă, dar Împărăția lui Dumnezeu, pe care Isus a proclamat-o, s-a răspândit în fiecare colț al lumii.

Grupul ajunse la colțul din partea de sud-vest a ceea ce fusese cândva Muntele Templului.

— Tot ce a rămas din el, explică Ana, sunt porțiuni ale zidurilor uriașe de susținere pe care regele Irod le-a construit când a extins platforma naturală pe care stătea cândva Templul. Zidul Plângerii a fost doar o parte a acestui zid, nu parte a Templului în sine. Irod a sperat că reconstrucția Templului îi va asigura o moștenire durabilă, dar lucrările au durat mai mult decât a trăit el, le explică Ana. Începute în anul 20 î.H., Templul încă nu era terminat patruzeci și șase de ani mai târziu când Isus a fost întrebat despre frumusețea acestuia. Lucrările au fost într-un târziu terminate în anul 64 d.H., dar Templul terminat a stat în picioare doar șase ani înainte ca romanii să-l demoleze în anul 70 d.H.

„Ce tragic", gândea Abby trecând pe lângă mormanele de ruine. Admira pietrele uriașe care fuseseră azvârlite din înaltul zidului, uimită de furia distrugerii romane. Pietrele vor striga.

— O piatră pe care am găsit-o printre ruinele de aici poartă o inscripție, zise Ari dintr-odată.

Era prima contribuție la discursul Anei pe ziua respectivă.

— Piatra a fost inițial amplasată aici sus, pe zidul acela, identificată cu denumirea „locul trompetelor". Acolo stăteau preoții și suflau în șofar, anunțând începutul Sabatului sau al unei zile sfinte.

Mai multe studente se strânseră în jurul lui, sorbindu-i fiecare cuvânt cu o obrăznicie adolescentină. Abby știa de ce. Chiar și ea trebuia să admită că Ari arăta foarte bine, ca soțul ei, Mark. Făcu eforturi să nu le zică fetelor că Ari este însurat.

— Strada care trece pe lângă zidul de vest era înțesată de prăvălii în primul secol, continuă el. Probabil erau puse în vânzare tot felul de mărunțișuri la suprapreț pentru toți turiștii, la fel ca magazinele cu nimicuri din piața arabă.

Ari fu cât pe-aici să scape un zâmbet!

— Chiar și atunci veneau turiști la Ierusalim, dr. Bazak? întrebă o fată.

— Erau... ăă, cum le spuneți? Pelerini, nu turiști. Tora le cerea tuturor bărbaților evrei să vină la Ierusalim de trei ori pe an, la sărbătorile religioase: Pesah, căruia voi îi spuneți Paște, Șavuot și Sucot. Cum se numesc în engleză cele două, Ana?

— Sărbătoarea Secerișului și Sărbătoarea Corturilor.

— Da, mulțumesc. Evreii credincioși veneau aici în călătorie din tot Imperiul Roman de trei ori pe an. Sute de mii de oameni. Aici, zise el arătând cu mâna, am găsit ruinele a patruzeci și opt de mikva. Oamenilor li se cerea să se curețe înainte de închinare. Scările acestea, aici pe partea de sud, datează din perioada aceea. Cândva, duceau către uși, care acum sunt blocate, după cum puteți vedea. Înăuntru sunt pasaje în formă de tunele care duc la Muntele Templului. Îmi place să îmi imaginez construcția imensă a lui Irod în vârful muntelui așteptând valuri de oameni care urcau spre ea cu coșuri pline cu daruri și jertfe.

Aproape că și Abby își putea imagina și se minuna cu câtă dedicare călătoreau oamenii atât de departe ca să se închine lui Dumnezeu. Acasă la ea, abia găsea energie să se scoale din pat din când în când duminica dimineața și să se urce în mașina cu care mergea la biserică. Se gândi la Lea și la ceilalți locuitori ai Deganiei, la drumul lung, zgrunțuros pe care îl făcuseră la Ierusalim, probabil pe jos. Se întreba cum li s-o fi părut orașul și Templul când ajunseseră aici... dacă găsiseră călătoria un câștig.

Ierusalim – anul 47 d.H.

— N-am văzut în viața mea atâția oameni! zise Lea.

Îl strânse tare de mână pe fratele ei mai mic, Matei, ca să nu se piardă, iar cu cealaltă mână se agăță de partea din spate a curelei

fratelui ei Ghedeon, croindu-şi drum prin piaţa de sub Muntele Templului.

— Este prea aglomerat, se smiorcăi Matei. Nu văd nimic!

— Este o binecuvântare, zise Abba, întorcându-se spre ei.

Avea faţa aspră, bătută de vânt.

— Cel Sfânt i-a promis lui Avraam urmaşi atât de mulţi câte stele sunt pe cer. Nu ar trebui să ne plângem când Cel Sfânt ne binecuvântează.

Lea nu se simţea binecuvântată. Era udă şi tremura de la scufundarea pe care o făcuse în mikva înainte să urce spre Muntele Templului. Admirând vrăjită expoziţia minunată de produse aflate la vânzare pe Strada Negustorilor, ştia că familia ei era prea săracă pentru a-şi permite chiar şi cel mai ieftin mărunţiş. Ierusalimul era un oraş al marilor contraste, cu oameni bogaţi căraţi de sclavi în lectici acoperite, în timp ce schilozi în zdrenţe se târau spre colţurile străzilor aglomerate să cerşească. Dar majoritatea erau pelerini ca familia Leei. Bărbaţii cărau miei în spate sau pe umeri, iar femeile duceau coşuri cu zeciuială pe cap. Unii pelerini cântau psalmul de Paşte în timp ce urcau scările Templului: „Piatra pe care au lepădat-o zidarii a ajuns să fie pusă în capul unghiului clădirii... Binecuvântat să fie cel ce vine în Numele Domnului!" La fel ca Lea, mulţi pelerini căscau gura uimiţi la ansamblul uriaş de clădiri care formau Templul. Numai zidul de susţinere părea înalt cât un munte, iar curtea părea mai mare decât un sat întreg.

Abba se opri dintr-odată şi strânse familia la marginea străzii în timp ce un escadron de soldaţi romani trecură în goană pe lângă ei. Sandalele şi platoşele din piele rigidă pe care le purtau peste tunică scârţâiau ca harnaşamentul nou al unei căruţe în timpul mersului. Soldaţii romani erau peste tot în Ierusalim, dominau străzile, păzeau gloata de lângă Muntele Templului, patrulau în faţa palatului regal şi a Fortăreţei Antonia, cu suliţele strâns în mână. Lui Lea îi era cam teamă de ei. Mersul ţanţoş cu coamele roşii fluturând în urma lor, săbiile legănându-se la brâu, disprețul pentru evrei pe care nu prea îl ascundeau, îi aminteau de cocoşii încrezuţi ai lui Reb Naum care mergeau ţanţoş ca nişte

huligani prin curtea hambarului, lovind cu ciocul găinile singuratice. Soldații îi aminteau fără să vrea că este captivă în mijlocul unui popor aflat în sclavie.

— Dacă Cel Sfânt ne-a eliberat din sclavia Egiptului, se întrebă cu voce tare, în timp ce soldații treceau pe lângă ea, de ce nu ne eliberează și de romani?

— Poate că vrea, zise Ghedeon cu mânie, dar liderii noștri nu iau atitudine. Tora spune să nu pui niciodată un străin în fruntea ta, pe cineva care nu este frate israelit, dar...

— Nu spune tot Tora să îi respecți pe mama și pe tatăl tău?

Vocea tăioasă a lui Abba scotea scântei ca o cremene care ascute altă cremene. Privirea sa întunecată scotea fulgere de la Ghedeon la Lea și înapoi.

— Ba da, Abba, zise Ghedeon.

— Atunci, vă rog pe amândoi să-mi arătați respect ținându-vă limba și părerile pentru voi.

Mulțimea se mai rarefie puțin după ce Lea și familia ei începură să urce scările imense în formă de arcadă care duceau în vârful muntelui. Când luară pauză, la primul popas, Lea aruncă o privire peste valea îngustă la vilele în stil roman de pe dealul din direcția opusă, cu acoperiș de țiglă roșie, susținute de șiruri de stâlpi albi. Erau mai mari și mai luxoase decât vila de la ei de acasă, din Degania, unde locuia Ruben ben Iohanan, vameșul ținutului lor. Matei observă și el conacele.

— Cred că sunt foarte mulți vameși în Ierusalim, zise el.

— Nu, acolo locuiesc preoții, zise Ghedeon, abia ascunzându-și disprețul. Și membrii Sanhedrinului.

Lea compara conacele cu casa în care poposiseră ei în Ierusalim. Vărul lui Abba, Samuel, era pietrar și se mutase din Degania cu familia lui pentru a găsi de lucru în oraș. Casa lui din ținutul mizer al muncitorilor, aflată în afara orașului, era sumbră și înghesuită. Soția lui Samuel făcuse curat într-o cămară ca să facă loc oaspeților să doarmă peste noapte.

În momentul în care ajunseră în capătul scărilor, pe Lea începuseră să o doară picioarele, dar priveliștea care se întindea în fața ei merita efortul. Platoul pavat aflat în vârful muntelui era

de zece ori mai mare decât tot satul Degania, iar Templul în sine, imens și maiestuos, o făcea să se simtă neînsemnată. Erau atât de multe în desfășurare peste tot în curtea exterioară, încât era sigură că nici un an întreg de ar fi stat aici, tot nu le-ar fi văzut pe toate. Îl urmă pe Abba aproape plutind, trecând pe lângă un portic acoperit unde un rabin își învăța ucenicii, pe lângă mulți cerșetori și șchiopi în zdrențele lor vrednice de milă, pe lângă o ceată de bărbați evrei în port străin făcând negoț la masa schimbătorilor de bani. Ghedeon îi explicase că era împotriva legii ebraice să plătești taxa la Templu cu monede străine, care aveau chipuri păgâne.

La cele mai lungi cozi erau familii ca a ei, în așteptarea unui preot care să le verifice mielul adus de acasă. Azi, cu cinci zile înaintea sărbătorii, era ziua în care fiecare familie își alegea mielul și îl aducea ca jertfă pentru Paște. Familiile care nu aveau miei așteptau să cumpere unul „curat" de la preoți. Tatăl și frații Leei stăteau la coadă cu un miel din turma lui Abba, pe care Lea îl numise în secret Micuțul. Așezându-se la coadă, își propusese să nu devină sentimentală. Știa că Micuțul era jertfa lor de Paște de când Saul îl separase de turmă și îl priponise în curte, unde Lea trebuia să îl hrănească. Încercase să nu se atașeze de el prea mult, dar nu luase niciodată în calcul că mielul se va atașa atât de mult de ea. O urmăreą peste tot prin curtea micuță, ca o umbră, behăind a milă cu bâlbâitul său răgușit și caraghios de câte ori dispărea din vizor și lingând-o cu limba aspră, rozalie de câte ori se punea în genunchi să-i dea de mâncare.

Venindu-le rândul la verificarea pe care o făceau preoții, pe Lea o năpădiră lacrimile când Saul îl aduse pe Micuț la înaintare, legănându-l mândru în brațele sale puternice. Și ea era mândră de mielul lor. Era perfect, curat, sănătos, fără nicio rană, fără cusur. Cu greu se abținu, neîndrăznind să plângă. Abba ar mustra-o pentru o asemenea prostie.

Când preotul îl puse pe masă pentru verificare, îi luă cu stângăcie capul Micuțului în mâna masivă și îi vârî neîndemânatic degetul mare în ochi. Lui Lea i se păru înadins gestul. Era să țipe și ea deodată cu mielul. Preotul se încruntă nemulțumit de

verificarea Micuțului, afișând o mină de parcă ar fi înghițit struguri acri. Purta o robă albă din in țesut, foarte fin și un turban alb asortat peste părul stufos și negru. Când se încrunta, sprâncenele negre, hapsâne se atingeau la mijloc, iar nasul ascuțit ca un cioc îi amintea Leei de cel al unui corb. Când deschise gura să vorbească, aproape că se aștepta să croncănească.

— Mielul ăsta are ceva, zise el, trecându-și mâinile negricioase peste capul Micuțului. Uite... vezi? Îi curge ochiul.

— Pentru că l-ați lovit cu degetul! strigă Lea.

Abba se întoarse cu fața la ea, îngrozit că îndrăznise să vorbească. Mama o apucă pe Lea de braț și o trase deoparte, scuturând-o.

— Lea! Ne faci de râs! zise ea cu glas șoptit și aspru. Oricum ne faci de rușine că nu poți să îți ții gura în Degania. Acest om este preotul sfânt al lui Dumnezeu!

— Dar ne-a lovit mielul în ochi intenționat! L-am văzut...

— Liniște! Sau nu mai vii niciodată aici!

Lea își mușcă buza întorcându-și ochii către preotul care arăta arogant cu bărbia spre micuț.

— Nu pot ignora urdorile din ochiul acestui animal. Mielul are cusur.

Abba lăsă umerii dezamăgit. Părea mic și neînsemnat pe lângă preotul umflat.

— Dar... este tot ce avem, Sfinția Voastră, zise el.

Preotul avea ochii pe jumătate închiși, ca și când tot ritualul îl plictisea.

— Animalul v-ar putea aduce câțiva șecheli în măcelăriile romane, dar nu este bun pentru Paște. V-aș putea scuti de vânzare, să vi-l schimb cu un miel curat, dar trebuie să plătiți diferența de preț.

— Cât este diferența? zise Abba cu glas sfârșit.

— Mielul și un șechel de argint în schimbul animalului pe care-l vedeți acolo.

Arătă spre unul dintre mieii priponiți în spatele lui. Este la fel de mare ca al vostru.

Lea fierbea de furie în fața acestei nedreptăți, fără să scoată un cuvânt. Celălalt miel era mult mai mic decât Micuțul și nici măcar n-avea grăsime pe el. Oasele care aproape că nici nu aveau carne pe ele erau insuficiente pentru familia ei și a vărului Samuel la o masă, ce să mai vorbim despre o a doua porție. Clocotea de revoltă, dar mama o strânse de braț atât de tare, încât o duru.

Abba își scoase săculețul cu bani și începu încet să pună bucățile de argint pe cântarul preotului. Ghedeon întoarse spatele, nedorind să fie martor la așa ceva. Venind lângă Lea, își dădu seama după pumnii și buzele strânse că era la fel de furios ca ea.

— Nu e drept, îi zise Lea în șoaptă. Suntem înșelați.

— Știu, zise el.

— Nu putem face nimic? Nu e niciun judecător...?

— Preoții *sunt* judecătorii.

Grămada de argint pe care Abba era obligat să o pună pe cântar îi lăsă aproape gol săculețul cu bani. Ceea ce câștigaseră din vânzarea primelor culturi de cereale era aproape dus, și încă mai avea de plătit taxele la Templu, jumătate de șechel de fiecare, pentru el, Saul și Ghedeon. Când ajungeau acasă, nu va mai rămânea nimic pentru plata taxelor romane.

— Abba ar trebui să păstreze tot orzul pe care l-am adus, zise Lea în șoaptă. Escrocul ăsta nu merită zeciuiala noastră. Îi venea rău numai când se gândea la preotul cu fața de corb stând în conacul său din deal și mâncând grânele lui Abba, în timp ce ei erau pieritori de foame.

— Hai, zise Abba, când târgul se încheie. Vom duce mielul înapoi acasă la Samuel.

Lea îi simți dezamăgirea.

— Dacă nu te deranjează, zise Ghedeon, aș vrea să mai stau, să mă mai uit și eu pe aici. Știu să ajung acasă.

— Pot să rămân și eu? întrebă Lea. Te rog!

Abba încuviință obosit.

— Dar să stați împreună și să nu vă îndepărtați prea mult.

Lea și Ghedeon explorară mai întâi curtea imensă a neamurilor, kilometri întregi de caldarâm din piatră, înconjurată de pridvoare străjuite de stâlpi.

— Vreau să mergem mai aproape, zise Lea, admirând sanctuarul de aur aproape de centrul pieței.

Un firicel de fum se înălța din altarul sfânt.

— Nu poți să mergi decât până în curtea femeilor, o avertiză Ghedeon.

— Știu. Mă duci până acolo?

— Bine.

Palpita ușor de încântare pe măsură ce se apropia de locașul lui Dumnezeu pe pământ. Dar, odată ajunsă înăuntru, priveliștea din curtea femeilor o dezamăgi. Se străduia să vadă peste celelalte femei și să întrevadă printr-un șir de deschizături înguste până în curtea israeliților unde mersese Ghedeon, dar priveliștea dinăuntru era blocată de bărbații care stăteau cu spatele la ea. Era aceeași situație ca la lecțiile de Tora din sinagoga de acasă, exclusă pentru că era femeie. În timp ce aroma dulce de tămâie se răspândea dinspre curte, se întreba cum ar fi oare să te poți apropia de altarul lui Dumnezeu, să te poți închina de aproape, nu de la depărtare.

— Nu prea e nimic de văzut, îi zise Ghedeon, intrând pe Poarta Nicanor câteva minute mai târziu. E prea târziu pentru jertfa de dimineață și prea devreme pentru cea de seară.

Străbătând pridvorul lui Solomon pe margine, atenția Leei se îndreptă spre o mulțime care se adunase în fața unui vorbitor. Nu era un scrib sau un învățător al legii, nici măcar un rabin al fariseilor, ci un om obișnuit, ca Abba, zvelt și puternic, cu pielea arsă de soare. Avea fața senină, barbă, nas ascuțit și urechi mici, rotunde care îi aminteau Leei de iepurașii cu blană brună care trăiau pe dealurile stâncoase de acasă. Vorbea în dialectul clar, simplu, galileean al ținutului lor. Dar, faptul că la picioarele lui stăteau să asculte atât femei, cât și bărbați o îndemnă pe Lea să se oprească.

— Ghedeon, stai! îl trase lângă ea, oprindu-l. Putem și noi să ascultăm?

Ghedeon ridică din umeri indiferent, se sprijini pe unul dintre stâlpi, cu brațele încrucișate și începu să asculte ce avea de spus omul.

— Profetul Ieremia a profeţit despre aceste vremuri, zicea propovăduitorul, deschizând larg mâinile muncite. În Ieremia scrie: „Vai de păstorii care nimicesc şi risipesc turma păşunii Mele!" Profetul vorbea despre liderii şi preoţii care ar trebui să păstorească poporul Lui, Israel. El spune că păstorii cei răi vor fi pedepsiţi, dar că Dumnezeu Însuşi Îşi va aduna rămăşiţa turmei Lui. Dumnezeu a trimis acelaşi mesaj prin profetul Ezechiel: „Eu însumi Îmi voi paşte oile, Eu le voi duce la odihnă... O voi căuta pe cea pierdută, o voi aduce înapoi pe cea rătăcită, voi lega pe cea rănită şi voi întări pe cea slabă. Dar le voi păzi pe cele grase şi pline de vlagă: vreau să le pasc cum se cade."

Lea îi aruncă o privire lui Ghedeon să vadă dacă şi el se gândeşte la preotul corupt care tocmai îl înşelase pe tatăl lor. Fratele ei stătea în picioare, drept, ascultând vrăjit.

— Nu e de ajuns, continuă predicatorul, că aceşti păstori răi mănâncă roadele cele bune? Trebuie să mai şi calce în picioare ce mai rămâne? Nu este de ajuns că beau apa limpede? Trebuie să mai şi arunce noroi cu picioarele în cea care rămâne? De ce trebuie ca turma lui Dumnezeu să se hrănească şi să bea din ceea ce au călcat ei în picioare şi au murdărit cu noroi? Dumnezeu zice: „Voi veni în ajutorul oilor Mele, ca să nu mai fie de jaf...Voi pune peste ele un singur păstor care le va paşte, şi anume pe Robul Meu David; El le va paşte, El va fi păstorul lor. Eu, Domnul, voi fi Dumnezeul lor, şi Robul Meu David va fi voievod în mijlocul lor". De aceea Ieşua şi-a dat viaţa ca jertfă de Paşte, pentru a da la o parte baierele dintre noi şi Dumnezeu.

Lea se întreba cine era acest Ieşua. Ar urma cu drag un lider blând şi afectuos, cum era fratele ei, Saul, cu oile lui Abba. Mai ales dacă acel păstor ar distruge zidurile pe care preoţii şi fariseii le construiseră şi i-ar fi dat voie să se apropie de Dumnezeu.

Se uita înfricoşată de jur împrejur, încă nesigură dacă are voie să asculte şi văzu o femeie care se apropia de ea.

— Văd că eşti interesată, zise femeia cu blândeţe. O, nu, e în regulă, adăugă ea repede când văzu că Lea dădu să fugă. Poţi să stai. Ieşua, Mesia are multe ucenice femei. Duhul lui Dumnezeu s-a revărsat peste bărbaţi şi femei deopotrivă, aşa cum a profeţit

profetul Ioel. În Împărăția Lui nu există separare între bogați și săraci, sclavi și oameni liberi, bărbați și femei.

Lea își aminti cuvintele din lecția lui Matei din Tora, pe care le auzise sub fereastra sinagogii.

— „Toți Mă vor cunoaște, de la cel mai mic până la cel mai mare", zise ea cu voce tare.

— Da, așa e. Ieșua a venit...

— Trebuie să mergem, zise Ghedeon. O apucă pe Lea de mână și o trase de acolo.

— Ghedeon, stai! Vreau să ascult...

— Abba ne-ar interzice.

Ghedeon traversă curtea spre scări, împingând-o ușor pe Lea.

— Dar vorbeau despre Mesia.

— Știu. Toți vor să vină Mesia pentru că viața a devenit greu de suportat. Oamenii sunt dispuși să creadă orice. Dar dacă a venit într-adevăr, atunci de ce suntem încă sub stăpânire romană? De ce ne este atât de foame? Adevăratul Mesia va lupta cu armatele romane. Când va veni, ne va hrăni cu mană și nu ne va mai fi foame.

Lea se întreba cum era oare să fii mereu sătul, ca de sărbători sau după o nuntă. Acasă, Abba și frații ei mâncau tot timpul primii. Aveau nevoie de mai multă mâncare, pentru că munceau din greu. Lui Lea îi era foame tot timpul, chiar și după ce mâncau.

Apropiindu-se de scările care dădeau spre Muntele Templului, auzi dintr-odată un sunet cunoscut. Era un miel care behăia, un bâlbâit răgușit, aparte, pe care îl recunoscu imediat. Se întoarse și văzu un om bine îmbrăcat venind înspre ea cu Micuțul sub braț.

— Micuțule! strigă ea.

Micuțul behăi tare, răspunzând la vocea ei, zbătându-se să scape.

— Ghedeon, e Micuțul, e mielul nostru!

Lea alergă la el. Codița durdulie a Micuțului începu să se învârtă în cercuri de fericire, la vederea ei. Omul îl strunea cu greu.

— Ce faceți? strigă el nervos. Este mielul meu. L-am cumpărat pentru Paște.

— Pentru Paşte? strigă ea. Preoţii v-au spus că mielul poate fi primit ca jertfă?

— Sigur că poate fi primit. Acum dă-te la o parte, fetiţo!

— Preoţii ne-au înşelat! strigă Ghedeon, grăbindu-se să ajungă lângă Lea. Am adus acest miel din satul nostru, din Galileea şi preoţii ne-au spus că are cusur.

— Vă înşelaţi.

Bărbatul încercă să îl depăşească pe Ghedeon, dar acesta îl blocă.

— Nu mă înşel! Sora mea l-a crescut, ea îl cunoaşte şi mielul o cunoaşte!

Behăiturile Micuţului erau din ce în ce mai tari, zbătându-se să scape şi să meargă la Lea.

— Preoţii ne-au furat mielul, insistă Ghedeon şi i-au furat şi lui Abba banii! Trebuie să îl duceţi înapoi şi să le spuneţi mai-marilor ce au făcut mincinoşii şi escrocii de preoţi!

Ghedeon începu să se lupte cu omul, încercând să-l smulgă pe Micuţul din braţele lui.

— Hei, opreşte-te! Dă-i drumul! Este mielul meu! Hoţule!

Dintr-odată, doi soldaţi romani apărură de nicăieri. Feţele proaspăt bărbierite păreau despuiate şi urâte, capul grotesc de mic sub coifurile bine strânse.

— Ghedeon, ai grijă! strigă Lea.

Se dădu în spate îngrozită.

— Ia-ţi mâinile împuţite de pe mine! strigă Ghedeon. Îţi spun că am fost înşelaţi! Ne-au furat mielul...

Rămase fără suflare, grohăind puternic, când unul dintre soldaţi îl lovi în burtă. Ghedeon se îndoi de durere, suflând greu, dar cel de-al doilea soldat îl smuci de braţ şi i-l forţă la spate, silindu-l să se ridice în picioare. Omul care îl ţinea în braţe pe Micuţ le mulţumi soldaţilor şi dispăru repede pe scări în jos.

— Nu... staţi! Fratele meu nu este hoţ! strigă Lea când soldaţii începură să îl târască pe Ghedeon prin curte spre Fortăreaţa Antonia.

O ignorară, ca şi când nici nu ar fi fost acolo.

Lea nu știa ce să facă. Prea îngrozită ca să meargă după ei, stătea în picioare, singură, năucă. Totul se întâmplase atât de repede. *Te rog, Doamne, fă să fie doar un coșmar!* Dar nu era un coșmar. Ghedeon fusese arestat.

Era conștientă că oamenii se uită la ea, ocolind-o, pe o parte și pe alta. Stătea acolo singură și plângea, dar nimeni nu se opri să o ajute. Era în pragul disperării, când simți o mână mângâind-o pe umăr și auzi un glas blând care o întrebă:

— Ce s-a întâmplat, draga mea? Pot să te ajut cu ceva?

Lea fu surprinsă să o vadă pe femeia cu care vorbise în pridvorul lui Solomon. Avea o privire atât de blândă, atât de miloasă, încât se aruncă direct în brațele ei.

— Soldații romani tocmai l-au luat pe fratele meu și e numai vina mea! Nu știu ce să fac!

Femeia o ținu pe Lea în brațe și o lăsă să plângă, mângâind-o ușor pe spate.

Când rămase fără lacrimi, străina îi zise:

— Cum te cheamă, scumpo?

— Sunt Lea, fiica lui Iese din Degania, Galileea.

— Ceilalți din familia ta sunt cu tine aici, în Ierusalim, Lea?

— Da, dar Ghedeon știe cum să ajungem înapoi acolo unde stăm. Eu nu îmi amintesc!

— Spune-mi tot ce îți amintești și voi încerca să te ajut.

Glasul său o calmă, putând astfel să îi spună despre casa vărului Samuel din ținutul lucrătorilor, aflat dincolo de zidurile orașului.

— Știu unde este, zise femeia. Este un cartier mare, dar cineva trebuie să îl știe pe Samuel, galileeanul, dacă întrebăm.

O conduse pe Lea pe scări în jos, pe străzile aglomerate, spre o poartă care dădea la ieșirea din oraș. Lea recunoscu poarta prin care intrase mai devreme cu familia ei. La gândul că va da față cu cu tatăl său, începu să plângă din nou.

— Este vina mea... e numai vina mea!

— De ce este vina ta, Lea?

Îi povesti femeii ce se întâmplase și, când termină, femeia spuse:

— Cel Sfânt se va ocupa de cei răi la vremea Lui. Dar ceea ce s-a întâmplat cu fratele tău nu este vina ta. Scriptura spune: „Cel încet la mânie prețuiește mai mult decât un viteaz, și cine este stăpân pe sine prețuiește mai mult decât cel ce cucerește cetăți."

Lea știa că este adevărat.

— Ghedeon a avut tot timpul un caracter mai aprins, zise ea.

Cum intrară în cartierul vărului Samuel, Lea îl văzu pe fratele ei mai mic jucându-se pe pajiște cu fiii lui Samuel.

— Matei! strigă ea alergând spre el. Unde e Abba? Spune-i să vină repede!

În panica și confuzia care urmară, Lea uitase cu totul de femeia care o ajutase. Când își aminti și se întoarse să îi mulțumească, femeia dispăruse.

Toată vlaga dispăru de pe fața lui Abba când Lea îi explică printre lacrimi cum fusese arestat Ghedeon.

— Rămâi acasă, îi porunci. Mă întorc cu Saul la fortăreață să îl căutăm.

Lea încercă să se roage în timp ce aștepta, dar nu știu ce să Îi spună lui Dumnezeu. Nu trebuia cumva să aducă o jertfă sau un dar înainte să aibă dreptul să ceară ceva de la El? O auzi pe mama suspinând în cealaltă cameră.

Soarele apunea când Abba și Saul se întoarseră în sfârșit cărându-l pe Ghedeon între ei.

— Romanii l-au bătut cu nuiaua, zise Saul, pedeapsa pentru atac și tentativă de furt.

Ghedeon gemea când îl întinseră pe burtă, pe jos, în cămara întunecată a lui Samuel.

— Aduceți niște apă și îngrijiți-i rănile, zise Abba cu glas ursuz.

— Îmi pare rău, plângea Lea, îngenunchind lângă el. O, Ghedeon, îmi pare foarte rău...

Capitolul 9

Tellul Degania – anul 1999

Abby își scoase Biblia și cartea de meditații din rucsac și se așeză pe un petic de umbră pe durata pauzei de dimineață. Pe partea aceasta a sitului, era un loc retras și liniștit, cu păsări cântătoare, iar livada de pomi fructiferi de sub tell și apele lacului de un albastru strălucitor erau abia vizibile în depărtare. Deschise Biblia și citi pasajul zilei din Psalmul 66: *Căci Tu ne-ai încercat, Dumnezeule, ne-ai trecut prin cuptorul cu foc, ca argintul... Ai lăsat pe oameni să încalece pe capetele noastre, am trecut prin foc și prin apă: dar Tu ne-ai scos și ne-ai dat belșug...*

Meditația încerca să lămurească felul în care Dumnezeu folosește uneori circumstanțele dificile pentru a-și duce la îndeplinire scopul: ca oamenii să se apropie de El. Era același lucru pe care îl spusese soțul Anei, că, deși alții încearcă să îți facă rău, Dumnezeu poate să schimbe răul în bine. Abby încă se întreba ce bine putea să iasă din adulter și divorț. Și se întreba, ca în fiecare zi, ce să facă atunci când se va întoarce acasă.

Să adopte abordarea legalistă a fariseilor divorțând de Mark pentru că își încălcase jurământul căsătoriei, retrăgându-se apoi din preajma dușmanului și începând viața de la capăt, în alt loc? Undeva unde nu ar fi nevoită să audă șușotelile celor mirați sau să îndure privirile compătimitoare.

Sau ar trebui să ajungă la un compromis cu inamicul ca saducheii, să împartă amiabil bunurile cu Mark și să găsească un alt

bărbat care să îl înlocuiască? În momentul acesta, pentru Abby, gândul de a avea încredere într-un alt bărbat era prea copleşitor ca să îl ia în considerare. Nu fusese o fată populară în liceu, cu zeci de iubiţi şi întâlniri. Studioasă şi timidă în liceu, descoperise că avea multe în comun cu Mark MacLeod, un om liniştit pe care îl cunoscuse într-o vară, când lucraseră împreună în Turkey Run State Park. Înconjuraţi de pădurea pe care amândoi o iubeau, se îndrăgostiseră într-o clipă unul de celălalt, plimbându-se la pas pe potecile împădurite.

Zeloţii hotărâseră să lupte. Deşi Abby nu îşi dorea întoarcerea lui Mark şi nu era interesată să lupte cu Lindsey Cook pentru el, se întreba dacă ar putea să continue lupta cu Mark, tărăgănând divorţul, dându-l în judecată pentru casă şi fiecare cent pe care îl avea. Dar ce folos i-ar aduce banii sau casa în care fiecare scârţâit de parchet avea o amintire?

Şi mai era soluţia oferită de Isus. Ana încă nu îi spusese care este aceasta.

Când să închidă Biblia, observă pe pagină un şir ciudat de însemnări, ca şi când anumite litere sau grup de litere fuseseră subliniate. Mai văzuse acum câteva zile nişte însemnări asemănătoare, dar crezuse că sunt greşeli de tipărire. Aşeză pagina în lumină să vadă dacă sunt însemne de tipograf, dar cerneala era albastru închis, nu negru. Când întoarse pagina, văzu urma pe care o lăsase presiunea exercitată de stilou. Ce ciudat! Biblia era nouă-nouţă, un cadou de la Emily. Fiica ei făcuse însemnele? Dacă da, ce înţeles aveau? Nu subliniase versete sau cuvinte, doar litere la întâmplare. Se hotărî să o întrebe pe Emily în următorul e-mail.

Întorcându-se spre situl de săpături pentru a-şi relua munca, Abby se gândea la ultima scrisoare a lui Emily. *Tati a venit cu mine la biserică duminică,* scrisese ea. *I-am făcut cunoştinţă cu pastorul meu. Se vor întâlni la cafea mâine seară să stea de vorbă...*

Mark îşi făcea timp să stea de vorbă la cafea? El nu vorbea niciodată. Nu avea timp. În ultimul lor an de căsnicie, se strecura în casă să se schimbe, să doarmă sau să îşi verifice e-mailul. În restul timpului, era mereu ocupat cu munca, cincizeci sau şaizeci

de ore pe săptămână, cel puțin asta spunea el. Abby simțea cum o cuprinde din nou mânia, fierbându-i stomacul ca marea învolburată. Cum ar putea Dumnezeu să scoată ceva bun din toate acestea?

Când se întoarse, o găsi pe Ana la punctul ei de lucru, discutând ceva cu Ari. Microbuzele plecaseră în dimineața aceea de la hotel fără dr. Voss și Ana, ceea ce lui Abby i se păruse ciudat. Când o văzu, Ana îi facu semn lui Abby să se apropie.

— Tocmai îi spuneam lui Ari vestea proastă. Dr. Voss nu s-a simțit prea bine în ultimele zile, motiv pentru care nici nu a venit cu noi la Ierusalim. Ieri, când a început să acuze dureri în piept, eu și Ramona l-am convins în sfârșit să meargă la spital pentru analize. Concluzia este că are nevoie de o operație bypass. El și Ramona zboară azi înapoi acasă, în Colorado.

— Și se va face bine? întrebă Abby.

— În urma operației, doctorii se așteaptă să își revină complet. Dar acum am nevoie de cineva care să îi preia responsabilitățile. Se întoarse spre Ari, dar înainte să poată scoate un cuvânt, Ari își ridică mâinile în semn de protest.

— Nu, Ana. Nu eu.

— Dar lucrările la vila romană abia au început și...

Ari izbucni rapid în ebraică, dar îi era clar lui Abby după expresia feței și din tonul vocii că o refuza. I se părea ciudat că nu vrea să ajute, mai ales că epoca romană era specialitatea lui. Poate avea rețineri să nu intre pe teritoriul lui dr. Voss.

— Te rog, Ari. De dragul meu, îl implora Ana. Știi cât de importante sunt aceste săpături pentru mine. Nu mai pot găsi pe altcineva atât de târziu... îmi voi pierde finanțarea.

— Ți-am spus că nu pot.

— Dar nimeni altcineva nu este calificat nici măcar pe jumătate din cât ești tu. Te rog.

Ari întoarse capul, trecându-și degetele prin părul plin de praf cu ochii ațintiți îndelung în depărtare.

— Știi în ce poziție dificilă mă pui? întrebă el într-un final.

— Da, știu. Și știi că nu te-aș ruga dacă aș avea posibilitatea să aleg. Uite, nu va trebui să scrii niciun raport. Îmi dai notițele la sfârșitul sezonului și le voi scrie eu.

Când Ari se întoarse, avea pe față o expresie dureroasă.

— Ana...

— *Te rog*, Ari. Se ridică și îi puse mâna pe umăr, făcând un schimb tacit de afecțiune și respect.

— Bine, zise el încet.

Ari îi aruncă o privire lui Abby.

— Dar aș vrea ca echipa mea de aici să se mute acolo cu mine.

Cererea lui Ari o surprinse. Împreună cu cei patru studenți, își adună uneltele și echipamentul și le transportară cu roaba peste colină, în partea opusă a satului. Între Ari și echipa lui era o legătură destul de fragilă, ce să mai vorbim despre prietenie. Din ce motiv ceruse oare să se mute toți împreună cu el? Dar, ca studenții, luată pe sus de entuziasm, hotărî că nu conta până la urmă. Știau cu toții că șansele de a găsi artefacte semnificative, chiar și comori îngropate, erau mai mari în vila spațioasă în stil roman decât în casa Leei. Toți erau nerăbdători să înceapă.

— Presupun că deja fiecare vă știți între voi, în echipa de voluntari, zise Ana, când Abby și ceilalți ajunseră la noul sit, dar aș vrea să vă prezint un bun prieten palestinian, Marwan Ashrawi. L-am angajat să ne ajute cu munca fizică mai grea.

Îi făcu cu mâna, zâmbind ușor. Era un bărbat drăguț, care avea cam treizeci de ani, cu fața pătrată, proaspăt bărbierită și fruntea înaltă, netedă. Abby observă bicepșii specifici bărbaților care ridicau greutăți, sub tricoul îmbibat de sudoare și se întreba dacă era de la ridicatul de roci și greutăți.

— Marwan este timid, adăugă Ana, dar după ce îl vei cunoaște, vei vedea că îi place să își exerseze engleza.

În următoarele câteva săptămâni, voluntarii începură să facă descoperiri spectaculoase sub supravegherea lui Ari, urme de ziduri tencuite și zugrăvite; o oglindă de buzunar, un pieptăn

și alte articole delicate de toaletă; cioburi de fildeș și de sticlă romană provenite din mobilier și articole de sticlă. Diferența dintre casa aceasta elegantă, spațioasă și micuța cocioabă a Leei era dramatică. La fel și schimbarea din viața lui Ari Bazak.

Entuziasmul lui devenise contagios, se cobora în groapă unde asuda și muncea cot la cot cu muncitorii. Vara aceasta, pentru prima dată, începu să intre în discuții și să participe la veselia celorlalți. Începu chiar să contribuie la cursurile zilnice pe care le ținea Ana, adăugând câte ceva din cunoștințele lui. Devenise prietenos și abordabil cu toți cei din sit, mai puțin cu muncitorul palestinian, Marwan. Când Ari și Marwan se apropiau la mai puțin de câțiva metri unul de celălalt, tensiunea dintre ei devenea apăsătoare.

— Cui crezi că a aparținut casa, Ari? întrebă Abby într-o dimineață când lucrau unul lângă altul.

O învățase cum să recupereze și cum să restaureze resturile delicate de tencuială vopsită care decorase cândva holul principal.

— S-ar putea să fi fost a unui latifundiar bogat sau a unui negustor, zise el, alungând un roi enervant de țânțari, sau casa vameșului local. Degania se afla lângă o rută principală pentru caravane, un loc convenabil pentru... mm, cum spuneți... pentru vamă?

— De ce ura toată lumea vameșii pe vremea aceea? întrebă Abby. Noul Testament vorbește despre ei ca și când ar fi fost scursura societății. Adică, nici mie nu îmi place să plătesc taxe, dar nu mă răzbun pe bietul funcționar care lucrează la Finanțe.

— Pentru că mulți vameși înșelau oamenii. Oricum din start era o insultă pentru un evreu să plătească taxe dușmanilor, dar vameșii le cereau și mai mulți bani decât pretindeau romanii, îmbogățindu-se astfel. Îți amintești când fariseii L-au întrebat pe Isus dacă este bine să plătească dări cezarului?

— Cred că da... atunci când Isus a întrebat al cui este chipul celui de pe monedă și a zis să-i dea cezarului ce este al cezarului și lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu?

— Da. Dușmanii încercau să Îl prindă în cursă, iar el știa acest lucru. Dacă ar fi spus că e bine să plătească dări romanilor, i-ar fi mâniat pe urmașii Săi, dacă ar fi spus să nu plătească,

ar fi fost denunțat de dușmanii Săi romanilor pentru că îi învăța pe oameni să se răzvrătească. Răspunsul lui Isus a fost la fel de înțelept ca răspunsul lui Solomon când le-a spus celor două femei să taie copilul în jumătate. Dușmanii au fost atât de surprinși că pur și simplu au plecat.

Abby se obișnuise să o asculte pe Ana vorbind despre Isus, așa că îi luă ceva timp să realizeze cât de neobișnuit i se părea ca Ari să pomenească numele lui Isus. Înainte să poată reacționa, un strigăt al unuia dintre studenții care săpau într-o cămară din apropiere îi întrerupse.

— Dr. Bazak, veniți aici! Am mai găsit ceramică pictată!

— Să mergem să vedem.

Ari îi întinse mâna și o ajută să se ridice. Petele de murdărie de pe față îl făceau drăgălaș ca un școlar.

Studenții îi arătară entuziasmați bucăți sfărâmițate de farfurii și castroane, toate pictate splendid. Mai multe rămășițe erau încă pe jumătate îngropate într-un morman, ca și când magazia ar fi avut cândva un dulap de porțelan. Ari îi înmână lui Abby un ciob de ceramică. Spre deosebire de bucățile grosolane pe care le găsiseră în casa Leei, acesta era ușor și delicat, cu frunze și motive geometrice vopsite în negru pe argila roșie-maronie.

— Este ceramică nabateeană, zise Ari, potrivind cu atenție două bucăți mari. Este faimoasă pentru frumusețea și măiestria ei. Nu se prea poate descoperi nespartă, pentru că este foarte fragilă. Lăsați totul la locul lui și chemați-o pe dr. Rahov, zise el studenților. Spuneți-i să aducă aparatul de fotografiat.

— O, Doamne! E superbă, nu crezi? zise Ana când ajunse la sit.

Fața îi strălucea.

— Domnul să le arate bunătate acestor nabateeni inteligenți!

Abby își aminti că Ana își cunoscuse soțul în timp ce excavau ruinele nabateene. Uita mereu să o întrebe dacă va avea ocazia să îl cunoască pe Jake în vara aceea, iar acum nu era momentul. Ana era ocupată să facă zeci de fotografii, din toate unghiurile posibile, necesare la documentarea descoperirii.

Două zile mai târziu, veni rândul lui Abby să facă o descoperire. În timpul săpăturilor în holul principal, găsi o lespede de

lemn îngropată sub zidul prăbușit pe care Marwan o ajuta să îl dea la o parte. Scândura era de mărimea și forma unei cărți, cu o margine îngustă, ridicată de jur împrejur, ca o ramă. Rămășite fărâmițate căptușeau o parte laterală. Curăța cu grijă rama cu ajutorul unei periuțe, când observă ceva cioplit în lemn. Abby o studie îndeaproape, apoi o privi îndelung, neîncrezătoare. Arăta exact ca cele trei litere evreiești pe care le găsise pe suveica războiului de țesut din casa cealaltă. Îl strigă repede pe Ari.

— Am vedenii? întrebă ea. Scrie ce cred eu că scrie?

Ari își scoase ochelarii din buzunar și o studie cu atenție.

— Da...oftă el. Scrie *Lea*... incredibil!

— Dar ce este asta? întrebă ea, așteptând-o pe Ana. Ce am găsit?

— Arată ca o tăbliță de scris. Probabil că a fost căptușită cu ceară, de aici nuanța aceasta galbenă. Cine voia să scrie ceva, scrijelea în ceară, apoi curăța surplusul. Copiii o foloseau ca... cum spuneți voi...?

— Tăbliță?

— Da, ca tăbliță pentru exersarea literelor.

— Crezi că este aceeași Lea? o întrebă ea pe Ana care venise să o examineze.

— Ei bine, numele era destul de cunoscut, dar capacitatea de a-l scrie, sigur nu.

— Dar de ce și-ar lăsa lucrurile personale în două case diferite?

— Este o întrebare foarte bună, zise Ana. Idei, Ari?

Părea foarte gânditor, răsfirându-și barba cu degetele.

— Ei bine... dacă este aceeași Lea, singurul lucru la care mă gândesc este că prima locuință era casa ei, iar aici lucra ca sclavă. Copiii erau uneori vânduți ca sclavi dacă tatăl lor nu mai putea plăti taxele.

— Vânduți? zise Abby. Îngrozitor!

— Asta era realitatea atunci, zise Ari dând din umeri. Știm din istorie că aici, în primul secol, a fost o foamete, în jurul anului 46 sau 47 d.H.

— Da, bună idee, zise Ana. Abby, adu-ți aminte de apostolul Pavel care menționează acest aspect în mai multe dintre scrisorile

sale. El strângea fonduri printre creștinii dintre neamuri pentru a-i ajuta pe frații lor evrei din Israel.

— Evreii erau un popor înrobit, zise Ari. Pe lângă taxele romane, fiecare bărbat plătea preoților la Templu o taxă anuală și o zeciuială, zece la sută din toată recolta lor. Din cauza aceasta, toți fermierii erau foarte săraci.

— Iar o foamete ca cea din anul 47 probabil i-a ruinat, încheie Ana.

— Ce îngrozitor! zise Abby, înfiorându-se. Să fii nevoit să îți vinzi propriii copii!

În seara aceea când se întinse în pat se gândi la Lea, întrebându-se cum reușise să facă față vieții ei prăbușite în haos. Oricât de tulburată ar fi fost viața ei în prezent, cel puțin nu se confrunta cu datorii copleșitoare și sclavie. Oare Lea fusese vreodată fericită sau doar săracă și dezamăgită?

Satul Degania – anul 48 d.H.

— Nu ai idee de ce vrea Abba să mă vadă? întrebă Ghedeon gonind spre casă împreună cu Lea pe străzile uscate și prăfuite ale satului Degania.

— Nu, spuse ea. Ți-am spus deja. Reb Naum și Rabbi Eliezer au venit la noi acasă cu Ruben ben Iohanan, porcul ăla de vameș. Abba m-a trimis înăuntru cât au stat de vorbă, apoi Mama a intrat în casă și mi-a spus să fug după tine pe câmp.

— Bietul Abba, zise Ghedeon, suspinând. Numai dacă ar ploua! Nu mai crește nimic pe câmp. Turma lui Saul nu găsește pășune... strugurii sunt toți uscați. Ruben ben Iohanan nu se așteaptă să îi plătim taxe în plină foamete, nu?

— Ți-am spus că nu știu ce vrea.

Când ajunseră acasă, Ruben și ceilalți doi bărbați așteptau cu Abba în curte. Vameșul purta o robă de in albastru deschis, cu broderie pe tivul bogat, din fir roșu și auriu. Lea știa că nu trebuie să se holbeze, dar nu se putea abține. Erau cele mai frumoase straie pe care le văzuse vreodată. Haina pe care i-o dăduse

Iacov fiului său favorit, Iosif, nu avea cum să fi fost mai spectaculoasă decât asta.

— El este fiul meu, Ghedeon... fiica mea, Lea, zise Abba. Vorbea cu glasul stins. Lea se întreba dacă Reb Ruben auzise ceva.

Simți privirea vameșului care îi cerceta din cap până în picioare pe amândoi. Dădu scurt din cap spre Abba și plecă împreună cu ceilalți doi bărbați. În urma lui rămase un miros de ulei parfumat.

— Abba, ce se întâmplă? întrebă Ghedeon.

Tatăl lor nu răspunse. În schimb, se întoarse brusc și dispăru în casă. Ghedeon și Lea îl urmară.

— De ce au venit, Abba? Ce voiau? Și de ce m-ai chemat? Lui Ghedeon îi tremura vocea de frică.

Abba măsura la pas camera îngustă, răsfirându-și barba, ca și când ar fi vrut să-și smulgă tot părul.

— Nu pot... am nevoie... de Saul. El poate să facă o normă de bărbat. Împreună putem să creștem destul pentru... și Matei este prea mic... el... Abba aproape își pierduse vocea, ca și când el ar fi alergat până la pășune și înapoi, nu Lea.

— Dacă seceta nu se termină... dacă am putea crește suficient pentru anul viitor, atunci te întorci, Ghedeon, te voi răscumpăra...

— M-ai *vândut*? strigă Ghedeon.

Clătina din cap ca și când nu i-ar fi venit să creadă, ca și când ar fi încercat să se trezească din somn.

— Cui... cui m-ai vândut?

Un nod i se plimba în gât lui Abba, de sus până jos.

— Lui Ruben ben Iohanan. A fost de acord să vă ia... și pe Lea...

— *Pe mine*? strigă Lea. M-ai vândut și *pe mine*?

Se sprijini de zidul de piatră, ametită. Inima îi bătea sălbatic, ca aripile unei păsări prinse în cursă, pentru că așa se și simțea. Vameșul ținutului lor va fi stăpânul ei. Dacă ardea pâinea sau vărsa supa, nu va fi la fel de răbdător și indulgent cu ea ca Mama. Lea va mânca bătaie pentru greșelile ei. Puțina libertate pe care o avea se dusese. Viața ei se terminase la paisprezece ani.

— Nu-l poți lăsa să ne ia! strigă Ghedeon. E destul că m-ai vândut pe mine acelui... acelui *păcătos*, dar și pe Lea? Probabil că își folosește femeile pe post de țiitoare!

— Gata! strigă Abba, oprindu-se din mers.

Teroarea o cuprinse pe Lea ca un stol de vrăbii speriate de cuvintele lui Ghedeon. Fusese îngrozită de ideea de a se căsători cu un băiat din sat și de a împărți patul cu el, dar să devină țiitoarea unui bărbat ca Ruben ben Iohanan, pe care îl ura și de care se temea era inimaginabil!

— Nu am avut de ales, zise Abba, cu privirea aspră. Am datorii la romani. Ori asta... ori pământul; și din ce mai trăiam dacă vindeam pământul?

— Cum ai putut să faci așa ceva? gemea Ghedeon. Te rog, Abba... hai să găsim altă soluție.

Dintr-odată, toată înfățișarea lui aspră, pe care o purta întotdeauna, pică precum o mască. Își ascunse fața.

— Îmi pare rău... nu am avut de ales... O, Doamne, iartă-mă!

Abba își ținuse întotdeauna copiii la distanță cu asprimea lui, dar Lea văzu brusc ceea ce bănuise mereu: în felul său de a fi se ascundea o dragoste profundă, neclintită pentru copiii lui. Se întreba dacă Dumnezeu era la fel, dacă legea și regulile dure ale fariseilor ascundeau inima de tată a lui Dumnezeu? Se duse la Abba și îi puse tandru mâna pe umăr.

— Nu sunt supărată pe tine, Abba, zise ea blând. Nu mi-e teamă să muncesc pentru el. Foametea nu este vina ta.

Pentru prima dată de când își amintea Lea, tatăl ei o luă în brațe și o ținu strâns. Dar când își ridică privirea, Ghedeon plecase.

Lea și Ghedeon părăsiră căminul a doua zi, la mijirea zorilor, luând-o încet prin cetate spre vila vameșului. Lea își căra sărăcăcioasele posesiuni legate în șal, dar Ghedeon nu își luase nimic, decât hainele de pe el. Lea își dădu seama că umblau deja vorbe prin sat că vor fi sclavi, pentru că sătenii se dădeau repede la o

parte când îi vedeau apropiindu-se. Nimeni nu se uita în ochii ei. Acum aparținea omului pe care toată lumea din cetate îl ura.

— Cel puțin vom avea ce să mâncăm, zise Lea, încercând să se încurajeze. Chiar dacă foametea va continua, nu vom muri de foame. Trebuie să ne dea să mâncăm.

— Nu ai de unde să știi.

Ghedeon lovi cu piciorul într-o piatră și o azvârli în aer.

— Servitorii lui Ruben nu se amestecă niciodată cu ceilalți săteni. Nu știm ce se întâmplă în casa aia.

Lea stătuse trează toată noaptea, fără să poată adormi, gândindu-se la situația prin care trecea. În zori, credea că rămăsese fără lacrimi, dar încă îi curgeau pe obraji, în ciuda eforturilor pe care le făcea de a le opri.

— Crezi că vom mai fi vreodată liberi? întrebă ea, ștergându-și ochii.

Ghedeon ridică din umeri.

— Rabinul mi-a spus că, după Tora, chiar dacă Abba nu ne poate răscumpăra, un sclav trebuie eliberat după șapte ani.

— Un sclav... dar o sclavă?

Lea citi pe fața lui Ghedeon o supărare apăsătoare, îi venea greu să-i răspundă.

— A zis că Ruben are dreptul să... să te *ia de țiitoare*. Dar dacă nu e mulțumit, trebuie să te dea spre răscumpărare.

Pe Lea o trecu un fior, trase adânc aer în piept și încercă să își vină în fire.

— Poate Abba ne va răscumpăra pe amândoi. Și, cine știe, nu prea e nimic de văzut la mine, poate Reb Ruben nu va...

Frica îi înecă cuvintele înainte să apuce să le termine.

Ghedeon se opri.

— Vezi? îi arătă un cuțit mic într-o traistă de piele, pe care o ascunsese în cuta tunicii. Te voi proteja eu, Lea. Dacă porcul ăla încercă să se apropie de tine, îl...

— Nu, Ghedeon, zise ea, punându-i mâna pe braț. Nu e bine. În plus, Abba ar fi trebuit să mă mărite oricum într-un an sau doi, probabil cu cineva la fel de sărac ca și noi. Cel puțin așa, cineva chiar va avea grijă de mine.

Ghedeon oftă, vârându-și cuțitul înapoi.

— Rabinul a mai zis că atunci când va veni vremea să ne elibereze, Ruben nu ne poate trimite cu mâna goală.

— Chiar crezi că Ruben ben Iohanan va asculta de Tora? zise Lea. Toți știu că este un păcătos notoriu. Am auzit că mănâncă împreună cu păgânii.

— Am putea fugi, zise Ghedeon.

Dar Lea se gândise deja la această opțiune în timpul nopții și hotărâse că ar fi în zadar să fugă.

— Unde? Încotro am putea fugi? Probabil ar trimite soldații romani după noi. Fie așa, fie i-ar lua pe Matei și Saul în locul nostru.

Îl îndemnă să pornească din nou la drum.

După câteva minute, vila cu acoperiș de țiglă roșie se ivi în depărtare, dincolo de copaci. Lui Lea începu să îi clocotească stomacul. Era o structură imensă, impunătoare, mare aproape cât sinagoga satului, dar foarte simplă pe dinafară. Știau că nu era bine să intre pe poarta principală, cu stâlpi, sau pe ușa vămii, pe partea laterală a vilei care dădea spre una dintre străzile comerciale ale Deganiei. În schimb, ocoliră și intrară pe poarta servitorilor din spate. Poarta dădea spre o curte împrejmuită cu ziduri, care avea un cuptor de vară, grajduri și șoproane. Îi izbi mirosul înțepător de vite. O femeie mai în vârstă, care scutura o față de masă plină cu resturi pentru găini, îi văzu intrând pe poartă și le făcu semn cu mâna, chemându-i.

— Ehud, au ajuns, strigă spre unul dintre șoproane. Lea își șterse toate lacrimile și trase adânc în piept tot curajul care îi mai rămăsese.

Femeia zâmbea, deși își dăduse seama probabil că Lea plânsese. Părea de vârsta mamei sau poate un pic mai în vârstă, cu părul șaten grizonant, bine pieptănat într-un coc, fața rotundă, rotofeie, dar plăcută, trupul scund și neuniform.

— Cred că sunteți Lea și Ghedeon, zise ea. Bine ați venit. Stăpânul Ruben ne-a spus că veniți azi. Numele meu este Miriam, iar el este soțul meu, Ehud. Un bărbat musculos, cu pieptul de oțel apăru din șopron și îi salută dând din cap. Fața arsă de soare era robustă și impunătoare.

— Ghedeon, primul lucru, zise Miriam, este să îți arăt unde vei locui, chiar dacă nu vei sta acolo încă. Au nevoie de tine imediat să ajuți la păscut. Ehud te va duce acolo în dimineața asta. Ați mâncat?

Lea tocmai voia să răspundă că mâncaseră, deși foarte puțin, dar Ghedeon vorbi primul.

— Nu, doamnă. Nu prea este de mâncare la noi acasă în împrejurările date.

— Mm, se gândi ea. Intrați atunci să mâncați ceva înainte să plecați. Este mult de mers. Ehud spune că, din cauza secetei, păstorii sunt nevoiți să meargă din ce în ce mai departe, spre dealuri, ca să găsească pășune.

Lea se temu că Ghedeon va merge în iad din cauza minciunii, dar când Miriam îi conduse într-o cameră mică, alăturată și începu să le pună pe masă pâine, fructe uscate și chiar o bucată mare de brânză, Lea fu foarte recunoscătoare că Ghedeon mințise. Se înfipseră în mâncare ca și când nu ar fi mâncat de un an. Când terminară, Lea simți că se săturase pentru prima dată de la Paște.

— Vă era foame, bieții de voi, murmură Miriam.

Lea simți că roșește.

— Am făcut curățenie aici, să dormi cu celelalte servitoare, Lea. Ghedeon, tu poți să îți pui lucrurile...

— Nu am lucruri.

— Înțeleg. Ei bine, atunci sus în codru va trebui să îți iei un sac de dormit. Se face frig noaptea.

Pentru că Miriam se agita să îi pregătească lui Ghedeon o pătură caldă și alte provizii, Lea aruncă o privire pe furiș la noile împrejurimi. Zona de lucru era mare și curată, iar celelalte două servitoare, care frământau aluat și umpleau tava cu mâncare, îi zâmbiră prietenos. Când fata ieși în grabă cu tava pe ușă, Lea surprinse un pic din curtea pavată care se afla în mijlocul domeniului, delimitată de rânduri de stâlpi, până când se închise la loc.

— Este gata băiatul?

Ehud stătea în pragul ușii pe care urmau să iasă, cu toiagul în mână.

— Da, răspunse Miriam. Uite, v-am pus la pachet niște provizii pentru călătorie.

Pe Lea o podidiră lacrimile. Fratele ei nu o putea lăsa atât de repede. Ar fi vrut să îi implore pe Ehud și pe Miriam să îl lase pe Ghedeon să rămână cu ea, dar nu îndrăznea. Viața nu le mai aparținea.

— Pace, Ghedeon, șopti ea.

— Pace!

Avea vocea gâtuită de emoție. Lea ar fi vrut să alerge la el, să se agațe de el, dar nu putea nici să se miște. Într-o clipă, era deja plecat. Pentru prima dată în viață, se simți îngrozitor de singură.

Miriam și celelalte servitoare își continuară munca, în timp ce Lea stătea în picioare în mijlocul camerei, luptându-se să își învingă tristețea. Își pierduse familia și casa peste noapte... dar nu își imaginase că și Ghedeon va fi smuls de lângă ea.

— Lea, draga mea, îmi dai te rog platoul acela? întrebă Miriam.

Arătă către un raft mai jos unde erau puse, unele peste altele, un rând de castroane și farfurii frumos pictate.

Lea se întinse după platou. Pentru că lacrimile îi întunecau vederea, nu îi cântări bine greutatea. Era atât de ușor, că îi zbură imediat din mână și se prefăcu în țăndări pe podeaua pietruită.

— O, nu! Îmi pare rău!

Lea se prăbuși în genunchi, strângând bucățile sparte și încercând cu disperare să pună la loc împreună piesele mai mari, cu mâinile tremurânde. Era îngrozită de pedeapsa care va urma. Miriam îngenunche lângă ea și o opri cu blândețe, prinzând-o de încheietura mâinii.

— Este în regulă, scumpo. Este doar o farfurie veche. Stăpânul mai are destule.

Lea începu să suspine.

— Doamne mare, tremuri din toate încheieturile, zise Miriam. De ce ți-e atât de frică, Lea? Nu trebuie să îți fie frică de stăpân, nici de nimeni altcineva în casa aceasta. Dacă faci ceea ce ți se spune și nu furi, nici nu încerci să fugi, nimeni nu se va purta rău cu tine. A fost un accident. Nu ai de ce să te temi, bine?

Lea știa că ar trebui să își țină gura. De câte ori nu o certase Mama pentru că era prea slobodă la gură? Dar cuvintele se îngrămădiră să iasă din gura ei, înainte să le poată opri.

— Rabinul a zis că stăpânul poate să mă facă țiitoarea lui.

— Nu. O, scumpo, nu! Nu stăpânul Ruben. O iubește pe domnița Rut foarte, foarte mult. Nu ar răni-o niciodată luându-și o țiitoare.

Tristețea, alinarea și pierderea se amestecară toate într-un talaz de emoții. Lea își îngropă fața în palme și plânse. Miriam o cuprinse în brațe și o legănă cum îl legăna Mama pe Matei când era bebeluș.

— Mm... mm... mm, o mângâie ea. Poți să plângi dacă vrei, scumpo. Știu cum te simți. Și eu am fost nevoită să plec de acasă și să merg să muncesc pentru tatăl domniței Rut când eram chiar mai mică decât tine. Știu foarte bine cât ești de speriată. Dar îți promit, nimeni aici nu se va atinge de tine.

— Toată lumea vorbește despre Reb Ruben... că este un păcătos îngrozitor... așa că am crezut...

— Nu este adevărat, scumpo. Nu este mai păcătos decât mine sau decât tine. Este doar un tânăr retras căruia i s-a încredințat o slujbă mărșavă. Lucrez pentru stăpânul Ruben de mai bine de șapte ani, de când s-a căsătorit cu stăpâna mea. Am fi putut să fim liberi, și eu și Ehud. Dar vezi aici? Îi arătă cu degetul o buclă de aur care îi atârna de ureche, semnul robiei. Am ales să rămânem.

— Îmi pare rău... pentru farfurie.

— Nu este nicio problemă. Sunt sigură că nu ți-a fost ușor să îți părăsești familia și fratele. Trăim vremuri grele cu seceta asta, așa-i? Dar trebuie să ne încredem în Cel Atotputernic, orice ar fi.

— Și cum facem acest lucru?

— Vai de mine, odată ce Îl cunoști e simplu, merită toată încrederea. Cum au spus profeții: „Chiar dacă smochinul nu înflorește și în vii nu mai este rod, chiar dacă lipsește rodul din măslin și ogoarele nu mai dau hrană... eu tot mă voi bucura în Domnul și mă voi veseli în Dumnezeul mântuirii mele!" Putem să găsim bucurie în Domnul, chiar și în vremuri grele.

În zilele următoare, Leei i se dădură numai treburi ușoare de făcut, să curețe pește, să mătură podeaua în bucătărie, să mențină focul.

— Până te instalezi, zise Miriam, și te acomodezi cu noua ta casă. Era foarte drăguță cu Lea și mult mai răbdătoare cu ea decât fusese Mama. Lea nu văzuse nimic din restul vilei decât atunci când aruncase câteva priviri spre curtea din mijloc prin ușa rabatabilă.

Într-o dimineață, stând afară în curtea servitorilor și măcinând cereale cu o morișcă manuală, Lea își dădu seama că în acel moment era singură. Miriam și celelalte servitoare erau plecate cu treburi. Puse de o parte piatra de măcinat și netezi de praf un petic de pământ ca să scrie. Matei o învățase toate literele alfabetului și sunetele lor, dar știa că dacă nu le exersează, va pierde în curând toată noua ei învățătură. Fredonând cântecul alfabetului pe care îl învățase de la Matei scria cu atenție în colb fiecare literă cu degetul până când ajunse la *ayin*. Nu își amintea cum se scrie litera ayin.

Lacrimi de frustrare și de dor de casă îi umplură ochii. Nu mai avea speranță. Fără ajutorul lui Matei sau al lui Ghedeon, va uita până la urmă tot ce învățase. Lea lăsă capul în jos, în poală și plânse, încercând să-și amintească. Dintr-odată, auzi poarta de la ieșire deschizându-se, apoi închizându-se. Nu știa ce să șteargă mai întâi, scrisul sau lacrimile. Încercă să le facă pe amândouă, își șterse lacrimile cu mâinile pline de praf și se murdări pe față. Când se uită în sus, fu îngrozită să-l vadă pe Reb Ruben în frumoasa robă albastru deschis, stând în picioare, în fața ei. De ce intrase pe poarta servitorilor? Prea zăpăcită și confuză, uită că trebuie să se încline.

— Te cheamă Lea, așa-i? întrebă el. Fata cea nouă?

— Da... domnul meu.

Lea se uită bine la Ruben ben Iohanan pentru prima dată în viața ei și fu surprinsă să vadă că nu era nici pe departe atât de în vârstă precum și-l imaginase. Datorită funcției de vameș al ținutului, Lea își imaginase că este la fel de în vârstă ca Abba, poate chiar mai în vârstă. Dar, de aproape, văzu că avea cam treizeci de ani. Părul negru închis era strălucitor și îngrijit, precum coama

unui leu. Nu avea barba lungă, așa cum o purtau bătrânii satului, ci proaspăt tunsă, în jurul curburii bărbiei puternice. Avea ochi mari și privirea adâncă, de un căprui închis, cald, cum sunt stafidele dulci. Privind-o adânc și insistent, Lea fu uimită să vadă că emanau compasiune.

— Plângeai, zise el. Nu ești fericită aici?

— Nu, domnul meu. N-am nimic... Își șterse ochii cu pumnii.

— Atunci de ce?

Aștepta răspunsul.

— Doar că... nu îmi aminteam ceva și fratele meu nu este aici să îmi arate.

— Ți-e dor de fratele tău?

— Da, domnul meu.

Își plecă privirea, cu ochii pironiți în pământ, când își dădu seama că nu șterse complet toate literele.

Sigur le văzuse și stăpânul Ruben pentru că, după o clipă, zise:

— Tu ai scris aceste litere, Lea?

Dădu din cap, prea speriată să vorbească, temându-se că va blestema o asemenea prostie, așa cum ar fi făcut Abba.

— Te interesează să înveți? întrebă el.

Avea un glas adânc, blând, necritic. Miriam îi spusese că e amabil. Lea își asumă riscul.

— Da, domnul meu. Fratele meu m-a învățat alfabetul, dar acum nu îmi amintesc cum se scrie ayin.

Își ridică privirea ca să îi vadă reacția. Își netezea barba cu o mână. Avea mâini netede, unghii curate și tăiate în formă ovală. Purta un inel frumos pe degetul inelar, care avea o piatră de un albastru intens, de culoarea mării.

— Vino cu mine, Lea, zise el neașteptat.

Îi tremurau genunchii, dar îl urmă în bucătărie, apoi dincolo de ușa rabatabilă. Avea în sfârșit ocazia să vadă curtea frumos pavată. Dar stăpânul Ruben mergea atât de hotărât și de rapid, încât abia avu timp să se uite în jur; trebuia să țină pasul cu el. Trecură printre doi stâlpi, printr-o altă ușă, într-o cameră laterală. Era un fel de cameră de lucru, cu bănci și mese pătate de cerneală, suporți cu condeie, instrumente de scris și maldăre de

suluri, mai multe decât văzuse vreodată, în toată viața ei. Mirosul de mosc din pergament umplea camera. Doi scribi lucrau cot la cot la mese, sub sfeșnice de bronz. Lea fu surprinsă să vadă lămpile cu ulei aprinse în timpul zilei.

Înainte ca Lea să poată cuprinde totul cu privirea, stăpânul Ruben ridică o tăbliță de lemn acoperită cu ceară. Văzuse tăblițele pe care Matei și ceilalți băieți le foloseau în sinagogă pentru exersarea scrisului, dar erau doar niște pietroaie brute în comparație cu aceasta, frumos meșteșugită. Ruben căută prin grămada de obiecte de pe una dintre mese, găsi unealta de scris pe care o dorea și ciopli ceva în ceară.

— Poftim, zise, întinzându-i tăblița. Aceasta este litera ayin.

Lea era atât de buimacă, încât abia putea vorbi.

— Da. Mulțumesc, domnul meu! Făcu o plecăciune din nou și începu să dea în spate.

— Lea...

Îngheță!

— Poți să o păstrezi.

Ridică uluită privirea spre el. Îi întinsese tăblița și bățul de scris.

— Da, e în regulă. Poți să le păstrezi, zise el, dacă nu preferi să scrii în praf și să te murdărești pe față.

Avea un zâmbet atât de amabil, atât de cald, încât nu se putu abține să nu-i întoarcă zâmbetul, acceptând darul.

— Da... adică nu, domnul meu... adică mulțumesc mult de tot!

— Cu plăcere.

Îi făcu semn din cap că totul e în regulă și că poate să plece, iar Lea fugi în sectorul servitorilor cu capul în nori de fericire, ținând strâns darul. Îl ascunse cu grijă sub rogojina pe care dormea, înainte să se întoarcă la măcinat. Apoi, în timp ce freca ritmat pietrele, Leei îi crescu inima amintindu-și cuvintele pe care i le spusese Miriam: *„Chiar dacă smochinul nu înflorește și în vii nu mai este rod... eu tot mă voi bucura în Domnul... "*

Capitolul 10

Satul Degania – anul 48 d.H.

— Ghedeon, hai puțin! Aș vrea să îți arăt ceva.

Lea îl conduse prin trecătoarea lungă, întunecată spre odaia micuță unde dormeau ea și celelalte fete servitoare. În ziua aceea se întorsese de la pază, după ce fusese plecat toată primăvara și vara. Lea abia îl recunoscu la început. Era foarte bronzat, părul cârlionțat devenise auriu de la soare. Hainele îi miroseau a ulei de lanolină și a oi. Dar atitudinea lui Ghedeon era cea mai schimbată; părea agitat, furios și foarte nefericit. Își scoase tăblița de scris de sub rogojină și i-o arătă mândră, sperând că îl va mai înveseli să vadă că fusese tratată bine cât timp lipsise el.

— De unde ai luat-o? Ai furat-o?

— Bineînțeles că nu! Nu aș face niciodată așa ceva. Mi-a dat-o stăpânul Ruben.

— Minți!

Simți învinuirea ca o palmă peste față. Se uită lung la el, cu ochii mari.

— Ce ai pățit?

— Ce ai pățit și tu, am fost vânduți. Acum suntem servitori, în stăpânirea celui mai mare păcătos din Galileea.

— Nu avem niciun motiv să îl urâm pe stăpânul Ruben. Este amabil cu servitorii, ne hrănește mai bine decât am mâncat vreodată acasă, nu ne trudește, nici nu abuzează... și mi-a dăruit tăblița asta, chiar dacă tu nu mă crezi!

— S-a îmbogățit lucrând pentru dușmani. Pentru mine este un motiv suficient să îl urăsc.

— Ai dreptate, stăpânul este foarte bogat. Dar toți banii din Galileea nu îi pot cumpăra fericirea. Este o casă tristă, Ghedeon. Miriam mi-a spus. A lucrat pentru familia domniței Rut de când era de vârsta mea și a venit aici când Rut s-a căsătorit cu stăpânul nostru. O iubește foarte mult, dar îi tot mor bebelușii înainte să se nască.

— Este pedeapsa lui Dumnezeu pentru păcatul său.

Lea îl înghionti furioasă pe fratele ei.

— Ce ai pățit? Parcă ai fi fariseu. Nu ești fratele pe care îl știu.

Se întoarse gata să fugă din cameră, dar el o opri.

— Stai, Lea... Îmi pare rău.

Își șterse fața cu mâna de parcă ar fi vrut să scape de toată mânia, apoi oftă.

— Doar că... este foarte greu să ai grijă toată ziua de turma altuia de oi, știind că nu vei avea niciun folos de pe urma lor, dacă se îngrașă și le merge bine, pentru că nu vor fi niciodată ale tale. Cel puțin când lucram cu Abba și Saul, știam că într-o zi voi avea și eu partea mea de moștenire din toată truda. Dar acum totul este al lui Ruben ben Iohanan, lâna este a lui, profitul este al lui. Nici măcar pentru o soție sau un viitor nu pot să economisesc. Și nimic nu se va schimba în următorii șapte ani. Până atunci îmbătrânesc.

Lea își odihni mâna pe brațul lui.

— Miriam și Ehud sunt amândoi servitori și s-au căsătorit. A fost alegerea lor să rămână aici.

Zâmbi firav.

— Crezi că vreuna dintre servitoarele de aici ar vrea să se mărite cu mine?

— Ei bine... nu până nu îți faci o baie.

Ghedeon râse, redevenind fratele pe care Lea îl iubea. Îi luă tăblița din mână și îi mângâie marginile netede cu degetele.

— Arată bine. Chiar a spus că poți să o păstrezi?

— Da.

Lea îi spuse cum se întâmplase totul, cum stăpânul o văzuse scriind alfabetul și îi arătase cum se scrie ayin.

— Vreau să învăț, Ghedeon, zise ea entuziasmată. Mă înveți?

— De ce? Ce folos pentru o fată să știe să citească, mai ales o slujnică?

— Nu știu. Dar vreau să învăț. Te rog! Așa vom face ceva împreună și va trece timpul mai ușor.

Până la urmă, Ghedeon fu de acord. Când terminau treaba, în fiecare seară, stătea lângă ea câteva minute și scria cuvinte noi pe tăbliță pe care ea să le exerseze. Lea păstra cu grijă fiecare strat de ceară ori de câte ori o curăța, pe care apoi o topea și cu care o acoperea din nou și din nou. Până veni din nou primăvara și Ghedeon fu nevoit să se întoarcă pe câmpul stăpânului, o învățase să citească toate cuvintele pe care și le putuse aminti.

— Crezi că știu destul încât să pot citi un sul întreg? îl întrebă înainte să plece.

— Nu văd de ce nu. Cuvintele sunt cuvinte, fie pe sul, fie pe tăbliță. Dar unde ai putea găsi un sul, Lea? Ți-o fi dat stăpânul o tăbliță, dar nu o să te lase niciodată să te apropii de sulurile lui.

Lea știa că Ghedeon avea dreptate. Lucra la bucătărie, nu avea voie nici măcar să intre în camerele unde erau ținute sulurile. În afară de ziua în care stăpânul îi dăduse tăblița, nu mai fusese niciodată dincolo de curtea din mijloc. Uneori, Miriam o ruga să o mătură, iar Lea arunca câte o privire în celelalte camere, dacă erau deschise ușile. Camera de oaspeți era preferata ei, zidurile tencuite frumos zugrăvite, cu pânze ornate și panouri de imitație de marmură.

Într-o zi caldă de vară, Lea mătura curtea pavată, când observă că ușa de la odaia unde fusese cu stăpânul Ruben era deschisă. Își făcu drum cu mătura pe marginea curții pătrate, apoi aruncă o privire înăuntru în timp ce mătura. Camera era întunecată, lămpile stinse, scribii erau acasă pentru că aveau o zi liberă. Lea scrută toată curtea cu privirea și pentru că nu văzu nicio altă servitoare prin jur, trase din nou cu ochiul. Pe masă era un sul deschis.

Ispita era prea mare să-i poată rezista. Lăsându-şi mătura lângă uşă, Lea se uită din nou împrejur, apoi se strecură înăuntru. Atentă să nu atingă nimic, se aplecă peste sulul deschis şi începu să citească. *Şi veţi aduce Domnului o jertfă mistuită de foc...* Se opri necunoscând cuvântul următor, apoi continuă. *... de un miros plăcut Domnului, fie o ardere-de-tot, fie o jertfă adusă pentru împlinirea unei juruinţe, sau ca dar de bunăvoie, sau...* Din nou sări peste un cuvânt necunoscut *... de bunăvoie, cel ce îşi va aduce darul său Domnului, să aducă Domnului ca dar de mâncare a zecea parte dintr-o efă de floare de făină frământată într-un sfert de hin de untdelemn...*

Putea să citească! Nu fiecare cuvânt, dar destul de multe încât să simtă un impuls de victorie, de-i venea să strige! Se cuprinse singură cu braţele, de bucurie.

Dintr-odată, se deschise uşa de la stradă. Lea se aruncă la pământ, ca o piatră care cade în apă. Se ascunse sub masă. Auzi cum se închide uşa, apoi urme de paşi care traversau camera. Se făcu cât un ghem când stăpânul Ruben trecu uşor pe lângă ea. Îi văzu sandalele din picioare şi îi recunoscu mirosul loţiunii parfumate pe care o folosea întotdeauna. Când să iasă pe uşa care dădea în curte, se opri.

Mătura! O lăsase la uşă. Se întoarse brusc şi o văzu.

— Ridică-te! zise el nervos.

Făcu întocmai, încercând să se încline în acelaşi timp.

— Ce faci aici?

— Citesc, domnul meu.

— Poftim? Întinde mâinile. Ce ai luat?

— Ni... mic, domnul meu.

Întinse mâinile, cu palmele în sus, ca să îi arate că erau goale.

— Dă-ţi jos cingătoarea. Şi roba.

Îngrozită, Lea făcu exact cum îi zise până când rămase în faţa lui doar în cămaşa de corp. Îşi scutură roba ca orice ar fi putut ascunde ea să cadă la pământ. Era foarte furios, nu mai era amabil cum fusese data trecută.

— Spune-mi ce făceai aici, zise din nou.

— Fratele meu m-a învăţat să citesc cuvinte... pe tăbliţa pe care mi-aţi dat-o. Am vrut să văd dacă pot să le citesc scrise pe

sul. Numai la acesta m-am uitat, domnul meu. Îmi cer iertare. Tremura din toate încheieturile, sigură că tocmai se pricopsise cu o bătaie.

— Şi poţi? întrebă după o vreme.

Ridică privirea spre el, neînţelegând.

— Ştii să citeşti? întrebă el din nou, ridicând sulul şi întinzându-i-l.

— Da, domnul meu... cele mai multe cuvinte.

— Ia să văd.

Sulul foşnea în mâinile ei tremurânde. Lea începu să citească unde începuse înainte şi se opri când el îi zise:

— Destul.

Puse repede sulul jos şi se holbă în pământ, temându-se să îl privească. Tăcerea din jurul lor se întindea şi se prelungea ca o funie foarte lungă. La fel se întindeau şi nervii Leei, din ce în ce mai mult, până îi simţi gata să cedeze. Ochii i se umplură de lacrimi. În cameră era cald, dar ea tremura în picioare, în cămaşa de corp.

Dintr-odată, stăpânul Ruben se duse în cealaltă parte a camerei. Îl auzi scotocind după ceva şi se întreba dacă nu cumva căuta după o nuia ca să o bată. Apoi se întoarse şi se opri în faţa ei. Îi vedea doar picioarele, neîndrăznind să îşi ridice privirea.

— Lea!

— Da, domnul meu!

— Ia-l la tine şi vezi dacă reuşeşti să îl citeşti.

Ridicând privirea, fu uimită să constate că îi întindea un sul. Nu mai putea scoate un cuvânt.

— Doctorii i-au spus soţiei mele că trebuie să stea în pat până se naşte copilul. I-ar trece timpul mai repede, dacă i-ai putea citi.

Îi strecură sulul în mână înainte să poate răspunde, apoi părăsi în linişte camera.

Cu încântare, dar şi cu teamă, Lea mergea în spatele lui Miriam spre camera stăpânei, strângând tare sulurile stăpânului Ruben. Cu o seară înainte, încercase să citească până când se

întunecase de tot, ghicind cuvintele pe care nu le știa și încercând să își amintească intriga din ceea ce auzise la sinagogă. Era frumoasa poveste a lui Rut, străbuna regelui David.

Stăpâna Leei, pe care tot Rut o chema, stătea rezemată pe o canapea de dormit, frumos decorată, în fața ferestrei deschise. Dincolo de ea, țâșnea apă în curtea mică, plină cu flori. Parfumul stăpânei umplea camera și simțurile. Leei i se păru că-l simte și pe limbă.

Reținută cu treburi în bucătărie, Lea nu o văzuse niciodată pe Rut atât de aproape. Era uimită de frumusețea ei. Era machiată la ochi, iar părul castaniu era aranjat într-o coafură sofisticată, după moda neamurilor. Dar domnița Rut era îngrijorător de slabă, chiar mai slabă decât Lea, care suferise de foame mai toată viața ei. Pântecele îi ieșea la iveală de sub roba de in brodată.

— Cine ești? zise ea când o văzu pe Lea. Nu am cerut o altă cameristă.

— Este Lea, domniță Rut, zise Miriam. Stăpânul Ruben a trimis-o aici ca să vă mai țină de urât. A venit să vă citească, domniță.

— Să-mi citească! Umbra asta de fetiță știe să citească? Doamne mare, cine a mai văzut așa ceva!

Avea un zâmbet radios, care îi lumina fața frumoasă ca o stea căzătoare care aprinde cerul întunecat. Lea nu se putu abține să nu se holbeze. Nu-i de mirare că stăpânul Ruben nu avea concubină. Nicio altă femeie nu se putea compara cu soția lui. Lea era atât de vrăjită de frumusețea stăpânei, încât abia într-un târziu realiză că stăpâna o întrebase ceva.

— Mm... unde am învățat să citesc, m-ați întrebat, doamna mea? M-a învățat fratele meu, doamna mea. A învățat la școala sinagogii, doamna mea.

Se bâlbâia și se simțea neînsemnată pe lângă stăpâna ei, abia dacă mai putea să vorbească sau să gândească.

— Ei bine, abia aștept să aud cu urechile mele. Ia loc, Lea. Spune-mi ce ai adus pentru lectură.

Miriam îi strecură Leei un taburet mic tapițat și se cufundă în el recunoscătoare.

— Este povestea unei femei moabite, pe nume Rut. Este străbunica regelui David... Este o poveste de dragoste.

Lea deschise sulul emoționată. Dându-și seama că îl ținea invers, îl întoarse roșind. Își drese glasul.

— „Pe vremea judecătorilor", începu ea, „a fost o foamete în țară. Un om din Betleemul lui Iuda a plecat cu nevasta și cu cei doi fii ai lui să locuiască pentru o vreme în țara Moabului..."

Lea puse mult suflet, încercând să nu citească pe un ton monoton și plictisitor cum citea Rabbi Eliezer, ci să dea viață și suflare cuvintelor. Când își ridica privirea din când în când, atât Rut, cât și Miriam o ascultau vrăjite, parcă în transă. După-amiaza zburase deja când ajunse la ultimele cuvinte:

— „Domnul a făcut-o să zămislească, și ea a născut un fiu. Femeile au zis lui Naomi: «Binecuvântat să fie Domnul, care nu te-a lăsat lipsită azi de un bărbat cu drept de răscumpărare și al cărui nume va fi lăudat în Israel! Copilul acesta îți va învioara sufletul și va fi sprijinul bătrâneților tale; căci l-a născut nora ta, care te iubește și care face pentru tine mai mult decât șapte fii.»"

Stăpâna Rut avea lacrimi în ochi când Lea termină de citit.

— Ce poveste frumoasă. O uitasem... A trecut mult timp de când am auzit-o.

— Ce-ar fi să dormiți puțin acum, zise Miriam, trăgând un șal peste stăpâna sa. Sunt sigură că Lea ar fi bucuroasă să vină din nou, într-o altă zi, să vă citească, nu?

Dragostea lui Miriam pentru Rut se vedea în atingerea blândă a mâinilor ei cu care netezea învelitoarea.

— Stăpâna Rut iese vreodată din casă? întrebă Lea când se întorcea cu Miriam spre bucătărie. Nu am văzut-o niciodată în sat sau în sinagogă.

— Merge uneori la Cezareea sau la Seforis cu stăpânul Ruben, dar n-ai prinde-o în Degania.

— De ce?

— Din cauza fariseilor. A primit mai multe insulte decât merită, așa că nu o condamn deloc. Imaginează-ți, bărbați care pretind că sunt duhovnicești, scuipând-o pe sărmana femeie!

— Dar de ce?

— În parte pentru că nu crede în respectarea regulilor lor stupide de curățire și altele... dar cel mai mult pentru că este soția vameșului.

Când se întoarse în camera stăpânei, la câteva zile, să îi citească din cartea Esterei, Lea încă se gândea la cruzimea fariseilor. Închizând sulul, mulțumită că dușmanul reginei Estera primise ceea ce merita, toate frustrările pe care Lea le simțea din cauza fariseilor ieșiseră clocotind la suprafață, precum o oală cu supă pe un foc foarte încins. Fără să gândească, zise:

— Ați văzut vreodată, domniță Rut, că toți fariseii din Degania seamănă cu animalele domestice?

Rut o privi uimită.

— Animale domestice?

— O, da. Satul este ca o curte cu animale! De exemplu, Rabbi Eliezer este întruchiparea unui țap, cu fața lui lungă, slabă și cu barba lui gri, ponosită. Tot timpul se bagă în treburile altora, ca un țap bătrân.

Rut râse foarte tare, iar râsul ei era ca o muzică plăcută, cu note care urcau și coborau într-un sunet bogat și melodios.

— Reb Naum este o găină pestriță bătrână, cu pieptul mare, continuă ea. Ciugulește prin tot satul cu ciocul lui ascuțit, cercetând fiecare fir de praf sau gândac pe care crede că îl vede. Are până și smocul acela pe care îl au găinile sub barbă, ce i se leagănă înainte și înapoi, cu vocea lui pițigăiată.

— Lea, ești criminală! făcu Rut, prăpădindu-se de râs.

Bucuria ei îi dădea Leei noi imbolduri. Se ridică în picioare și se maimuțărea imitându-și victimele.

— Reb Moshe este ca un taur: gras, încet și prost. Nu citește Scripturile. Se încurcă în cuvinte, împleticindu-se sub picioarele greoaie. Am mers în spatele lui într-o zi pe stradă, iar fundul i se legăna înainte și înapoi exact ca al unui taur în timp mersului. Reb Iosef este un măgar, îl recunoști după urechile lungi. Le folosește ca să asculte fiecare cuvânt care se șoptește în Degania. L-ați auzit vreodată râzând? Parcă rage un măgar!

Rut râdea cu lacrimi.

— Și Reb...

Lea se opri când, ridicând privirea, îl văzu pe stăpânul Ruben. O urmărea pe Rut din pragul ușii. Nu avea ochi decât pentru ea, iar când ea își întinse mâna spre el, se duse direct lângă ea și îngenunche lângă canapeaua unde stătea. Lea știa că fusese atras de sunetul magic al râsului ei. Ochii îi străluceau de dragoste pentru ea.

Încercând să se strecoare ușor afară din cameră, o auzi pe Rut zicând:

— Mulțumesc, scumpul meu, pentru că mi-ai trimis-o pe Lea. Mă distrează!

Lea îi citi lui Rut aproape în fiecare zi, până la nașterea copilului, patru luni mai târziu. Travaliul lui Rut fusese lung și greu, iar Lea se bucură că stăpânul Ruben plecase la Cezareea cu treburi pentru câteva zile și nu auzise țipetele soției lui.

— Domnița Rut a născut o fetiță, îi zise Miriam Leei când în sfârșit se terminase totul. I-a pus numele Elisabeta. Acum se odihnesc amândouă, dar stăpâna vrea să vii să o vezi mai târziu.

În seara aceea, Lea îi pregăti stăpânei o tavă cu cina și i-o duse. Rut o ținea în brațe pe Elisabeta, încercând să o liniștească, dar bebelușul era agitat.

— Am hrănit-o... Nu știu ce nu îi e bine, zise Rut.

Miriam luă bebelușul din brațele ei.

— O iau eu, domniță Rut, zise Miriam. Mâncați acum ceva din cina aceasta delicioasă pe care v-a adus-o Lea. O legănă, o mângâie și îi vorbi, dar bebelușul era și mai agitat.

— Pot să încerc și eu? zise Lea în cele din urmă.

O luă pe Elisabeta în brațe și începu să îi vorbească încetișor. Spre surprinderea Leei, bebelușul se opri din plâns și curând adormi.

— Este vocea ta, Lea, zise Rut. Îți recunoaște vocea după toate lecturile tale din timpul sarcinii.

Lea era în camera lui Rut, legănând-o pe Elisabeta, când stăpânul Ruben ajunse acasă. Se duse direct lângă soția lui, îmbrăcat încă în hainele de pe drum.

— Rut, slavă Domnului că ești bine!

Lea fu surprinsă că, dintr-odată, Rut izbucni în lacrimi.

— Îmi pare rău, Ruben. Îmi pare rău... nu ți-am dăruit un fiu.

Se așeză lângă ea pe pat și o strânse în brațe.

— O, Rut... nu vezi că nu contează? Copila este sănătoasă și puternică, nu? Când te vei face bine, voi fi cel mai fericit om de pe pământ.

Lea se simțea ca un intrus. În viața ei nu auzise un bărbat vorbind atât de blând cu o femeie cum vorbea stăpânul cu soția lui. Stânjenită că trage cu urechea, vru să o pună jos repede pe Elisabeta fără să o trezească, încercând să se strecoare cât mai repede din cameră.

— Nu, adu-o aici, Lea, zise stăpânul Ruben. Aș vrea să îmi văd fiica.

Lea o puse pe Elisabeta pe marginea patului, îndoind pătura ca să îi poată vedea fețișoara. Lea îi cerceta fața stăpânului Ruben. Admirându-și copilul, îi luă obrăjorul în mâna lui uriașă și ochii îi străluciră de fericire.

— Este minunată, Rut... aproape la fel de minunată ca tine.

Lea se aplecă și puse copilul în brațele stăpânei Rut, apoi se îndreptă spre ușă în vârful picioarelor.

— Când va crește Elisabeta, o auzi pe Rut zicând, poate Lea o va învăța să citească, așa cum citesc băieții.

— Orice, Rut. Orice vrei. Doar să te faci bine, dragostea mea.

În timp ce Miriam avea grijă de stăpâna Rut, slujba permanentă a Leei era să aibă grijă de bebelușul Elisabeta. Alăptată de o doică, Elisabeta crescu și se făcu un bebeluș durduliu și fericit cu fața dulce ca un îngeraș și părul castaniu ca al mamei ei. Dar Rut nu se făcea mai bine. În lunile care urmară, stăpânul Ruben angajă o legiune întreagă de medici care încercară toate remediile și oblojelile posibile. O duse chiar și la băile fierbinți romane pentru tratament. Nimic nu o ajuta.

Pentru că Lea dormea acum în camera bebelușului, lângă camera lui Rut, îl auzi pe stăpânul Ruben strigând la medici într-o dimineață.

— Nu-mi pasă ce presupune! Nu îmi pasă cât costă! S-o faceți bine, m-ați auzit?

Elisabeta creștea cu fiecare zi mai puternică și mai rezistentă, pe când Rut slăbea și se stingea din ce în ce mai mult. Când împlini un an, Elisabeta deja mergea, ținându-se de degetele Leei, dar Rut era prea slăbită să se mai ridice din pat. Cea mai mică mișcare îi provoca dureri, parcă și oasele o dureau.

— E pe moarte, nu-i așa? îi zise Lea în șoaptă lui Miriam, ieșind din camera ei, într-una din zile.

— Nu spune așa ceva! strigă Miriam. Nici măcar să nu te gândești!

Dar Lea știa că e adevărat.

Înghițindu-și mândria, stăpânul Ruben se duse la liderii religioși ai sinagogii.

— Vă rog... pot să vin la serviciile de Sabat la sinagogă? Mă ajutați, vă rugați cu mine... pentru soția mea?

— Nu te putem opri să participi, dar nu poți să stai lângă bărbații lui Israel. Tu și cei din casa ta trebuie să stați cu neamurile.

— Uite, aș vrea să donez bani pentru sinagogă sau... sau pentru săraci, zise Ruben, scoțând o punguță de piele din robă. Orice e nevoie pentru a căpăta bunăvoința Celui Atotputernic...

Fariseii scuipară pe banii lui și îi aruncară înapoi. Lea și Miriam începură să meargă și ele la sinagogă împreună cu stăpânul lor ca să se roage pentru iubita lor stăpână. Erau acolo când, într-o zi de Sabat, veni un vizitator. Așa cum cerea obiceiul, fu invitat să citească din Scripturi. Pasajul profetic era din cartea Isaia.

— „Dar El era străpuns pentru păcatele noastre, zdrobit pentru fărădelegile noastre. Pedeapsa care ne dă pacea a căzut peste El, și prin rănile Lui suntem tămăduiți. Noi rătăceam cu toții ca niște oi, fiecare își vedea de drumul lui, dar Domnul a făcut să cadă asupra Lui nelegiuirea noastră a tuturor."

Străinul îi părea cunoscut Leei, dar numai când aduse vorba despre oi, își dădu seama de ce. Era același bărbat care predicase cu câțiva ani în urmă despre păstorii cei răi la Templul din Ierusalim, bărbatul care semăna cu iepurașul cu blana maro. Când începu să vorbească, asculta vrăjită.

— Mulți vă amintiți de Rabinul Ieșua, Nazarineanul, care a umblat printre noi, învățându-ne despre Împărăția lui Dumnezeu și care a făcut minuni și miracole. Ieșua a fost Mesia cel promis despre care profetul Isaia a vorbit în acest pasaj pe care tocmai l-am citit. El ne-a adus tuturor promisiunea de răscumpărare a lui Dumnezeu, Mielul lui Dumnezeu, jertfit pentru păcatele noastre, ale tuturor.

Era foarte clar că bărbatul abia începuse discursul. Lea fu contrariată să vadă că Reb Naum se ridică în picioare fără nicio jenă și îi mulțumește străinului de parcă ar fi terminat. Apoi îi făcu semn rabinului să continue cu restul serviciului.

Predicatorul ridică mâna cu calm și zise:

— Un singur lucru, dacă se poate. Răscumpărarea pe care Ieșua ne-a adus-o nu este doar pentru evrei. Este pentru toți oamenii.

Privirea îi alunecă spre secțiunea neamurilor unde fuseseră forțați să stea stăpânul Ruben și cei din casa lui. Apoi nu mai zise nimic.

După serviciu, toți locuitorii Deganiei zăboviră pe scările sinagogii să audă mai multe de la vizitator. Lea și Miriam se adunară împreună cu ei, chiar și stăpânul Ruben mai rămase, fără să se grăbească să plece, așa cum făcea de obicei.

— L-am auzit odată pe Ieșua Nazarineanul predicând, îi șopti Miriam Leei. Și l-am văzut scoțând un duh necurat dintr-un băiat. Am sperat așa de mult să fie Mesia cel promis, dar pentru că nimic nu s-a schimbat... pentru că am rămas sub dominație romană...

Dădu din cap cu tristețe.

Lea se apropie mai mult să audă disputa fariseilor cu străinul sub stâlpii sinagogii.

— Cum poți să numești neprihănit un om care a murit de o moarte atât de rușinoasă? striga Reb Naum. Scripturile spun că „cel spânzurat este blestemat înaintea lui Dumnezeu".

— Ai perfectă dreptate, prietene. Ieșua a devenit blestem în ochii lui Dumnezeu pentru noi. El a îndurat mânia lui Dumnezeu pe care o meritam noi.

— Scripturile spun că Mesia va aduce eliberarea, adăugă Rabbi Eliezer. Dacă Ieşua a fost Mesia, atunci de ce mai îndurăm stăpânirea romană? Arătă cu degetul spre stăpânul Ruben, ca şi când ar fi fost un roman disprețuit.

— Pentru că Împărăția lui Mesia nu este *acolo, afară,* zise vizitatorul întinzând brațul. Împărăția Lui este în noi. Este chiar aici! Răscumpărarea pe care Dumnezeu a adus-o strămoşilor noştri prin Moise i-a eliberat din sclavie, însă Marea Roşie a trebuit s-o treacă singuri. Au fost nevoiți să treacă prin deşert şi să lupte pentru cucerirea pământului până când Împărăția lui Dumnezeu a luat ființă în Israel. Însă Ieşua *chiar a adus* răscumpărarea. El a anulat toate păcatele noastre, care nu ne mai țin sclavi, însă trebuie să cucerim monstruozitatea păcatului şi a lipsei de iertare prin puterea Lui, pentru ca Împărăția Sa, pentru care a murit ca să o putem avea, să ia ființă.

Aruncându-şi privirea spre ceilalți săteni, Lea văzu că ascultau la fel de atent şi însuflețiți de speranță ca ea. Rabbi Eliezer observase şi el, cu siguranță.

— Nu ne interesează ereziile tale, strigă el. Poți pleca!

Îndreptă capul îngust, ca de țap, spre drumul principal care ieşea din cetate ca şi când ar fi vrut să îl împingă pe străin pe scări în jos.

— Poți pleca! Nu eşti bine-venit aici!

— Sunteți binevenit în casa mea.

Lea recunoscu vocea stăpânului Ruben. Îşi făcu loc prin mulțime, printre fariseii adunați, până când ajunse în fața străinului.

— Sunt Ruben ben Iohanan. Aş vrea să vă invit la masa de Sabat la mine acasă. Aş vrea să aud mai multe.

— Da, mulțumesc, răspunde bărbatul. Eu sunt Natanael ben Iosef.

Îl urmă pe Ruben pe scări, în timp ce mulțimea se dădea la o parte, făcându-le loc să treacă.

— Nu ştii ce păcătos este acest om! strigă Reb Naum în spatele lor. Strânge dările pentru Roma! Mănâncă cu păgânii şi cu păcătoşii! Nici el, nici casa lui nu țin Legea!

Străinul se opri, întorcându-se spre Reb Naum.

— Ieşua, Mesia, a spus cândva: „N-am venit să chem la pocăinţă pe cei neprihăniţi, ci pe cei păcătoşi."

Ajungând înapoi la vilă, Miriam coordona toţi servitorii, care se grăbeau să pună masa pentru musafir. Lea mâncă în cameră cu Elisabeta, ca de obicei, dar după masă, Ruben adună toată casa, inclusiv servitorii, să asculte predica lui Natanael. Stăpânul Ruben o duse pe Rut în braţe în camera de oaspeţi. Lea se aşeză lângă Ghedeon, dar îşi dădu seama din poziţia înţepată şi trăsăturile piezişe că privea totul cu reţinere.

— Prin Fiul Său, Dumnezeu arată har tuturor, chiar şi vameşilor, zise predicatorul zâmbind. De fapt, unul dintre ucenicii aleşi de Ieşua a fost vameş.

— Îl chema Matei? întrebă stăpânul Ruben încet.

— Da, exact. Ai avut ocazia să îl cunoşti?

Ruben clătină din cap.

— Nu, dar l-a cunoscut tatăl meu. Matei i-a invitat pe Abba şi pe alţi câţiva vameşi la o sărbătoare împreună cu Ieşua, Nazarineanul. Tatăl meu nu a uitat niciodată câtă... câtă milă avea rabinul. Zicea că a fost pentru prima dată în viaţa lui, singura dată de fapt, când un rabin l-a tratat ca pe un om, cu demnitate. Mai târziu, am auzit că liderii religioşi au pus să fie executat.

— Da, dar Ieşua trăieşte! Dumnezeu L-a înviat a treia zi, cum este scris: „Căci nu vei lăsa sufletul meu în Locuinţa morţilor, nu vei îngădui ca preaiubitul Tău să vadă putrezirea." Eu sunt martor, împreună cu mulţi alţii, că Ieşua a înviat din morţi.

Restul după-amiezii, Natanael împleti Scriptura în faţa lor, slovă cu slovă, ca un mare ţesător, realizând un goblen superb cu imaginea lui Mesia, în portretul lui Ieşua, Nazarineanul. Le vorbi despre noul legământ pe care Dumnezeu l-a promis poporului Său prin profetul Ieremia: „Voi pune Legea Mea înăuntrul lor, o voi scrie în inima lor...", recita Lea cuvintele frumoase împreună cu el, „şi Eu voi fi Dumnezeul lor, iar ei vor fi poporul Meu. Niciunul nu va mai învăţa pe aproapele sau pe fratele său zicând: «Cunoaşte pe Domnul», ci toţi Mă vor cunoaşte, de la cel mai mic până la cel mai mare, zice Domnul; căci le voi ierta nelegiuirea şi nu-Mi voi mai aduce aminte de păcatul lor."

— Dumnezeu L-a trimis pe Fiul Său, zise Natanael, născut din femeie, născut sub Lege, ca să ne elibereze pe toți de Lege. În Cristos, avem o moștenire legitimă ca fii, privilegiul unei relații intime cu Dumnezeu, Tatăl nostru, așa cum copiii își strigă tatăl, *Abba*. Promisiunea de răscumpărare făcută de Dumnezeu s-a împlinit, dar vine prin credință, nu prin Lege, la fel ca părintele nostru, Avraam.

În câteva ore, Natanael termină. Focul care ardea în inima lui rămase într-un final fără combustibil. Tăcerea care se lăsă în urma lui fu întreruptă de o voce fragilă, ca aripile unui fluture.

— Vreau să fiu botezată, zise domnița Rut. Am nevoie de iertarea pe care mi-o oferă Ieșua. Sunt prea înverșunată față de dușmanii mei și asta m-a îndepărtat de Dumnezeu. Știu că sunt pe moarte...

— Rut... nu!

— Este în regulă, Ruben. Am acceptat realitatea. Dar trebuie să îmi pun lucrurile în ordine cu Dumnezeu. Vreau să primesc darul lui Ieșua, jertfa Lui pentru păcatele mele.

Stăpânul Ruben se ridică și o luă pe Rut în brațe. Lea merse în urma lui spre mikva pe care o aveau la ei acasă. Cu ochii ei, îl văzu intrând în apă, îmbrăcat în hainele de Sabat, purtându-și pe brațe soția muribundă. Dragostea pentru ea și disperarea fără margini i se încrustaseră pe față ca urmele de ceară pe tăblița Leei.

Predicatorul intră în mikva, ridicând mâinile spre cer.

— Sora mea, Rut, te botez în numele Tatălui... al Fiului... și al Duhului Sfânt. Amin.

O săptămână mai târziu, într-o după-amiază ploioasă de Sabat, Rut părăsi lumea aceasta.

Plânsul o trezi pe Lea în timpul nopții. Sări de pe rogojina așezată la picioarele pătuțului Elisabetei ca să o liniștească. La doar optsprezece luni, Elisabeta era prea mică să înțeleagă ce se întâmplase cu mama ei, de ce dintr-odată femeia minunată din

camera de alături nu mai era, de ce întreaga casă se afundase într-o jale adâncă. Lea încă suferea după Rut. Se atașase enorm de domniță. Locul gol pe care Rut îl lăsase în inima ei era adânc și sumbru ca cerul înnorat deasupra Galileei.

Îngenunchind lângă pătuț, văzu că fetița dormea încă. Ascultă în întuneric strigătele sfâșietoare și își dădu seama că veneau din camera domniței Rut. Păși în vârful picioarelor spre ușa care dădea în odaia alăturată, gândind că este Miriam. Dar figura înecată în disperare nu era a bietei servitoare cu părul cărunt.

Era stăpânul Ruben, singur pe canapeaua unde dormise soția lui, cu coatele pe genunchi și fața îngropată în mâini. Lea știa că trebuie să se întoarcă și să-l lase pe bietul om să jelească în liniște, dar durerea sufletului său zdrobit îi înecă ochii în lacrimi. Nu avea pe nimeni pe pământ care să îl mângâie.

Nu ridicase privirea când Lea intră în cameră. Stătu în picioare lângă el, îl învălui cu brațele ei firave, și-și odihni capul pe capul lui.

— Și eu o iubesc, stăpâne Ruben, zise ea blând.

În clipa aceea, întinse mâinile, se lipi de ea și plânseră împreună. Când rămase fără lacrimi, îi dădu drumul. Fără un singur cuvânt, se ridică și părăsi camera.

Lea o privea pe micuța Elisabeta care devora o felie de pepene și care apoi întinse mânuța dolofană pentru încă o bucată.

— Mai vreau! zise ea.

Era cuvântul ei preferat. Abia se întorseseră de la plimbarea zilnică. Elisabeta nu prea avusese tragere de inimă să intre în casă când își dăduse seama că plimbarea se încheiase.

— Mai vreau... mai vreau, zisese ea.

Lea o ademenise spre ușă promițându-i o felie de pepene proaspăt, pe care acum Elisabeta o îndesa pe gât. Era un copil plin de viață, curios, bucuria vieții Leei.

— Sunt atât de îngrijorată pentru stăpânul Ruben, îi zise Miriam în timp ce tăia alte bucățele de fruct. Nu a mai ieșit

din cameră de la înmormântarea domniței Rut, nici măcar ca să meargă la lucru. Îi lăsăm mâncare, dar abia o atinge, numai carafa de vin se golește.

Cu ochii la fiica stăpânului Ruben, Lea se întreba dacă Elisabeta ar putea să umple brațele goale ale tatălui său, dacă dragostea ei simplă, sinceră n-ar putea prinde rădăcini și n-ar putea crește în inima lui, așa cum crescuse în inima ei, umplând golul pe care domnița Rut îl lăsase în urmă. Îi dădu Elisabetei încă o bucată de pepene, apoi îi dezmierdă părul moale, castaniu.

— Miriam, cred că în seara aceasta, la cină, ar trebui să-i ducă Elisabeta tava cu mâncare, împreună cu mine.

Miriam fu inițial surprinsă, apoi înțelese.

— Merită încercat, Lea. Sigur merită încercat. Copila este întruchiparea mamei ei când avea vârsta aceasta.

În seara aceea, Lea nu știu la ce să se aștepte când bătu la ușa odăii personale a stăpânului Ruben. Tava îi tremura în mână.

— Cina dumneavoastră, stăpâne Ruben, îl anunță ea înainte să deschidă ușa.

Miriam o avertizase să nu se aștepte la un răspuns. Lea se aplecă și îi șopti Elisabetei ce să facă, apoi cu blândețe o îndemnă în cameră.

Când intrară, stăpânul Ruben zăcea pe un scaun în fața ferestrei cu obloanele trase, fără să ridice privirea. Părea neîngrijit, privirea goală, frumoasele lui straie răvășite de durere. Nicio lampă nu era aprinsă, iar în odaie mirosea puternic a vin. Lea puse jos tava și îi dădu Elisabetei încă un imbold blând. Copila se opri în fața scaunului tatălui ei și se uită la el curioasă.

— Abba?

Vocea ei firavă sparse liniștea sumbră a odăii ca melodia unei păsărele. Privirea lui Ruben se opri asupra ei surprins.

— Abba... Abba... repetă ea.

Lea îi dădu o bucățică de piersică, iar Elisabeta i-o întinse, așa cum o învățase Lea. Ruben nu răspunse, nemișcat ca o piesă de mobilier. Într-un final, Elisabeta se sătură să aștepte și vârî piersica în gurița ei, apoi râse la șmecheria pe care o făcuse.

— Mai vreau! ceru ea.

Îi stătu inima în gât, dar îi dădu încă o bucățică. Încă o dată, copila i-o întinse tatălui ei.

De data aceasta, stăpânul Ruben își ridică încet brațul de pe scaun de parcă ar fi fost o piatră greu de ridicat și întinse mâna acceptând darul. Dar, în loc să-l mănânce, se aplecă înainte și i-o dădu ei. Elisabeta o înghiți iute, apoi râse iar, evident încântată de joc. După câteva bucățele, Ruben o ridică pe genunchi, iar ea se așeză confortabil în poala lui. Oferindu-i următoarea bucățică, Elisabeta văzu lacrimile tatălui său care îi umpluseră obrajii nebărbieriți.

— O! zise ea și întinse mânuțele să i le șteargă. O, Abba!

Stăpânul Ruben îi luă mânuța și i-o sărută.

În fiecare seară în care nu era plecat cu treburi, Ruben o chema pe Lea împreună cu fiica lui.

— Ce face? Ce a mai făcut cât am fost plecat? întreba el, dorind să știe fiecare lucru neînsemnat pe care Elisabeta îl spusese, fiecare dinte, fiecare cuvânt, fiecare zâmbet, fiecare lacrimă. Își surprindea fiica cu diverse mărunțișuri și jucărioare pe care le cumpăra în călătoriile lui, apoi zâmbea privind-o cum se joacă. Râdea cu poftă la mersul ei șovăitor și curios prin sala mare de oaspeți, cu Lea alergând după ea ca să o ferească de sfeșnice.

Când se sătura de explorat, Elisabeta se strecura în poala stăpânului Ruben, care îi spunea povești despre locurile în care fusese și lucrurile pe care le văzuse. Lea adora poveștile despre cursele de cai pe care le văzuse la hipodrom, despre piesele de teatru, pline de viață, pe care le văzuse în amfiteatrul din Cezareea sau despre stropii sărați pe care îi gustase pe vasul care brăzda valurile Mării Mediteraneene. Când Elisabeta obosea, o săruta tandru, ducând-o de multe ori el însuși la culcare în brațele sale puternice.

Nu văzuse niciodată un tată care să își răsfețe fiica cu atâta dragoste și afecțiune. Așa cum între ea și domnița Rut se înnodase o legătură puternică de dragoste și prietenie în lunile pe care le

petrecuseră, Lea se lăsa acum din ce în ce mai atrasă de stăpânul Ruben. Când le chema seara, era cel mai frumos moment din zi pentru ea și pentru Elisabeta. Lea prețuia momentele petrecute împreună, când stăteau de vorbă și îl urmărea cum se poartă cu fiica lui. Într-o seară, în graba de a ajunge în cameră să își vadă tatăl, Elisabeta se împiedică și căzu. Se lovi la cap de piciorul scaunului. Fugi să caute mângâiere la Lea, nu la el. Alinându-i lacrimile copilei cu săruturile ei, își dădu seama că stăpânul Ruben le urmărea. Stătea aproape nemișcat, cu ochii țintă la ele.

— Ești mai mult decât o servitoare pentru ea, Lea, zise el în final. Te iubește ca pe mama ei.

Lea știa că are dreptate. Știa și că încălcase limitele rolului de servitoare, lăsând lucrurile să ajungă aici. Desfăcu ușor mânuțele dolofane ale Elisabetei de după gâtul ei și o întoarse spre tatăl ei, îndemnând-o ușor.

— Iertați-mă, domnul meu. Trebuie să facem ceva să schimbăm acest lucru, până nu e prea târziu. Trebuie să învețe că eu sunt doar o servitoare pentru ea... și pentru dumneavoastră.

Ruben era cufundat pe gânduri când fata se cățără în poala lui și i se cuibări în suflet. Inelul său albastru lucea în lumina sfeșnicului, jucându-se cu părul ei cârlionțat. Lea abia mai respira, privindu-l. Cum să îndure oare vreodată despărțirea de Elisabeta sau de stăpânul Ruben? Serile ei erau solitare când era plecat în călătorie; cum ar fi oare să nu-l poată vedea deloc? Dacă îi va da din nou responsabilități la bucătărie și nu va mai putea să îi aline lacrimile micuței cu sărutările ei sau să audă poveștile și veselia stăpânului Ruben?

Privindu-l cum își îmbrățișa fiica, Lea își aminti emoția îmbrățișării cu stăpânul Ruben, în noaptea în care plânseseră împreună durerea după Rut. Își amintea parfumul părului său mătăsos, umezeala lacrimilor rămase pe cămașa ei, după ce plecase. Inima i se strânse în ea ca o cârpă stoarsă când realiză cât de mult tânjea să îl țină din nou în brațe.

— Nu, zise el, după o îndelungă tăcere, nu vreau să se schimbe nimic. Se vede că te iubește, Lea... și că tu o iubești. Nu vă pot lipsi de această dragoste.

Lea își plecă umil capul ca să-și ascundă lacrimile de bucurie și mângâiere.

— Mulțumesc, stăpâne Ruben, șopti ea.

În primăvara aceea, stăpânul plecă pentru două săptămâni într-o călătorie la Ierusalim, cu ocazia Sărbătorii Paștelui. La întoarcere, îl aduse cu el pe Natanael, predicatorul, împreună cu un grup mic de ucenici. Pentru că nu erau bine-veniți în sinagoga din Degania, țineau serviciile în fiecare Sabat în sala încăpătoare de oaspeți. Natanael rămase până la Sărbătoarea Rusaliilor ca să o învețe pe Lea și pe cei care doreau despre Ieșua, Mesia. Ceea ce o uimea cel mai mult era faptul că urmașii lui Ieșua acceptau ca femeile, bărbații, servitorii și chiar stăpânul Ruben să stea unul lângă altul, la picioarele învățătorului care le vorbea din Scriptură. Mai multe familii din Degania și din satele de prin zonă începură să vină și să fie botezate în mikva, la stăpânul Ruben acasă. Mulți servitori, inclusiv Miriam și Ehud, primiră și ei botezul, dar Lea suferea că fratele ei, Ghedeon, nu voia să aibă nicio legătură cu întâlnirile din odaia stăpânului.

— Vino, te rog eu, îl ruga pe fratele ei. De ce nu vrei să vii? Știu că ți-ar plăcea să auzi ce are de spus Natanael, numai dacă ai asculta.

— Ruben ben Iohanan lucrează pentru romani, zise Ghedeon.

Avea o privire rece și dură, ca atunci când îl bătuseră soldații romani.

— E destul de rău că este stăpân peste trupul meu. Nu vreau să fie stăpân și peste mintea mea.

Stăpânul Ruben îl asculta pe Natanael cu mare atenție, dar avea rețineri să se declare creștin sau să fie botezat. Cheltuise o sumă importantă de bani ca să cumpere un set de suluri ale Torei din comunitatea esenianã din Qumran. Cumpără, de asemenea, câte suluri ale profeților își putu permite. Într-o zi îi arătă Leei unde le ținea.

— Vreau să i le citești Elisabetei când crește mare, zise el. Vreau să știe cum a fost promis Mesia în Cuvântul lui Dumnezeu.

Neputând să aștepte ca Elisabeta să crească, Lea începu să citească sulurile în fiecare seară, ca să poată vorbi despre ceea ce

citea cu Natanael și cu ceilalți. Într-o zi, înțelese că Dumnezeu îi potolise foamea inimi. Știa să citească și să studieze Scripturile singură, savurându-le, așa cum tânjise când stătea sub fereastra sinagogii. În Cuvânt, Dumnezeu i Se descoperise încet-încet, arătându-i plinătatea dragostei Lui. Lea se minuna la perfecțiunea cu care Ieșua împlinise toate profețiile.

— Cu cinci zile înainte de Paște, explica Natanael, în ziua în care sunt aleși mieii, Ieșua Și-a făcut triumfătoarea intrare în Ierusalim, ca rege, așa cum promisese profetul Zaharia. „Iată că Împăratul tău vine la tine. El este neprihănit și biruitor..." Oamenii L-au proclamat rege în ziua aceea, strigând: „Osana! Binecuvântat este Cel ce vine în Numele Domnului!"

Pe măsură ce Natanael îi explica Scripturile, de la căderea lui Adam și a Evei, la moartea și învierea lui Ieșua, planul lui Dumnezeu căpăta formă în ochii Leei, ca și când, stând în fața gherghefului, s-ar fi dat un pas în spate și ar fi descoperit dintr-odată că modelul complicat cu dungi și culori nu erau doar niște fire individuale, ci o țesătură integrală.

— Cred că Ieșua a fost Mesia cel promis, îi spuse ea lui Natanael într-o după-amiază de Sabat.

— Ai vrea să fii botezată? o întrebă el.

Lea îi evită privirea. Un fior rece o trecu prin tot corpul, ca și când ar fi plonjat într-o baie cu gheață.

— Ce s-a întâmplat, Lea? o întrebă Natanael când văzu că nu îi răspunde.

— Nu vreau să am nimic de-a face cu băile ritualice. Am prea multe amintiri triste de când mergeam...

Se opri, rușinându-se să menționeze legea care cerea îmbăierea după necurăția unei femei. Nu se mai întorsese la bazinele publice de când devenise slujnica lui Ruben.

— Da, știu că fariseii au făcut abuzuri cu aceste băi, zise Natanael blând. Ei ne cer fără niciun sens să ne curățăm de necurățiile noastre zilnice, reale sau imaginare. Dar curățarea lor spală doar pe dinafară. Fariseii nu spun nimic despre curățarea inimii.

— Reb Naum și Rabbi Eliezer stau la pândă ca doi șacali gata să se năpustească, zise Lea. Îi condamnă pe alții pentru încălcarea

legii, deşi nici ei nu o ţin. Fac găuri în Lege ca să strecoare păcatele lor de parcă ar fi sită! Şi preoţii din Ierusalim sunt la fel de răi. Ne cer să împlinim un ritual de curăţare înainte să intrăm în Templu, dar ei se îmbogăţesc înşelând oamenii săraci care vor doar să se închine lui Dumnezeu!

Se opri, îngrozită să descopere că spusese ceea ce gândeşte atât de liber. Era încă unul dintre lucrurile de care o acuzaseră întotdeauna fariseii şi acum o comisese din nou, în faţa rabinului Natanael. Îşi privea insistent mâinile, pe care le făcuse pachet în poală, temându-se să-l privească în ochi.

— Ai dreptate. Dar botezul simbolizează curăţarea noastră de păcate, zise Natanael.

Nu era nicio urmă de şoc sau de furie în vocea lui.

— Şi Ieşua a fost botezat, deşi ştim că nu a avut păcat. Botezul simbolizează un nou început, lăsarea în urmă a căilor noastre vechi şi naşterea din nou la viaţa nouă pe care ne-o oferă Isus Cristos. Strămoşii noştri au trecut prin apele Mării Roşii, lăsând în urmă sclavia. Copiii lor au trecut prin fluviul Iordan ca să înceapă o nouă viaţă pe acest pământ. Credem într-un singur botez, în numele lui Ieşua, pentru cei care vor să se identifice cu lucrarea Sa, jertfa Sa şi iertarea Sa.

Lea nu răspunse. Ştia că nu este gata.

Două zile mai târziu, Natanael şi ceilalţi se întoarseră la Ierusalim pentru Sărbătoarea Secerişului. Stăpânul Ruben plecă împreună cu ei în pelerinaj. Pentru Lea, timpul trecea prea încet după plecarea lor, de parcă ar fi trebuit să urce o căruţă grea pe un deal înalt.

În seara în care Ruben se întoarse, Elisabeta alergă în braţele tatălui său, strigând:

— Abba, Abba!

Abba o ridică în aer, râzând de bucurie, apoi se aşeză cu ea în poală şi începu să îi descrie Ierusalimul şi sărbătoarea de la Templu. Deşi era prea mică să priceapă ceva, Elisabeta asculta vocea tatălui său cu mare plăcere. Auzind cuvintele sale, Lea îşi aminti de vizita pe care o făcuse la Templu, care o dezamăgise atât de mult şi de numeroasele bariere din curtea femeilor care

o despărțiseră de Dumnezeu. Își aminti de mielul pe care îl crescuse și felul în care preoții îl respinseseră, așa cum au respins și Mielul perfect al lui Dumnezeu. Mielul ei îi recunoscuse glasul și îi răspunsese. Așa cum spunea și Ieșua: „Oile Mele ascultă glasul Meu; Eu le cunosc și ele vin după Mine."

Urmărindu-l pe stăpânul Ruben, un om bogat și puternic, cum se apleca până la pământ ca fiica sa se poată cuibări în brațele sale, și-L imagină pe Tatăl ceresc aplecându-Se spre pământ ca să o poată apropia de inima Lui. Era Dumnezeul din psalmii lui David, Dumnezeul care crease frumusețea râsului unui copil, păstorul cel bun care Își dăduse viața pentru turma Lui.

— Stăpâne Ruben, zise Lea, când acesta se ridică să își ducă fetița adormită la culcare, aș vrea să fiu și eu botezată.

Capitolul 11

Hotel Golani, Israel – 1999

Ferice de cei ce-şi pun tăria în Tine, citea Abby, *în a căror inimă locuieşte încrederea. Când străbat aceştia valea plângerii, o prefac într-un loc plin de izvoare...*

Pentru că observă alte însemnări ciudate în Biblie, se opri. Era subliniată litera *s* din *străbat,* literele *p* şi *l* din cuvântul *plângerii, i* şi *z* din *izvoare.* Îşi notă repede cuvintele pe marginea jurnalului, le citi înainte şi înapoi, apoi încercă să le pună într-o anumită ordine ca într-un puzzle. Nu aveau niciun sens. Uitase să o întrebe pe Emily. Ultima ei scrisoare o scosese din sărite ca să-şi mai poată aminti ceva.

Te rog să nu te superi pentru că tati încă mai stă aici acasă, scrisese ea. *L-am auzit vorbind cu femeia aceea la telefon, cum îi spunea că relaţia lor s-a terminat. Sâmbătă, şi-a luat toate lucrurile din apartamentul ei, aşa că nu are unde să se ducă. Mami, s-a schimbat atât de mult în vara asta. Aşteaptă să vezi! Păstorul meu i-a invitat pe tati şi pe Greg la o întâlnire în Indianapolis la sfârşitul săptămânii viitoare cu tema „Cum să îţi ţii promisiunile", iar tati a fost de acord să meargă...*

Cam târziu se gândea Mark să îşi păstreze promisiunile. Şi era mult prea târziu să se hotărască dintr-odată să vină înapoi acasă. Nu în casa ei! Cum ar mai putea Abby să aibă încredere în el după ceea ce făcuse?

Spune-i că trebuie să plece înainte să mă întorc eu acasă! scrisese ea în replică. Nu intenţiona să stea cu el sub acelaşi acoperiş nici măcar o zi.

Din scrisori, Abby înțelesese că Emily și Greg se împăcaseră cu tatăl lor, în lipsa ei. Ar fi copilăresc și greșit din partea ei să se aștepte ca cei doi copii să fie de partea ei, împotriva lui. Îl iubeau, era sigură că și Mark încă îi iubea. Dar dacă vreunul dintre ei îl pomenea pe Mark, lua foc. Sperase ca mânia să-i mai treacă, să dispară chiar, cât timp era în Israel, pe măsură ce începea ușor-ușor să-l scoată din viața ei, dar acum realizase că nu va putea niciodată să-l uite. Ea și Mark rămâneau legați prin copiii lor. Fie că îi plăcea, fie că nu, va trebui să dea ochii cu el toată viața ei. Mânia pe care o simțea era ca un foc pe care nu-l va putea stinge niciodată. Dimpotrivă, fiecare întrevedere îl va ațâța și îl va întreține: la absolvirea facultății copiilor, la nunțile lor, cu viitorii lor nepoți. Soțul Anei, Jake, spusese „să nu urâți", dar Abby trebuia să îl întrebe cum poți să nu urăști când ești nevoit să lupți cu același dușman, la nesfârșit.

Abby închise Biblia și se grăbi să îmbrace rochia, să își aranjeze părul scurt, castaniu cu un ondulator și să se dea cu puțin ruj. La apus începea Sabatul, adică israeliții sărbătoreau cu cină la lumina lumânărilor și mâncăruri speciale, întâmpinând Sabatul ca pe un musafir de onoare.

Din întâmplare, părăsi cabana în același moment cu Ari și merseră împreună spre sala de mese, vorbind despre descoperirile zilei de la sit. Schimbarea lui Ari continua să o uimească, pe măsură ce masca de gheață începea în sfârșit să se topească. Nu se mai temea să rămână singură cu el, găsind în schimb că pot să vorbească destul de confortabil. Când intrară în sala de mese, Ana le făcu semn să vină la masa ei.

— V-am păstrat câte un loc, zise ea. Abby, Ari, aș vrea să vi-l prezint pe Moshe Richman, pe soția lui, Judith, și cei trei copii ai lor, Dan, Gabriel și Ivana. Moshe administrează acest hotel și Judith ține toată contabilitatea.

Erau un cuplu atrăgător, dar totuși sobru, la treizeci și ceva de ani, cu ochii de culoarea cafelei, gravi, păr ondulat, castaniu, pe care cei doi fii mai mari îl moșteniseră. Cea mai mică, Ivana, o fetiță de vreo șase ani, avea un păr bogat de culoarea setterului irlandez.

— Mă bucur să vă cunosc, zise Abby. Eu și Ivana ne-am cunoscut deja. Seara, uneori, vine cu mine la plimbare prin împrejurimile hotelului.

— Sper că nu v-a deranjat, zise Judith, vădit îngrijorată.

— Deloc. Îmi face plăcere compania ei. Nu vorbim aceeași limbă, dar, chiar și așa, am devenit prietene.

Ana îi spuse ceva Ivanei în ebraică. Dădu din cap și îi zâmbi sfios lui Abby. Cei doi băieți, de vreo opt și zece ani, erau la fel de solemni ca părinții lor.

Familia Richman îi acordă Anei onoarea de a aprinde lumânările de Sabat. Abby asculta cu apreciere recitarea rugăciunilor și a binecuvântărilor rostite în ebraică. O surprinse că Ari se ruga împreună cu ei, după comentariile sceptice pe care le făcuse la adresa religiei, când fuseseră în vizită la Ierusalim. După ritualul de spălare a mâinilor, Judith dezveli două pâini numite *hala** și începură să mănânce. Cu Ana ca traducător, copiii îi povestiră despre ei și activitățile de la școală. Judith le povesti despre kibuțurile din apropiere, unde locuiau ei, cum conduceau hotelul împreună, în parteneriat.

— Moshe, spune-i lui Abby câte ceva despre tine, îi sugeră Ana când Judith termină de vorbit. Spune-i cum a venit familia ta în Israel.

Moshe începu să vorbească fără să ridice ochii din farfurie, preocupat intenționat să taie carnea în bucăți mici, cu trăsături din ce în ce mai serioase.

— Bunicul meu s-a născut în Berlin. Nu era cu mult mai mare decât fiul meu, Dan, când Hitler a venit la putere. Familia lui a încercat să scape, fugind din Germania la Amsterdam, dar bineînțeles că Holocaustul i-a prins până la urmă. Naziștii i-au arestat și i-au deportat în lagăre de concentrare.

Se opri din tăiat, strângând cuțitul și furculița ca pe niște arme, uitând parcă ce ține în mână.

---

* Specialitate evreiască din pâine împletită care se servește mai ales de Sabat sau de sărbători (n.tr.).

— Bunica și bunicul meu au fost singurii din familiile lor care au supraviețuit lagărelor morții. S-au cunoscut după eliberare și au fost aduși ilegal în țară, reușind să treacă de britanici pe o plajă de lângă Netanya.

Abby se uită scurt spre Ari, amintindu-și ce îi povestise noaptea, pe plajă. Greutățile pe care poporul evreu le îndurase o îngrozeau, propriile ei încercări pălind prin comparație. Supraviețuirea lor în urma unor asemenea orori și încrederea neabătută în dragostea infailibilă a lui Dumnezeu, cum ar spune Jake, vorbea despre credința lor mai mult decât un miliard de cuvinte.

— În lagărul morții, Psalmul 102 a devenit mărturia bunicului meu, continuă Moshe: „Căci zilele mele pier ca fumul, și oasele îmi ard ca un tăciune... mi se lipesc oasele de carne... În fiecare zi mă batjocoresc vrăjmașii mei, și potrivnicii mei jură pe mine în mânia lor. Mănânc țărână în loc de pâine și îmi amestec lacrimile cu băutura, din pricina mâniei și urgiei Tale." Asta a fost viața lui. Însă cea de-a doua jumătate a psalmului a fost speranța lui, o speranță care acum s-a împlinit: „Tu Te vei scula și vei avea milă de Sion... Căci robii Tăi iubesc pietrele Sionului... Da, Domnul va zidi iarăși Sionul... Fiii robilor Tăi își vor locui țara, și sămânța lor va rămâne înaintea Ta."

Moshe făcu o pauză, plimbându-și privirea pe rând de la un copil la altul. Abby simți dragostea lui pentru ei în blândețea din privire. Apoi văzu în ea o flacără feroce, un foc care nu avea nevoie de cuvinte, în stare de orice pentru a le asigura protecția.

— Tatăl meu s-a născut în Israel, continuă el, în anul în care s-a născut și națiunea noastră. Eu m-am născut aici, pe Înălțimile Golan, după ce Israel a câștigat acest pământ, pe care stăm acum, în Războiul de Șase Zile. Israel s-a ridicat pe sângele și cenușa strămoșilor noștri. De aceea nu trebuie să renunțăm niciodată la niciun centimetru din teritoriul pe care alții l-au câștigat cu sângele și viața lor.

— Nici măcar de dragul păcii? întrebă Ana.

— Nu poate fi pace până ce Israel nu își împlinește destinul de a-și recupera teritoriile care au aparținut cândva regelui David și regelui Solomon, de la Nil la Eufrat.

Ana rupse bucata de pâine pe jumătate și începu să o ungă cu margarină.

— Și cum rămâne cu toți palestinienii, iordanienii și sirienii care locuiesc în acele teritorii? întrebă ea.

— Guvernarea israeliană le va prinde bine crescându-le nivelul de trai, zise Moshe, arătând spre masa îmbelșugată din fața lor.

— Cu ce preț? întrebă Ana cu blândețe. Știi cu siguranță că o astfel de cucerire ar cauza probleme insurmontabile. Nu putem ține o întreagă populație captivă și să ne așteptăm să fie fericiți cu acest statut, indiferent cât de multe lucruri bune le putem oferi. Palestinienii din Cisiordania ne-au învățat această lecție.

— Dacă nu le place, pot să se mute în altă parte, să-i primească frații lor din Irak sau din Arabia Saudită, așa cum și noi i-am adunat pe toți evreii, din toată lumea. Acest pământ este *al nostru*, și într-o zi îl vom deține *în întregime*.

După fața înflăcărată și mâinile încleștate, Abby înțelese că Moshe credea în convingerile lui cu vehemență.

La masă se așternu tăcerea, Moshe se întoarse spre Ari, care stătea între Ana și Abby.

— Știu ce crede Ana, dar tu, Ari? Probabil ai luptat în ultimul război... ești gata să negociezi pământul câștigat cu greu în schimbul păcii?

O clipă, Ari nu-și ridică privirea din farfurie, ca și când nu ar fi vrut să își dezvăluie gândurile. Împinse farfuria într-o parte, apoi zise:

— Ca tine, și eu m-am născut în Israel, numai că sunt israelit de generația a treia. Străbunii mei au fost primii sioniști care au venit aici din Rusia, la începutul secolului. Nu am cunoscut nici holocaustul, nici progromul. Nici pacea nu am cunoscut-o. Am crescut pe Înălțimile Golan, sub amenințarea permanentă a bombardamentelor Siriei și am dormit într-un buncăr subteran noapte de noapte, până la vârsta de doisprezece ani. Când Israelul a câștigat Înălțimile, satul meu s-a odihnit noaptea în liniște pentru prima dată. Golanul nu-l putem da înapoi, nici măcar de dragul păcii!

Cuvintele sale erau din ce în ce mai pătimașe. Se opri o secundă și se uită la Ana, de teamă să nu o fi jignit. Apoi continuă.

— În 1973, la trei luni după ce am absolvit școala și am plecat în armată, Israel a fost din nou atacat. Nu a contat că abia mă recrutaseră; în luptă, orice bărbat e bun, așa că am luptat. Au urmat apoi războiul din Liban, Intifada și Războiul din Golf. În tot acest timp, teroarea împotriva poporului nostru n-a încetat nicio secundă. M-am săturat de războaie. Este tragic că toți copiii evrei din Israel trebuie să învețe să folosească arma, îngrozitor că toți copiii trebuie să trăiască sub amenințarea constantă a terorii...

Se opri brusc. Rostise ultima propoziție cu ochii la Ivana, dar acum își mută privirea în farfurie, mușcându-și buza de jos. Când în sfârșit își ridică privirea, dădu ochi în ochi cu Moshe.

— Nu sunt de acord cu tine să mergem la război ca să cucerim mai mult pământ. Vreau doar să trăiesc pe pământul pe care strămoșii mei l-au cucerit, pentru care s-au luptat și în care sunt înmormântați. Palestinienii nu vor însă pace, toți dușmanii care ne înconjoară vor să fie stăpâni peste ceea ce noi am construit cu mare trudă. Toată copilăria mea au vrut să înece și ultimul evreu în mare, să măture națiunea Israel de pe fața pământului. Au refuzat împărțirea, au refuzat să ne recunoască existența, ne-au terorizat prin toată lumea, chiar și la evenimente pașnice, precum Olimpiada. Și acum cer *pace*. Lumea nu ne poate învinui că suntem suspicioși. Nu voi crede niciodată că dușmanii noștri vor pace.

Își încrucișă brațele pe piept și rămase tot restul mesei tăcut și retras. Sensibilizarea sa treptată care începuse odată cu plecarea lui dr. Voss luase brusc o altă întorsătură, dar acum Ari redevenise un munte de gheață. Abby îi înțelegea furia și înverșunarea, semăna atât de mult cu ea. Însă, în seara aceea, întorcându-se spre cabană cu Ari și Ana, Abby nu reușea să înțeleagă de ce inima lui Ari era de piatră față de dușmani, dar inima Anei nu fusese atinsă de ură.

Tellul Degania – 1999

Abby se puse în genunchi în pulbere și începu să sape cu grijă și să umple pe rând gălețile de plastic pe care Marwan le arunca.

Muncitorul palestinian stătea deasupra în buza răzorului, ștergându-și sudoarea de pe față cu tricoul.

— Te miști prea eficient pentru ritmul meu, Marwan, zise Abby, zâmbindu-i. Le arunci mai repede decât pot eu să sap.

— Probabil pentru că eu sunt plătit și tu nu, zise el râzând.

— Da, poate. Sau pentru că ești cu zece ani mai tânăr și de zece ori mai în formă decât mine! râse ea.

Lucrând împreună de o săptămână, Abby legase o prietenie caldă cu Marwan Ashrawi, mai ales după ce descoperi că și el era profesor la liceu în lunile de iarnă. Poveștile pe care i le spunea despre elevii lui erau incredibil de similare cu ale ei, în ciuda diferențelor culturale. Marwan preda educație fizică, ceea ce explica trupul bine lucrat și construcția musculoasă, ca să nu mai pomenim de rezistența sa de fier. Ochii săi negri, adânci și sprâncenele dese, păcurii ascundeau un spectru larg de expresii, de la râsul nepotolit la glumele pe care le făcea cu Abby pe seama elevilor săi, până la retragerea posacă ori de câte ori Ari apărea în preajmă.

— Ptiu! Voi femeile americance vă îngrijorați prea mult să nu vă îngrășați, zise Marwan. Bărbații palestinieni își doresc ca femeia lor să aibă un dram de carne pe oase.

— Da? Ei bine, bărbații americani sigur nu își doresc așa ceva.

Nu se putu abține să nu se gândească la Lindsey Cook, blonda slăbănoagă. Respingerea din partea lui Mark o rănise cel mai mult pe Abby, ca pe o mașină uzată, dată ușor la schimb pentru un model mai nou. Abby spera că reușise să scape de amărăciunea din tonul vocii.

— Hei, Marwan, dacă te-ai săturat de stat, poți să cobori aici să mă ajuți să sap, glumea ea.

Zâmbetul îi dispăru instant de pe față și zise:

— Lui dr. Bazak nu i-ar plăcea ideea. Nu ar avea încredere că fac treabă bună.

Abby se întreba dacă animozitatea dintre Ari și Marwan era personală sau rasială, dar îi era teamă să întrebe. Se ridică și îi dădu găleata plină cu nisip, apoi îl urmări plecând agale cu încă o roabă plină de pământ. Abby se cam săturase de praf.

Îl simțea în fiecare cută și por din piele, în păr, în ochi, în urechi și în gât. Muncind fără umbră sub soarele arzător israelian, praful se amestecase cu sudoarea și îi cădea în dâre murdare pe față. Ana avusese dreptate, cu siguranță arheologia nu era atât de fascinantă precum o prezenta Hollywoodul.

— Luați o pauză, cu toții, strigă Ari dintr-odată. Dr. Rahov vrea să vă arate ce am găsit aici.

Abby luă o gură plină de apă călâie din bidon înainte să se alăture Anei și colegilor din cealaltă parte a vilei spațioase. Când văzu odaia mică exterioară, scările înguste care duceau în jos spre o groapă tencuită, recunoscu forma de pe acum familiară.

— *Altă* mikva? zise ea tare. Asta este cultura care a inventat zicala „curățenia e mama sănătății"?

Ana râdea.

— Ați văzut destule băi ritualice, este adevărat, dar pariez că nu ați văzut niciodată așa ceva! Eu sigur nu am văzut!

Nu se știe cum, dar reușise să coboare până jos, în încăperea în care cândva se îmbăiau oamenii. Stătea pe o margine, arătând spre o grămadă de metale ruginite, în formă triunghiulară, de aproximativ 5-7 centimetri lungime.

— Arată ca niște vârfuri de săgeată, zise unul dintre studenți.

— Foarte bine. Exact asta sunt. Un arsenal întreg, aș spune. Și, după cum vedeți, au multe forme și mărimi. Pentru că romanii foloseau trupe de arcași din tot imperiul.

— De ce ar ascunde romanii săgeți în baie? întrebă un alt student.

Ana îi făcu un semn lui Ari să răspundă.

— Nu romanii le-ar ascunde, zise el. Aceste arme au fost probabil furate de la romani și ascunse aici de zeloți.

— Erau ca teroriștii palestinieni, dr. Bazak? întrebă unul dintre studenți.

Ari păru tulburat de întrebare. Pentru că nu avu replică, răspunse Ana repede:

— Nu, zeloții au fost evrei din primul secol, luptători pentru libertate, care credeau că numai Dumnezeu ar trebui să conducă peste națiunea ebraică. „Zelul" lor era pentru Domnul. Luptând

să răstoarne stăpânirea romană, au considerat mișcarea lor de rezistență ca pe un război religios și s-au așteptat ca Mesia cel promis să fie un lider politic. Mișcarea a început în anul 6 d.H., după ce primul procuror roman a făcut un recensământ în vederea impozitării, care a dus la revoltă. Unul dintre ucenicii lui Isus era zelot, dar Isus nu era. El i-a zis lui Pilat: „Împărăția Mea nu este din lumea aceasta", și i-a îndemnat pe adepții săi să își iubească dușmanii.

În pauza de mic dejun, Abby o caută pe Ana și se așează lângă ea, la umbra unei prelate. Ca de obicei, era înconjurată de studenți de facultate, răspunzând răbdătoare la întrebările lor și ascultând povestea lor de viață. Era clar că Anei îi plăcea mult compania tinerilor, iar când Ari li se alătură, Abby își aminti că fusese unul dintre primii ei studenți, după cum îi povestise Ana.

— Serios, dr. Rahov, de ce tot descoperim atâtea băi? întrebă una dintre fete.

Ana zâmbi și puse farfuria de hârtie în poală. Întotdeauna avea nevoie de mâini libere ca să poată vorbi.

— Conform Legii lui Moise, curățarea ritualică era necesară ori de câte ori, dintr-un anumit motiv, cineva devenea „necurat", fie prin atingerea unui trup mort, fie în urma anumitor boli și așa mai departe. Evreii conservatori de azi încă au băi ritualice. Curățarea este necesară și înainte de închinare. Vă amintiți băile pe care le-am văzut sub Muntele Templului?

Abby înghiți o bucată de roșie și intră în discuție.

— Știi, în America avem un obicei vechi să facem baie sâmbătă seara, înainte de serviciul de biserică de duminică dimineața. Mă întreb dacă mikva stă la baza acestui obicei?

— Se poate, râse Ana.

Înainte să răspundă, ridică paharul cu iaurt, din care luă câteva guri.

— O altă lege cerea tuturor femeilor să facă o baie ritualică la o săptămână după menstruația lunară. Exact asta făcea Batșeba. Vă amintiți că unele cartiere pe care le-am văzut în Ierusalim aveau case construite pe dealuri, unele deasupra altora? Evident că mikva în care se scălda Batșeba se vedea de pe acoperișul

unde se afla regele David. Când aveți timp, citiți pasajul din Scriptură. Ni se spune acolo că tocmai se curățea de necurăția ei. Cu alte cuvinte, autorul vrea să știm că Batșeba era după menstruație, soțul ei era plecat la război, așa că bebelușul era sigur al lui David.

Abby încă se gândea la adulterul regelui David când veni vremea să se întoarcă la lucru. Fără să vrea, se gândea și la Mark. O înfuria să vadă toate studentele roind în jurul lui Ari la sit, în fiecare zi, chipurile punându-i întrebări din arheologie. Ari era amabil, dar nu flirta. O mânia priveliștea fetelor care flirtau în toată splendoarea cu un bărbat însurat. Nu purta verighetă, dar nici Marwan sau managerul hotelului, Moshe Richman, nu purtau. Poate că nu era un obicei pentru bărbații din Israel. Dar soțul lui Abby, Mark, o purta întotdeauna, însă asta nu o împiedicase pe Lindsey Cook să încerce să pună mâna pe el.

Abby cioplea în colbul întărit, încercând să depășească mânia pe care o simțea, când Ari coborî în groapă lângă ea.

— Ești la câțiva centimetri de nivelul primului secol, zise el. Te rog să sapi foarte atent.

— Crezi că ar putea fi vreo podea din mozaic sub tot acest pământ?

Ari nu putu să își ascundă încântarea de copil.

— Sper să fie. Mă întorc să te ajut imediat ce termin de etichetat armele pe care le-am găsit la mikva.

După câteva minute, dalta lui Abby lovi ceva tare. O lăsă deoparte și începu să mături cu grijă pământul cu o perie mică. Inima îi bătea ca a unui cal de curse. Strălucirea pietricelelor colorate se întrezărea chiar și sub stratul de praf de două mii de ani. Mătura cu grabă, descoperind îndată o porțiune de bordură cam de treizeci de centimetri lungime, aranjate ca valurile înspumate ale unui ocean în nuanțe de verde, albastru și alb.

— Ia te uită! zise Marwan întorcând-se cu roaba sa.

Sări în groapă să o ajute, scobind atent cu mâinile pământul pe care ea îl punea în găleată.

Când Abby văzu că bordura continua de-a lungul zidului, schimbă direcția, măturând spre mijlocul camerei. După ce

curăță o altă porțiune, se trezi față în față cu un pește, ingenios meșteșugit în galben, gri și verde, cu solzi atât de fini, că ziceai că înoată. Dar cele cinci litere grecești care îi tăiaseră respirația lui Abby se aflau deasupra peștelui. Le mai văzuse undeva, tot pe lângă un pește, un abțibild pe care fiica ei îl lipise pe mașină. Erau simboluri creștine.

— Cred ca ar trebui să o chemăm pe Ana, îi spuse ea lui Marwan.

Abia mai respira, temându-se să își ia ochii de la descoperirea ei, ca nu cumva să dispară.

Ari și Ana ajunseră în același timp. Se uitară în jos la mozaic, apoi unul la celălalt, schimbând priviri fulgerătoare. Abby nu văzu cine făcuse primul pas, poate făcuseră amândoi în același timp, dar într-o clipă Ari și Ana erau unul în brațele celuilalt. Fața Anei nu se vedea, dar Ari avea ochii închiși încercând să își țină emoțiile în frâu.

— Tu trebuie să fii cel care face public acest lucru, Ari! zise Ana. Trebuie!

Apoi se despărțiră, momentul trecu, dar Ana simțea nevoia să sărbătorească. În timp ce Ari făcea zeci de fotografii mozaicului, Ana coborî să o îmbrățișeze pe Abby și pe Marwan și pe toți cei care erau de față.

— Acest cuvânt grecesc, *ichthys*, înseamnă pește, le explică Ana studenților adunați.

Avea glasul gâtuit de emoție.

— Era unul dintre simbolurile folosite de biserica creștină din primul secol. Este un acronim al expresiei „Isus Cristos, Fiul lui Dumnezeu, Mântuitorul". Aveți idee ce însemnătate are această descoperire? Știm că Degania era un sat evreiesc. Mai mult de atât, o parte dintre locuitorii de aici au fost printre primii creștini!

Toți voluntarii disponibili fură chemați să lucreze cu Abby și Ari, la dezgroparea mozaicului. Chiar înaintea încheierii lucrărilor, un student care lucra într-unul din colțurile mozaicului, găsi scris ebraic.

— Este un nume, zise Ari, după ce îl examină. Ruben, fiul lui Iohanan. Probabil a fost cel care a comandat podeaua.

— Ari, numele îți pare cunoscut? întrebă Ana.

Se gândi o clipă.

— Îmi pare rău... nu cred.

— Sunt absolut convinsă că l-am mai văzut undeva. Sigur, înțeleg că Ruben și Iohanan sunt nume destul de cunoscute, dar combinația aceasta... pare cunoscută...

— Îți amintești de unde? întrebă Ari. O carte de istorie? Un alt sit de săpături?

— Nu știu.

Întorcându-se la hotel într-unul din microbuze, Abby văzu că Ana căzuse de tot pe gânduri. Ari se aplecă înspre ele din scaunul din spate și o bătu ușor pe Ana pe umăr.

— Încă te gândești la numele din inscripția aceea? întrebă cu un zâmbet forțat.

— Da. *Știu* că l-am mai văzut undeva. O să mă scoată din minți până îmi dau seama unde!

Ari îi dădu un ghiont lui Abby, râzând.

— Va trebui să îi ducem mâncare, altfel uită să mănânce.

Satul Degania – anul 52 d.H.

— Ce se aude așa ciudat? întrebă Elisabeta.

Lea se încruntă învelind păturica în jurul copilei, sigură că imaginația plodului de patru ani o ajuta să găsească o scuză ca să scape de somn.

— Nu aud nimic, începu ea, dar în scurt timp Lea auzi un sunet ca de apă năvălind în albia unui râu secat.

Chiar în timp ce asculta, sunetul se întețea, apropiindu-se din ce în ce mai mult.

— Culcă-te, Elisabeta, zise ea. Mă duc să văd.

În curtea din mijloc se întâlni cu Miriam și Ehud, care se grăbeau să ajungă la ușa principală a vilei împreună cu alți servitori. Îngrijorarea de pe fețele lor o înfricoșa.

— Ce se întâmplă? întrebă ea.

— Un frate creștin a alergat să ne avertizeze că o gloată de oameni scăpați de sub control se îndreaptă spre noi. Trebuie să blocăm poarta.

Dar când ajunseră acolo, fratele ei, Ghedeon, tocmai o deschidea larg.

— Ghedeon! Ce faci?

— Mă asigur că avem o șansă la libertate!

— Nu! Nu așa!

Încercă să-l oprească, dar era prea puternic.

— Ajută-mă, Ehud! strigă ea. Gloata de afară era la doar câțiva metri depărtare. Nereușind să îl tragă pe Ghedeon înapoi înăuntru, singura soluție fu să îl împingă, cu ajutorul lui Ehud, afară pe ușă. Apoi, ceilalți servitori închiseră repede și blocară poarta pe interior, lăsându-i pe cei trei pe scările de la intrare.

— Doamne ajută! șopti Ehud pe măsură ce mulțimea se grăbea înspre ei.

Mulți bărbați amenințau cu săbii și cu bâte. Lea văzu printre ei mai multe fețe cunoscute, dar cei mai mulți bărbați erau străini, nu erau din Degania. Se temea că îi vor călca pe toți trei în picioare grăbiți să spargă poarta, dar Ehud ridică mâinile.

— Opriți-vă! Așteptați... vă rog!

Avântul lor încetă ca prin minune.

— Ce vreți de la noi? întrebă el.

Deși Ehud era bine făcut de la anii de muncă asiduă, iar fața arsă de soare îi intimida pe cei care nu îl cunoșteau, Lea știa că servitorul avea o inimă blândă, gata să îl slujească pe noul ei stăpân, Ieșua, Mesia. N-avea nimic în comun cu liderul gloatei, un om cu chip sălbatic, cu părul neîngrijit și tunică aspră de lână.

— Dați-ne pe mână dușmanul! strigă străinul, amenințând cu sabia. Romanii și toți cei care lucrează pentru ei sunt dușmanii lui Dumnezeu!

— Nimeni din casa aceasta nu lucrează pentru romani decât stăpânul Ruben, zise Ehud încet, iar el e plecat la Ierusalim de două săptămâni, la Sărbătoarea Corturilor. În casa aceasta nu sunt decât servitori evrei și sclavi.

— Așa este, Ghedeon? întrebă liderul, întorcându-se spre el.

Lea se întreba de unde știa străinul cum îl cheamă pe fratele ei.

Ghedeon dădu din cap, ezitând.

— Da, așa este.

Ehud coborî scările pe lângă liderul corpolent, înclinându-se în fața unuia dintre bătrânii satului, un fariseu.

— Reb Naum, sunt surprins să vă văd aici. Vreți, vă rog, să îmi spuneți ce se întâmplă?

— Samaritenii au atacat și au ucis un evreu, zise Naum, un frate galileean care trecea prin ținutul lor în drum spre sărbătoare.

— Și ce are a face cu Ruben ben Iohanan?

— Procurorul roman nu ne va face dreptate, zise Naum. Bărbații din fața ta cred că Reb Ruben ar fi un bun schimb în negociere.

— Sunt surprins că un om cu integritatea dumneavoastră și cu devotament față de Lege ar permite o astfel de răpire în satul nostru, zise Ehud. Până la urmă, stăpânul Ruben este tot un frate evreu, deși nu este fariseu.

Reb Naum păru stânjenit. Se uită în mulțime ca și când ar fi căutat după un alt bătrân care să îl susțină.

— Cine sunt acești bărbați? întrebă Ehud, arătând spre lider, pe care tărăgănarea îl deranja.

— Suntem urmași ai singurului Dumnezeu adevărat, strigă liderul.

Sări pe scări între Lea și Ghedeon.

Mirosea a grotă de animal sălbatic, nespălat de mult timp. Dar cu gloata din fața ei și ușa blocată în spate, Lea nu avu de ales decât să rămână lângă el. Tremura de frică și de frig. Începuseră ploile de toamnă, iar ea ieșise din casă într-un șal.

— Numai Dumnezeu ar trebui să conducă poporul evreu, strigă bărbatul. Tora spune: „Numai Lui să Îi slujești." Asta înseamnă că numai lașii plătesc tribut romanilor. Numai necredincioșii tolerează stăpâni muritori în loc să Îl recunoască pe Dumnezeu ca Domnul lor. În spiritul strămoșilor noștri, macabeii, vă spun: „Cel care are râvna Legii și ține Legământul, să vină după mine!" Este vremea pentru războiul sfânt!

Un strigăt surd se ridică din mulțimea care amenința cu bâtele și săbiile în aer. Lea se lipi de ușă fără să vrea. Auzise de hoarda asta sălbatică, luptătorii pentru libertate, așa-zișii zeloți. Zelul

lor pentru Dumnezeu îi determinase să ridice fără să gândească armele împotriva romanilor.

— Aici este pământul promis de Dumnezeu strămoșilor noștri, strigă liderul zelot când răgetul mulțimii se stinse într-un târziu. Nu este loc pentru nimeni altcineva. Numai lui Dumnezeu trebuie să Îi dăm onoare. De ce să susținem cu taxele noastre un împărat care se consideră zeu? De ce să plătim ca să ridicăm statui zeilor străini și să construim temple păgâne? De ce să îi ajutăm pe păgâni să ducă vieți imorale, care contrazic Legea lui Dumnezeu? Să nu uităm cu cât zel nepotul lui Aaron, Fineas, a trecut idolatrii prin ascuțișul sabiei. Este timpul să îi alungăm pe păgâni de pe pământul nostru!

Alte urale se înălțară din mulțime. Lea era uimită să îl vadă pe fratele ei scandând: „Mai bine moarte decât sclavia!", amenințând cu pumnii în aer.

Ehud se întoarse și începu din nou să urce încet scările, oprindu-se cu o treaptă mai jos decât liderul și înclinându-se ușor. Numai Lea, Ghedeon și liderul zelot puteau auzi cuvintele lui Ehud în vacarmul dat.

— Pentru că stăpânul Ruben nu este acasă, domnul meu, nu aveți niciun motiv să îi speriați pe frații voștri evrei care sunt doar servitorii săi umili. Stăpânul nu ține nici argint, nici aur aici și, deși are mobilier valoros, mă tem că nu v-ar folosi la nimic.

Cuvintele umile și abordarea blândă ale lui Ehud erau menite a zădărnici ura liderului zelot, dar Lea văzu turbarea lui și a mulțimii pe care trebuia să o descarce. Se temea pentru Elisabeta și se ruga să nu îi amintească nimeni liderului că Ruben ben Iohanan avea o fiică.

— Ei bine, zise zelotul mârâind, dacă nu-l putem lua pe colaboratorul romanilor, ne mulțumim cu următorul lucru de pe listă: proviziile din magazie!

Ehud părea îngrijorat.

— E normal ca un om atât de plin râvnă pentru Lege, cum este domnia voastră, să recurgă la furt, ca un hoț sau ca un vameș ordinar?

La auzul acestor cuvinte, zelotul își pierdu răbdarea. Îl prinse pe Ehud de pieptul tunicii cu o mână și își ridică sabia cu cealaltă.

— N-ar mai fi furt dacă un frate patriot ar decide să contribuie la cauza noastră, nu-i așa?

Ehud renunță înțelept.

— Nu, domnul meu.

Liderul îi dădu totuși drumul și se întoarse spre fratele Leei, odihnindu-și mâna pe umărul acestuia, într-un gest camaraderesc.

— Ghedeon, ne conduci la magazia stăpânului tău, așa-i?

— Pe aici! strigă Ghedeon.

Lea era îngrozită: fratele ei conducea bucuros gloata care ocoli clădirea spre magazia stăpânului, în spatele vilei.

— O, Doamne, iartă-l, murmură ea, trăgându-se spre Ehud, pe treptele din față.

Când în sfârșit se risipiră, Lea văzu dezastrul pe care îl provocaseră. Zeloții spărseseră poarta spre curtea servitorilor și nu numai că făcuseră razie prin toate magaziile, ci luaseră și câțiva catâri care să ducă toate bunurile. Lea se duse în aripa servitorilor ca să îl caute pe fratele ei și văzu că Ehud era deja acolo cu el. Ca administrator peste casa stăpânului Ruben, Ehud era responsabil pentru orice pierdere în absența stăpânului său. Dar, în ciuda furiei și a angoasei pe care le citi pe fața lui Ehud, vocea sa era surprinzător de blândă.

— *De ce*, Ghedeon? De ce îl trădezi pe stăpânul nostru? Ce rău ți-a făcut sau cu ce ți-a greșit?

— L-a scos dator pe tatăl meu! L-a obligat pe Abba să ne vândă pe mine și pe sora mea ca pe... ca pe niște animale!

— Te-ai gândit vreodată că stăpânul Ruben v-ar fi putut vinde și pe tine și pe Lea unui alt stăpân, oriunde în Imperiul Roman, pentru a-și acoperi datoria? Ce nevoie avea de încă doi servitori, încă două guri de hrănit? Nu vedeți că din bunătate sunteți încă în Degania unde aveți de slujit șapte ani?

Nici măcar Lea nu se gândise vreodată la acest aspect, ceea ce o și luă prin surprindere peste măsură de mult. Ghedeon părea de neclintit.

— Așa răsplătești bunătatea stăpânului tău? întrebă Ehud.

— Dumnezeu ne-a creat să fim liberi, zise Ghedeon. Dacă Ruben ben Iohanan ar fi un evreu adevărat, ar da de bunăvoie proviziile pe care le are bărbaților care ne vor scăpa de romani și care ne vor reda libertatea.

Ehud dădu din cap trist.

— Nu absența cătușelor îi face pe oameni liberi, ci iertarea. Suntem liberi să ne închinăm lui Dumnezeu numai după ce am găsit iertarea pentru păcatele noastre. Suntem liberi de sub puterea dușmanilor noștri numai când îi iertăm.

— Cum să îi iertăm pe romanii care ne-au pângărit pământul? strigă Ghedeon. Este de neconceput să ai alt conducător pe lângă Dumnezeu!

— Când romanii L-au răstignit, Fiul lui Dumnezeu a spus: „Tată, iartă-i." El a știut că violența și ura nu sunt calea prin care aducem Împărăția lui Dumnezeu în lume. Natura noastră păcătoasă are nevoie de răscumpărare, nu pământul pe care locuim. Ce folos avem să eliberăm Israelul de un tiran, când știm sigur că va veni un altul? Chiar fiii regelui David și ai lui Macabei au devenit până la urmă tirani, îți amintești? Numai harul și iertarea lui Dumnezeu pot schimba natura omului. Numai natura schimbată a omului îi oferă libertate.

— Vorbești fără noimă, murmură Ghedeon.

— Unul dintre urmașii lui Mesia era zelot, continuă Ehud. Un altul era vameș. Ar fi trebuit să fie dușmani înverșunați, dar au devenit frați. Ieșua a spus să ne iubim dușmanii. A spus că dacă soldații romani ne obligă să mergem o milă de loc, să mergem două. Harul lui Dumnezeu, nu violența, schimbă oameni. Profeții au spus că toate popoarele pământului vor veni într-o zi să-L caute pe Dumnezeu la Ierusalim după ce Împărăția lui va fi venit pe pământ. Crezi că vor veni să învețe ceva de la noi dacă nu avem dragoste? Dacă tot ceea ce le arătăm sunt legi, reguli și ură?

— N-am idee despre ce vorbești, bătrâne, zise Ghedeon.

Lea văzu că inima lui era închisă cu zăvoare ca poarta de la intrarea în vila lor.

— Ghedeon, ascultă-mă... zise ea.

— Nu! Nu ascult trădătorii, chiar dacă e vorba chiar de sora mea!

Ghedeon se îmbrânci pe lângă ei și ieși furtunos pe ușă. Nu se întoarse la cină, în vilă fu de negăsit când veni vremea să blocheze porțile peste noapte. Banda de zeloți dispăruse și ea din Degania, iar Lea stătu trează toată noaptea rugându-se pentru fratele ei, îngrozită la gândul că fugise cu ei. În legea romană, un sclav care fura de la stăpânul său și fugea era executat.

Când stăpânul Ruben se întoarse de la Ierusalim, Lea îl imploră pe Ehud să îi dea voie să îi explice ce se întâmplase cu zeloții și cu Ghedeon. Voia să apeleze la mila stăpânului ei. Mergea în urma celor doi bărbați care făceau turul magaziilor și a grajdurilor goale, întrebându-se cum să interpreteze tăcerea rece a stăpânului Ruben care cântărea pierderile.

— Domnul meu, încheie Ehud, nu am dispus de autoritatea dumneavoastră să anunț garnizoana romană ca să îi dea în urmărire. Dar voi pleca imediat să îi înștiințez, dacă doriți.

Lea ridică privirea spre Ehud, încurcată de propunerea lui de a chema romanii. Nu stăruise de Ghedeon să aleagă iertarea în locul răzbunării, cu puțin timp în urmă? Nu se gândea să îl îndemne și pe stăpân să facă la fel?

Ruben se uita în gol cu aceeași privire pustie de care Lea își amintea după moartea domniței Rut. Temându-se pentru viața fratelui ei, Lea căzu în genunchi în fața lui, pe podeaua prăfuită a magaziei.

— Domnul meu, vă rog să aveți milă de Ghedeon. Voi sluji încă șapte ani pentru a plăti datoria lui sau restul vieții mele dacă doriți. Dar, vă rog, nu trimiteți soldații după el. *Vă rog!*

Ruben coborî ochii spre Lea. Privirile li se întâlniră, deși știa că nu se cădea ca un servitor să se uite în ochii stăpânului atât de direct. Înainte să întoarcă privirea, un licăr de milă se zări în ochii lui.

— Lasă băiatul să plece, îi spuse lui Ehud.

Lea îi apucă gleznele stăpânului și îi sărută picioarele.

— O, mulțumesc...

Dar stăpânul Ruben o apucă de braț și o ridică în picioare.

— Nu! făcu el rece. Numai lui Dumnezeu să I te închini.

Apoi se întoarse și plecă grăbit.

Capitolul 12

Satul Degania – anul 53 d.H.

— Vezi, Abba? Lea m-a învățat să scriu primele două litere ale numelui meu.

Lea o urmărea pe Elisabeta care îi dădea mândră tăblița de scris tatălui ei, arătându-i ce învățase. De unde stătea, vedea fața stăpânului, dragostea lui și împlinirea pe care o găsea în fiica sa. Deși Elisabeta nu mai era bebeluș, Lea încă stătea în sala de oaspeți în fiecare seară când copila petrecea timp cu tatăl ei. Pentru că stăpânul Ruben nu îi ceruse niciodată să plece, stătea liniștită pe margine și se bucura de prezența lui, la fel de mult ca Elisabeta.

— Și mâine seară îți voi arăta altă literă, Abba, zise Elisabeta.

— Ei bine, mă tem că nu. Mâine dimineață trebuie să plec la Cezareea, îți amintești? Dar ești o fetiță atât de deșteaptă, încât sunt sigur că vei învăța să îți scrii tot numele până mă întorc.

— Pot să merg la Cezareea cu tine, Abba? Te rog?

— Merg acolo cu treburi, Elisabeta. Dar îți aduc un cadou, dacă vrei. Ce ai vrea? Ce să îți aduc de data aceasta?

Lea știa ce efect avea farmecul Elisabetei mereu asupra tatălui ei. Stăpânul Ruben i-ar fi adus o caravană de cămile pline de bijuterii dacă ar fi cerut. Lea știa că venise timpul să îl avertizeze că va fi în curând destul de mare să îi ceară și așa ceva. Dar de data aceasta, nu ceru jucării sau nimicuri.

— De ce nu pot să merg cu tine, Abba?

— Ei bine, poate când mai crești...

Elisabeta își duse mâinile la gură.

— Cât de mare? Am deja cinci ani!

Ruben se uita surprins la ea, cu privirea uluită.

— Lea, crezi că Elisabeta este destul de mare să călătorească?

Tresări când stăpânul i se adresă dintr-odată pe nume. Rareori vorbea acum că Elisabeta putea să stea singură de vorbă cu tatăl ei. Se întreba de multe ori dacă stăpânul Ruben realiza măcar că e acolo.

— Destul de mare? ezită Lea, nesigură ce voia să spună după expresia feței.

Pentru că nu văzu nicio avertizare în ochii lui, se decise să spună adevărul.

— Da, stăpâne Ruben, așa cred. Este foarte activă și curioasă. Cred că s-a plictisit în Degania. O experiență nouă i-ar face bine. Adică... dacă credeți că este în siguranță, domnul meu.

— Zeloții au fugit la Negev, zise el încet.

— Deci pot să merg cu tine, Abba?

Ruben zâmbea.

— Bine. Dar trebuie să vii și tu cu noi, Lea. Elisabeta va avea nevoie de tine să ai grijă de ea cât timp eu mă ocup de treburile mele.

Lui Lea nu-i venea să creadă. Îi oferea șansa de a călători în afara Deganiei. Să meargă în capitală, la Cezareea, să vadă palatul regal și Marea cea Mare. Singura călătorie în care fusese vreodată fusese la Ierusalim, de Paște, care sfârșise groaznic. Sigur stăpânul Ruben îi văzuse surprinderea și încântarea.

Îi făcu cu ochiul fiicei lui și zise:

— Cred că Lea este la fel de emoționată ca tine, Elisabeta.

Împreună cu Miriam, pregătiră la lumina lămpii toate lucrurile de care Elisabeta avea nevoie pentru călătorie. În seara aceea, Lea fu atât de emoționată, încât abia reuși să adoarmă și se trezi înainte de ivirea zorilor. Dar când o aduse pe Elisabeta, îmbrăcată și gata de plecare, stăpânul o examină din cap până în picioare pe Lea, nu pe fiica sa.

— Cerule! făcu el, încruntându-se. Asta-i tot ce ai de îmbrăcat?

I se strânse inima, sigură că va decide să o lase acasă. Era îmbrăcată în hainele ei obișnuite de servitoare, singurele veșminte de care avea nevoie în Degania.

— Miriam, nu mai avem și altceva ce ar putea purta Lea? o întrebă Ruben pe bătrâna lui servitoare.

— Nu o putem lăsa la plimbare prin Cezareea arătând ca o bucătăreasă.

— Ei bine, domnul meu... zise Miriam șovăind, una din fostele rochii ale domniței Rut ar merge?

— Da, ar merge foarte bine. Dar grăbește-te. Ne ia mai mult de două zile să ajungem acolo.

Ajunseră în Cezareea aproape la apus, deci Lea nu apucă să vadă prea mult din oraș la lumina difuză a zilei. Urmau să stea lângă palatul regal, într-o locație pentru slujbași romani. Stăpânul Ruben îi permise să doarmă în camera Elisabetei așa cum făcea acasă, în loc să doarmă în căminul sclavilor, cu ceilalți servitori. A doua zi după-amiază, după ce își încheie afacerile, trimise după fiica sa. Stând în stradă, afară, o întrebă pe Elisabeta:

— Ce-ar fi să facem un tur al orașului? Să închiriem o litieră ca aceasta care să ne ducă?

Patru sclavi trecură la trap pe lângă ei, cărând de prăjini cutia, ca pe un vehicul, pe umerii lor.

— Este prea mică, Abba. Nu intrăm toți.

— Toți...?

— Trebuie să vină și Lea.

Lea văzu din privirea surprinsă a stăpânului Ruben că se gândise să fie singur cu fiica sa în acest tur. Dar își reveni repede și zise:

— Da, bineînțeles că trebuie. Să mergem mai bine pe jos?

Lea era fascinată de orașul păgân, dar și șocată la fiecare pas. Aici, soldații romani patrulau pe străzi mai mult decât în Ierusalim. Dar, și mai grav, peste tot se iveau sculpturi, printre fântâni și case frumoase, cu chipuri de femei, bărbați, animale

și păsări. Dacă ar fi încercat să le evite cu privirea ori de câte ori zărea una, ar fi pierdut cele mai multe obiective din oraș.

— Numai cele din altare sau din temple sunt adorate ca zei, preciză Ruben. Celelalte se numesc statui. Grecii cred că forma trupului este frumoasă, vrednică de admirat, ca un apus sau o priveliște frumoasă. Unele au fost sculptate în cinstea bărbaților care au făcut fapte mărețe pentru Roma. Și, desigur, vulturul pe care îl vezi peste tot este simbolul imperiului, așa cum este menora simbolul Templului din Ierusalim.

— Este atât de diferit de Ierusalim, zise Lea traversând bulevardul larg, cu colonade, care ducea spre palatul regal. Acolo, străzile erau foarte înguste, șerpuite ca furnicile pe o piatră fierbinte. Dar aici sunt atât... atât de drepte!

— Regele Irod le-a proiectat așa. Străzile sunt la aceeași distanță unele de altele. Vezi, pentru că în regatul său nu era niciun port natural, a proiectat și a construit Cezareea, pe care a transformat-o în capitală. I-a luat mai mult de doisprezece ani ca să o finalizeze.

Zeci de întrebări izvorau din gura Leei, una după alta, în timp ce mergeau. Era doar o servitoare, dar se obișnuise să vorbească atât de liber cu Natanael, când era în Degania și cu frații ei creștini, când se întâlneau să frângă pâinea în fiecare săptămână, încât în încântarea ei uită de ea. Stăpânul Ruben nu părea deranjat. Îi răspunse la întrebări la fel de prietenos ca fiicei lui.

Lea văzu că era fascinat de cultura greacă care fusese adusă aici de romani. Vorbea cu entuziasm despre piesele de teatru pe care le văzuse în amfiteatrul îndreptat cu fața spre mare și despre evenimentele sportive la care participase pe hipodrom și în arenă.

— Ai vrea să vezi o piesă sau o întrecere cât suntem aici? întrebă el.

Lea clătină repede din cap.

— Nu, mulțumesc, domnul meu. Nu m-aș simți confortabil într-un astfel de loc niciodată. Mă tem că lucrurile interzise mi-au fost infuzate prea profund de farisei.

Cum îi ieșiră cuvintele pe gură, se temu că îl jignise. Îi aruncă o privire, dar trăsăturile lui arătau indiferență.

— În Cezareea este un cartier evreiesc, zise el, cu vreo douăzeci de mii de locuitori. Acolo te-ai simți mai mult ca acasă, cred. Sunt mult mai mulți păgâni, bineînțeles. Din păcate, sunt mari tensiuni între cele două popoare.

— De ce nu pleacă evreii? Este clar că e un oraș păgân.

— Nu este atât de simplu, răspunse Ruben. Evreii cred că, de vreme ce Cezareea a fost înființată de regele Irod, un rege evreu, orașul este evreiesc. Este capitala patriei lor. Vor să demoleze statuile și templele păgâne și să îl facă precum Ierusalimul, unde asemenea lucruri nu sunt permise. Populația păgână spune că orașul a fost proiectat ca oraș păgân, că regele Irod a pus statuile și templele tocmai pentru că nu l-a proiectat pentru evrei. Până și numele i l-a dat după împărat.

Lui Lea îi veni subit o idee.

— Sunteți prins la mijloc, nu-i așa? zise ea. Între două popoare.

Stăpânul Ruben se uită la ea surprins.

— Da, bănuiesc că sunt.

Dincolo de palatul regal al lui Irod, unde locuia guvernatorul roman, pe marginea apei, se înălța templul lui Augustus. Era o clădire impresionantă, cu piloni pe toate cele patru părți, care domina piața, în inima orașului. Lea nu voia să vadă statuia lui Cezar care era înăuntru. O interesa mai mult să admire apele albastre, adânci ale Mediteranei. Două diguri masive se întindeau ca două brațe care îmbrățișau apa în forma unui port.

— O, uite! Am putea să mergem să ne plimbăm puțin pe cele două ziduri deasupra mării? întrebă ea.

— Da, dacă vrei, zise stăpânul Ruben.

În timpul plimbării, le povesti cum inginerii lui Irod cufundaseră bucăți mari de stâncă în apă pentru a crea un tampon artificial împotriva valurilor ce se izbeau de țărm. Pasarela era lată de vreo 70 de metri, cu turnuri dispuse de o parte și de alta, la o distanță egală unul de celălalt. Cel mai frumos, zicea el, se numea Drusium, după fiul vitreg al lui Cezar. Clădiri mari de piatră albă, cu scobituri arcuite ca loc de depozitare, erau așezate în linie în interiorul digurilor, în ale căror ziduri se reflecta soarele după-amiezii.

Când străbătuseră deja jumătate din drum, se opriră să admire marea, a cărei întindere se întâlnea cu cerul albastru de la orizont.

— N-am văzut niciodată o apă care să nu aibă mal pe partea cealaltă, murmură Lea.

Asculta vrăjită strigătul păsărilor marine și plesnetele valurilor care se izbeau de zidul dedesubt. Urmărea cu privirea catargul unei corăbii care creștea dintr-o fărâmă albă, micuță într-o velă uriașă, ridicându-se și coborând pe valuri în timp ce se apropia ușor de port. O altă navă făcea manevre în strâmtoarea dintre diguri.

În port, zeci de catarge se agitau pe valuri în timp ce corăbiile își lăsau ancorele, ale căror pânze se strângeau ca niște suluri imense. Stăpânul Ruben o lăsă pe Elisabeta să rămână pe loc ca să vadă o gloată de hamali, îmbrăcați sumar, cu pânză peste coapse, care încărcau marfă spre toate porturile imperiului, tămâie nabateeană, baloturi de lână albă ca zăpada și amfore uriașe de lut pline cu vin și fructe. Pasagerii care așteptau să se îmbarce pălăvrăgeau în limbi străine. Lui Lea îi plăcea foarte mult combinația de mirosuri, de la cel înțepător, de pește și alge de mare, gustul de sare din aer și apă, la mirosul fin de smoală folosit la etanșarea navelor.

— Ce este acolo, Abba? întrebă Elisabeta. Arată ca un pod foarte lung.

Le atrase atenția înapoi spre oraș unde un șir de arcade perfect simetrice, unite în vârf, erau înșirate de-a lungul plajei, la nord de oraș, până când se pierdeau din vedere.

— Nu este un pod, este un apeduct, le explică el. Aduce apă potabilă în oraș dintr-un izvor din muntele Carmel, la multe mile depărtare.

În cele din urmă, se întoarseră în oraș. Stăpânul Ruben le duse să vadă zona opulentă a pieței. În trecere, văzând straiele fine ale stăpânului, negustorii se grăbeau să îi prezinte mărfurile, vârându-se unul în fața altuia și insistând fiecare că numai ei, din toată Cazareea, aveau cele mai bune oferte pentru stăpânul Ruben. Ca să nu fie mai prejos, un negustor tânăr îi tăie lin calea stăpânului,

ținând în mână un set de lănțișoare de aur splendide, cu pietre semiprețioase.

— Domnule, nu doriți să cumpărați un lănțișor pentru soția dumneavoastră? întrebă el. Ar arăta foarte bine la gâtul ei grațios, zise el făcând un semn spre Lea.

Nu înțelegea de ce inima începuse brusc să îi bată cu putere. Cândva se temuse să nu devină concubina stăpânului Ruben, dar acum că îl cunoștea, ideea nu o mai speria deloc. Își aduse aminte de noaptea în care o ținuse în brațe și își dădu seama că încă își dorea acest lucru.

Stăpânul Ruben nu îl corectă pe negustor. Nu se uită la el cu ură sau dezgust și nici nu îi spuse că Lea era *slujnica*, nu *soția* lui. Dădu doar din cap, spunând:

— Nu, mulțumesc. Și merse mai departe.

Întorcându-se la locuința lor, Lea era aproape la fel epuizată ca micuța Elisabeta.

— Las-o să doarmă cât de mult vrea mâine, zise stăpânul Ruben. Afacerile îmi vor lua aproape toată dimineața. Vom găsi ceva de făcut după-amiază.

Și Lea își propusese să doarmă mai mult, dar cineva o scutură și o trezi când abia se lumina de ziuă.

— Lea... Lea, trezește-te!

De cum deschise ochii îl văzu pe stăpânul Ruben deasupra ei, strigând-o. Abia respira, cu plămânii grei, ca și când ar fi alergat la maraton. Văzu neliniștea de pe fața lui și se ridică.

— Ce s-a întâmplat?

— Trebuie... să o iei pe Elisabeta... de aici, spuse el, gâfâind. Grăbește-te!

Atunci Lea auzi același muget ca de apă dezlănțuită pe care și-l amintea din ziua în care zeloții jefuiseră vila din Degania. Dacă atunci zarva se auzise ca ropotul unui râu, acum aducea cu tumultul unui val furios. Se împletici dându-se jos din pat și apucă rochia domniței Rut.

— Nu, nu o mai poți purta, Lea. Nu ești în siguranță în ea. Ia-ți... rochia de servitoare. Trebuie să te amesteci printre ceilalți.

Se uita fix la el și frica îi creștea cu fiecare secundă care trecea.

— De ce? Ce se întâmplă?

— O gloată de evrei au profanat un altar păgân în dimineața aceasta. Chiar acum se adună afară în piață, pregătiți să năvălească în clădirile guvernamentale, ca aceasta. În timp ce vorbea, stăpânul Ruben strângea lucruşoarele împrăștiate ale fetiței, îndesându-le în sacoșă.

— Trebuie să o iei pe Elisabeta de aici! Scoate-o pe ușa din spate, prin aripa servitorilor. Ia-i și pe restul servitorilor și plecați...

— Dar dumneavoastră? Nu veniți cu noi?

— Nu pot. Sunt vameș roman. V-aș pune în pericol pe toți dacă m-ar recunoaște cineva.

Găsi una dintre sandalele Elisabetei și se ghemui să o caute și pe cealaltă pe sub pat. Când se ridică, avea părul răvășit peste ochi.

— Oamenii adunați sunt evrei, ca tine și ca ceilalți, Lea. Nu vă vor face niciun rău, odată ce ieșiți de aici. Te rog... trebuie să te prefaci că Elisabeta este fiica ta...

— Dar, stăpâne Ruben, nu vă pot lăsa aici!

— Trebuie! Nu mă auzi? Îți... îți *poruncesc* să te îmbraci și să pleci de aici! Mulțimea vă va lăsa să treceți, dar odată ce garnizoana romană ajunge aici, veți fi măcelăriți laolaltă cu ceilalți evrei!

Strigătele o treziră pe Elisabeta.

— Abba? zise ea somnoroasă. Ce...?

— Trebuie să mergem, Elisabeta. Haide, te ajut să te îmbraci.

Încă se împleticea, abia trezită din somn.

Lea uitase de ea, incapabilă să miște, cu ochii la Ruben, care îi vârî mâinile Elisabetei în mânecile rochiei și îi puse apoi sandalele în picioare.

— Sunteți prins la mijloc, zise Lea, amintindu-și cuvintele stăpânului Ruben de ieri. Evreii v-ar ucide pentru că lucrați pentru romani, dar pentru neamuri sunteți doar un alt evreu care merită să fie ucis.

Se întoarse la ea brusc, nervos, strigând:

— De ce nu ești îmbrăcată? Ți-am spus să te îmbraci!

Elisabeta începu să plângă.

Dintr-odată, Lea înțelese ce trebuia să facă. Când stăpânul Ruben se întoarse cu spatele, apucă rochia dichisită care fusese cândva a domniței Rut și o trase repede pe ea, apoi își strânse grăbită părul în coc, tremurând toată. Stăpânul Ruben o ridică pe Elisabeta în picioare și se îndreptă spre ușă, încercând să o liniștească.

— Stăpâne Ruben, așteptați! zise Lea, trăgând de el să îl oprească. Smulgându-i eșarfa, i-o rupse.

— Scoateți-vă roba! Îmbrăcați-o pe aceasta!

Îi vârî în mână tunica ei de servitoare. Portul din material aspru al clasei de mijloc arăta la fel și pentru bărbați și pentru femei.

— Lea! Ce faci?

Stăpânul Ruben o dădu la o parte când încerca să-i smulgă roba de pe el. Disperată, Lea se întoarse spre Elisabeta.

— Vrei ca Abba să vină cu noi, nu-i așa?

— Da...

— Atunci trebuie să jucăm un joc. Eu mă voi preface că sunt mama ta, bine? Așa trebuie să îmi spui pentru o vreme. Dar nu trebuie să îi spui tatălui tău „Abba", înțelegi? Ne vom preface că e servitorul nostru. Se va îmbrăca exact ca unul dintre ei și te va scoate de aici. Poți să faci acest lucru pentru mine, Elisabeta?

— Nu! strigă Ruben. Nu vă pot lăsa să faceți așa ceva!

— Iar eu nu vă pot lăsa să vă sacrificați! ripostă Lea strigând. Ce ar face Elisabeta dacă vi s-ar întâmpla ceva? *Și eu ce m-aș face fără tine?* se întreba în gând.

Ruben se uita la Lea șocat că cineva îndrăznea să-i vorbească așa, mai ales servitoarea. Dar Leei nici că îi păsa ce se va întâmpla când toate acestea se vor fi sfârșit. Trebuia să salveze viața bărbatului pe care îl iubea. Se temuse să recunoască până acum, dar gândul că va fi sfâșiat în bucăți de mulțime o ajută să admită în sinea ei adevărul. Îl iubea pe Ruben ben Iohanan.

— Planul meu va funcționa, zise ea cu un glas blând. Aveți încredere în mine.

Șocat de-a dreptul, îi trase roba de pe umeri, apoi îl ajută să își pună tunica. Era cam strâmtă, dar mergea.

— Dați-vă jos sandalele, îi porunci ea. Arată prea bine. Va trebui să mergeți în picioarele goale.

Aplecându-se să îi dezlege șireturile, Lea scurse niște ulei din lampă în palme și îl amestecă bine cu cenușă din jăratic. Înainte să protesteze, frecă amestecul în părul mătăsos al lui Ruben.

— Este prea curat și strălucitor, zise ea. Și, dați-mi punga.

I-o luă și o prinse în cingătoarea ei.

— Grăbește-te, Lea, zise el, ridicând-o pe Elisabeta în brațe. Nu mai avem timp.

Zgomotul de pe stradă ajunsese deja un răget furios.

Lea îi conduse prin labirintul de coridoare spre căminele servitorilor. Strânse repede toți servitorii înspăimântați ai stăpânului Ruben. Faptul că nu își recunoscură la început stăpânul fu pentru Lea o încurajare. Le explică despre ce era vorba și îi grăbi pe poarta din spate a complexului.

Străzile din spatele clădirii erau părăsite. Toți cei care nu se alăturaseră mulțimii se baricadaseră în case. Dar, apropiindu-se de poarta orașului, o ceată de luptători pentru libertate le ieși în cale. Lea îngheță șovăind; curajul o părăsea. Apoi, dându-și seama că teama de propriii ei concetățeni ar trezi suspiciuni, își reveni repede și se îndreptă spre ei.

— O, Doamne, mulțumesc! Sunteți de-ai *noștri*! strigă ea.

Se grăbi înainte, ca și când ar fi găsit în sfârșit un refugiu.

— Vă rog, mă puteți ajuta să ies cu fiica mea din oraș? Suntem din Galileea, încercăm să ajungem acasă.

— Din Galileea? Și ce faceți, mă rog frumos, în Cezareea? întrebă unul dintre bărbați.

Timp de o clipă groaznic de lungă, Leei i se blocă mintea. Nu îi trecuse prin cap că o vor întreba. Apoi, își aminti o imagine cu hamalii care încărcau marfa în corăbiile din port și cu nodul de pasageri așteptând sub prelată să se îmbarce.

— Am venit să îl petrecem pe soțul meu care a plecat într-o călătorie de afaceri, zise ea. A plecat ieri spre Creta cu corabia, spre cetatea Lasea.

Își amintise numele portului dintr-una din călătoriile în care fusese stăpânul Ruben. Încercă să citească reacția omului la

minciuna ei, dar văzu că nu se uita la ea. Cerceta fețele servitorilor din spatele ei. Se întoarse după privirea lui și se îngrozi când văzu inelul albastru al stăpânului Ruben sclipind în toată splendoarea pe mâna lui, iar pe Elisabeta în brațele lui.

Lea se grăbi să ajungă la el și întinse mâna să o mângâie pe copilă. Blocând vederea străinului cu propriul ei corp, apucă mâna lui Ruben și trase de inel ca să îl facă atent, apoi i-o luă pe Elisabeta din brațe.

— Vă rog, fiica mea este foarte speriată, zise Lea.

Când rămase cu mâinile libere, Ruben le duse repede la spate și-și scoase inelul din deget.

— Aș putea să vă răsplătesc ajutorul dacă ne arătați drumul în siguranță, le zise Lea străinilor. Soțul meu susține cauza libertății. De fapt, fratele meu, Ghedeon, s-a înrolat într-o bandă de zeloți acum câțiva ani. Poate ați auzit de el, Ghedeon ben Iese, din Degania?

Liderul clătină din cap.

— De acolo sunteți? Din Degania?

— Eu acolo m-am născut, dar m-am mutat în satul soțului meu când m-am căsătorit.

Lea știa că va începe să se încurce în propriile ei minciuni dacă tortura nu se încheia cât mai curând. O mută pe Elisabeta pe celălalt șold și desfăcu punga lui Ruben cu bani.

— Cât...?

— Păstrați-vă banii, zise liderul bombănind.

Îi arătă poarta.

— Mergeți. Dar vă sfătuiesc să nu o luați pe drumurile principale.

Lea se aplecă în semn de respect, luptându-se să nu îi dea lacrimile de la atâta tensiune.

— Mulțumesc, domnul meu. Domnul să fie cu voi.

După două zile, seara târziu, ajunseră acasă. Lea tocmai ce o pusese pe Elisabeta la somn și se pregătea să meargă și ea la culcare, când Miriam veni la ea în cameră.

— Stăpânul Ruben te roagă să mergi în sala de oaspeți, zise ea.

— Acum? Dar Elisabeta deja doarme și...

— A zis să vii doar tu... fără Elisabeta.

Lea își desprinsese deja părul pentru noapte, dar îl strânse repede la loc și se îmbrăcă. Ce voia oare? Nu mai trimisese niciodată doar după ea. Gândul că va avea întreaga lui atenție, fără Elisabeta, o făcea să îi bată inima atât de tare, de parcă alerga într-o cursă. Apoi, își aminti cât de nerespectuos îi vorbise în Cezareea, cum îi împărțise la porunci, strigând la el, și i se făcu brusc frică. Ieși pe ușă, realizând că este desculță și se întoarse să își lege sandalele.

Stăpânul Ruben stătea ca de obicei pe scaun, cu mâncarea pregătită de servitori pe masa de fildeș de lângă el. Lui Lea i se păru că nici nu se atinsese de mâncare. Purta una dintre robele lui scumpe, iar părul îi era încă umed de la baie. Când intră, își ridică privirea urmărind-o cum înaintează în cameră. Se înclină în fața lui, apoi așteptă în picioare.

— Te rog să iei loc, Lea.

Îi făcu semn spre scaunul de piele unde stătea de obicei când venea cu Elisabeta. Preț de o clipă sau două, nu zise nimic, ci bătea ușor cu degetele pe gură și bărbie. Avea din nou inelul albastru pe deget, care sclipea la lumina lămpii ca niște picături de soare pe suprafața unui pârâu.

— Încerc de două zile, zise el, să găsesc cuvintele potrivite cu care să îți mulțumesc pentru ceea ce ai făcut în Cezareea. Încă nu le-am găsit. Îți sunt dator cu viața. Lăsă o mână în jos și inconștient începu să își răsucească inelul cu cealaltă mână în timp ce vorbea.

Amintindu-și de căldura mâinii moi pe care i-o luase în mâna ei, întoarse privirea ca să nu roșească.

— Pentru că nu pot să îți spun cât de recunoscător sunt, continuă el, va trebui să îți arăt. Vreau să te eliberez, Lea.

La auzul cuvintelor lui, Lea își ridică brusc capul. Rămase cu privirea la el, neîncrezătoare, care la rândul lui o fixase cu ochii de culoarea prunei.

— Îmi dau seama că cei șapte ani nu s-au terminat încă, zise el, dar dimineață vom merge în fața a doi martori și vom încheia slujirea ta în mod oficial. Vei putea pleca.

Lea era atât de răvășită, încât abia dacă auzi restul.

— L-am rugat pe Ehud să pregătească un dar de argint și două seturi de îmbrăcăminte pentru tine ca să nu pleci de aici cu mâinile goale.

Să plece? Nu putea să-l lase pe stăpânul Ruben! Îl iubea! Cum ar putea să plece și să nu îl mai vadă niciodată? Continuă să se uite fix la el, cu gura deschisă, incapabilă să vorbească.

— Lea? S-a întâmplat ceva? întrebă el.

Lea știa că este nepoliticoasă. El îi oferea libertatea și daruri odată cu ea, iar ea nici măcar nu îi mulțumise pentru generozitate.

Se prăbuși de pe scaun la picioarele lui, încercând să găsească cele mai potrivite cuvinte de recunoștință. Dar, atunci când deschise gura să-i vorbească, nu-i ieși decât:

— Nu vreau să plec, stăpâne Ruben. Vreau să îmi puneți semnul de sclavă în ureche, ca lui Miriam și lui Ehud. Vreau să fiu sclava dumneavoastră.

Dădu din cap nemulțumit, neconcepând o asemenea idee.

— Nu! Mi-ai salvat viața! zise el supărat. Cum aș putea să te fac sclava mea pentru toată viața? Nu! Te eliberez. Și cu asta am încheiat. Poți pleca.

Cum păși în cameră, izbucni în lacrimi. Oare nu vedea că nu o răsplătește, ci că o pedepsește? Ce să facă ea cu libertatea? La cei douăzeci de ani pe care îi avea, era prea în vârstă să mai fie cerută în căsătorie, decât poate de vreun văduv mai bătrâior. Ce alt bărbat, în afară de stăpânul Ruben, ar aprecia că știe să scrie și să citească, în caz că i-ar da voie? Și Elisabeta? Lea o iubea ca pe propria ei fiică. Oare stăpânul Ruben chiar nu vedea asta? De ce nu se căsătoreau ca să fie o familie, ca în Cezareea? Dar Lea știa că nu avea rost să spere la un bărbat ca stăpânul Ruben care să ia de soție o slujitoare. Chiar dacă ar fi fost o femeie liberă, era cu mult sub condiția lui. Frumoasa domniță Rut provenea dintr-o familie bogată de aristocrați, ca a lui.

Lea își dezlegă din nou părul și se întinse pe saltea, în vreme ce groaznicul adevăr începea ușor-ușor să devină realitate. Mâine va trebui să părăsească vila care îi fusese casă timp de șase ani. Era ultima seară pe care o petrecea ca servitoare a stăpânului

Ruben. Se gândea la toate temerile pe care le avusese în noaptea pe care o petrecuse cu Mama şi cu Abba înainte să vină aici şi cât de mult se înşelase în legătură cu viaţa pe care urma să o aibă în casa aceasta. Cel mai teamă îi fusese să nu devină ţiitoarea stăpânului Ruben şi acum... acum îşi aminti că în Cezareea cineva o luase drept soţia lui şi realiză cât de mult îşi dorea exact acest lucru. Dintr-odată, un alt gând îi trecu prin minte. Atâta timp cât încă era sub stăpânirea lui, putea să devină ţiitoarea lui, conform Legii lui Moise. Şi, dacă se întâmpla acest lucru, dacă devenea ţiitoarea lui, atunci amândoi şi-ar fi văzut dorinţa îndeplinită. El avea dreptul să îşi elibereze concubina, dar Lea putea alege să rămână cu el pentru totdeauna.

O vreme stătu trează, până când casa adormi. Apoi, gândindu-se la Rut şi la Boaz, se furişă din camera ei, prin curtea întunecată, spre camera unde dormea stăpânul Ruben. Lămpile erau stinse în toate camerele, inclusiv în a lui. Se strecură înăuntru şi îl văzu dormind pe patul de fildeş de sub fereastră. Lea traversă tiptil camera şi se întinse la picioarele lui cum făcuse Rut, moabita. Tresări în somn, şi într-o secundă se ridică, uimit.

— Cine...? Lea...? Ce faci aici?

Tremura atât de tare încât abia mai putea vorbi.

— Încă sunt servitoarea dumneavoastră, stăpâne Ruben. După Lege, aveţi tot dreptul să mă luaţi ca ţiitoare.

Se uita fix la ea, clipind, în camera întunecată, întrebându-se dacă e un vis. Pentru că nu zise nimic, adăugă:

— Am venit să mă ofer, aşa cum s-a oferit moabita Rut lui Boaz. Aveţi dreptul să mă răscumpăraţi. Ştiu că nu sunt frumoasă ca domniţa Rut...

Întinse mâna şi îi puse degetele la gură, oprind-o:

— Ai crescut, Lea, ai ajuns o femeie încântătoare... Câţi ani ai?

— Douăzeci... aproape douăzeci şi unu.

— Iar eu am aproape încă pe atât.

— Stăpâne Ruben, vă iubesc.

Nu putu să îşi reţină cuvintele. Se uită la ea uimit.

— Ce?

— Vă rog, nu mă alungați. Nu suport gândul că nu vă voi mai vedea niciodată. De asta v-am salvat viața, nu vedeți? Vă iubesc.

Ochii i se umeziră de emoție.

— Cum poți să mă iubești? Te-am luat de la tatăl tău și din căminul tău, toți din acest ținut mă urăsc... poate chiar din țară, evrei și neamuri deopotrivă.

— Dar eu vă cunosc, vă cunosc inima. Nu sunteți omul pe care îl văd oamenii. Vă rog să mă iertați pentru îndrăzneala de a veni la dumneavoastră, dar sunteți atât de trist, atât de singur. Aș face orice pentru dumneavoastră, stăpâne Ruben.

— Mâine te eliberez. De ce...?

— Nu vreau să fiu liberă. Vreau să vă fiu țiitoare, așa cum spune Legea. Vreau să stau aici... cu dumneavoastră.

Când în sfârșit se întoarse și se dădu jos din pat, Lea simți că îi fuge pământul de sub picioare. Știa că ar fi trebuit să plece acum pentru că o respinsese, dar în schimb, se ridică și se duse la el.

— Stăpâne Ruben... ce s-a întâmplat?

— Nu sunt bărbatul care crezi tu că sunt. Nu știi nimic despre afacerile mele, Lea. Nu știi câți oameni am înșelat... toți banii pe care i-am sustras, cum se ia crema din lapte, înainte de a trimite ceea ce cere Roma. Tot timpul am considerat că ipocriții merită. Fariseii și toți ceilalți din această cetate mizerabilă meritau să plătească pentru felul în care s-au purtat cu Rut. Cu cât mă urau mai mulți oameni, cu atât luam mai mult de la ei și găseam o justificare în mintea mea.

Lea își odihni mâna pe brațul lui.

— Nu-mi pasă...

— Îmi pasă mie, zise el, răsucindu-se. Meritam să mor în Cezareea. Dar dacă muream...

Se opri și își apăsă ochii cu degetele.

— Îmi amintesc cum a cerut Rut iertare și L-a primit pe Cristos când a înțeles că va muri... și știu că nici eu nu sunt în regulă cu Dumnezeu. Cred că Ieșua este Mesia. Știu în mintea mea că e adevărat. Dar în inima mea nu este loc pentru El, din cauza urii.

Își lăsă mâna în jos și se uită la ea.

— Şi tu ar trebui să mă urăşti, Lea. Te-am luat din familia ta când aveai doar paisprezece ani. Ţi-am furat şase ani din viaţă din cauza lăcomiei mele. Dar tu ţi-ai riscat viaţa pentru mine. Şi acum eşti gata să îţi sacrifici şi viitorul, oferindu-mi-te mie?

Clătină din cap.

— Nu pot lăsa să se întâmple aşa ceva.

— Vă iubesc, începu ea, dar el o luă de umeri aproape violent, tăindu-i cuvintele.

— Mă mai iubeşti dacă îţi spun că trebuia să îl iau doar pe fratele tău ca să acopăr datoria tatălui tău, nu şi pe tine? Mă mai iubeşti acum?

Lea închise ochii, dar nu putu opri lacrimile care îi curgeau şiroaie pe obraji. Îi luă un moment să înţeleagă mesajul. Stăpânul Ruben îi înşelase tatăl. O înşelase şi pe ea. Ar fi trebuit să fie liberă în toţi aceşti ani. Ar fi trebuit să se căsătorească, să aibă casa ei, copiii ei.

După o clipă, deschise ochii şi se uită din nou la el.

— Vă iert, şopti.

— Cum poţi? strigă el, dându-i din nou drumul.

— Pentru că Dumnezeu a schimbat totul în bine. Dacă nu plecam de acasă, probabil nu aş fi învăţat să scriu şi să citesc... nu aş fi iubit-o niciodată pe Rut sau pe Elisabeta... poate nu aş fi avut şansa să îl cunosc pe Natanael şi să aflu despre Ieşua. Nu aş fi ştiut că păcatele mele sunt iertate... Şi nu v-aş fi cunoscut niciodată, stăpâne Ruben.

Oftă şi îi mângâie obrajii.

— Văd ce diferenţă face Ieşua în vieţile oamenilor, în viaţa ta, în viaţa lui Ehud, chiar a lui Rut, atât cât a mai trăit. Aş vrea să pot crede că mă iartă şi pe mine, dar e prea mult de iertat. Nu merit până nu încerc să mă schimb...

— Nu merge aşa. Dacă ne-am putea schimba, atunci Ieşua nu ar fi trebuit să moară. Am putea să câştigăm favoarea lui Dumnezeu jertfind oi şi urmând toate legile fariseilor şi făcând la nesfârşit băile lor stupide.

Ruben oftă adânc.

— Îmi este foarte greu să primesc ceva pentru care nu am plătit, ceva care nu mă costă nimic.

— Tu o pui pe Elisabeta să plătească darurile pe care i le faci? Nu ai fost gata să îți dai viața pentru ea la Cezareea? Așa face și Dumnezeu, Tatăl pentru copiii săi, pentru că ne iubește.

— Și tu ți-ai riscat viața pentru mine, șopti el. O trase lângă el și o luă în brațe ca acum trei ani. Lipindu-se de el, inima aproape că îi sărea din piept. Apoi, brusc îi dădu drumul.

— Nu așa, Lea. Vreau să fii o femeie liberă...

— Dar eu nu vreau...

—... și apoi te voi lua de soție.

Lea se întreba dacă nu înțelesese greșit. Când își dădu seama că nu, zise:

— Nu sunt vrednică să mă căsătoresc cu dumneavoastră, domnul meu.

Îi cuprise umerii cu mâinile de data aceasta cu blândețe.

— Nu, eu trebuie să Îl rog pe Dumnezeu să mă facă vrednic de tine. Dar, înainte să fii de acord să te căsătorești cu mine, ar fi bine să iei în calcul povara pe care o vei purta ca soție a mea. Vei fi ridiculizată ca soția păcătosului, urâtă, scuipată. Știi care este reputația mea în Degania.

— Nu îmi pasă. Vă iubesc, stăpâne Ruben.

Își întinse mâinile și o mângâie pe părul despletit.

— Nu-mi spune stăpâne... doar Ruben.

— Te iubesc... Ruben.

Era mai ușor de spus decât crezuse.

— După moartea lui Rut, nu am crezut niciodată că voi mai găsi o femeie care să mă iubească.

— Eu te iubesc, șopti ea.

Se gândi că Ruben o va lua iar în brațe, dar în schimb el zise:

— Trebuie să pleci acum, Lea. Mâine dimineață, îi voi oferi tatălui tău orice zestre dorește.

Își ridică privirea spre el, tânjind după el, dar el o întoarse și o îndemnă ușor spre ușă.

— Du-te, cât mai pot să rezist.

A doua zi, Reb Naum şi Rabbi Eliezer, aceiaşi oameni care fuseseră martori când Lea devenise slujnica stăpânului Ruben în urmă cu şase ani, îl urmară acasă la Lea, martori din nou când îi garanta libertatea. Apoi, priveau cu gura căscată de neîncredere când Ruben îi ceru tatălui să spună preţul pentru mireasa lui. Părinţii Leei erau la fel de uluiţi ca fariseii. Ruben era un om bogat. De ce nu o făcea pe Lea ţiitoarea lui? Dacă o voia, de ce nu o luase deja, cum avea dreptul legal? Nimeni nu înţelegea.

Lea ştia că părinţii ei îl urau pe Ruben, ca toţi cei din Degania. Când Ruben numără de două ori zestrea pe care o ceruse Abba, apoi turnă vinul de logodnă pe care îl adusese în frumoasa lui carafă nabateeană, Abba cântări între acceptarea banilor şi refuzul de a-şi da fiica unui asemenea păcătos. Luând o decizie care îi uimi pe toţi, Abba zise:

— Te las pe tine să decizi, Lea. Banii nu sunt importanţi. N-am să te mai vând a doua oară.

Ruben îi oferi carafa Leei. Când primi carafa, îi atinse mâna. Aplecă bine carafa înainte să bea ca să nu fie nicio îndoială că acceptă propunerea lui. Erau logodiţi.

Foarte puţini săteni participară la fericitul eveniment o săptămână mai târziu când Lea şi procesiunea ei de nuntă străbătură străzile Deganiei spre vila lui Ruben. Petrecerea de nuntă, pe care ea şi Ruben urmau să o celebreze cu prietenii lor creştini, era la el acasă, odată cu botezul lui în credinţa creştină. Într-o tăcere profundă, fariseii şi urmaşii lor petrecură cu privirea alaiul. Se măritase cu un om pe care toţi îl urau, considerat un păcătos, pentru că avea legături cu romanii. Unii chiar îl scuipară în faţă. Lea îşi aminti cum îi întorseseră spatele sătenii acum şase ani, când mersese pe acelaşi drum al ruşinii împreună cu fratele ei. Tremura atunci la gândul că va deveni concubina lui Ruben. Acum mergea mândră lângă el, cu capul sus, fără să-i pese de insulte pentru că îl iubea. Va fi binecuvântată, se va putea trezi lângă Ruben ben Iohanan pentru tot restul vieţii ei, până când moartea îi va despărţi.

Capitolul 13

Satul Degania – anul 60 d.H.

Camera de lucru a lui Ruben era aproape goală, toate documentele vamale fiind împachetate în legături pentru expediere. Lea se uita la servitoarea care mătura ultimele fire de praf. Camera arăta atât de diferit, fără mesele și băncile lungi, cu scribii aplecați deasupra lor, la lumina lămpii, copiind șirurile interminabile de cifre. Îi venea greu să creadă că trecuseră paisprezece ani de când Ruben o adusese în camera aceasta pentru prima dată și îi dăduse tăblița de scris. Atunci, era o slujnică micuță și speriată, chiar mai mică decât cea care mătura acum podeaua.

— Camera arată a pustiu, suspină ea. Ce să facem cu ea?

Ruben o trase aproape de el.

— Nu îmi pasă. Puteți băga animale în ea, puteți și pune lacătul! Aș vrea să fi avut curajul și să fi renunțat la vamă de mult timp.

Dar Lea știa că îi luase mult achitarea obligațiilor financiare către Roma și înapoierea tuturor banilor pe care îi luase pe nedrept de la concetățenii lui. Nu mai luase un ban în plus de la ei, în anii care urmaseră botezului și dăduse foarte mulți bani fraților săi credincioși. Și tot nu simțea că făcuse destul.

— Șș! zise ea, trecându-și buzele peste ale lui. Trecutul nostru e uitat, îți amintești? „Cât este de departe răsăritul de apus..."

Ruben plecă privirea spre ea, aceeași privire cu care o sorbise cu ani în urmă pe Rut. Lui Lea încă nu îi venea să creadă

că Ruben ben Iohanan o iubea și pe ea. Erau căsătoriți de aproape șapte ani, mai mult timp decât fusese slujnica lui, dar totul trecuse foarte repede. Peste două săptămâni urma serbarea aniversării lor, odată cu aniversarea botezului lui Ruben.

— Podeaua e curată, îi spuse el slujnicei. Mulțumesc, poți pleca. După ce fata făcu o plecăciune și se grăbi să plece, Ruben se întinse după un urcior rotund de lut care se afla pe un raft, singurul lucru care mai rămăsese acolo. Dădu capacul la o parte.

— Te-am adus aici să îți arăt aceste documente, Lea. Le poți citi mai târziu, dacă vrei. Sunt toate registrele și documentele mele legale, cele mai importante, actele de proprietate ale pământului, inclusiv ale vilei... iar acesta este testamentul meu. Dacă mi se întâmplă ceva...

— Ruben, te rog, nu spune așa ceva...

— Dacă mi se întâmplă ceva, zise el ferm, toate proprietățile mele merg la tine și la Elisabeta. Vreau să știi, ca nimeni să nu profite de tine.

Puse capacul la loc peste vas și i-l puse în mâini. Era surprinzător de greu.

— Nu vreau să iau în calcul că ți s-ar putea întâmpla ceva, spuse ea.

— Știu, Lea.

Îi culese o șuviță de păr de pe față.

— Este doar o măsură de precauție. Să sperăm că aceasta este ultima călătorie pe care va trebui să o fac la Cezareea. De acum încolo, vom locui aici în liniște, doar noi trei.

La cuvintele lui, durerea îi străpunse inima ca o săgeată. Ruben îi văzu privirea.

— Ce s-a întâmplat? întrebă el.

— Îmi pare rău că nu ți-am dăruit un fiu... care să moștenească tot...

— Nu ți-am spus de nenumărate ori că nu contează?

— Pentru mine contează. De ce nu mi-a răspuns Dumnezeu la rugăciune, Ruben? De ce nu am rămas niciodată însărcinată?

Ridică vasul din mâinile ei și îl puse din nou pe raft în spatele lui, ca să o poată ține strâns.

— Ascultă-mă, zise el. Trăim vremuri violente. *Sicarii* înarmați cu pumnale terorizează Iudeea, comit crime și asasinate, răpesc înalți oficiali *și* pe fiii lor. Nu aș putea îndura dacă ne-ar răpi copiii, și nici tu. Cel Sfânt știe ce e mai bine. Hai să avem încredere în El, bine? El știe ce ne rezervă soarta, noi nu știm.

Lea își puse capul pe pieptul lui, mângâindu-se cu tăria și mirosul lui familiar.

— Natanael crede că trăim vremurile din urmă, zise ea.

— Cred că are dreptate. Ar trebui să fim pregătiți, așa cum ne-a avertizat Ieșua. A spus că, atunci când Ierusalimul va fi înconjurat de soldați, Templul va fi distrus, iar vremurile vor fi grele pentru femeile însărcinate și pentru cele care alăptează, îți amintești? Poate de asta nu...

— Ai dreptate, zise ea, îmi pare rău.

Apoi, amintindu-și că mâine va pleca la Cezareea pentru două săptămâni, îl strânse și mai tare.

— Aș vrea să mă lași să merg cu tine.

— Știi de ce este imposibil, Lea. Călătoriile sunt prea periculoase acum. În plus, nu ai vrea să fii aici când termină muncitorii podeaua?

Ruben comandase o nouă podea de mozaic pentru sala de oaspeți ca dar aniversar, după ce Lea văzuse una similară în Seforis care îi plăcuse foarte mult. O fascinau artizanii care reușeau să transforme mormane de pietre multicolore într-un design magnific. Marginea era valuri-valuri în nuanțe de verde și albastru care îi aminteau de talazurile care măturau digurile din Cezareea. Deasupra, ca mărturie a credinței lor, rugase artistul să pună simbolul credincioșilor, peștele și literele grecești pentru Ieșua, Mesia.

— Te vei întoarce la timp să frângem împreună pâinea de Sabat? întrebă ea.

— Absolut. Știi că nu aș rata pentru nimic în lume.

Însă, două săptămâni mai târziu, soarele apusese, Sabatul începuse și Ruben tot nu se întorsese din Cezareea. Oriunde ar fi fost, Lea știa că va trebui să mai aștepte încă o zi, pentru că era interzis să călătorești în ziua de Sabat. Frații lor credincioși

ajunseseră toți la slujba care se ținea la vilă în fiecare săptămână, dar Lea era tot în prag, așteptându-și soțul.

Miriam își așeză mâna pe umărul Leei.

— Este timpul să aprindem lumânările de Sabat.

— Vin imediat.

Aruncă o ultimă privire în jos pe strada pustie, dar caravana de călătorie a lui Ruben nu se zărea nicăieri. Asta însemna încă o zi de așteptare, încă o noapte petrecută singură. Lea ura nopțile în care rămânea singură, când Ruben era plecat. Dezamăgită, închise în sfârșit poarta și se duse înăuntru.

Ceilalți erau deja strânși în jurul mesei, așezați pe perne, pe podeaua cea nouă. Toți admirau mozaicul, mai ales simbolul peștelui. Lea le arătă unde pusese numele lui Ruben, într-un colț, surpriza ei pentru el. Abia aștepta să i-l arate.

Când veni timpul să citească din Cuvântul lui Dumnezeu, cineva îi rugă să le citească din scrisoarea pe care apostolul Petru o scrisese pentru a încuraja credincioșii în aceste vremuri dificile. De obicei Ruben era cel care citea din suluri, dar în seara aceasta se oferi Ehud. Dintr-odată, Lea simți un imbold de la Duhul Sfânt să fie atentă. *Este important*, părea să îi spună El. *Este pentru tine.* I se făcu pielea de găină.

— „Apropiați-vă de El, Piatra vie lepădată de oameni, dar aleasă și scumpă înaintea lui Dumnezeu. Și voi, ca niște pietre vii, sunteți zidiți ca să fiți o casă duhovnicească, o preoție sfântă și să aduceți jertfe duhovnicești... Voi însă sunteți o semințe aleasă, o preoție împărătească, un neam sfânt, un popor pe care Dumnezeu Și l-a câștigat ca să fie al Lui, ca să vestiți puterile minunate ale Celui ce v-a chemat din întuneric la lumina Sa minunată."

Cuvintele păreau că vor să o pregătească pe Lea pentru ceva, dar nu își dădea seama pentru ce. Descriau noul templu pe care Dumnezeu îl va construi după ce va fi distrus cel vechi, o nouă preoție din care și ea va face parte, care-i va aduce laude Lui.

Când credincioșii plecară capetele în rugăciune, Lea închise ochii. Încercă să se roage pentru Ruben, să fie undeva în siguranță peste noapte, să se întoarcă a doua zi întreg și nevătămat.

Dar pacea, pe care o simțea de obicei când se ruga, se lăsă așteptată. În schimb, Lea simți un gol imens și o teamă pe care nu o putea stăpâni.

Hotel Golani, Israel – 1999

Într-una din seri, Abby își spăla rufele în chiuveta din baie când sună telefonul. Ridică receptorul cu mâinile ude și recunoscu vocea încântată a Anei la capătul celălalt al firului.

— Abby, am găsit! Îți amintești că ți-am spus că îmi sună cunoscut numele de pe podeaua de mozaic, Ruben ben Iohanan? Am deslușit de ce! Vino la mine dacă ai timp și am să-ți arăt. Este incredibil!

Abby lăsă la înmuiat hainele și se grăbi spre cabana Anei. Zâmbi când văzu dezastrul pe care îl făcuse cu toate cutiile de depozitare, hârtiile și rapoartele de pe teren legate în mănunchiuri, pe care le înșirase în toată camera. Ana părea oarbă la dezordinea din jurul ei, fluturând triumfătoare un teanc de hârtii.

— Știam că trebuie să fie în săpăturile din primul secol dacă este același Ruben, așa că am redus căutările la documentele sau inscripțiile din primul secol. Tot au mai rămas destule, dar iată-l! Gamla! Am găsit mai multe documente secrete care aparțineau lui Ruben ben Iohanan în timpul săpăturilor de la Gamla în 1978! Și stai să îți spun! Unul dintre documente era un contract de căsătorie între Ruben și o femeie numită Lea!

— Uau! exclamă Abby. Crezi că ar putea fi Lea *noastră*?

— Este de-a dreptul imposibil să fie doar o coincidență. Contractul spune că erau amândoi din Degania.

Uimită, Abby căută în van un scaun care nu era stivuit cu hârtii, dar se așeză până la urmă pe patul dezordonat al Anei.

— Unde e acest sit? Aici, aproape?

— Da. Gamla este aici, pe Înălțimile Golan, la numai douăzeci de kilometri de Degania. O fostă fortăreață evreiască bine apărată în timpul invaziei romane din anul 67 d.H., așa că cine a dus documentele lui Ruben ben Iohanan la Gamla a fugit probabil acolo ca să caute adăpost împotriva atacului roman. Josephus

descrie Gamla în cartea sa, *Războiul iudeilor împotriva romanilor*. Am un exemplar. Ți-l împrumut dacă îl găsesc.

Scotoci prin grămezile de cărți, căutând în timp ce vorbea.

— Ah, iată-l!

Îi flutură un volum uzat bine.

— Josephus este un istoric evreu faimos, nu-i așa? întrebă Abby primind cartea.

— Sau un faimos trădător evreu, zise Ana, râzând. Depinde pe cine întrebi. S-a născut sub numele de Iosef ben Matitiahu, fiul unui preot bogat. Când a izbucnit războiul cu romanii, a primit comanda tuturor armatelor evreiești din Galileea. Bineînțeles că romanii i-au măcelărit trupele, dar Iosef a reușit cumva să se predea în siguranță și să obțină grațierea generalului roman. Teoretic, era prizonier când a început să descrie faptele războiului ca martor ocular, inclusiv bătălia de la Gamla. Mai târziu și-a schimbat numele în Josephus.

— Când ziceai că ai luat parte la săpături?

— Am fost acolo trei veri, din 1976 până în 1978.

Ana căuta și ea un loc unde să stea. În cele din urmă, aruncă hârtiile de pe unul dintre scaune.

— Am lucrat la Gamla într-un moment foarte important din viața mea, zise ea, cu glasul stins și melancolic. Situl acela va fi mereu foarte special pentru mine. Aproape renunțasem la arheologie, la viață, de fapt, când Gamla...

Ierusalim, Israel – 6 octombrie 1973

Ana ședea pe băncile sinagogii cu Rahela, care avea opt ani, încercând să recite rugăciunile care erau parte a ritualului de Iom Kipur. Ochii îi tot rătăceau de la cartea de rugăciuni la soțul ei, Jake, care stătea pe scena din față. Fusese ales unul dintre cei șase bărbați chemați să citească Tora în cea mai sfântă zi din an. Anei îi părea mai atrăgător la cei treizeci și șase de ani pe care îi avea, decât când îl cunoscuse, cu doisprezece ani în urmă. Nu-și putea lua ochii de la el. Când Jake ridică privirea și o surprinse holbându-se la el, Ana îi făcu cu ochiul. Îi întoarse o privire serioasă.

Era scandalos să flirteze cu el în timpul unei ceremonii sfinte, însă, mutându-şi privirea în altă parte, îi surprinse un zâmbet; ridicase colţul buzelor.

Iom Kipur începuse cu o seară înainte, la apus. Ca Sabatul şi toate celelalte sărbători, Jake lua ceremonia foarte în serios. Era o zi de pocăinţă, douăzeci şi patru ore de post în care credincioşii îşi cercetau inima înainte să se apropie de Dumnezeu şi să-şi mărturisească păcatele. În ziua aceea sfântă, în timp ce toţi trei mergeau pe jos spre sinagogă, o linişte adâncă se aşternu peste oraş, o linişte pe care Ana o simţea până în măduva oaselor.

La prima întrerupere, adusă de un mesager în vârful picioarelor pe culoarul din mijloc, făcându-i semn unuia dintre bărbaţi, Ana nu prea realizase ce se întâmpla. Dar, după ce patru sau cinci bărbaţi primiseră bileţele şi fuseseră întrerupţi în timpul rugăciunii, începu să se întrebe ce se întâmpla. Toată atmosfera de solemnitate fusese afectată, apoi dispăruse cu totul pentru că tot mai mulţi bărbaţi, unul câte unul, începuseră să îşi adune familiile şi să plece. Când mesajul îi fu adus şi lui Daniel Ben-Ami, care stătea pe scenă lângă Jake, se ridică şi el în grabă şi le făcu semn de pe culoarul sinagogii Anei şi Rahelei să îl urmeze.

— Ce se întâmplă? întrebă Ana cum păşiră afară pe trotuar.

— Nu ştiu, dar cred că ar trebui să aflăm. Am văzut hârtiile pe care i le-au dat lui Daniel. Erau ordine de chemare.

Ana nu mai zise nimic, ştiind că Jake nu era încântat să vorbească despre temerile ei sau diverse speculaţii rostite în faţa Rahelei. Grăbindu-se spre casă, încercă să îşi amintească dacă auzise ceva la ştiri ieri care ar fi putut duce la toate astea. Nu îi veni nimic în minte decât un incident în care fuseseră implicaţi nişte evrei undeva în Europa, cu siguranţă nimic care ar fi putut cere mobilizarea trupelor de rezervişti din Israel.

— Abba, de ce sunt atâtea maşini pe stradă? întrebă Rahela. Nimeni nu conduce de Iom Kipur.

— Nu ştii...

Cuvintele lui Jake fură acoperite dintr-odată de alarma gălăgioasă a unui sirene. Era atât de aproape, încât Rahela ţipă şi

sări lângă tatăl ei de frică. Ana simțea cum îi bate inima în piept, paralizați de șoc pe trotuar.

— Crezi că cineva a apăsat butonul greșit din întâmplare? strigă ea prin vacarm. Nu ar face nimeni exerciții de bombardament aerian de Iom Kipur, nu-i așa?

Jake clătină din cap, confuz.

— Nu este o singură sirenă. Ascultă, au pornit în tot orașul!

O luă pe Ana de mână și începură să alerge, Rahela agățându-se cu toată puterea de el. Ana deschise ușa apartamentului tremurând din toți rărunchii și se grăbiră să intre pentru a porni radioul. Nimic. Posturile radio nu transmiteau de Iom Kipur.

— Ar trebui să coborâm în adăpost, zise Jake, în caz că este un raid adevărat.

— Abba, mi-e frică, începu Rahela să scâncească.

— Știu, dragostea mea.

Dar până să ajungă în buncăr, sirenele se opriră la fel de brusc cum începuseră. Ana simțea cum i se înmuiaseră genunchii în timp ce urcau înapoi scările. Lăsase radioul pornit, transmisia șuiera ca un abur, iar ei așteptau.

— Ne întoarcem la sinagogă? întrebă Rahela.

— Nu, cred că mai bine stăm aici până aflăm de ce au pornit sirenele. Dacă totul este în regulă, ne vom întoarce în seara aceasta pentru Neilah, slujba de încheiere. Se așeză pe canapea în așteptare, iar Rahela se ghemui lângă el.

— Cred că ești cel mai bun cititor din toată sinagoga, Abba, zise ea. Domnul Ben-Ami parcă mormăie.

Jake zâmbi aranjându-i părul negru, care i se ciufulise în timpul goanei nebune.

— O, ce drăguț din partea ta, dar nu cumva ești părtinitoare?

— Ce înseamnă acest lucru?

— Să ții partea cuiva, zise Ana iritată.

Nu înțelegea cum putea Jake să fie atât de senin când era evident că ceva îngrozitor se întâmpla. Se ridică de pe scaun și se îndreptă spre bucătărie, gândindu-se că ar fi bine să își facă de lucru cu pregătirea mesei, dar apoi își aminti că posteau. Jake îi aruncă o privire rugătoare când reuși să îi întâlnească privirea,

dezaprobând ușor din cap, ca și când i-ar fi cerut să rămână calmă de dragul Rahelei. Ana se așează din nou.

— Ai înțeles ce voiau să spună pasajele pe care le-am citit? o întrebă Jake pe Rahela un moment mai târziu.

— Unele. Dar nu și partea cu țapii.

— Să-ți explic.

Jake își trecu degetele prin păr, apoi se opri când realiză că încă mai purta *yarmulke**.

— De fiecare dată, de Iom Kipur repetăm pentru ziua când ne vom înfățișa în fața lui Dumnezeu la judecată. Când postim, ne gândim la moarte, refuzându-ne orice plăcere cât de mică pentru douăzeci și patru de ore. Apoi, ne mărturisim păcatele și ne pocăim, ceea ce înseamnă că renunțăm la ele și promitem să trăim o viață mai bună prin puterea lui Dumnezeu. Pe vremea când aveam Templu, preoții își puneau mâinile pe capul a doi țapi, care purtau în acel moment, în mod simbolic, toate păcatele oamenilor. Era jertfit un țap, iar sângele lui era adus înaintea tronului lui Dumnezeu pentru milă. Celălalt, țapul ispășitor, era eliberat în deșertul Iudeei. În harul Său, Dumnezeu permite oamenilor să dea toată vina păcatelor lor asupra unei astfel de jertfe, ca să poată fi iertați.

— De ce nu mai facem partea cu țapii?

— Pentru că nu mai avem Templul.

— Ce s-a întâmplat cu el?

— Romanii l-au distrus în anul 70 d.H., îi spuse Ana, când au distrus Ierusalimul.

Se ridică din nou, prea neliniștită ca să stea jos și se uită pe fereastră în stradă. Nu ar fi trebuit să fie trafic de Iom Kipur, dar era. Mai mult decât atunci când se întorseseră pe jos acasă de la sinagogă.

— Nu putem să construim un alt templu? întrebă Rahela.

— Nu pe vechiul lui loc, scumpo, zise Ana, așezându-se din nou. Musulmanii au construit Cupola Stâncii pe Muntele Templului, care este al nostru. Nu își dăduse seama cât era de

---

* Tichie mică evreiască pe care o poartă unii bărbați evrei (n.tr.).

tensionată până când radioul nu începu dintr-odată să prindă viață, făcând-o să tresară.

— *Acesta este un buletin special. Sirenele nu sunt alarme false. Dacă sună din nou, toată lumea trebuie să meargă neîntârziat în adăposturi.*

Postul radio începu să difuzeze muzică clasică, acorduri încete, triste, de Beethoven.

— De ce? Spuneți-ne ce se întâmplă! scutură Ana radioul ca și când ar fi fost un om încăpățânat care refuza să vorbească.

— Ana... zise Jake blând.

O auzi trăgând aer adânc în piept, apoi oftând apăsător.

— Abba, este vreo problemă dacă pierdem restul serviciului de Iom Kipur? întrebă ea.

Ca tatăl ei, Rahela încerca să își țină frica în frâu, vorbind despre alte lucruri.

— Noi vom fi totuși iertați, chiar dacă am plecat mai devreme?

— Da, Dumnezeu știe dacă ne pare rău cu adevărat pentru păcatele noastre și ne iartă. Ai vrea să citesc partea din slujbă pe care am ratat-o? *Haftara* sau partea din profeți pentru după-amiaza aceasta este din cartea Iona.

Anei îi venea să urle ascultându-l pe Jake care citea calm povestea profetului reticent înghițit de un pește uriaș. Dar avea efectul scontat pentru Rahela care simțea alinare și pe care totodată o ținea ocupată în timp ce așteptau.

— Nu am înțeles niciodată pe deplin de ce întotdeauna de Iom Kipur se citește cartea lui Iona, zise Ana iritată când terminară.

— Pentru că pocăința și iertarea nu sunt doar pentru evrei, ci și pentru alte neamuri, îi explică Jake. Dumnezeu a spus că toate națiunile pământului vor fi binecuvântate prin Avraam. Înțelegi că Iona a fost trimis să predice celui mai înverșunat inamic al lui Israel, Asiria? Povestea ne amintește că Dumnezeu Și-a stabilit Împărăția în poporul Său care duce răscumpărarea pe care El o oferă întregului pământ, chiar și celor care ne urăsc.

— Imposibil, zise Ana. Inamicii noștri nici măcar nu vor să accepte că existăm, cu atât mai puțin să ne asculte.

Exact la ora 3:30, muzica se opri și radioul trosni încă un buletin special. Ascultând, Ana nici nu mai respira.

— *Doamnelor și domnilor, Israel a fost atacat de Egipt și Siria. Au fost ordonate mobilizări parțiale...*

Atât apucaseră să audă când sirenele începură din nou să urle. Jake se ridică brusc în picioare, trăgând-o pe Rahela după el.

— Jos în adăpost! strigă el acoperind sunetul sirenei, care urca și cobora precum țipătul unei femei.

Ana înșfăcă radioul, scoțându-l repede din priză. Nimeni nu mai zicea nimic, în schimb se repeziră spre buncărul întunecat împreună cu vecinii lor care aveau fața albă ca varul. După zece minute, apăru și sunetul care îi anunța că pericolul trecuse.

— Este groaznic de stresant! oftă bărbatul care stătea vizavi de ei la același etaj, în timp ce urcau obosiți scările spre apartamentele lor. Când credeți că vom afla ce se întâmplă?

— Mai bine țineți radioul pornit, îi spuse Jake. Cred că liniile noastre de comunicație sunt în haos din cauza sărbătorii.

De la fereastra sufrageriei, Ana văzu afară trei vehicule încărcate cu soldați care goneau pe străzi. Un nou buletin făcea apel ca vehiculele care nu erau constrânse de circumstanțe să nu circule pe drumurile principale. Un alt anunț spunea că fusese deschis un spital de urgență pentru soldații care cad victime. Ana și Jake schimbară priviri. Dacă erau victime soldați însemna că situația era foarte gravă. Ordine de mobilizare codificate erau difuzate din când în când, printre selecțiile muzicale. Toți trei erau strânși în jurul mesei din bucătărie într-o tăcere totală în așteptarea următorului raport de știri, ascultând ordinul codificat al lui Jake.

După aproape o eternitate, apăru un alt buletin, la ora 4:20.

— *Doamnelor și domnilor, primim rapoarte că sunt lupte crâncene în Sinai. Egiptenii au trecut canalul în mai multe puncte și au ajuns în Iordania. Se dau lupte la sol și în aer.*

Jake se holba la radio, nevenindu-i să creadă.

— Dacă este adevărat, atunci toată apărarea noastră a fost învinsă. Singura explicație pentru prezența egiptenilor în Iordania este căderea liniei noastre de apărare.

— Dar cum să cadă? Avem cel mai bun echipament...

— Ana, este sărbătoare. Aproape toți erau acasă în permisie, mai puțin cei proaspăt luați în armată.

— Oh, Doamne, murmură ea. Inimaginabilul s-a întâmplat. Egiptul și Siria au declarat război în ziua cea mai sfântă a anului.

Jake se ridică de la masă și dispăru în baie. Pentru că nu se întoarse imediat, Ana se duse după el. Deja își pusese uniforma și își strângea restul echipamentului în raniță. Ridică privirea. Ea se întoarse brusc ca să nu îi vadă lacrimile.

La ora șase în seara aceea, doamna prim-ministru Golda Meir intră în direct și transmise un comunicat către țară. Toți trei se strânseră din nou în jurul mesei din bucătărie și ascultară.

— *La ora două în această după-amiază,* începu doamna Meir, *atât Egiptul, cât și Siria au încălcat liniile de încetare a focului și au început atacul la sol și în aer...*

Fu întreruptă de un semnal de avertizare, urmat de alte ordine de mobilizare codificate. Fiindcă Jake închisese ochii, Ana știu imediat că unul dintre ele era al său.

— Unde, Jake? întrebă ea.

Ridică mâna, rugând-o să aștepte pentru că prim-ministrul își reluase comunicatul.

— *Am încredere că nimeni nu va ceda în fața panicii. Trebuie să fim pregătiți pentru orice greutate și sacrificiu ni s-ar cere pentru apărarea țării, a propriei existențe, a libertății și a independenței noastre.*

Ana își aminti ce îi spusese Jake după Războiul de Șase Zile, cât de îngrozitoare fusese pentru el lupta, cum sperase și se rugase să nu mai fie nevoit să lupte niciodată. Dar era gata să se întoarcă la luptă, de bunăvoie făcea acest sacrificiu pentru ea și Rahela.

— Cum am putut să nu știm nimic? întrebă Jake, atunci când se încheie comunicatul. Cum am putut să fim luați prin surprindere în halul ăsta? Unde sunt serviciile noastre secrete?

Ana îi întinse mâna.

— Jake? Unde te trimit?

Abia îi auzi răspunsul.

— Pe Înălțimile Golan.

Trase adânc aer în piept încercând să-și ascundă lacrimile și vocea tremurândă.

— Să luptați împotriva sirienilor care au echipament sovietic? întrebă ea cu amărăciune.

— Tot sovieticii îi susțin și îi aprovizionează și pe egipteni, zise el. Au avut șase ani la dispoziție ca să analizeze ultimul război și să învețe din el. Iar azi ei sunt cei care au folosit elementul surpriză.

Se aplecă să se încalțe, pregătindu-se să plece. Știau amândoi că era de o importanță vitală ca orice om sănătos să se înroleze în luptă cât mai curând posibil, dar Ana tânjea să îl lipească de ea și să îl implore să amâne plecarea încă puțin.

— Crezi că și Iordania și Irakul vor lupta împotriva noastră? întrebă ea.

— S-ar putea să nu mai conteze, zise el, legându-și șireturile. Chiar dacă nici o altă țară arabă nu declară război, trupele siriene și egiptene ne depășesc numeric cu șase la unu. Suntem depășiți și în echipamente, cu patru la unu.

Ana și Jake schimbară priviri între ei, apoi cu Rahela, ca și când ar fi realizat în același timp că micuța nu zisese nimic de mult timp, iar ei își vărsaseră toate temerile cu voce tare în fața ei. Ochii Rahelei înotau în lacrimi.

— Mă voi ruga pentru tine în fiecare zi, Abba. Am să mă rog lui Dumnezeu să nu pățești nimic.

Jake o luă în brațe și o lăsă să își îngroape capul în umărul lui.

— Dacă este voia Lui, Rahela... trebuie tot timpul să ne dorim voința lui. Altfel, îi luăm locul lui Dumnezeu, spunându-I cum să conducă universul. Nimeni nu trebuie să se pună în locul lui Dumnezeu.

— Dar de ce ar fi voia lui Dumnezeu ca tu... să mori? întrebă ea cu lacrimi dezlănțuite.

— Cine poate cunoaște gândirea Celui Atotputernic? Mulți oameni buni au murit în ultimul război, Rahela, și nu știm de ce. Noi nu putem să vedem planul Lui pentru că suntem prea aproape de el.

— Ce vrei să spui, Abba?

— Uite, vino cu mine.

O duse spre biroul aglomerat din sufragerie unde artefactele Anei erau puse în stive, în dezordine. Ana îl urmărea din prag în timp ce căuta printre cioburi și mânere de vase până când găsi ceea ce dorea. Ridică o piatră verde, pătrată, de mărimea unui bob de fasole.

— Ce este? întrebă el.

— O piatră de mozaic, răspunse Rahela.

— Da, da, dar ce este? Ochiul unui pește? O bucată dintr-o margine? Parte dintr-o floare?

— Nu știu.

— Nimeni nu știe pentru că nu putem să vedem tot mozaicul. Nu știm care a fost designul artistului sau unde a fost locul acestei pietre. Dar ai văzut mozaicuri, Rahela. Știi ce frumoase și complicate pot fi, formând un tablou care arată întreg și complet de la distanță, deși este făcut din pătrățele mici de piatră.

Puse cu blândețe piatra în palma pe care o cuprinse cu mâinile lui puternice.

— Noi suntem aceste pietre individuale în planul lui Dumnezeu, Rahela. Artistul Măreț ne taie și ne șlefuiește astfel încât să ne putem potrivi perfect în locul în care ne-a pus. Imaginea finală este răscumpărarea oamenilor. Dumnezeu lucrează întotdeauna pentru răscumpărarea noastră. Eu vreau să am parte de ea și știu că și tu vrei. Trebuie să avem încredere, orice ni s-ar întâmpla, că Dumnezeu ne oferă răscumpărarea. Trebuie să avem încredere în dragostea Sa infailibilă și în ea să ne adăpostim.

Jake plecă după câteva minute. Își luă repede la revedere, știind că le-ar fi mai greu tuturor dacă ar prelungi momentul. Ana îl strânse, îl sărută și dus fu.

Decât să înfrunte golul pe care îl lăsase în urmă, se hotărî să meargă înapoi spre sinagogă împreună cu Rahela pentru încheierea slujbei de Iom Kipur. Începuse la amurg și se termina la ivirea stelelor. Nu fu surprinsă că sinagoga era înțesată de oameni.

Ana o luă pe Rahela de mână în timpul rugăciunilor și auzi din nou cuvintele liniștitoare din Isaia: „Dar cei ce se încred în Domnul își înnoiesc puterea." Împreună recitară *Sh'ma Yisrael*,

crezul lor: „Ascultă, Israele! Domnul Dumnezeul nostru este singurul Domn. Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău cu toată inima ta, cu tot sufletul tău și cu toată puterea ta." Dar Ana se înfioră la gândul cuvintelor lui Jake când rabinul spuse rugăciunea ca Împărăția lui Dumnezeu și răscumpărarea Sa să fie cunoscute pe tot pământul. Nu o interesa voia lui Dumnezeu dacă asta însemna să îl ia pe Jake de lângă ea pentru totdeauna. Ea voia să se întâmple ceea ce își dorea, adică să câștige războiul repede pentru ca viața lor să meargă înainte așa cum fusese până acum, ca Jake să se întoarcă la ea.

Serviciul se încheie cu strigătul credinței: „Dumnezeu este Domn!" în timp ce cornul sună ultima strigare. Dar inima Anei refuza să pronunțe cuvintele.

Intrând în cea de-a doua săptămână de război, un nor întunecat, amenințător se abătu asupra țării. Nu avea să fie o victorie ușoară, ca în ultimul război. Fiecare centimetru de pământ era greu de câștigat, israeliții reușind cu greu să îi împingă pe invadatori înapoi, spre liniile de încetare a focului. Marea Britanie refuzase Israelului reaprovizionarea, în timp ce Uniunea Sovietică trimitea provizii uriașe de tancuri, rachete antitanc și avioane inamicilor lui Israel. Orice victorie a lui Israel era repede compensată de noile echipamente care ajungeau în Egipt și în Siria ca să le înlocuiască pe cele pe care le pierduseră. Sfârșitul nu se zărea nicăieri.

Cetățenii israelieni fuseseră rugați să folosească telefoanele doar pentru urgențe, motiv pentru care Ana fu foarte surprinsă când sună telefonul. Debora abia dacă mai respira la capătul celălalt al firului.

— Cred că intru în travaliu, zise ea.

— Acum? Nu este prea devreme?

— Ba da, cu două săptămâni. Ai putea să vii la mine să ai grijă de copii? Mama nu poate să ajungă aici din Galileea.

Bagajele Anei așteptau lângă ușă deja pregătite, în caz că avea nevoie să le ia repede în adăpostul antiaerian. Ea și Rahela le luară repede și fugiră la apartamentul lui Ben și al Deborei. Itzak, care avea acum unsprezece ani, le deschise ușa. Mama lui zăcea pe canapea gâfâind.

— Îmi pare rău... ar fi trebuit să programez mai bine acest bebeluș... numai de aș fi știut că mai vine un război!

— Ascultă, Debora, ultimul bebeluș nu a venit foarte repede pe lume? Mai bine m-ai lăsa să te duc la spital. Itzak, Sam și Rahela pot avea grijă de cei doi mititei timp de o oră și ceva.

O ajută pe Debora să urce în mașina lui Ben și goni pe străzi, rugându-se să nu fie nicio sirenă care să îi sperie pe copii până se întorcea ea. Contracțiile erau alarmant de apropiate una de cealaltă, așa că Ana mai puse pe listă și rugăciunea de a nu fi nevoită să tragă la marginea străzii și să aducă singură copilul pe lume. În fața camerei de urgență le întâmpină un infirmier care adusese un scaun cu rotile.

— Vin înăuntru imediat după ce parchez, îi promise Ana.

— Nu... mai bine du-te acasă la copii.

Debora zâmbi firav și adăugă:

— Am mai trecut prin așa ceva.

Ana conduse un pic mai atent de data aceasta în drum spre apartament. În urmă cu patru ani, după ce-l născuse pe cel de-al patrulea copil al lor, pe Miriam, Debora și Ben se mutaseră într-un apartament mai mare. Era imposibil ca micuța Rebeca, pe care Debora o așteptase în timpul ultimului război, să aibă deja șase ani. Ana o invidia pe Debora pentru fertilitatea ei. Ea și Jake nu aveau parte de familia mare după care tânjiseră.

Debora sună în timpul cinei să le spună că avea un băiețel.

— Are doar două kilograme și jumătate, așa că e la incubator. Dar în rest e bine.

— Pari obosită, Dev.

— Sunt, dar nu de la naștere. Stai să vezi cum e după o zi două de hrănit, îmbrăcat și alergat prin tot apartamentul după progeniturile mele și vei înțelege de ce abia aștept o odihnă lungă și bine meritată în spital.

Ana râse.

— Mulțumesc mult, scumpo.

— O, încă un lucru, eu și Ben nu am căzut de comun acord la un nume înainte să plece. Dacă reușești să dai de el, spune-i să se hotărască. Trebuie să știu ce să scriu în certificatul de naștere.

Se dovedi a fi imposibil să dea de Ben în zona de război. Ana lăsă mesaje pe telefon la centrul comandamentului lui Ben, dar, pentru că nu era o urgență, i se spuse să nu se aștepte la un răspuns foarte curând. Între timp, ea și copiii îl porecliseră pe bebe *Katan** pentru că era mic.

Cu o zi înainte ca Debora și bebelușul să vină acasă de la spital, primi un telefon de la un anume sergent Givati. Gândindu-se că ar putea fi în sfârșit un mesaj de la Ben, Ana strigă la copii să facă liniște.

— Sunteți doamna Beniamin Rosen? întrebă sergentul Givati.

— Nu, sunt verișoara lui Ben, Ana Rahov. Doamna Rosen este în spital. Am încercat să dau de Ben să îi spun că tocmai i s-a născut un bebeluș.

Pauza îndelungată aproape o îngrozi pe Ana.

— Alo? Mai sunteți acolo? strigă ea.

Sergentul Givati își drese glasul.

— Puteți să îi transmiteți că și căpitanul Rosen este internat?

— Ce s-a întâmplat? E bine Ben?

— Raportul pe care îl am îmi spune că rănile nu sunt grave.

Ana se prăbuși pe primul scaun, consolată.

— Unde este? Pot să îl văd?

— A fost transferat la spitalul militar de aici, din Ierusalim, în dimineața aceasta, dar va trebui să vorbiți cu doctorul lui înainte să îl vizitați.

— Spuneți-i că ajung acolo într-o jumătate de oră.

Ana convinse un vecin să stea cu ochii pe copii în timp ce ea goni prin oraș să îl vadă pe Ben. Trebuia să vadă cu ochii ei înainte să îi dea vestea Deborei și copiilor. Păru să dureze o veșnicie până să dea de doctorul lui Ben, dar, când în sfârșit ajunse

---

* Nume biblic derivat din Hakkatan care înseamnă „mic" (n.tr.).

și el, Ana fu uimită să descopere că omul era psihiatru. O conduse în biroul lui ca să stea de vorbă.

— Rănile căpitanului Rosen nu sunt grave, începu el. Nu din cauza aceasta este internat. Mă tem că a suferit o cădere nervoasă gravă... din cauza stresului din timpul luptei.

— O cădere nervoasă?

Anei nu îi venea să creadă. Nu era el.

— Ben nu se teme de absolut nimic niciodată!

Doctorul își scoase ochelarii și îi puse pe birou.

— Cazul căpitanului Rosen este cam neobișnuit. Deși sindromul lui este de obicei declanșat de frică sau poate de oroarea carnagiului războiului, căderea nervoasă a vărului dumneavoastră a fost declanșată de o furie extremă. Nu i-a fost teamă să se arunce în luptă, dimpotrivă. S-a aruncat cu capul înainte, ca și când nu i-ar fi păsat dacă trăiește sau moare. Mi s-a spus că a luptat foarte vitejește, chiar sălbatic. Dar s-a pus pe sine și pe oamenii din subordinea sa în pericol asumându-și riscuri iraționale și sfidând ordine. Nu l-au putut opri decât când a rămas fără muniție.

Din nou pe Ana o cuprinse frica.

— Cu ce pot să ajut?

— Ați putea să o aduceți pe soția lui aici? L-am transferat la acest spital cu speranța că dacă își vede familia își amintește toate motivele pentru care trebuie să trăiască.

— Ea este în alt spital. A născut de curând. Dar Ben și cu mine suntem foarte apropiați, mai mult frate și soră, decât veri. Aș vrea să îl văd.

— Bine, zise doctorul după un moment. Se ridică și o luară în jos pe coridor.

— Căpitanul Rosen încă nu a vorbit despre cauza furiei lui. Ori nu poate, ori nu vrea să îmi spună mie.

Se opriră din nou în fața ușii salonului lui Ben.

— Vă rog să nu vă ieșiți din fire când îl vedeți. Am fost nevoiți să îl sedăm... și să îl legăm.

Ana îl privi pe Ben o clipă din pragul ușii, înainte să intre. Avea un bandaj deasupra ochiului drept, iar fața și mâinile erau

arse de soare cu arsuri de gradul întâi. Era treaz și neliniștit în ciuda sedativelor, mâinile îi tremurau, corpul având spasme și convulsii din cauza imobilizării. Trase adânc aer în piept, străduindu-se să nu izbucnească în plâns. Ben era în viață. Se va face bine.

— Șalom, Ben, zise ea aplecându-se să îl sărute pe frunte.

Se holbă la ea îndelung până când să o recunoască.

— Ana!

Dar în loc să se bucure că o vede, avu o privire sălbatică, înspăimântată.

— Ce faci, dragul meu?

Pentru că el pur și simplu se holba la ea, se hotărî să vorbească numai ea.

— Uite, am venit cu vești bune. Ești din nou tată. Debora a născut un băiețel. Sunt bine amândoi, dar vrea să știe cum să îi pună numele.

Ben păli de tot sub arsurile lui livide ca și când vestea l-ar fi descurajat de tot. Reacția lui era total nepotrivită. Își iubea copiii. Abia așteptase să fie tată din nou.

— Ben? Ce e cu tine?

— Când?

— Acum trei zile. Dar nu îți face griji, bebelușul este bine, are doar un pic de icter. Și Dev e bine. Probabil că mâine vin acasă. Eu și Rahela am stat la voi acasă ca să avem grijă de ceilalți copii. Frate, nu știu cum se descurcă femeia asta cu ei toată ziua. Merită o medalie. Mă tem că eu am reușit să fac praf apartamentul vostru drăguț și curat...

— Stai la noi în apartament?

Glasul său prevedea o groază iminentă, ca și când concluzia la care ajungea îl înspăimânta mai mult decât îl bucura. Ana nu înțelegea. Se hotărî să vorbească întruna sperând ca veștile ei vesele să își facă în curând efectul.

— Da, așa a fost mai ușor pentru toți. Apartamentul vostru este mai mare decât al meu. I-am promis Deborei că stau cu ea încă o săptămână și că o ajut cu bebelușul când se întoarce mâine. Mama ei nu poate ajunge aici. Dar Dev vrea să știe cum

să îi pună numele bebelușului. A zis că nu ați reușit să alegeți un nume, iar bietul copilaș are nevoie de unul. I-am zis că eu i-aș spune Ben Junior pentru că micuțul seamănă perfect cu tine. Are chiar și chelia ta din vârful capului și...

— Nu ai mai fost acasă la tine de luni dimineață?

Cuvintele îi ieșeau de parcă era gata să se înece, gâfâind după aer. Ana îngheță de frică.

— Nu, nu avea sens să fug înainte și înapoi...

— Deci nu știi... nu ți s-a spus!

Ben înghiți un suspin de parcă cineva l-ar fi strâns de gât.

Ana se lăsă pe marginea patului simțind cum i se înmuiau genunchii. Holbându-se la vărul ei știu imediat ce provocase furia lui. *O, Doamne. Nu spune, Ben. Te rog nu-mi spune.*

Ben încercă să își acopere fața ca să nu citească adevărul din ochii lui, dar încheieturile mâinilor erau legate de drevele patului. Închise ochii și întoarse capul. Ana îl luă de umeri, scuturându-l.

— Nu mi s-a spus *ce*? Despre Jake? Spune-mi!

— Te rog... nu mă forța...

— Spune-mi, Ben, sau jur că te bar măr! Ce s-a întâmplat?

Frica și furia pe care le simțea o copleșiseră atât de rău, încât nu mai dădea doi bani pe ale lui.

Ben povesti încet, bâlbâindu-se, fiecare cuvânt îi ieșea ca o tortură.

— A fost o încăierare. Eu am fost lovit de un șrapnel... deasupra ochiului. Jake credea... a zis că e nevoie de cusături.

Ana nu mai voia să audă nimic, dar știa că trebuie, de la Ben dacă fusese martor, nu de la un fals mesager guvernamental plin de compasiune trimis să îi dea vestea.

— Când s-au retras tancurile siriene și a fost o perioadă de liniște, Jake m-a forțat să plec la stația de prim ajutor. Nu am vrut să plec. I-am spus că sunt bine. Voiam să rămân cu echipa.

Nu... nu... nu... Cuvintele răsunau în inima Anei ca o prevestire rea.

— Erau foarte mulți la salvare... toți mult mai rău decât mine. Nu am putut să mă întorc mai repede... m-am întors prea târziu...

Îi atinse bandajul de deasupra ochiului, ca și când degetele i-ar fi putut vindeca rana ca prin magie și ar fi putut schimba rezultatul a ceea ce încerca Ben să îi spună.

— A fost dat ordinul să avanseze în timp ce eu eram plecat... șase tancuri centurion din divizia noastră au fost trimise să atace.

— Și al lui Jake? șopti ea.

Ben încuviință.

— Am ajuns prea târziu... Am fost nevoit să stau într-unul dintre tancurile care trebuiau să le acopere... deși nu i-am ajutat cu nimic. Nu i-am ajutat cu absolut nimic!

Ben descria exact ce presimțise. Ana vedea ce se întâmplase ca și când ar fi stat lângă el pe Înălțimile Golan.

— Pe măsură ce se apropiau de vârful dealului, o divizie antitanc ascunsă a deschis focul. Sirienii au avut rachete antitanc rusești Sagger destul de puternice să pătrundă prin placa de blindaj... Nu am putut face nimic... Au lovit în plin... toate cele șase tancuri... au explodat...

— Nu! țipă Ana ca și când ar fi simțit impactul, căldura, șrapnelul mistuitor.

— I-am văzut murind... și nu am putut face nimic! se zvârcoli Ben, luptându-se în strânsoare și cu sedativele care îi potoleau mânia reaprinsă.

— Dar îi arunc direct în iad, Ana! Îi prind pe monștrii care i-au făcut asta lui Jake! I-aș ucide pe toți dacă mi-ar da drumul din pat! Lăsați-mă să mă duc înapoi!

Cuvintele lui Ben păleau în fundal, în timp ce camera se umplea de smoală din cauza exploziei. Ultima dată Ana își imaginase doar. Ultima dată nu fusese real. Jake venise acasă la ea, o luase în brațe, o iubise.

Te rog fă să nu fie adevărat. Te rog fă să fie un vis, o greșeală. Jake să fie bine, să vină acasă...

Dar auzi strigătele disperate ale lui Ben și Ana știu că e adevărat.

— Oh, Doamne, *nu*! Jake!

Ana nu realiză că strigase tare până când toate asistentele năvăliră în cameră, pregătite să îi dea un sedativ. Se luptă și le făcu semn să o lase în pace.

— Nu, nu, nu vreau nimic, am copii de care trebuie să am grijă, trebuie să conduc, insistă ea. Nu-mi dați nimic. Voi fi... voi fi bine.

Nu putea să se prăbușească acum. Trebuia să fie tare pentru Ben. Pentru Rahela. Pentru Debora și copii. Cine avea grijă de toți dacă ea ceda?

Ana îi dezlegă lui Ben o mână ca să o poată strânge. Îl plânseră pe Jake unul în brațele celuilalt.

Cumva, Ana ajunse acasă. Făcu față zilei. Și următoarei, și următoarei. Se gândea numai la ceea ce avea de făcut imediat, nelăsând adevărul să găsească un culcuș în inima ei. *Ai grijă de bebeluș, ai grijă de Debora, de copii.*

Războiul se termină după o săptămână, pe 24 octombrie, când ambele părți se retraseră pe liniile de încetare a focului. Rezerviștii se întoarseră acasă. Viața de zi cu zi își reluă ușor cursul.

La început, Ana nu putu înțelege că Jake nu mai era, nici când se mută înapoi în apartamentul ei, nici după ce primi anunțul oficial al morții lui. *Când se va întoarce Jake...* se trezea gândind de zeci de ori pe zi. *Lui Jake i-ar plăcea asta sau trebuie să nu uit să îi spun lui...* Încă primea corespondență pe numele lui.

Apoi, într-o zi, ranița îi fu adusă acasă de o femeie soldat. Ana o duse în dormitor și o deschise. Scoase Tora, șalul de rugăciune, o scrisoare neterminată pe care începuse să o scrie. Era datată în ziua când murise. Singurele cuvinte pe care le așternuse cu scrisul său apăsat erau: *Draga mea Ana...*

— N-ai dus-o la capăt, Jake! strigă ea tare. N-ai dus la capăt viața noastră împreună! Eram la început! Trebuia să îmbătrânim, să ne răsfățăm nepoții... de ce n-ai dus-o la capăt?

În mod hotărât pierderea ei era definitivă. Jake murise. Dus pentru totdeauna. Ana voia să urle și să strige la nedreptatea lui Dumnezeu, dar auzi un sunet moale, rănit, ca al unui pisicuț abandonat și ridică privirea la Rahela, care stătea în pragul ușii. Fiica ei căuta putere la ea.

— Vino aici, scumpo, zise ea, deschizându-și brațele.

— Mi-e dor de Abba foarte mult, plângea ea. Vreau să vină acasă.

— Știu, scumpo, știu. Dar, dacă Abba ar putea vorbi cu tine acum, ce crezi că ți-ar spune să faci?

— Să... să am încredere în dragostea infailibilă a lui Dumnezeu.

— Atunci exact asta trebuie să facem, Rahela. Exact așa trebuie să facem.

Chiar dacă spusese cuvintele cu voce tare, Ana știa că sunt minciuni. Nu mai avea încredere în Dumnezeu, pentru că o trădase. Cum putea un Dumnezeu plin de dragoste să îl ia pe Jake de lângă ele? Cum putea un Dumnezeu plin de dragoste să permită ca un om bun ca Jake să moară? Un om care Îl iubea, care avea încredere în El?

Ana se trezi în noaptea aceea ca să asculte sunetul calm al respirației lui Jake de lângă ea. În cameră era o liniște mormântală. Dacă întindea mâna, nu ar fi găsit căldura reconfortantă a trupului rău, numai răceala cearceafului gol. Iadul trebuia să fie la fel de tăcut și la fel de rece.

Nemaiputând să îndure, Ana se dădu jos din pat și o luă spre camera Rahelei. Îi culese părul de pe față și văzu că încă era ud de la lacrimi. Așternuturile erau mototolite din cauza somnului neliniștit. Le întinse și o înveli din nou, observând că avea pumnul încleștat, ca și când ar fi apucat ceva. Îi desprinse ușor degetele și văzu pietricica de mozaic verde.

Ana știu că nu putea să îi spună niciodată fetei că Jake o mințise, că Dumnezeul în care crezuse făcea lucruri crude care nu aveau niciun sens. Nu era niciun plan, niciun model. De dragul Rahelei, va trebui să pretindă că totul este adevărat, îngropându-și îndoielile și durerea adânc în sufletul ei, unde nu le vedea nimeni. Era mult mai bine pentru toți ca viața ei să fie o minciună, nu a lui Jake.

Capitolul 14

Ierusalim, Israel – 1973

La trei luni după încetarea focului, Ben veni neanunțat la biroul Anei de la Institutul Arheologic. Ea îl tot evitase de la ieșirea lui din spital, știind că sentimentul de vinovăție care îl devastase se va vindeca mai repede dacă nu era obligat să o vadă, reamintindu-i astfel de Jake. Și totodată, îi era greu să își ascundă durerea de necurmat de Ben, mai greu decât de oricine altcineva. O cunoștea prea bine. El putea să vadă prin masca pe care o purta. Îi primi vizita neașteptată cu un zâmbet forțat și o îmbrățișare.

— I-ai pus numele bietului copil Mardoheu? Ce-a fost în mintea ta, Ben?

Nu îi întoarse zâmbetul.

— Este numele tatălui meu.

— Ei bine, știu, dar sincer, Beniamin! Cum să faci așa ceva unui copil nevinovat?

— Ești prea slabă, îi zise el.

— Tu vorbești! Tu cât ai slăbit, zece, cincisprezece kilograme? În calitate de tătic mândru a șase copii, ai putea să îți permiți o burtică, știi. O meriți.

Era foarte serios. Ana se întreba dacă mai ia medicamente, dacă își revenise din șoc.

— Mai bine spune-mi de ce ai venit, zise ea, când își dădu seama că nu reușise să îl înveselească.

Închise ușa în spatele ei și luară loc amândoi, masa de lucru dezordonată fiind parcă o zonă de tampon între cei doi.

— Debora a insistat să vin să îți spun personal, zise el după o pauză lungă.

Era neobișnuit de calm.

— Am acceptat un post nou în guvernul israelian. M-am înscris în agenție.

— În *agenție*? Ce agenție?

Scotoci prin minte, încercând să se gândească la agențiile agricole despre care i-a vorbit în trecut sau despre care a citit prin presă. Era un gol imens în mintea ei.

— Sunt agent sub acoperire, Ana.

Se holba la el, cu greu abținându-se să nu moară de râs. Aștepta să schițeze un zâmbet, să îi spună că e totul o glumă. Ben, tatăl a șase copii, spion? Dar expresia lui sobră nu se schimba deloc.

— Ai înnebunit?

O zise fără să gândească, apoi îi veni să-și muște limba când își aduse aminte că fusese internat la spitalul de psihiatrie.

— De ce, Ben?

— Ca să mă asigur că nu mai suntem niciodată luați prin surprindere.

— Dar... dar tu ești om de știință, nu spion!

— Agenția m-a abordat acum câțiva ani. Spuneau că rolul meu ca expert în agricultură îmi va facilita accesul în diferite locuri ale lumii. Ar fi o acoperire ideală pentru strângerea de informații și stabilirea de contacte. Am acceptat în sfârșit.

Se holba la el, încercând să înțeleagă.

— Este periculoasă slujba aceasta?

Pentru că nu răspunse, înțelese că este. Trecu multă vreme până să îngaime ceva.

— Te rog nu face acest lucru, Ben. Nu vreau să te pierd și pe tine.

Se uita fix pe birou, cu privirea pierdută.

— Ar fi trebuit să mă pierzi deja. Ar fi trebuit să mor împreună cu ceilalți.

În sfârșit își ridică privirea, dar vocea lui era la fel de bântuită și de goală.

— Cei care au asigurat apărarea în Suez erau cei mai proaspeți recruți, copii abia veniți din instrucție. Toți cei cu experiență primiseră permisii să plece acasă de sărbători. Egiptenii i-au măcelărit, Ana. S-au năpustit peste ei cu sute de avalanșe de muniție, preț de câteva minute! Copiii ăia din tranșee nu au avut nicio șansă!

Când nu mai avu voce, Ben se opri.

— Unde erau serviciile noastre secrete? De ce nu știau? Cum să adune atâtea trupe la două granițe și noi să nu știm că plănuiau un atac?

Ana închise ochii, amintindu-și că Jake pusese aceeași întrebare în noaptea în care plecase pe Înălțimile Golan.

— Fiul meu Itzak va fi în curând destul de mare, în câțiva ani, zise Ben. Trebuie să mă asigur că nu se mai întâmplă așa ceva.

Ana ar fi vrut din tot sufletul să îl convingă că nu era responsabilitatea lui, să îl implore să se gândească la familie. Dar știa sigur că Debora îi spusese deja toate acele lucruri. Îi văzu fața albă ca varul și știu că și-ar fi bătut gura degeaba.

— Promite-mi că vei fi atent, zis ea inutil.

Ben nu schița niciun gest.

— Sigur, Ana.

Ierusalim, Israel – 1976

Necazul ei o cuprinsese fără milă și fără încetare, devorând-o tacit și lăsându-i un gol imens în suflet. Când se trezea dimineața, un dram de clipă uita de moartea lui Jake, apoi își amintea că nu va mai veni niciodată acasă, lăsându-se târâtă de domolul vârtej al disperării de dimineața până seara. Deși durerea gemea în sufletul ei, Ana continua să poarte masca unei vieți normale, de dragul Rahelei. Ca o marionetă de lemn, cu zâmbetul pictat, își juca rolul foarte serios. *Trebuie să înduri ziua de azi, noaptea, apoi următoarea zi.*

Pentru că Rahela voia să meargă în continuare la sinagogă, Ana respecta toate ritualurile împreună cu ea, cu sfințenie. În fiecare an de Iom Kipur, când rabinul amintea promisiunea:

„Cei ce se încred în Domnul își înnoiesc puterea ", ar fi vrut să strige în gura mare că totul este o minciună, că Dumnezeu este un tiran crud. Spunea rugăciuni cu Rahela în fiecare dimineață, ca atunci când Jake era în viață: *„Cât de scumpă este bunătatea Ta, Dumnezeule! La umbra aripilor Tale găsesc fiii oamenilor adăpost."* Erau simple cuvinte goale, fără sens.

Rahela nu se despărțea de pietricica de mozaic pe care i-o dăduse Jake, fiindcă nu voia să uite, ci voia să creadă că moartea lui avea un rost. Ca nu cumva să o piardă, Ana o montase într-un pandantiv, pe care îl prinsese într-un lănțișor la gâtul Rahelei. De dragul fiicei ei, repeta cuvintele lui Jake despre planul lui Dumnezeu, însă nu voia să aibă nimic de a face cu scopul Lui. Jake murise. Chiar dacă i-ar fi demonstrat vreodată că moartea lui Jake se potrivea în marele Lui plan, nu ar fi convins-o niciodată că meritase un preț atât de cumplit.

La cea de-a treia comemorare a morții lui Jake, fiind cu Rahela la mormântul lui, tânjea să se întindă lângă el și să își aștepte moartea. Nu mai avea nimic în sufet, era o cochilie goală. Ajunsese la capătul puterilor. Pentru că păpușarul întinsese sforile la maxim, gata să plesnească, știa că spectacolul nu mai putea continua prea mult timp. Dar, în acel moment, Rahela îi căută privirea, cu ochii ei negri, plini de încredere și de speranță.

— Abba nu este de fapt în mormântul acesta, așa e, Mama? Este în paradis, se odihnește în sânul lui Avraam.

— Da, așa este, scumpo.

Ana își dădu seama că nu poate ieși din horă, că trebuie să își joace rolul, de dragul Rahelei.

Într-o zi de iarnă târzie, când lua singură prânzul în birou, Ana admira de la fereastră cerul arămiu. Când ploua în Ierusalim, era mereu foarte frig și deprimant de trist. Ar fi putut să mănânce cu colegii, în holul facultății, dar îi evita, cu nesfârșitele discuții despre planurile pentru săpăturile din vară și cu poveștile umflate despre descoperirile din vara trecută.

Ținea cursuri pentru că avea nevoie de un venit din care să trăiască. Însă, pentru săpăturile care aveau loc vara, nu mai avea nici energie, nici voință, doar teamă că i-ar aminti cu durere de vara în care îl cunoscuse pe Jake. După căsătorie, Jake jucase un rol foarte important în cariera ei; de dragul lui făcuse săpături, nu ca să își construiască o carieră sau faimă. Jake era încântat de fiecare descoperire care dovedea din nou și din nou adevărul Scripturii. Când dădea de greu, el o încuraja. Fără Jake, toată încântarea pentru arheologie dispăruse.

Oftă și se întoarse de la fereastră reluând notițele de curs. Pentru că cineva bătu în geamul din ușa biroului, ridică privirea. Șeful departamentului, Jonas Zimmerman, crăpă ușa și își vârî capul înăuntru.

— Pot să intru?

— Sigur, Jonas. Ce este?

Când omul se rezemă de tocul ușii, zâmbetul ei rigid, de marionetă, își luă locul binemeritat.

— Tocmai am încheiat o discuție la telefon cu unul dintre vechii mei prieteni din America. Universitatea lui a strâns suficiente fonduri pentru a începe săpăturile la Tel Batash vara viitoare. Caută un coleg israelian cu care să ducă la capăt proiectul. Te interesează?

— Nu. Îmi pare rău.

Coborî din nou repede privirea în notițe, prea ocupată parcă pentru o asemenea idee. Expresia feței luă imediat înfățișarea omului indiferent.

— Așa, pur și simplu? zise Jonas. Nici măcar nu îți iei un timp de gândire?

Ana clătină din cap. El intră în birou, închise ușa și se instală în scaunul din fața ei.

— Ana, nu crezi că este timpul...?

— Te rog, Jonas, nu insista. Nu sunt gata să mă întorc pe teren.

— Când vei fi gata?

— Nu știu, poate când mai crește Rahela. Fetița mea are doar unsprezece ani.

— Iar la anul va avea „doar doisprezece" ani, și apoi „doar treisprezece"...

Ana simți frustrarea din vocea lui și știu că nu mai avea răbdare cu ea. Își ridică privirea, se uită în ochii lui, dar nu zise nimic.

— Măcar poți să te mai gândești... și să mă anunți dacă te răzgândești? o întrebă el.

— Sigur.

Jonas oftă și îi aruncă un dosar cu documente pe birou.

— Între timp, îți repartizez un student. A terminat recent cei trei ani de armată și vrea să studieze arheologie.

Ana ridică mâinile în protest.

— Uite ce este, nu cred că am ce să ofer...

— Nu, Ana, uite tu ce este.

Se aplecă spre ea, controlându-și chibzuit cuvintele.

— Trebuie să începi să îți asumi și tu partea ta din munca de teren. În ultimii trei ani, ne-am străduit cu toții să fim înțelegători cu situația din viața ta și să nu punem prea mult pe umerii tăi, dar suntem cu toții foarte încărcați. Nu faci săpături, nu publici nimic, să pregătești câțiva studenți este un minim pe care îl poți face.

— Îmi pare rău.

Pentru că îi venea să plângă, nu mai putu scoate un cuvânt.

— Și mie îmi pare rău, Ana. Sincer îmi pare rău. Am ținut foarte mult la Jake.

Jonas se aplecă din nou, îndulcindu-se.

— L-am cunoscut pe studentul cel nou. Este un băiat inteligent. I-am spus că are programare la tine astăzi la ora 14:00.

Sforile uzate se încordară la maxim; Ana strânse toată energia de care avea nevoie pentru încă un dans obositor.

— Sigur că da, Jonas.

Cu puțin timp înainte ca studentul cel nou să își facă apariția, Ana își puse deoparte notițele pentru curs și citi dosarul acestuia. Avea 21 de ani, un *sabra*, adică israelit nativ, dintr-un oraș din nordul Israelului, inteligent, conform foii sale matricole și recomandărilor profesorilor lui, un școlar desăvârșit și harnic. Era și foarte popular în rândul sexului opus, conform unui

postscriptum amuzant care apărea la finalul uneia dintre scrisorile de recomandare.

— Şalom, dr. Rahov.

Ana își ridică privirea din dosar ca să vadă în fața ei un tânăr foarte chipeș, care tocmai îi întinsese mâna.

— Îmi pare rău, am venit puțin mai devreme. Sunt Ari Bazak.

— Mă bucur să te cunosc, Ari. Citeam dosarul tău. Te rog, ia loc.

Deși nu semăna deloc cu Jake, îi amintea de el, cu trăsături superbe, clasice pe chipul său perfect armonizat. Spre deosebire de Jake, avea părul și barba într-o nuanță mai închisă, ochii ca ciocolata neagră, în niciun caz verzi, dar aveau aceeași înălțime și construcție și emanau aceeași încredere în sine. Pe Jake îl judecase greșit, acuzându-l că este un afemeiat, dar în privința lui Ari nu avea cum să se înșele. Nu-i era greu să-și imagineze cum roiau fetele în jurul lui.

Zâmbetul său larg îi smulse și ei un zâmbet sincer și începură să vorbească. Tânărul Ari era chipeș și foarte articulat. Ana întrezări o minte ascuțită, dar neprelucrată, care aștepta să fie șlefuită și turnată în matrice. Îi păru foarte tânăr, cu câțiva ani mai tânăr decât Jake, atunci când se cunoscuseră.

De ce îl compara cu Jake? Nu avea nici putere, nici chef să se abțină, ceea ce o neliniștea. Pentru că discuția se lungea, se trezi că îl supune la teste, provocându-l așa cum îl provocaseră oamenii de știință, colegii lui Jake, în vara aceea de mult apusă, în deșertul Negev. Voia să vadă dacă, la foc automat, Ari avea aceeași tărie de caracter și integritate ca Jake. Îl aclamă tacit pentru că, la fel ca Jake, rămase pe poziții, fără să se supere sau să bată în retragere. Împotriva voinței ei, simți că între ea și noul ei student se leagă o prietenie nevinovată.

— De ce te-ai hotărât să studiezi arheologie? întrebă ea într-un final.

— Din mai multe motive, dar în vizita pe care am făcut-o la situl din Masada m-am hotărât definitiv. Unitatea noastră a fost dusă acolo pentru jurământ.

— Da, Masada este un loc impresionant.

Se aplecă spre ea, cu privirea înfierbântată.

— Dar nu doar pentru importanța istorică a acelui loc, ca ultimă fortăreață evreiască înaintea exilului și toate astea. Am fost cucerit de designul ei pe de-a întregul, de detaliile atât de fin lucrate.

— Ca de exemplu...? îl provocă ea să continue.

— Mozaicurile romane, spuse el cu pasiune. Ce artă! Toate nuanțele acelea fine! Fiecare piesă minusculă în parte o minune, șlefuită cu atenție incredibilă și potrivită printre celelalte, ca să formeze imaginea de ansamblu...

Când văzu privirea Anei, Ari se opri.

— Dr. Rahov? Ce este, ce s-a întâmplat?

— Iartă-mă...

Abia ajunsă la baie, ultima sfoară plesni în sfârșit. Se prăbuși la pământ, jelind, știind că fusese ultima ei reprezentație. Tânărul chipeș, care îi amintea de Jake așa de mult, care vorbea ca Jake, dar nu era Jake, rupsese sforile cu vorbele sale devastatoare. Zăcând pe podeaua din imitație de mozaic, cu forme hexagonale micuțe, albe, reci, fără personalitate și fără să facă parte dintr-un ansamblu, strigă în sfârșit la Dumnezeu.

— Cum ai putut să îl iei de lângă mine? Cum ai putut să îl lași pe Jake să moară? Ce fel de Dumnezeu ești?

Jake murise. Dumnezeu îl smulsese cu cruzime de lângă ea. Ana ascunsese rana căscată pe care Jake o lăsase în urmă ca și când ai pune un covor peste o podea defectă, ocolind-o cu grație, ignorând-o trei ani de zile. Numai Dumnezeu putea să-i vindece rana, dar ea îi întorsese spatele cu furie, în loc să caute la El adăpost. Acum, spectacolul se terminase, iar rana infectată ieșise la suprafață, demascată de un tânăr student chipeș, pe nume Ari Bazak și de ecoul bântuitor al ultimelor cuvinte ale lui Jake.

— Nu pot să merg înainte, Doamne, plângea ea conștientă că ar fi trebuit să facă acest lucru cu trei ani în urmă. Te rog... Te implor, ajută-mă!

În aceeași seară, Ana îi dădu telefon Deborei.

— Știu că te rogi de mine de secole să vin în vizită, zise ea. Mă întrebam dacă în weekendul acesta este o idee bună?

— Da, desigur! Te rog, vino!

Vocea Deborei trăda atât surprindere, cât și încântare. Pentru că Ben călătorea atât de des în interes de serviciu, Debora și copiii se mutaseră înapoi în kibuț, în Galileea, ca să fie mai aproape de familia ei.

— Din întâmplare este și Ben acasă tot weekendul. Va fi încântat. Iar Rahela se poate juca cu verișorii ei... o să fie minunat!

Odată ajunsă, din primele clipe, Ana se lăsă învăluită de căldura familiei și a amintirilor, de mângâierea adusă de zâmbetele și lacrimile lor. Renunță la alura falsă a unei credințe și tării de neclintit, dezlănțuindu-și toată mânia și durerea, pentru ca procesul vindecării să poată începe în sfârșit. În seara aceea, sub cerul umed al iernii, Ben nu avu răspunsuri la întrebările ei, dar faptul că le rostise cu voce tare o ajuta. Dormi foarte bine, mai bine decât dormise de mult timp.

— Vino cu mine la o plimbare, îi zise Ben a doua zi, după micul dejun. Aș vrea să cunoști pe cineva.

Împrumutase din kibuț o mașină cu remorcă și porniră pe marginea lacului deasupra căruia se străduia să răsară soarele palid de iarnă, printre norii pufoși ca aripile unui porumbel. Vântul mirosea a primăvară, cu aromă de miei și iarbă proaspătă. Galileea era frumoasă în perioada aceasta a anului, cu migdali înfloriți și coastele dealurilor presărate cu anemone stacojii. Ana era fericită că lăsase în urmă orașul trist și rece.

Dar, când în final își dădu seama unde o ducea Ben, îi îngheță inima în piept. Mergeau spre malul opus al Galileei, spre Înălțimile Golan.

— Nu pot să fac asta, Ben, zise ea. Nu sunt pregătită.

O privi cu ochii lui blânzi pe care apoi îi îndreptă la drum.

— Ai încredere în mine.

Urcând dealurile, nu mai scoase niciun cuvânt. Însă, în loc să o ia pe drumul principal, care ducea direct pe muntele Hermon,

Ben o luă spre sud, apoi din nou spre est, pe un drum îngust, șănțuit, care șerpuia spre ținutul pustiu. După câteva minute de hopuri, văzu un jeep parcat la marginea drumului din fața lor și un bărbat care stătea lângă mașină. Ben opri camionul și se dădu jos să îl salute.

— Ana, aș vrea să ți-l prezint pe Shmarya Gutmann... Ea este verișoara mea, dr. Ana Rahov.

— Arheologul, da, zise Gutmann, strângându-i mâna. V-am citit lucrările.

Era un bărbat bine făcut, musculos, pe la șaizeci și cinci de ani, cu un nor alb de păr în jurul capului pleșuv. Mușchii brațelor bine lucrați și fața arsă stăteau mărturie anilor de muncă fizică, iar energia sa neobosită trăda curiozitate și o minte ascuțită.

— Sunt ceea ce voi numiți un arheolog independent, zise el, deși în viața reală sunt un simplu fermier din kibuțul Na'an.

— Un simplu fermier? repetă Ben, râzând. Înainte să lucreze pe cont propriu, Shmarya a lucrat în serviciile secrete militare. A condus o unitate secretă în Haganah.

Ana știa că Haganah era predecesoarea agenției lui Ben.

— Așa v-ați cunoscut? întrebă ea.

Bărbatul cărunt clipi scurt.

— L-am cunoscut pe vărul tău, celebrul consultant pe probleme de agricultură cunoscut în întreaga lume, când a venit la noi în kibuț ca să ne arate cum se face agricultura adevărată.

Ben râse din nou.

— Datorită lui Shmarya noi doi suntem acum aici, în loc să fim captivi în Irak. A dat o mână de ajutor în negocierile diplomatice care i-au adus pe toți evreii irakieni în Israel acum douăzeci și cinci de ani. Deși, adăugă el pentru Gutmann, mai mult ca sigur Ana nu v-ar fi mulțumit atunci pentru acest lucru!

Zâmbi, amintindu-și cât de mult plânsese de dor de casă.

— E adevărat, nu v-aș fi mulțumit. Dar vă sunt recunoscătoare acum. Ați zis că sunteți interesat de arheologie, domnule Gutmann? Ați făcut vreodată săpături?

— De câteva ori, zise el, dând modest din umeri. Am avut norocul să fac parte din echipa lui Yigael Yadin la Masada...

— Da! Știam eu că îmi este cunoscut numele, zise Ana.

— Dumneavoastră sunteți cel care a găsit faimoasele cioburi de ceramică inscripționate, cele despre care se crede că au fost extrase din pactul suicidal. Nu v-aș prea numi amator, domnule Gutmann! Ați lucrat cu oameni mai celebri mai mult timp decât am lucrat eu, Sukenik, Avigad, Mazar...

— Spuneți-i despre ultimul proiect, zise Ben.

Ana remarcă încântarea din ochii lui Gutmann.

— După ce am câștigat dreptul asupra Înălțimilor Golan în 1967, m-am hotărât să descopăr Gamla, Masada nordului.

— Da, bineînțeles, din relatările lui Josephus. Și ați găsit-o?

Zâmbi triumfător.

— Iat-o! zise el, arătând spre locul din spatele ei, Gamla, cămila!

Ana se întoarse și privi marginea de pământ îngust și plin de hopuri care se ivea printre dealurile din jur ca spatele unei cămile care se odihnește.

— Vedeți râpele inaccesibile pe toate cele trei laturi, așa cum a descris-o Josephus? zise Gutmann cu mândrie. Faceți o plimbare până acolo jos și convingeți-vă singură. Veți găsi vârfurile de săgeată și catapultele de piatră romane, fără să vă străduiți prea tare.

— Uimitor! Într-adevăr arată ca locul pe care l-a descris istoricul Josephus.

— Vreau să îl ridic din ruine, zise el. De șase ani strângem fondurile necesare, dar în sfârșit am suficientă susținere financiară să începem săpăturile în vara aceasta. Mi-ar plăcea foarte mult dacă ați veni cu noi, dr. Rahov.

Ana nu răspunse. Continuă să se uite în liniște la dealul cu cocoașă și la Marea Galileei din depărtare, abia vizibilă sub norii apăsători.

— Puteți să ne duceți acolo, să ne arătați? întrebă Ben.

— Îmi pare rău, aș vrea să pot, răspunse Gutmann, uitându-se la ceas, dar nu am timp azi. Mergeți pe cărarea aceea. N-aveți

cum să rataţi. Gâtul acesta îngust de pământ este singurul care duce acolo, după cum au aflat destul de repede şi romanii.

Mai vorbiră câteva minute, înainte ca Gutmann să se scuze din nou, nevoit fiind să plece.

— Sper să vă văd în vara aceasta, zise el urcând în jeep.

După ce Gutmann plecă, Ana simţi primele picături de ploaie. Se întoarse spre camionul lui Ben.

— Stai, zise Ben, oprind-o. Să mergem pe jos.

— Dar începe să plouă.

— Ne udăm. Şi ce dacă? Te rog, Ana.

Îşi închise nasturii hainei de ploaie şi îşi strânse cureaua înainte să îl urmeze pe cărarea îngustă. Gutmann avea dreptate, zeci de catapulte de piatră rotunde se vedeau destul de uşor printre ruinele răvăşite ale fundaţiei şi ale coloanelor prăbuşite. Fără să vrea, simţi un fior cunoscut de încântare, la amintirea relatărilor lui Josephus despre bătălia care se dăduse aici. Cu ochii minţii văzu scena dezolantă prinzând viaţă. Ben o duse până în vârful cocoaşei cămilei, unde se termina poteca, la marginea unei râpe adânci.

— Mulţi şi-au găsit moartea căzând de aici, zise Ana, amintindu-şi povestea. Exact ca la Masada, au preferat moartea decât să fie prinşi de romani.

O trecu un fior. Picăturile de ploaie se transformară într-o ploaie blândă, ai cărei stropi străluceau în părul şi barba lui Ben.

— Nu m-ai pus să vin până aici doar ca să văd ruinele, nu-i aşa? zise ea.

Clătinând din cap, apoi cuprinzând-o cu braţul, o trase mai aproape de el.

— Acolo a murit Jake, zise el blând, arătându-i cu degetul. Pe marginea de pământ de acolo. Nu se vedea valea unde îi aştepta ambuscada. Şi nici el nu a văzut-o... până când a fost prea târziu.

Privind nemişcaţi, ochii Anei se umplură de lacrimi, care îi curgeau şiroaie, deodată cu ploaia. Îşi linse buzele şi le simţi sarea.

— Ştii, Ana, comunitatea internaţională presează guvernul să dea Înălţimile Golan înapoi Siriei.

Își frecă ochii cu pumnii.

— Jake a murit ca să apere acest pământ, iar ei vor să ni-l ia. Săpăturile de la Gamla ar putea dovedi că Golanul ne aparține, că a fost mereu al nostru. Celelalte săpături au dovedit că Ierusalimul și Negevul au fost cândva ale evreilor, fă la fel acum cu Înălțimile Golan.

Îi cuprinse umerii și o întoarse spre el, forțând-o să îl privească în ochi.

— Găsește dovada, Ana... de dragul lui Jake.

Ana se înscrise pentru excavările de la Gamla, care începură pe 27 iunie 1976, unde se întoarse a doua oară în 1977 și a treia oară în 1978. Studentul ei asistent, Ari Bazak, o însoțea, atrăgând cu vraja lui, în situl îndepărtat, hoarde de fete voluntare.

— Hei, anul viitor vreau să fie asistentul meu, glumea o colegă. Nu trebuie decât să îl trimiți pe Ari să recruteze voluntari și ai oameni cât cuprinde.

— Te rog, ia-l, zise Ana râzând. Băiatul va fi atât de ocupat să alerge după fete, încât va fi prea obosit să mai și muncească. Până și fiica mea, Rahela, este topită după el.

— O, mamă, este superb! scâncea Rahela când îl văzu pe Ari pentru prima dată. Arată ca un star de cinema! Și ai văzut cum mi-a sărutat mâna când ne-ai făcut cunoștință, ca o alteță regală, nu altceva. E un adevărat gentleman!

— Da, domnul Bazak știe cu siguranță să fie fermecător, dar trebuie să te avertizez...

— A zis că sunt frumoasă!

— L-am auzit. Pentru că ești.

La cei treisprezece ani, Rahela se pregătea să lase în urmă anii copilăriei cu grație și siguranță, copia tatălui ei în formă feminină. Cu toate acestea, avea o personalitate blândă și dulce și nu se lăsase amăgită de frumusețea sa naturală, la fel ca Jake.

Rahela făcu o piruetă de fericire, înainte să se prăbușească pe canapea.

— Sunt îndrăgostită, mamă!

— Stai la coadă, scumpo, murmură Ana.

— Ce ai zis, mamă?

— E mult mai mare decât tine. Ai doar treisprezece ani, iar Ari este adult în toată firea.

— Nu mai sunt copil! zise Rahela indignată. Și Abba era mai mare decât tine.

— Nu cu zece ani. Doar cu patru.

Toată vara anului 1978, Ana fu nevoită să asiste neajutorată la avansurile pe care Rahela i le făcea lui Ari Bazak, cum îl urmărea prin tot situl de săpături de la Gamla, ca un cățeluș amorezat, printre picioarele lui, la fiecare pas. Îndrăzneala cu care Rahela îl vâna îi aminti de goana ei după Jake, dar Ari era un om cu totul altfel decât soțul ei. Jake fusese un timid, Ari era exact opusul, un vorbăreț fermecător, care flirta fără milă. Nu îl ofensa deloc Rahela, micuța împătimită admiratoare. Ba dimpotrivă îl distra, deși multe prietene ale sale nu o agreau deloc.

— Este foarte răbdător cu ea, îi zise o colegă Anei, văzând cum îi făcea Rahela umbră toată ziua.

— Da, este, oftă Ana. Mă tem că se poartă așa pentru că este fiica mea, iar Ari își dorește note mari. Dacă totuși s-ar sătura și i-ar face vânt o dată sau de două ori, am avea cu toții un pic de liniște și pace.

La fel îi zise și lui Ari a doua zi, după ce fusese nevoită să o pedepsească pe Rahela care aproape că i se așezase în poală și la masă.

— Ai permisiunea mea să faci orice crezi că ajută ca să scapi de ea, Ari.

— O, este doar un copil, Ana. Nu mă deranjează. Cred că se simte singură, izolată aici toată vara, fără copii de vârsta ei.

— Crede-mă, ea nu se consideră copil. În mintea ei, are aceeași vârstă ca toate studentele de aici.

Câteva zile mai târziu, după lăsarea serii, în loc să stea cu Ari și cu ceilalți, Rahela făcu un întreg spectacol cum că i-ar fi somn și se duse la culcare mai devreme. Ana lucră la rapoarte în birou încă o oră, înainte să o urmeze în cortul în care stăteau.

Când intră și-și scoase ghetele, Ana observă că Rahela se învelise bine de tot în sacul de dormit și nu mișca deloc. Tocmai se pregătea să își pună ghetele la intrarea în cort, lângă ale Rahelei, când își dădu seama că ale ei lipseau. Se uită din nou la forma fiicei ei din sacul de dormit. Era ceva ciudat, se ghemuise în pat ca o minge. Trase cu ochiul în sacul de dormit și găsi pernele.

Ana își trase iute ghetele înapoi în picioare și luă repede lanterna. Trebuia să îl caute în primul rând pe Ari. Se grăbi să traverseze complexul, unde stăteau studenții, în jurul unei mese pliante, unde jucau un joc de cărți la lumina lanternei.

— Îl caut pe Ari. L-ați văzut?

— Ari? Ei, comedie, a fost aici mai înainte, dr. Rahov, dar cred că a plecat.

— Știți unde s-a dus?

— Pot ghici cu ușurință unde ar putea fi, răspunse unul dintre ei malițios. Ia să vedem cine mai lipsește?

Toți râdeau, mai puțin Ana. I se făcu rău. Sigur Ari avea mai multă minte decât să se joace cu o fetiță de treisprezece ani!

— Hei, lipsește Deanna, zise dintr-odată una dintre fete.

— Cine?

— Fata cea nouă. O știți, Miss America de la New York University? Ari a flirtat cu ea toată ziua.

Ana se simți doar pe jumătate liniștită.

— Scuzați ignoranța unei băbuțe, dar unde ar putea să își dea doi oameni „întâlnire" aici?

— O, Ari are mai multe locuri preferate, zise o altă fată, aruncând cărțile pe masa pliantă.

Ana ghici din tonul ei sarcastic că Ari o părăsise cândva pe parcursul verii.

— Încercați întâi la ruinele sinagogii, adăugă ea.

— Glumești.

— Deloc.

Își îndepărtă părul de pe umeri, scuturând din cap.

— Oo, sacrilegiu! murmură cineva.

— Are probleme, dr. Rahov?

— Nu, dragă, trebuie doar să îl întreb ceva.

— Vreți să vă ajutăm să îl căutați? întrebă cea căruia îi dăduse papucii.

Avea o voce dulce-amară.

— Da, vă ajutăm, dr. Rahov.

— Ar fi bine să facem zgomot ca să știe că venim.

Comentariile lor erau presărate cu chicote și râsete.

Ana nu avea chef deloc de perfida plimbare prin întuneric, pe cărarea care ducea spre ruinele sinagogii. Încă nehotărâtă dacă făcuse bine acceptând ajutorul studenților, văzu luminițe apropiindu-se de pe deal și auzi o voce tare, cu accent clar american, care certa întruna pe cineva.

— Pe doi cenți, ce ți-aș suci capul în gâtul tău sfrijit! Ai mult tupeu, trădătoare mică ce ești! Sper să fii pedepsită o săptămână, toată vara... nu, tot restul vieții!

Pe măsură ce luminile se apropiau, simți un sentiment de ușurare la privelișteа americancei care o îndemna pe Rahela de ceafă în sus pe deal. Ari le urma la câțiva pași în spate.

— Stai să îi spun mamei tale ce ai făcut, băgăcioasă amărâtă ce ești! continuă ea. Sper să te bată măr.

Când îi văzu pe Ana și pe ceilalți, o împinse pe Rahela în lumină. Ana se holba la fiica ei și nu-i venea să-și creadă ochilor. Rahela râdea pe înfundate!

— Ce se întâmplă? întrebă Ana.

Ari nu putu răspunde. Își mușca întruna buzele, încercând să nu râdă și să o supere pe Miss America mai mult. Dar nu fu nevoit să răspundă. Pentru că răspunse Miss America în locul lui.

— Ar fi bine să îi dați fiicei dumneavoastră băgăcioase o lecție despre intimitate, dr. Rahov. Ridică aparatul de fotografiat al Rahelei, fluturându-l.

— Cred că a tras cu urechea când vorbeam cu Ari azi după-amiază și s-a hotărât să vină după noi! Am crezut că suntem singuri! N-am știut că ascultă și că este cu ochii pe fiecare mișcare pe care o facem, până când deodată ne trezim cu ea sărind de nicăieri cu lanterna, tocmai când...

Se opri, descoperind șocată că în furia ei se pregătea să dezvăluie prea multe detalii.

— Tocmai când *ce*? întrebă cu glas dulce fosta fată a visurilor lui Ari.

Pentru că toți izbucniră în râs, Ari se roși până în vârful urechilor. Îngrozită, Miss America îi împinse camera în mână și o zori spre cort.

— Ei bine, zise Rahela făcând pe deșteapta, scuturându-și mâinile de praf, gata și cu ea.

Anei îi pică fața.

— Rahela! În cortul tău! Acum!

Rămase uluită de mersul sprinten, dar vioi al fiicei sale înspre cort. Ana se întoarse spre Ari, care ieșise din lumina rotundă a lanternei, pregătindu-se să se retragă.

— Poftim. Îi dădu camera Anei ca pe un cartof fierbinte.

— Ari, îmi pare rău.

— Nu e absolut nicio problemă.

— Aș vrea să îți promit că nu se va mai întâmpla, dar...

— E în regulă, Ana. O să îndrept eu lucrurile cu Deanna. Nu-ți face griji.

— Crede-mă, nu pentru tine sau Deanna îmi fac griji.

Dădu să plece, dar se răzgândi.

— O, și Ari?

— Da?

— Pe viitor, te rog... nu în sinagogă.

Când Ana se întoarse la cort, Rahela aruncase toate pernele pe jos și se băgase bine sub învelișuri. Ana oftă.

— Știu că nu dormi, Rahela. Trebuie să vorbim despre comportamentul tău.

Rahela se întoarse cu fața în sus. Se uită la mama ei, cu inocență prefăcută, ochii negri strălucindu-i în lumina lunii.

— Da, mamă?

Ana se rugă să aibă răbdare.

— Știu că dl Bazak nu a luat în serios...

— Mă lasă să îi spun Ari.

— ... dar eu iau totul în serios, Rahela. Stai la *distanță*, te rog. Lasă-l în *pace*. Înțelegi? Dacă nu te potolești, dacă se mai întâmplă, va trebui să te trimit la mătușa Debora, la kibuț, să stai cu verișorii tăi tot restul verii.

— Nu, mamă! *Te rog*, nu mă trimite acolo!

— Atunci va trebui să îmi promiți că te porți frumos de acum încolo! Că îi lași în pace pe Ari și iubitele lui?

— Nu înțelegi, mamă!

Rahela se ridică afișând o față foarte serioasă. Cu toată pasiunea unei fetițe îndrăgostite la treisprezece ani, zise:

— Sunt îndrăgostită de Ari! Într-o zi mă voi căsători cu el!

— Ascultă, Rahela...

— Dar *sunt* îndrăgostită, mamă!

— Scumpo...

Ana se opri, recunoscând în privirea Rahelei propria ei încăpățânare din tinerețe. Nu putea să spună nimic ca fiica ei să se răzgândească. Doar timpul și ceilalți pești din mare puteau să vindece înamorarea ei de cățeluș.

— Scumpo, trebuie să te culci, zise ea obosită.

Dar, când se vârî în pat, sub învelitoare își dori, nici pentru prima, nici pentru ultima oară, ca Jake să fi fost în viață și să o ajute să-i țină piept fiicei lor.

A doua zi dimineața, Ana decise să mai sape câteva gropi de probă în podeaua sinagogii, nu numai pentru noi descoperiri, ci și ca să pună suficiente obstacole menite să descurajeze alte posibile întâlniri ale voluntarilor. Dintr-un motiv sau altul, podeaua sinagogii nu fusese turnată acum două mii de ani. Mânuia singură târnăcopul, sperând ca munca grea să îi îndepărteze gândurile de la problemele pe care le avea cu Rahela, când dintr-odată lovi și sparse un vas de pământ, îngropat doar la câțiva centimetri de suprafață. Se puse în genunchi ca să vadă mai bine.

— Vă rog, cineva să îmi aducă un petesh, repede!

După ce Ari îi dădu ceea ce ceruse, începu să manevreze micul târnăcop cu grijă, dând la o parte pământul tare. Dând la o parte cioburile sfărâmate, de încântare inima începu să îi bată cu putere la vederea documentelor de pergament pe care

vasul le ascundea înăuntru, unele fiind sigilate cu ceară. Înainte să înceapă să le citească, Ana înțelese că erau cele mai importante descoperiri pe care le făcuse vreodată.

Ari era în genunchi lângă ea, curățând atent cu o măturică noroiul. Când văzu ce era în vas, se opri.

— Uau! zise el cu respirația tăiată.

Ana se uită la el. Fața îi strălucea printre lacrimi.

— Da. Uau!

Capitolul 15

Satul Degania – anul 66 d.H.

— Știi ce zi e azi, Miriam? întrebă Lea turnând vin și pregătind împreună cu Miriam coșul cu pâine nedospită pentru serviciul de Cina Domnului.

— Desigur, copila mea. Este aniversarea căsătoriei tale cu stăpânul Ruben.

Lea se opri și se uită la buna sa prietenă. Miriam nu mai avea părul gri, ci alb ca zăpada și degete noduroase din pricina vârstei și a anilor de muncă.

— Îmi amintesc că este și aniversarea botezului său, zise Lea.

Niciuna nu vru să spună că în aceeași noapte asasinii sicari îl uciseseră pe Ruben cu șase ani în urmă, când se întorcea de la Cezareea.

— Cum este posibil ca cei șapte ani de căsnicie să zboare atât de repede, întrebă Lea, când ultimii șase ani fără el au trecut atât de greu și de încet?

Miriam nu răspunse. Doar se întoarse spre Lea șchiopătând și o îmbrățișă, așa cum făcuse din prima zi în care se cunoscuseră, alinând-o cu blândețea ei pe acordurile unui cântec de leagăn.

Durerea Leei se mai îmblânzise în timp, dar nu dispăruse niciodată cu desăvârșire, hrănită de realitatea obsedantă că ucigașii lui Ruben nu fuseseră niciodată prinși. Un sătean îi găsise trupul după Sabat. Ruben zăcea măcelărit în mijlocul drumului, la jumătate de milă de Degania. Nu mai avea soldați romani care să-l păzească, de vreme ce nu mai lucra pentru Roma,

iar servitorii lui loiali fuseseră uciși deodată cu el, încercând să îl apere. Apoi, asasinii îi tăiaseră fără milă degetul ca să îi fure inelul. Timp de șase ani, Lea studiase degetele străinilor în căutarea inelului, întrebându-se ce ar face dacă l-ar găsi pe cel ce îl purta, pe cel ce îi ucisese soțul.

Își șterse repede lacrimile, ceilalți credincioși începând deja să sosească la slujbă. Micuța adunare care se întâlnea în vila din Degania crescuse la peste optzeci de oameni, atât de mulți încât abia încăpeau în sala de oaspeți. Dar Lea era aproape sigură că se întâlneau acolo pentru ultima dată ca să aibă părtășie. Natanael venise în sat cu vești îngrijorătoare.

— Ne întâlnim în seara aceasta să ne rugăm pentru călăuzirea Domnului în ceea ce privește viitorul nostru, anunță el după ce se strânse toată lumea. Suntem martori că situația din ținutul nostru s-a agravat din ce în ce mai mult, mai ales de când noul procurator, Gessius Florus, a fost trimis de Roma aici.

Murmure ofensatoare străbătură încăperea la pomenirea numelui procuratorului atât de displăcut tuturor.

— Acum câteva săptămâni, Florus a luat bani din vistieria Templului, continuă Natanael. În Ierusalim au izbucnit revolte, uneori cu lupte din casă în casă. S-a ajuns la nenumărate crucificări și la masacrarea a mai mult de 3 600 de bărbați, femei și copii evrei. Revolta pe care zeloții și-au dorit-o dintotdeauna a început până la urmă.

Lea se cutremură, o liniște mormântală cuprinse încăperea. Se uită la Elisabeta, care stătea lângă ea și văzu lacrimi în ochii fiicei ei de șaptesprezece ani. Lea o luă de mână. Elisabeta se logodise cu un credincios din adunarea lor, un tânăr pe nume Iuda, fiul unui fariseu. Tatăl lui Iuda îl dezmoștenise pentru că devenise credincios, forțând tânărul cuplu să mai aștepte până se puteau căsători. Acum timpurile incerte amenințau amânarea căsătoriei și mai mult.

— Apostolii cred că a venit timpul ca toți credincioșii rămași să plece din țară, zise Natanael. Ascultați avertizarea pe care ne-o face Domnul: „Când veți vedea Ierusalimul înconjurat de oști, să știți că atunci pustiirea lui este aproape. Atunci, cei din Iudeea

să fugă la munți, cei din mijlocul Ierusalimului să iasă afară din el, și cei de prin ogoare să nu intre în el. Căci zilele acelea vor fi zile de răzbunare, ca să se împlinească tot ce este scris. Vai de femeile care vor fi însărcinate și de cele ce vor da țâță în acele zile! Pentru că va fi o strâmtorare mare în țară și mânie împotriva norodului acestuia. Vor cădea sub ascuțișul sabiei, vor fi luați robi printre toate neamurile; și Ierusalimul va fi călcat în picioare de neamuri, până se vor împlini vremurile neamurilor."

— Natanael, întrebă Lea, ce înseamnă „până se vor împlini vremurile neamurilor"?

Natanael zâmbi, alungând pentru o clipă durerea de pe chipul său.

— S-a întâmplat un lucru extraordinar în zilele noastre, zise el. A început când apostolul Petru a fost trimis de Dumnezeu să predice Vestea Bună unui păgân din Cezareea, tocmai unui centurion roman. Omul, pe care îl cheamă Corneliu, a crezut și a fost botezat.

— Când credincioșii au început să fie persecutați și să se împrăștie, am avut din ce în ce mai multe ocazii să ducem vestea bună și neamurilor. Câțiva frați de-ai noștri, Saul, Barnaba și Sila, au predicat în provinciile din Asia. Mulți evrei au crezut, dar și mai mulți păgâni au devenit credincioși. Au primit Duhul Sfânt, ca noi la Rusalii. Știți că la Sărbătoarea de Rusalii se aduc lui Dumnezeu două pâini egale, primele roade ale muncii noastre. Cred că a fost planul lui Dumnezeu să ne arate astfel că primele roade ale Împărăției Sale vor fi împărțite în mod egal de evrei și de păgâni. Acum trebuie să părăsim Ierusalimul, dar știm că oriunde ne trimite Dumnezeu vom duce Evanghelia cu noi „până când vremurile neamurilor se vor împlini".

— Armatele au înconjurat orașul, așa cum a zis Ieșua? întrebă Ehud.

— Nu încă, dar vor veni, răspunse Natanael. Trei legiuni romane trimise de împăratul Nero au ajuns la Acco. Generalul Vespasian este la comanda a peste treizeci de mii de trupe și personal administrativ. Dacă vine prin Galileea, satul Degania

este exact în calea lui. Este timpul să ne rugăm pentru călăuzirea Domnului.

Întâlnirea dură până noaptea târziu, timp în care oamenii se rugară unul pentru celălalt, pentru fiecare familie. Întreaga casă a Leei luă hotărârea să fugă din țară cu grupul de credincioși și să caute adăpost în Antiohia până când întoarcerea lor nu mai reprezenta un pericol. Urma să își împacheteze lucrurile și să plece împreună în zori de zi, în prima zi a săptămânii. Dar în ciuda rugăciunilor arzătoare, Lea nu găsi pace în decizia luată.

Când se încheie întâlnirea de rugăciune, adunarea din Degania frânse pâinea împreună pentru ultima oară, amintindu-și cuvintele lui Ieșua: *„Acesta este trupul Meu care se frânge pentru voi; faceți aceasta spre pomenirea Mea."*

Lea își desfăcea părul pregătindu-se de culcare, când auzi o bătaie în ușa din față. Oare un frate uitase ceva? Pentru că abia urcase în pat, hotărî să lase servitorii să răspundă, dar Miriam veni în camera ei, cu lampa în mână.

— Cine este la ușă? întrebă Lea.

Lacrimile o năpădiră.

— Îmbracă-te. Trebuie să vii. Sunt zeloții.

Un nod de groază îi strânse stomacul, dar se îmbrăcă din nou grăbită și o urmă pe Miriam prin casa întunecată spre ușa principală. Înainte să ajungă în curtea principală, auzi agitația zecilor de glasuri de bărbați și văzu pe pereți, în umbră pâlpâitul torțelor. Cel puțin cincizeci de străini roiau la ușa casei, scotoceau prin sala de oaspeți și prin celelalte camere, făcând grămadă sacii de dormit și armele din curtea ei. Își dădu seama după hainele murdare și ponosite că era una dintre bandele de zeloți care cutreierau prin zonă. Îl țineau pe bătrânul Ehud captiv, strângându-i tare mâinile la spate.

— Ce faceți? Dați-i drumul! strigă ea.

La sunetul vocii Leei, un zelot se repezi spre ea.

— Ghedeon! rosti ea încet când îi văzu fața.

Era greu de recunoscut sub straturile de jeg, claia de păr încâlcit și barba murdară.

— Lea? zise el uimit. Slujirea ta ar fi trebuit să se termine acum câțiva ani! De ce ești încă aici?

Îi dădu grosolan părul la o parte ca să vadă dacă purta în ureche cercel de sclavă. Se liniști când descoperi că nu avea.

— Te rog, Ghedeon, spune-le să îi dea drumul lui Ehud, îl imploră ea.

Ghedeon făcu un semn cu mâna, iar bărbatul care îl ținea pe Ehud îi dădu drumul. Puterea din spatele acelui gest simplu o sperie.

— Tu îi conduci? întrebă ea.

— Da.

Lea căută pe fața lui un semn al fratelui pe care îl cunoscuse cândva, apoi făcu un pas în spate la licărul sălbatic pe care îl văzu în ochii lui Ghedeon.

— Ce faceți aici? întrebă ea.

— Din întâmplare știu că vameșul este mort, zise el. Pentru că el nu mai are nevoie de casa asta, am hotărât să o revendic pentru a-mi face baza aici.

În glasul lui, un strigăt de triumf îi dădu fiori. Îi luă mâinile și căută inelul lui Ruben. Când văzu că erau goale, le dădu drumul repede ca și când atingerea lui o otrăvea.

— Tu l-ai ucis?

Ridică indiferent din umeri.

— Ce te interesează pe tine cine l-a omorât? A fost dușmanul nostru, Lea, un colaborator roman împuțit și un...

— A fost soțul meu!

Cuvintele ei și furia rece cu care le rostise îl reduseră la tăcere. Se holbă la ea timp îndelungat, apoi zise:

— Ce măgar! Te-a făcut țiitoarea lui?

— Nu, Ghedeon. M-a făcut soția lui.

— Minți! De ce s-ar fi căsătorit cu tine dacă te putea avea oricând avea chef?

— Pentru că m-a iubit... și eu l-am iubit.

Ghedeon clătină din cap.

— Nu te cred.

— Întreabă-l pe Abba! Întreabă-l ce zestre a plătit Ruben, dublu față de cât i-a cerut! Abba mi-a spus că este alegerea mea. Mi-a spus că nu m-ar mai vinde lui Ruben ben Iohanan a doua oară, iar eu am ales să mă mărit cu el! Vrei să vezi certificatul legal pe care l-au scris scribii?

Lea vedea că ceea ce îi spunea îl tulbura. Dar îndoiala lui buimacă dură doar o clipă până se transformă în ură. Își luă avânt și o plesni pe Lea peste față.

— Cum ai putut? Cum ai putut să te prostituezi cu ăla? Nu a fost destul că te-a cumpărat prima dată? A trebuit să te vinzi și a doua oară?

— L-am iubit, zise ea printre lacrimile care îi curgeau șiroaie pe obraji. Tu nu ai iubit niciodată pe nimeni?

Nu răspunse.

Ceilalți zeloți scotociseră toată vila, strângând toți servitorii. Acum îi împingeau ca pe vite în curte, cei mai mulți îmbrăcați în straie de noapte. Unul îl ținea pe Natanael. Altul pe Elisabeta. Lea se ruga să nu îi spună nimeni lui Ghedeon că este fiica lui Ruben.

— Vila este a mea, zise Lea, trăgând cu greu aer în piept pentru curaj. Tu și oamenii tăi o puteți lua, cu tot ce e în ea. Vă dau și contractul. Dar te rog, lasă servitorii să plece.

— Nu, zise Ghedeon rece. Am nevoie de femei să se ocupe de gospodărie. Bărbații vor lupta cu noi. Nu pleacă nimeni.

Îi întoarse spatele fără să mai zică un cuvânt și începu să dea ordine. Împărți servitorii în două grupuri, Lea și femeile într-un grup, bărbații într-altul, punând doi oameni să îi păzească în timpul somnului.

— Trebuie să pretindem că Elisabeta și Natanael sunt servitori, șopti Lea spre ceilalți în camera întunecată.

— Vor face aceleași munci ca toată lumea. Elisabeta, Ghedeon nu trebuie să afle cine ești.

Lea stătu aproape toată noaptea trează rugându-se, încercând să ia o hotărâre, ce era mai bine de făcut. Pentru că soarele începuse să răsară, își făcu în sfârșit un plan.

— Vom pregăti o masă bogată pentru Ghedeon și oamenii lui, le spuse servitorilor a doua zi. Le vom servi cel mai bun vin pe care îl are Ruben, proviziile pe un an întreg dacă e nevoie. După ce se îmbată, vom pleca în cea mai mare liniște spre Antiohia, cu ceilalți credincioși.

La început, Ghedeon fu reținut la ideea de a irosi atâta mâncare pentru o singură masă, dar, când văzu că ideea prinse bine la oamenii săi, ceda. Se așeză liniștit la masa de banchet împreună cu toți ceilalți zeloți, exact cum sperase Lea.

— Nu-i lăsați să li se golească cupele de vin, le spuse Lea servitorilor săi. Umpleți-le din nou când sunt pe jumătate goale.

Chiar ea făcea runde afară, asigurându-se că și cei care stăteau de pază la uși aveau vin din plin. Cel ce păzea poarta din spate ezită.

— Nu ar trebui să beau, doamna mea. Sunt de pază.

— Ce păzești în Degania? zise ea râzând. Câini de stradă? Numai cei dinăuntru să se distreze? Poftim.

Îi dădu un burduf plin cu vin vechi. Aproape de miezul nopții, beat, santinela adormi, sprijinindu-se de stâlpul porții. La fel, majoritatea bărbaților de la masă.

— Este timpul să plecați, le spuse Lea lui Natanael și servitorilor.

Unul câte unul trecură în șir pe lângă santinela adormită, fiecare cu lucrurile lui.

— Unde îți sunt lucrurile, mamă? o întrebă Elisabeta când ajunse la poartă cu Miriam și Ehud.

— Eu trebuie să îi distrag atenția lui Ghedeon încă un pic ca să nu observe că toți au plecat. O să vă ajung din urmă mai târziu.

Dar bătrânul Ehud citi printre rânduri.

— Nu vii cu noi, așa-i? zise el încet.

Lea se uită la Elisabeta, șocată că auzise, apoi încuviință din cap.

— Cred că Domnul vrea ca eu să stau aici, cu Ghedeon.

— Nu te pot lăsa, mamă! plângea Elisabeta. Trebuie să vii cu noi!

— Tu trebuie să fii cu Iuda acum. Voi doi trebuie să vă căsătoriți când ajungeți în Antiohia și să începeți o viață împreună.

— Nu fără tine!

— Ba da, împreună, voi doi. Elisabeta, ştii să scrii şi să citeşti, ai sulurile cu Tora ale tatălui tău. Tu, Iuda şi ceilalţi puteţi răspândi Vestea Bună. Trebuie să fiţi martorii lui Ieşua până la marginile pământului, aşa cum a spus. Oamenii trebuie să vadă Împărăţia lui Dumnezeu în noi, pietrele vii ale templului Său. Voi aveţi treabă acolo, eu am treabă aici. Este jertfa spirituală pe care trebuie să o aduc.

— Cu siguranţă ei l-au omorât pe Abba! Cum poţi să stai cu ei?

— Nu ştiu... dar ştiu că ni s-a poruncit să ne iubim duşmanii. Ghedeon este fratele meu. A fost vina mea că a mâncat cândva bătaie de la romani. Apoi Ruben a adăugat la răutatea lui refuzând să ierte datoria tatălui meu şi făcându-l pe Ghedeon servitor. Fratele meu nu a avut ocazia niciodată să vadă cum este Dumnezeu de fapt. Fariseii i-au arătat un Dumnezeu mofturos, care abia aşteaptă să îl respingă ori de câte ori greşeşte şi Îi încalcă legile. Saducheii i-au arătat un Dumnezeu care îi favorizează pe cei bogaţi şi care îi disprețuieşte pe cei săraci. Zeloţii i-au arătat un Dumnezeu care cere răzbunare şi furie împotriva necredincioşilor. Cum să mă aştept ca Ghedeon să vadă cum este de fapt Dumnezeu, să vadă iertarea lui Cristos şi dragostea Lui, dacă nu îi arăt?

— O, mamă! strigă Elisabeta, strângând-o tare. Cum să te las?

— Trebuie. Ai grijă de ea în locul meu, Ehud, de dragul lui Ruben. Ai grijă să se mărite cu Iuda. Să fii fericită, Elisabeta...

— Unde credeţi că mergeţi, Lea?

Vocea care apăru dintr-odată în întunericul din spatele ei era plină de mânie şi asprime. Se întoarse, speriată şi îl văzu pe Ghedeon stând la câţiva metri de ea. Avea ochii roşii de mânie şi de vin şi vorbea incoerent.

— Nu plec nicăieri, Ghedeon. Stau aici să am grijă de gospodărie pentru tine... dar te rog, lasă-i pe ceilalţi să plece.

— De ce să îi las?

Scoase un cuţit din teaca centurii şi făcu un pas împleticit spre ei.

— Pentru că Ruben te-a lăsat să pleci. L-am implorat să aibă milă de tine după ce ai fugit, şi a avut. Ar fi putut să trimită trupe de soldaţi romani după tine.

Ghedeon scoase un râs de om băut.

— Atunci gestul s-a întors împotriva lui.

Întoarse teaca cu vârful în jos, prinzând ceva în cădere. Întinse mâna. Inelul lui Ruben era în palma lui Ghedeon.

În momentul acela, Lea îl urî mai mult decât se gândise vreodată că este posibil să urăşti pe cineva. Furia şi durerea fierbeau în ea până când simţi în mânia ei că e gata să îl omoare. Îl ucisese fără milă pe bărbatul pe care-l iubea, îi mutilase trupul. Era gata să se năpustească asupra lui Ghedeon, dar plânsul Elisabetei o opri. Era mai important ca fiica ei şi ceilalţi să plece.

— Dacă mi-ai ucis soţul, Ghedeon, atunci îmi eşti dator.

Căzu încet în genunchi în faţa lui.

— Cândva l-am implorat pe Ruben în acelaşi fel să aibă milă de tine şi te-a lăsat să trăieşti. Acum te implor pe tine. Eşti om cum a fost şi Ruben ben Iohanan?

— Taci din gură!

Cuvintele îi ieşiră pe gură pline de furie, ca o explozie.

Lea văzu cum îi clocotea mânia în pieptul umflat şi în faţa contorsionată. Se temu că mersese prea departe. O luă de braţ şi o forţă să se ridice în picioare, sucindu-i-l dureros.

— Hai! Daţi-i drumul de aici, toţi! strigă el, apoi se întoarse împleticindu-se înapoi în casă.

Elisabeta o apucă de mână.

— Hai, mamă.

Lea tânjea să meargă cu ea, să-i întoarcă spatele fratelui ei şi să nu-l mai vadă vreodată. Îl ura pentru că era un ucigaş. Dar cuvintele lui Cristos îi străpunseră inima, nedându-i pace.

— Nu pot să merg, Elisabeta. Trebuie să rămân aici.

— Mamă, nu!

O luă pe Elisabeta în braţe şi o ţinu strâns pentru ultima oară.

— Ieşua ne-a învăţat să ne rugăm aşa: „iartă-ne greşelile noastre, cum şi noi iertăm greşiţilor noştri". Trebuie să fac asta. Dumnezeu să fie cu tine, Elisabeta.

Apoi Lea o lăsă şi se grăbi să intre în casă după fratele ei.

Satul Degania – anul 66 d.H.

— Degania este imposibil de apărat, spuse categoric cel pe care Ghedeon îl invitase la cină. Satul nu are ziduri, fortărețe sau clădiri care să poată fi transformate în fortărețe în timpul scurt pe care îl avem.

Lea ridică sticla să îi mai pună vin, dar el acoperi pocalul cu mâna și refuză clătinând din cap.

— Va trebui să evacuați toți oamenii din localitate.

— Dar vila asta? întrebă Ghedeon. Am putea...

— Nu. Imposibil. Locul ăsta este prea...

Făcu un cerc în aer cu mâna, căutând cuvântul potrivit.

— Prea mare. Sunt prea multe locuri de acces care trebuie apărate.

Lea văzu că fratele ei nu era încântat de decizie, dar oaspetele său era Iosef ben Matitiahu, comandantul forțelor iudaice din Galileea. Ghedeon știa că nu are rost să se certe cu comandantul chiar dacă era cu câțiva ani mai tânăr și mai puțin experimentat în luptă.

— Foarte bine, zise Ghedeon cu un aer oficial. Unde vrei să luptăm, eu și oamenii mei?

— M-am hotărât să vă trimit la Gamla, zise Iosef, sprijinindu-se pe perne.

Luă indiferent o curmală de pe platoul pe care i-l întinse Lea.

— Este principala fortăreață a zeloților, la est de Marea Galileei.

— Știu unde este, zise Ghedeon.

Rămase neclintit pe scaun la masă, deși cina se terminase.

Lea considera că nu prea făcea eforturi să-și ascundă antipatia pentru comandant. Singurul motiv pentru care i se dăduse poziția pe care o avea, zicea Ghedeon, era înrudirea cu Ionatan, marele-preot hasmonean. La început, Iosef nu fusese de acord cu revolta zeloților, dar, până la urmă, la începutul anului se înrolase.

— Atunci știi cât de importantă este fortăreața pentru noi, zise Iosef. Întăririle pe care le așteptăm de la frații noștri din Babilon vor ajunge aici pe drumul principal, care trece pe lângă Gamla.

— Câte trupe vor fi trimise acolo, în afară de a mea?

— O, nu prea multe, zise Iosef, luând încă o curmală. Nu este necesar. Am supravegheat personal întărirea sistemului de apărare a cetății. Gamla este invincibilă.

Ghedeon ridică paharul în semn de cinste.

— Să sperăm că ai dreptate, zise el înainte să îl scurgă.

— Am dreptate. De fapt, dragă, zise el, luând mâna Leei, ar fi înțelept să te adăpostești și tu acolo.

Avea o atitudine alunecoasă ca uleiul, prea alunecoasă pentru gustul Leei. Se arătase foarte interesat de ea când aflase că este o văduvă bogată. În timpul cinei, încercase să o impresioneze, lăudându-se cu călătoriile pe care le făcuse la Roma. Ghedeon o avertizase să blocheze ușa la dormitor în seara aceea.

— Sunteți foarte amabil că vă îngrijorați pentru mine, domnule comandant, zise Lea. Dar adăpostul meu este la Dumnezeu, nu într-o fortăreață.

Comandantul Iosef ben Matitiahu plecă devreme, a doua zi dimineața, pentru a-și continua turul de inspecție prin cetățile de apărare ale Galileei. O săptămână mai târziu, Lea părăsi Degania spre Gamla, împreună cu fratele ei Ghedeon și majoritatea celor care mai rămăseseră în sat. Înainte să plece din Degania, refugiații și zeloții răseseră fiecare firimitură de mâncare, cărând cu ei în fortăreață un munte de provizii. În timp ce Rabbi Eliezer, Reb Naum și mulți alții plângeau pierderea sinagogii și a caselor lor, sfâșiindu-și hainele și aruncându-și praful de pe străzile Deganiei în cap, Lea refuza să se uite în urmă. Singurul lucru de valoare pe care îl luase cu ea era vasul cu documentele lui Ruben.

— Iată Gamla, zise Ghedeon când în sfârșit zăriră fortăreața pe vârful unui deal din apropiere. Cum ți se pare?

— Se vede de unde și-a luat numele, zise Lea.

Cocoașa de pământ verde pe care era construită Gamla semăna cu spatele unei cămile care se odihnește. Cetatea în sine părea suspendată în aer, casele bine înfipte în coastele abrupte ale spatelui cămilei precum niște desagi. Construite ca o scară, acoperișul unei case era balconul celei de deasupra. Râpe adânci păzeau fortăreața pe trei laturi astfel că singura cale de acces

era printr-o limbă îngustă de pământ care lega cetatea de dealul învecinat. Muncitorii începuseră să sape un șanț retezând podul de pământ ca să îl facă și mai greu accesibil la nevoie. Lea o luă după ei în jos pe cărarea îngustă, prin poarta cetății, construită într-un zid masiv de bolovani negri de bazalt. Un turn de observație amplasat pe zid domina creasta dealului.

Înăuntru, străzile Gamlei, un labirint de alei înguste, răsucite pe marginea pământului abrupt, ba pavate cu pietre în formă de cuburi mici, uniforme, ba transformându-se brusc în scări. Lea avu nevoie de săptămâni bune ca să învețe până la urmă unde duceau fiecare. Cel mai înalt punct al cetății era citadela, iar vârful cel mai sudic, chiar cocoașa cămilei. Sub el se afla cea mai adâncă râpă.

Sinagoga cetății Gamla se înălța semeață la marginea cetății, chiar pe zid, construită din aceiași bolovani de piatră neagră. Era mai mare decât sinagoga din Degania, cu patru, în loc de trei rânduri de coloane de piatră care îi sprijineau acoperișul și bănci netede din piatră neagră construite pe trei niveluri, la marginea zidului. Ca sinagoga cetății Degania, ușile acesteia erau îndreptate cu fața spre Ierusalim. Deși era încă în construcție, podeaua de piatră pe care era așezată, încă neterminată, era folosită de săteni cu ocazia Sabatului sau a întâlnirilor comunale ori de câte ori era nevoie.

— Înainte să înceapă revoluția, îi spuse Ghedeon, Gamla era o cetate prosperă, un centru unde se fabrica ulei de măsline.

În calitate de lider zelot, Ghedeon își atribui o casă pentru familia lui în cel mai bogat cartier al cetății, chiar sub citadelă. Împreună cu Ghedeon și foștii proprietari, Lea, părinții ei înaintați în vârstă, frații ei, Saul și Matei și familiile acestora, umplură casa. Până când regele Agripa și armatele sale asediară Gamla câteva luni mai târziu, mai mult de zece mii de oameni ticsiseră fortăreața împreună cu ei.

Lea fusese criticată toată viața că vorbește prea mult, dar acum spiritul ei sociabil era un dar pe care îl folosea pentru a-i convinge și pe alții că Ieșua era cu adevărat Mesia cel promis. Parcă tot ce făcuse în viață, faptul că învățase să citească, studierea

sulurilor lui Ruben, ascultarea predicilor lui Natanael, fuseseră toate înspre pregătirea ei pentru un astfel de timp. În lunile care urmară, muncea fără să se gândească la oboseală, vorbind despre credința ei și având grijă de bătrânii și de bolnavii care mureau primii, din cauza foametei care cuprinsese ușor-ușor cetatea.

În familia Leei, Mama fu prima care crezu și prima care muri din cauza bolilor care făceau prăpăd în cetatea slăbită. Îi îngropară pe cei doi copii ai lui Matei o săptămână mai târziu, iar pe una dintre fiicele lui Saul în săptămâna următoare. Abba ceru și el să fie botezat, folosind doar câteva picături din proviziile prețioase de apă ale cetății Gamla. Apoi, dând dovadă de înțelepciune, renunță la porția lui pentru copiii și nepoții lui, până când muri și el. Când cetatea intră în cea de-a șaptea lună de asediu, Lea slăbise la fel de rău ca domnița Rut. Dar ea continua să se roage așa cum îi învăța și pe ceilalți: „facă-se voia Ta... pâinea noastră cea de toate zilele, dă-ne-o nouă astăzi".

Oamenii regelui Agripa strigau la ei de pe dealul învecinat în fiecare zi, încercând să convingă Gamla să se predea. Așa aflară vestea că, în Galileea, cetate după cetate și sat după sat căzuseră în mâna armatelor romane. Dar numai la aflarea veștii despre fortăreața Iotapata, care și ea căzuse și despre Iosef ben Matitiahu, comandantul acesteia, care se predase, fiind luat captiv, moralul cetății Gamla căzu la pământ.

— Nu-mi vine să cred că lașul ăla s-a predat! izbucni Ghedeon.

— Și-a trădat poporul! Toți oamenii lui erau gata să moară în luptă, el cum nu a putut?

— Iosef e un ratat de comandant militar, ajunseră la concluzie toți zeloții. A cheltuit mai multă energie și bani încercând să câștige avantaje pentru el, decât să lupte împotriva romanilor.

— Dumnezeu încă este de partea noastră! insistă Ghedeon. Încă nu suntem învinși! Împărăția Lui va veni!

— Sunt de acord că Împărăția Lui va veni, zise Lea încet. Dar, Ghedeon, tu lupți pentru împărăția greșită.

Capitolul 16

Fortăreața Gamla – 12 octombrie, anul 67 d.H.

Au ajuns armatele romane cu miile, îi anunță Ghedeon. Lui Lea i se făcu un gol în stomacul nemâncat ca și când ar fi scuipat o piatră uriașă. După prima pază a zilei pe care o făcuse în turnul rotund, Ghedeon fugi în grabă acasă. Glasul lui trăda frică, pentru prima dată de când veniseră la Gamla.

— Romanii își întăresc tabăra pe dealul de acolo, care are vedere spre cetate, zise el. Au pus deja oameni să lucreze la umplerea șanțului ca să își poată căra mecanismele pentru asediu peste limba de pământ spre Gamla. Vino cu mine la citadelă să vezi.

I se adresa lui Saul, dar Lea își luă repede șalul și îi urmă. Din vârful citadelei, tabăra romană se vedea ca un mușuroi de activitate. Lea le văzu pelerinele roșii strălucitoare și armele sclipitoare. Ori de câte ori evreii trăgeau în muncitorii care lucrau pe podul de pământ, romanii lansau o ploaie de pietre din catapulte, forțând evreii să se adăpostească.

— Uite! Sunt și acolo jos! arătă Saul la poalele muntelui unde sute de soldați călcau în picioare arbuștii, urcând pantele.

— Dacă încearcă așa, nu vor ajunge prea departe, zise Ghedeon. Avem grămezi de bolovani în capătul potecilor, gata să le răsturnăm peste ei.

Dar în următoarele câteva zile, se lămuriră destul de clar că romanii nu încercau să urce pantele. În schimb, postaseră santinele înarmate la poalele muntelui, de jur împrejur, ca să prindă

pe cei ce ar fi încercat să fugă din fortăreață. După șapte luni de asediu, romanii intuiseră probabil că apărătorii cetății nu mai aveau provizii. O săptămână mai târziu, în zorii zilei, liderii cetății organizară o întâlnire la sinagogă. Lea se înghesui și ea lângă Ghedeon și Saul.

— Regele Agripa ne tot întreabă de luni de zile care sunt termenii predării noastre, începu unul dintre lideri. Poate ar trebui să luăm în calcul negocierea, de dragul copiilor și al femeilor.

— Eu nu îmi dau soția și copiii pe mâinile romanilor! strigă unul dintre zeloți. Mai bine îi las în gheara morții.

Fu susținut cu multe ropote, dar când zgomotul se stinse, cineva zise:

— Acolo vor ajunge destul de curând. Nu mai avem mâncare.

— Ascultați, zise Ghedeon, Gamla este invincibilă. Romanii se vor sătura să asedieze o pradă atât de mică și se vor duce spre cetățile mai importante, precum Ierusalim. Știm că Ierusalimul este încă în mâna zeloților și...

Un sunet asurzitor, resimțit și în cutremurul pământului, îi întrerupse cuvintele.

— La arme! strigă Ghedeon.

El și oamenii lui își făcură repede loc prin mulțime, fugind din clădire înainte ca bătrânii poporului să aibă timp să reacționeze.

— Ce este, Saul? îl întrebă Lea mergând în urma lui și a mulțimii de oameni care se deplasa greoi spre ușă. Ce se aude?

— Artileria romană de asediu. Probabil au terminat podul de pământ. Du-te acasă și adăpostește-te...

Deasupra lor, se auzi o explozie ca un tunet, în timp ce o ploaie de pietre catapultate, mari cât un cap de om, străpungând în mare viteză acoperișul sinagogii, căzură în ploaie peste ei.

Țipetele de panică se amestecau cu strigătele răniților. Mulțimea se călca în picioare încercând să părăsească locașul. Saul se ghemui la pământ, acoperind-o pe Lea cu trupul lui, mulțimea de oameni trecând de-a valma pe lângă ei. Când în sfârșit clădirea se goli, se grăbiră pe ușă afară.

— Nu, nu te uita! o avertiză el văzând-o că se uita la trupurile masacrate din urma lor. Urcă spre citadelă acum, fugi!

Dar Lea era prea slăbită din cauza foamei ca să mai poată alerga. Nici să urce până în vârful citadelei nu avea putere. În schimb merse acasă și se urcă împreună cu ceilalți copii și femei pe acoperiș, de unde putea să vadă bătălia care se dădea jos.

Sub ploaia de pietre catapultate, romanii cărau de-a rostogolul pe bușteni trei berbeci monstruoși pe podul de pământ care ducea la zidul cetății. De fiecare dată când apărătorii încercau să arunce cu foc peste ei, romanii lansau o ploaie de pietre care îi făcea să bată în retragere. Zidul avea în anumite locuri o grosime de șase metri, dar Lea și ceilalți vedeau îngroziți cu ochii lor cum berbecii țînteau în trei dintre punctele cele mai slabe ale zidului.

— De unde știu unde să atace? strigă soția lui Matei, Rebeca.

Lea nu răspunse, dar își aminti că Iosef ben Matitiahu se lăudase cu proiectul sistemului de apărare al cetății Gamla. Îi trădase deja?

Ecoul ritmat al bubuiturilor care se auzeau în urma loviturilor pe care berbecii de fier le făceau în ziduri răsuna în munții dimprejur. De la distanță, Lea văzu structura tremurând și zguduindu-se sub forța lor. Pentru că prima secțiune de zid urma fără doar și poate să se prăbușească, apărătorii dădură înapoi ca zidul să nu se prăbușească peste ei, mutându-și linia de apărare în stradă, gata să respingă atacul. Dar, cu toată pregătirea lor, până la ultimul bărbat din Gamla, erau jalnic de puțini comparativ cu hoardele de soldați romani care roiau peste podul de pământ, pregătindu-se să se năpustească prin spărtură.

Într-un final, când un berbec pătrunse prin zid, o secțiune de zid se prăbuși ca un bubuit de tunet. Timp îndelungat, scena fu blocată de un nor enorm de praf, dar Lea știu după sunetul tare al trompetei, după zdrăngănitul săbiilor și după urletele terifiante ale strigătelor de luptă romane că dușmanul pătrunsese în cetate.

— Trebuie să ajungem mai sus, strigă Lea. Sus la citadelă!

Soția lui Saul înghețase de șoc, neputându-și lua ochii de la bătălie. Lea și Rebeca se văzură nevoite să o tragă de pe parapet în jos pe scări și apoi afară din casă. Zorind copiii mai mari în fața lor și cărându-i pe cei mai mici pe șolduri, cele trei femei urcau împleticindu-se pe panta pietruită, spre vârful citadelei.

De acolo puteau vedea prin praful subțire că zeloții rezistau încă, luptându-se pe străzile înguste de dedesubt. Dar, prin spărtură, șuvoaie de romani intrau în continuu, iar oamenii lui Ghedeon, forțați de numărul lor copleșitor, se retraseră în partea de sus a cetății, spre cocoașa cămilei. Lea își căuta frații în vârtejul de cadavre, când îl zări pe Saul cu un cap mai mare decât ceilalți, luptându-se lângă cei doi tineri fii ai săi. Ghedeon lupta în prima linie, încercând cu mult curaj să oprească fluviul de romani. Matei nu era nicăieri.

Urcând din ce în ce mai sus în cetate, apărătorii văzură că atacul inamicului pierduse din avânt. Soldații romani rătăceau confuzi pe străzile înguste pe care nu le cunoșteau. Ghedeon își adună repede oamenii pentru un contraatac, năvălind pe deal în jos peste romanii năuciți cu săbiile într-un blocaj amenințător. Caracterul neașteptat și feroce al atacului îi împinse pe romanii din prima linie să se retragă în panică răsturnându-se peste ceilalți. Pentru că nu aveau unde să se ducă, străzile fiind prea înguste pentru mulțimea care se călca în picioare, primii soldați care ajunseră pe dealurile de la marginea cetății începură să sară din acoperiș în acoperiș, pe casele de dedesubt, împinși de hoardele de oameni.

Apoi, bubuind puternic, acoperișurile începură să se prăbușească sub greutatea numărului mare de soldați care se îngrămădiseră peste ele. Casele se rostogoliră unele peste altele, cedând pe panta abruptă una după alta, ca o avalanșă. Sute de soldați romani căzură îngropați sub ruine și alte sute sufocați de valul mare de praf, incapabili să își găsească ieșirea, prin norul înăbușitor. Lea își acoperi urechile la țipetele și gemetele celor încă în viață, care zăceau prinși sub moloz.

Zeloții scoaseră un strigăt de victorie ca și când Însuși Dumnezeu ar fi intervenit. Forțară pe mai departe atacul împotriva inamicului în retragere, luând armele romanilor morți și continuând lupta. Dar Lea văzu că mulți zeloți căzuseră la datorie. Când corpul principal de romani reuși în sfârșit să se regrupeze, unind scuturile și întorcându-se pentru a opri înaintarea zeloților, erau prea mulți pentru apărătorii care mai rămăseseră. Oamenii lui Ghedeon se văzură nevoiți să se retragă încă o dată.

Când bătălia se încheie, romanii se retraseră cu totul prin zidul spart. Gamla rămase în mâinile zeloților.

Împreună cu ceilalți, Ghedeon și Saul urcau dealul împleticindu-se și tremurând de epuizare în urma luptei. Cât mai fu lumină afară, Lea şi celelalte femei și cu copiii cercetară străzile, adunând armele celor căzuți și căutând trupurile celor dragi. Îl găsi pe fratele ei Matei zăcând mort lângă spărtura zidului, printre cei care fuseseră uciși în primul asalt. O ajută pe soția lui, Rebeca, să sape un mormânt nu foarte adânc lângă cei doi copii ai lui Matei, și apoi îl îngropară sub un morman de pietre. Erau prea slăbite să sape o groapă mai adâncă. Prea paralizată ca să mai verse lacrimi, Lea îngenunche să se roage, recitând din profeția profetului Ezechiel peste mormântul fratelui ei.

— „Așa vorbește Domnul Dumnezeu: Iată, vă voi deschide mormintele, vă voi scoate din mormintele voastre, poporul Meu, și vă voi aduce iarăși în țara lui Israel. Și veți ști că Eu sunt Domnul, când vă voi deschide mormintele și vă voi scoate din mormintele voastre, poporul Meu!"

Copleșită de durere, Rebeca se întinse peste movila unde era îngropat soțul ei și începu să plângă. Lea o lăsă acolo să jelească și se întoarse la hidoasa responsabilitate de căutare prin moloz și deposedare a morților de arme. Amestecătura de cadavre care zăcea printre casele prăbușite îi provoca repulsie, dar se forță să caute, pe lângă cuțite și săbii, porțiile de mâncare prinse la centură. Cei mai mulți păreau foarte tineri, nu cu mult mai mari decât fiica ei, Elisabeta, astfel că îi era greu să îi vadă ca pe niște dușmani. Acum o clipă fuseseră doar niște băieți, vioi și plini de viață.

Tăcerea printre morți era atât de profundă, încât Lea sări un pas în spate speriată de un sunet brusc. Geamătul venea de la un soldat care zăcea la picioarele ei. Capul și trupul pline de sânge ieșeau din moloz, picioarele și partea de jos a trupului zdrobite și prinse sub el. Lea știa că nu avea cum să supraviețuiască, așa cum știa din gemetele agonizante că suferea cumplit. Cu mâna dreaptă scotocise prin mizerie, dârele adânci pe care le făcuse cu degetele cu care își căutase sabia stăteau mărturie. Zăcea acolo unde îi căzuse, la câțiva centimetri de vârfurile degetelor. Își

întoarse capul și ridică privirea spre ea. Lea se ghemui lângă el. În ochii lui nu era mânie sau ură, doar durere și pledoarie tacită. Lea se ridică și împinse sabia cu piciorul spre mâna lui. Apoi se întoarse și plecă în grabă.

— Doamne, cred că ești sătul până peste cap, plângea ea îndepărtându-se împleticit printre ei. Cred că ești atât de sătul de moartea pe care o culege ura noastră.

O copleșea gândul că Fiul lui Dumnezeu îndurase tot ce era mai rău, răbdând brutalitatea execuției în trupul firav de om, pentru răscumpărarea oamenilor pe care îi iubea.

— Mă rog să fi meritat, Doamne. Mă rog ca cei pe care i-ai răscumpărat să ducă Împărăția Ta până la marginile pământului.

Își petrecu restul zilei îngrijind răniții, făcând tot ce putea cu apă puțină și resurse medicale insuficiente. În timp ce îi bandaja rana de la mână, Ghedeon decidea împreună cu ceilalți lideri următoarea mișcare a zeloților.

— Romanii nu sunt obișnuiți să piardă, îi avertiza el. Au pierdut mulți oameni azi și, când se vor întoarce, se vor răzbuna.

— Poate ar trebui să trimitem pe cineva să discute termenii predării.

Ghedeon clătină din cap.

— Nu vor accepta nicidecum să ne predăm acum. Nu după ce au suferit o înfrângere atât de umilitoare.

— Asediul ne va ucide până la ultimul, zise unul dintre bătrâni.

— Deja nu mai avem mâncare. Mor zilnic bătrâni și bolnavi.

— Sunt norocoși, murmură cineva.

— Nu este nicio posibilitate de scăpare? Pe dealuri, după lăsarea întunericului?

Ghedeon își trecu mâna rănită prin păr.

— Nu văd cum. Faptul că Gamla este invincibilă, faptul că romanii nu pot intra înseamnă că nici noi nu putem ieși. Stau de pază la baza muntelui, nu uitați.

— Ei bine, eu tot aș vrea să încerc. Unul dintre bărbați se ridică urmat de alți câțiva. Eu îmi scap familia prin râpă, cum se întunecă.

— Și eu.

— Nu vei reuși, îl avertiză Ghedeon. Cărările sunt periculoase... un singur pas greșit și te înghite moartea.

— Îmi asum riscul. Mai bine cădem răpuși de munte decât de foame sau de romani.

Ghedeon ridică din umeri și le arătă ușa.

— Mergeți atunci. Noroc!

Lea numără vreo doisprezece bărbați care hotărâseră să rișteevadarea.

— Restul nu avem decât să reparăm spărturile și să așteptăm următorul atac, zise Ghedeon, după plecarea lor. Le ținem piept cât de mult putem până la moartea ultimului om pe care îl avem.

Dar atacul pe care îl așteptară nu veni nici a doua zi, nici următoarea. Încordarea crescu aproape insuportabil, toți așteptându-și moartea. În timpul zilei, Lea împreună cu femeile și copiii cei mai puternici strânseră pietre pentru catapulte și formară un lanț de voluntari care să îi ajute la căratul acestora spre citadelă, de unde apoi urmau să fie aruncate peste atacatori. În timpul nopții ascultă sunetul adus de vânt din tabăra romană, încercând să ignore aroma de carne prăjită și căldura focului de tabără care veneau pe aripile vântului.

Avu un somn agitat, trezită întruna de frică și de foamea chinuitoare care o rodeau. În cea de-a treia noapte, când zări pe cer semiluna superbă care lumina cerul, Lea se ridică și ieși să admire stelele. Se gândi la Elisabeta și la Iuda și se rugă să fi ajuns în siguranță în Antiohia.

Oare va mai fi vreodată pace la ei în țară? Oare se va putea întoarce Elisabeta la vila din Degania pe care o moștenise de la tatăl ei? Când își aduse aminte de testamentul lui Ruben, Lea își dădu seama dintr-odată că documentele lui aveau nevoie de un adăpost mai sigur, un loc unde să nu ardă dacă romanii ar fi dat foc cetății. Un loc unde să fie găsite într-o bună zi.

Se strecură în liniște în casă, luă vasul de lut, apoi își făcu drum cu grijă pe deal în jos pe străzile tăcute ale cetății Gamla. Ușa sinagogii stătea deschisă. Înăuntru, luna strălucea prin acoperișul care căzuse ca o lanternă firavă. Găsi o bucată spartă de grindă de pe acoperiș și începu să râcâie cu ea o groapă în

podeaua neterminată, oprindu-se să se odihnească, pentru că puterile o părăseau.

În sfârșit, când groapa fu destul de adâncă, Lea coborî ușor vasul, apoi se opri întreruptă de un gând neașteptat. Avântându-se în spatele sinagogii, căută prin depozitele atașate până când găsi ceea ce căuta, un condei și cerneală. Într-un vas spart, găsi o mână de cereale pe care nu le văzuse nimeni. Vârî prețioasele grăunțe în pliurile hainei. Întorcându-se la ceea ce făcea, cu lacrimi șiroaie pe obraji scrise, din memorie, promisiunea pe care Dumnezeu o făcuse poporului Său, pe spatele testamentului lui Ruben. Apoi, trase nisip peste vas și îl îngropă în pământ.

Când ieși din sinagogă, o voce o strigă din vârful turnului.

— Cine e acolo?

Recunoscu vocea lui Saul.

— Eu sunt... Lea. Pot să vin sus?

Se văzu nevoită să se oprească de două ori ca să se rezeme de ziduri, prea slăbită ca să poată urca scările.

Saul și alți doi bărbați erau în turn, dar el era singurul treaz. Lea îi dădu câteva cereale pe care le găsise și vorbiră în liniște pentru o vreme. Saul depăna amintiri despre turmele de oi pe care le păstorise cândva pe dealurile din afara satului Degania. Lea vorbea despre Ieșua, Păstorul cel Bun, care Își dăduse viața pentru oile Sale.

Pentru că ceilalți bărbați începură să se agite, Lea știu că e vremea să plece.

— Știi unde îl pot găsi pe Ghedeon? întrebă ea. Vreau să îi dau restul de cereale.

— Acolo jos, zise Saul, arătând spre spărtura pe care o făcuseră romanii în zid.

Lea se rugă cu fratele ei și îl strânse tare, simțind tăria care încă mai rămăsese în brațele puternice ale lui Saul. Apoi plecă.

Îl găsi pe Ghedeon stând jos singur, rezemat de zidul prăbușit, cu ochii la lună.

— Ce faci aici, Lea? zise el în timp ce ea îngenunche lângă el.

Avea vocea moale, ca și când i-ar fi lipsit puterea să vorbească mai tare.

— Nu puteam să dorm.

— Nu... voiam să întreb ce faci aici... în Gamla? De ce nu ai plecat din Degania cu prietenii tăi în noaptea aceea, când ai avut ocazia?

Lea nu răspunse. În schimb, desfăcu cu grijă haina strângând cerealele în palmă, pe care apoi i le întinse.

— Poftim. Sunt pentru tine.

Lacrimile îi umeziră ochii cu care privea uimit cerealele. Apoi le refuză clătinând din cap și îi împături mâna strâns în jurul prăzii ei.

— De ce, Lea? șopti el. Ți-am ucis soțul.

— Știu.

Lea înghiți, apoi șopti cele mai grele cuvinte pe care le rostise vreodată în viața ei.

— Te iert.

Ghedeon clătină încet din cap.

— Asta nu reușesc deloc să înțeleg. Cum poți?

Închise ochii, mușcându-și buzele. Lacrimile îi curgeau șiroaie pe obraji.

— Pot să te iert pentru că și păcatele mele au fost iertate.

— Dar de ce ai rămas cu mine? Acum o să mori în locul acesta îngrozitor.

— Am rămas ca să vezi cum este Dumnezeu. Este un Dumnezeu care ne iubește și ne iartă, chiar dacă păcatele noaste L-au ucis pe Fiul Său.

Ghedeon își șterse ochii cu mâna, dar lacrimile îi curgeau întruna.

— Iată-ne în același loc, în fața aceluiași sfârșit iminent, înțelegând prea târziu că ai avut dreptate, lupt pentru împărăția greșită. Pierd, Lea. Totul se prăbușește în jurul meu, cum a zis profetul. „Din pricina vărsării sângelui oamenilor... rușinea casei tale ți-ai croit, nimicind o mulțime de popoare, și împotriva ta însuți ai păcătuit. Căci piatra din mijlocul zidului strigă". Acesta este sfârșitul poporului nostru. Aceste pietre dărâmate vor sta mărturie judecății lui Dumnezeu.

— Dar nu aici se termină profeția, îi zise Lea.

— Cu câteva versete mai jos spune: „Căci pământul va fi plin de cunoștința slavei Domnului ca fundul mării de apele care-l acoperă." Împărăția pentru care a murit Ieșua ca să ne-o aducă va umple pământul într-o bună zi. Și tu și eu putem să facem parte din acea Împărăție dacă primim jertfa lui Mesia.

— Nu merit iertarea Sa. Eu...

Dintr-odată se auzi o bubuitură oribilă și pământul se cutremură sub ei. Deasupra lor, pe creasta dealului, turnul de pază unde era Saul se clătină, apoi se rostogoli la pământ ca jucăria unui copil, căzând într-un morman de moloz și praf.

— NU! strigă Lea. Saul!

Ghedeon o luă la fugă în sus pe deal înaintea ei, tușind de la praful înecăcios, și începu să scormonească sălbatic prin moloz, strigând după Saul. Arcașii de pe zid traseră în gol spre soldații romani care subminaseră fundația turnului în timpul nopții. Fugiseră în întuneric neatinși.

Lea îl ajută pe Ghedeon să sape, căutând cu îndârjire, în timp ce pietrele aspre și grinzile rupte îi tăiau mâinile care îi sângerau prin pielea zdrelită. Dar nu era speranță. Când îl găsiră pe Saul și pe ceilalți doi bărbați, trupurile lor frânte erau moi ca niște păpuși din cârpe.

Ghedeon își legănă fratele mort în brațe.

— Îmi pare rău, plângea el. O, Doamne, îmi pare rău...

Romanii așteptară atacul până în zori. De data aceasta, nu se mai auziră strigăte de bătălie sau trompete, dar Lea auzi tropăitul a mii de picioare de soldați care mărșăluiau peste limba de pământ spre Gamla.

— La arme! strigă unul dintre zeloții care reparau spărturile.

Se ridicară la luptă, dar armatele romane îi secerară ca pe grâul copt. Strigătele și gemetele de moarte aveau ecou în dealurile îndepărtate, în timp ce străzile cetății Gamla se umpleau din nou de sânge, iar fumul ridica rotocoale peste sinagoga în flăcări. Lea, împreună cu ultimii refugiați, fugiră spre citadelă unde

rostogoliră stâncile și aruncară cu pietre peste atacatori. Pentru o vreme, părea să îi țină pe romani la distanță. Apoi, se porni o furtună de toamnă și vremea se întoarse împotriva lor. Vântul și ploaia întețite băteau direct în fața celor care apărau cetatea zădărnicind ținta arcașilor și aducând cu ele o ploaie de săgeți romane pe care nu aveau cum să le oprească.

Lea fugi spre centrul movilei, cuprinsă de panică. Știu că venise sfârșitul. Sub ochii ei, soldații romani năvăliră în citadelă, călcând-o în picioare. Unii dintre apărători luptară până la sfârșit luând cu ei în mormânt și mai mulți soldați. Alții implorară milă, murind de sabia nemiloasă a romanilor. În spatele Leei, oamenii se încăierau panicați pe marginea râpei. Mulți își pierdură echilibrul și se prăbușiră în hăul morții, alții se călcară în picioare, gonind să scape.

Lea se lăsă ușor în genunchi. Închizând ochii și așteptând sfârșitul care știa că va veni, simți pace.

— Tatăl meu care ești în ceruri, se rugă ea. Sfințească-se numele Tău pe pământ prin viața mea și chiar prin moartea mea. Facă-se voia Ta pe pământ, așa cum ai hotărât să fie și în ceruri. Pâinea noastră cea de toate zilele dă-ne-o nouă astăzi... și ne iartă nouă păcatele, așa cum și noi i-am iertat pe cei care au păcătuit față de noi...

Înălțimile Golan, Israel – 1999

Abby se ținea strâns de mâner, pe bancheta din spate a mașinii lui Ari, care gonea pe drumul accidentat. Frământată de povestea Anei și de documentele pe care apăreau numele Leei și al lui Ruben ben Iohanan, stătuse noaptea târziu, citind relatările lui Josephus despre bătălia de la Gamla.

— Crezi că am putea face o vizită la Gamla într-una din zilele noastre libere? o întrebase pe Ana.

— Desigur. Nu este departe. O să îl rog pe Ari să ne ducă el cu mașina.

Acum oprea mașina într-o parcare îmbâcsită la capătul drumului. Priveliștea copleșitoare cu dealuri neuniforme și lacul

îndepărtat, cu malurile sale violet, îi tăie respirația lui Abby. Creasta în formă de cămilă era ușor de depistat, dar cărarea îngustă care ducea până acolo părea prea dificilă pentru Ana. Abby se întreba dacă nu cumva greșise când îi ceruse să vină aici, dar Ana deja se dădea jos din mașină cu ajutorul cârjelor. Abby ieși repede să o ajute.

— Nu vii cu noi? îl întrebă Ana pe Ari, care rămăsese la volan.

— Nu, mulțumesc.

Ari păstrase o liniște distantă în scurta călătorie cu mașina, iar acum se uita în gol pe fereastra mașinii, fără să le privească.

— Cum vrei, zise Ana, ridicând din umeri.

Ana o conduse în jos pe potecă, arătându-i toate priveliștile despre care citise Abby, ca o bunicuță mândră care le arată nepoților ei fotografii făcute la minut. Abby văzu spărtura pe care o făcuseră berbecii romani de luptă în zidul cetății și ruinele prăbușite ale turnului rotund. Pietre de catapultă de mărimea unor bile de bowling formau mormane peste tot.

— Am găsit mai mult de o mie de pietre catapultate, îi zise Ana și 1 600 de vârfuri de săgeți. Asta ar trebui să îți dea o idee despre ferocitatea bătăliei. După Josephus, Gamla a căzut în mâna romanilor pe data de 10 noiembrie, anul 67 d.H.

Abby și Ana se așezară să se odihnească pe băncile sinagogii foarte frumos păstrate. Ana îi arătă locul unde găsise ascunzătoarea documentelor care aparținuseră cândva lui Ruben ben Iohanan.

— Toată iarna aceea am lucrat la menținerea și traducerea lor, zise ea. Unul dintre ele este testamentul lui Ruben, prin care lasă toate bunurile și proprietățile sale soției și fiicei lui. Este destul de clar, după examinarea tuturor documentelor, că el murise deja și că văduva lui venise la Gamla ca să caute refugiu în timpul invaziei. Probabil că ea a îngropat vasul acolo ca să fie păstrat în siguranță.

Ana se uită în depărtare, puțin tăcută, în timp ce briza îi sufla părul negru peste față.

— Găsirea acelor documente a schimbat totul pentru mine. Nu sunt sigură că pot explica de ce, dar m-au ajutat să îmi accept

durerea. Femeia care le-a îngropat și femeia care le-a găsit sunt amândouă văduve, având fiecare câte o fiică de crescut. Ne despart aproape două mii de ani, cu toate acestea cărările noastre s-au intersectat și ne-am schimbat pentru totdeauna în același loc, aici pe Înălțimile Golan.

Cu o mână, își culese părul din ochi, într-un gest delicat și se întoarse spre Abby din nou.

— Pe spatele unuia dintre documente am găsit scris, probabil din memorie, un verset din Isaia 11. Acum știind că Lea știa să scrie, mă gândesc că l-a scris chiar ea. Zicea așa: „În același timp, Domnul Își va întinde mâna a doua oară ca să răscumpere rămășița poporului Său risipit... El va înălța un steag pentru neamuri, va strânge pe surghiuniții lui Israel și va aduna pe cei risipiți ai lui Iuda de la cele patru capete ale pământului... căci pământul va fi plin de cunoștința Domnului, ca fundul mării de apele care-l acoperă." Lea a făcut apel la acest verset prin credință, chiar în timp ce romanii distrugeau națiunea noastră, ucigând sau exilând tot poporul, cu excepția câtorva. Două mii de ani mai târziu, Dumnezeu i-a împlinit speranța prin mine când a adus aici familia mea din Irak. Și ea, și eu suntem două bucăți din mozaicul pe care l-a creat Dumnezeu. Ea și-a împlinit rolul, crezând că din cenușa vieții ei, Israel se va ridica din nou. Acum, eu îmi împlinesc rolul meu, crezând că moartea lui Jake a fost de asemenea parte a planului Său, deși eu nu l-am putut vedea. Sunt hotărâtă să revendic Gamla și Golan. Și să am încredere în dragostea Lui infailibilă.

Capitolul 17

Excavări la Degania, Israel – 1999

— Pot să stau lângă tine, Abby?

Își ridică privirea din locul unde servea micul dejun, în aer liber, în situl de săpături, ca să îl vadă pe Marwan Ashrawi făcând echilibristică cu farfuria și borcanul de iaurt într-o mână și o ceașcă de cafea în cealaltă.

— Sigur, ia loc. E singurul petic de umbră pe care l-am găsit în afara cortului de mese. Ești bine-venit să o împarți cu mine.

Fiindcă simțise nevoia să stea puțin departe de energicii studenți, Abby deschisese una dintre ușile culisante ale microbuzului și stătea acum pe marginea acesteia. Se dădu într-o parte ca Marwan să poată urca și să stea jos în mașină.

— E groaznic de cald acolo, îl avertiză ea.

— Sunt obișnuit, zise Marwan zâmbind. Nu sunt răsfățat cu aer condiționat așa cum sunteți voi, americanii.

Abby râse, amuzându-se pe seama tachinării lui blânde.

— De când faci munca asta istovitoare vara, Marwan?

— O, de mult timp. Așa mi-am câștigat banii când eram la școală. Pe dr. Rahov am cunoscut-o acum trei ani și, de atunci, mi-a dat de lucru aici în fiecare vară. Este o femeie de treabă.

— Da, am ajuns și eu să țin foarte mult la ea într-un timp scurt. Îmi va fi foarte dor de ea după ce...

— A, aici erai, Abby.

Ari apăru brusc de după colțul microbuzului, întrerupându-i.

— Mă întrebam...

Se opri când îl văzu pe Marwan, schimbându-şi atitudinea prietenoasă şi caldă într-una rigidă şi incomodă, ca şi când şi-ar fi pus o mască.

— Vai... scuze. Nu am vrut să vă întrerup.

— Nu e nicio problemă.

Abby nu ştiu ce altceva să spună. Ştia că niciunul dintre cei doi bărbaţi nu s-ar fi simţit confortabil dacă l-ar fi invitat pe Ari să stea cu ei.

— Aveai nevoie să te ajut cu ceva? întrebă ea totuşi.

— Pot aştepta până mai târziu.

Dispăru la fel de repede cum apăruse. Abby se uită la Marwan şi ridică din umeri.

— Nu mă place, zise Marwan.

— Am observat.

Marwan nu-şi găsea locul, jucându-se agitat cu pâinea, ca şi când ar fi avut ceva de zis.

— Am tot vrut să te rog, Abby, dacă ţi-ar face plăcere să vii la noi la cină într-o seară. Aş vrea să o cunoşti pe soţia mea, Zafina, şi pe copiii noştri. Casa mea nu este departe de aici.

— Da, mi-ar plăcea, zise Abby. Câţi copii aveţi?

— Şase.

Văzu în privirea lui cu câtă mândrie răspundea.

— Şase, Doamne ai milă! Eu aveam mâinile pline cu doi!

— Ai vrea să vii mâine seară? Pot să te iau de la hotel. La ora cinci e bine?

— Sună foarte bine.

Totuşi, când se întoarse la hotel, Abby se hotărî să îi spună Anei, doar ca să se asigure că nu face nicio greşeală.

— Ar trebui să mergi, îi zise Ana, te vei simţi bine. Marwan e de treabă. Eu am încredere în el. Îi cunosc şi soţia, şi familia.

— Am... hm... observat că el şi Ari nu se înţeleg, zise Abby. E vreun motiv? S-a întâmplat ceva între ei?

Ana clătină din cap.

— Din câte ştiu, nu se ştiau până în vara aceasta. Trist, dar probabil este doar faptul că Marwan este musulman palestinian şi Ari este evreu israelian.

Cisiordania, Israel – 1999

Casa lui Marwan Ashrawi era o clădire pătrată, cu acoperiș plat, făcută din cărămidă. Se afla într-un mic sat arab, printre case asemănătoare, nu departe de situl de săpături. Unele camere erau ca niște scoici goale, fără geamuri la ferestre, ca și când casa era doar parțial construită. Multe dintre celelalte case de pe strada respectivă păreau incomplete.

— Terminăm câte o cameră pe rând, îi spuse Marwan lui Abby, când avem bani și materiale.

Parcă mașina în față și o conduse pe Abby într-o cameră mare folosită în mai multe scopuri, cu pardoseală de piatră netedă, acoperită cu covoare. Era foarte curată, iar aerul purta niște miresme de diverse mirodenii misterioase care îi lăsau gura apă. Cei cinci copii mai mici, care se uitau la televizor, alergară să-și îmbrățișeze tatăl și să o cunoască pe Abby.

— Aceştia sunt fiul meu, Jamil, fiul meu Salah, fiica mea Leyla, fiica mea Najia și fiul meu cel mai mic, Kamal. Iar acesta, zise el, în timp ce un băiat chipeș de cincisprezece ani intră în cameră, este fiul meu cel mai mare, Basam.

— Îmi pare bine! zise Basam, dând mâna cu Abby.

Era îmbrăcat îngrijit, cu cravată și cămașă și, după ce o salută pe Abby, se îndreptă spre ușă, pregătindu-se să plece. Marwan se încruntă și începu să strige la Basam în arabă, dar deși Abby nu înțelegea niciun cuvânt din ceea ce spunea, își dădu seama după tonul lui Marwan și zâmbetul lui Basam că era în glumă.

— Trebuie să plece la serviciu, îi explică Marwan. Lucrează într-un restaurant turistic, curăță mesele.

Îl bătu ușor pe braț și îi ciufuli părul înainte ca Basam să iasă pe ușa din față.

— Este un băiat deștept, zise Marwan cu mândrie, și îi place matematica. Sper ca într-o zi să ajungă și el ceva mai mult decât ospătar.

— Poate să meargă la facultate? întrebă Abby.

— Mi-ar plăcea ca toți copiii mei să meargă la facultate. Poporul meu are nevoie de conducători educați ca să construim

o patrie palestiniană puternică. Dar israelienii cred că toți băieții palestinieni sunt teroriști și, ori de câte ori văd doi sau trei băieți împreună, presupun că vor să le facă probleme.

Îi făcu semn lui Abby să ia loc pe canapea, în timp ce el se așeză pe un scaun, lângă ea.

— Basam a fost arestat împreună cu trei dintre prietenii săi palestinieni acum câteva luni, continuă el.

În glasul și în ochii lui se simțea durerea.

— I-au dus la închisoare și i-au controlat, i-au interogat și i-au umilit doar pentru motivul că sunt palestinieni. Sigur că nu au găsit niciun motiv pentru care să îi aresteze, dar poliției nu îi pasă. I-au ținut închiși cinci ore, speriați și rușinați. Nu l-am învățat pe fiul meu să urască. Israelienii sunt cei care îl învață. Din acest motiv, mulți băieți de vârsta lui Basam nu vor să aștepte până la terminarea facultății. Vor să lupte pentru eliberarea noastră acum.

Abby nu știa ce să zică. Dar atitudinea lui Marwan se schimbă o secundă mai târziu când o femeie păși în cameră cu o tavă cu pahare.

Scoase un zâmbet larg și zise:

— Ea este soția mea campioană, Zafina.

Lui Abby îi căzu fața.

— Ai mai mult de una?

Marwan râse.

— Vai de mine, nu; dacă aș avea, ar fi peste cadavrul lui Zafina!

Pentru că Zafina zâmbi timid, Abby își dădu seama că nu înțelegea niciun cuvânt pe care îl spuneau. Arăta mai în vârstă decât Marwan, deși Abby era sigură că nu era decât consumată de o viață de muncă: creștea șase copii cu puține facilități moderne. Era un pic plinuță, ca multe femei musulmane pe care le văzuse Abby și purta o fustă lungă și o bluză largă, cu mâneci lungi, capul acoperit cu o basma albă. Abby se întreba de ce Marwan și copiii purtau haine moderne, în timp ce femeile erau costumate ca personajele biblice.

— Mulțumesc, zise Abby primind un pahar. Sorbi puțin din ceaiul de mentă dulce.

Fiul mai mic al lui Marwan, Kamal, se aruncă pe canapea lângă ea.

— Bună, zise el cu un zâmbet exact ca al tatălui său.

Era un copil frumos, de patru ani, cu ochi mari şi negri ca ai lui Marwan şi părul negru, cârlionţat.

— Ei bine, bună. Ce faci?

— Bună, repetă el.

— Este singurul cuvânt în engleză pe care îl ştie Kamal, zise Marwan, râzând.

— Ai o familie frumoasă, îi spuse Abby.

— Mulţumesc. Ai vreo poză cu familia ta?

Abby le scoase din geantă, arătându-i mândră fotografii de la balul de absolvire al lui Emily şi al lui Greg.

În timp ce Marwan vorbea despre copii, fiii lui, Jamil şi Salah, care aveau cam şapte şi opt ani, se jucau de-a luptele, lovindu-se şi trăgându-se de păr. La locul de joacă de la şcoală, acest comportament le-ar fi atras rapid o pedeapsă, dar Marwan şi Zafina îi ignorau complet. Numai când Jamil îşi făcu degetele în formă de pistol şi începu să scoată sunete de împuşcături spre feţele celor care prezentau ştirile la televizor, Marwan strigă la el în arabă şi îi trimise pe amândoi afară din cameră.

Zafina se aşează pe podea lângă o masă şi începu să toace legumele pentru cină. Lângă ea avea o plită cu două ochiuri, tigăi şi vase peste tot în jurul ei, covorul fiind protejat de o folie din plastic. Leyla şi Najia, care aveau zece şi doisprezece ani, o ajutau să pregătească cina. Urmărindu-le, Abby şi-o imagină uşor pe Lea pregătind masa în acelaşi fel în casa ei din primul secol.

Când cina fu gata, pui picant cu pâine caldă şi mai multe feluri de salate din diverse legume, Zafina şi copiii îşi găsiră loc pe unde putură fiecare şi toţi mâncară cu farfuriile în poală. Apoi Marwan îşi spuse povestea, ca Moshe Richman şi Ari la cina de Sabat.

— Cum te-ai simţi dacă soldaţii ar veni acasă la tine în America şi ţi-ar spune că pământul pe care părinţii şi bunicii tăi l-au avut timp de secole nu îţi mai aparţine? întrebă el. Asta au făcut Naţiunile Unite poporului palestinian în 1948. Au spus că

Palestina va fi împărțită pe jumătate, că alți oameni, care până atunci locuiseră în Europa, în Rusia și alte țări ale lumii vor primi jumătate de acum înainte, iar palestinienii, care au trăit aici de secole și au muncit pământul, vor primi cealaltă jumătate. Bineînțeles că am refuzat această împărțire și am pornit război. Tu nu ai fi făcut la fel?

Soldații sioniști l-au alungat pe bunicul meu de pe pământul lui când a pornit războiul în 1948. „Trebuie să plecați, nu sunteți în siguranță aici", i-au zis ei. Când s-a întors după război, și-a găsit casa și satul distruse. Soldații i-au spus atunci: „Nu puteți locui aici. Ați abandonat pământul și ați luptat de partea dușmanilor." Oamenii nu vor să creadă, Abby, dar sioniștii, pe vremea aceea, au comis multe atrocități împotriva poporului nostru. Familia bunicului meu a rămas fără casă, obligați să locuiască în tabere de refugiați. Tatăl meu știa că tabăra nu era un loc bun ca să crești o familie, așa că până la urmă a plecat și s-a așezat în teritoriile deținute de Iordania, în Cisiordania. Viața a fost foarte grea. Tatăl meu nu a avut pământul lui, așa că a fost obligat să lucreze pentru alții. Apoi, în 1967, Israelul a declarat război Egiptului, atacându-l pe calea aerului. Știi rezultatul. Când s-a terminat războiul, Cisiordania nu a mai aparținut Iordaniei, ci Israelului. Încă o dată, familia mea a fost nevoită să locuiască în teritorii aflate sub ocupație. Și nu am fost singurii. Mai mult de un milion de palestinieni din Cisiordania și Fâșia Gaza au trăit sub comandă militară israeliană. Eu aveam doar doi ani în 1967, așa că nu știu cum este libertatea. Am trăit toată viața în captivitate. Tot ce vreau, Abby, este o patrie și libertate pentru mine și pentru copiii mei. Cer mult?

— Nu... sigur că nu. Toți vrem același lucru.

Dar nu putea să nu se gândească la povestea lui Ari, cum dormise în buncăr din cauza bombelor siriene, la doar câțiva kilometri de unde locuia Marwan. Cu ochii la familia lui Marwan, se gândi la copiii lui Moshe Richman, Dan, Gabriel și Ivana. Oare trebuie să crească împreună fiind dușmani? Fără soluția pașnică pe care o căutase în zadar Beniamin Rosen, va fi iar război? Oare Salah și Jamil, Dan și Gabriel se vor ucide între ei într-o bună zi?

— Evreii au încercat să ne extermine, zise Marwan, dar suntem ca măslinii pe care, chiar dacă îi tai, rădăcinile continuă să crească. Evreii ar vrea să scape de noi, dar și noi am fost puși aici de Allah. Avraam este și tatăl nostru, prin primul său născut, Ismael. Chiar și Scripturile evreiești spun că acest pământ a fost dat lui Avraam și urmașilor lui. Asta înseamnă că și noi avem dreptul aici dat de Dumnezeu. Îmi pare rău pentru ceea ce le-au făcut naziștii evreilor. Știu că le-au luat casele și milioane de vieți. Dar este acesta un motiv pentru a face la fel cu poporul meu?

— Nu, sigur că nu.

Răspunsul lui Abby părea nepotrivit. Din nou, nu știa ce altceva să spună.

După ce terminară toți de mâncat, Leyla și Najia strânseră vasele și dispărură din cameră împreună cu mama lor.

— Aș putea să ajut cu spălatul vaselor? întrebă Abby.

— Nu, te rog, ești oaspetele nostru.

Se rezemă de scaun, gânditor un moment, apoi întrebă:

— De ce americanii nu au pentru palestinieni aceeași compasiune pe care o au pentru evrei?

Abby ezită.

— Ei bine, nu vreau să te supăr... dar prea mulți palestinieni au folosit acte de terorism pentru a riposta. Când americanii citesc despre lucruri precum deturnări, atentatori sinucigași, oameni inocenți care își pierd viețile, toate astea le fac o reputație proastă tuturor palestinienilor. În trecut, unii dintre liderii voștri, inclusiv Yasser Arafat, au tolerat violența și terorismul. În țara mea au fost multe acte de terorism provocate de palestinieni. Cei mai mulți americani nu înțeleg că sunt familii ca a ta, care vor doar să trăiască în patria lor în mijlocul poporului lor.

— Eu nu tolerez violența, Abby. Nu o voi face niciodată. Dar cunosc frustrarea pe care o simt mulți conaționali de-ai mei. Nu numai că ne-a fost luat pământul, ci ne-a fost luată și libertatea. Acum avem propria noastră administrație în câteva orașe precum Ierihon și Betleem, dar nu este de ajuns. Ne oferă foarte puțin și cu întârziere. Strămoșii voștri din America nu au luptat de asemenea pentru libertate? Și, pentru că dușmanul vostru

avea arme superioare, nu ați folosit și voi... cum îi ziceți? Război de gherilă?

— Da, cred că ai dreptate.

Abby trebuia să recunoască că Marwan îi demontase toate stereotipurile pe care le auzise vreodată despre palestinieni. Nu era un terorist înarmat plin de ură, ci un om gânditor, inteligent care își iubea casa și familia.

— Acum aflu că soluția pentru pace în Orientul Mijlociu este mult mai complicată decât cum pare la știrile de seară, zise ea.

— Mulți din poporul meu s-au săturat să aștepte o soluție. Spune-mi, tu ce ai face dacă ți-ar lua cineva patria și felul de viețuire?

— Nu știu, zise ea încet. Dar cred că înțeleg puțin din mânia ta. Știu cum este să ți se fure ceva ce iubești.

Se opri, fiindcă tot îi era greu să vorbească despre Mark după atâta timp.

— Acum câteva luni, o altă femeie mi-a furat soțul. Făcând acest lucru, mi-a furat căminul și viața. Toate amintirile a ceea ce a fost viața mea cândva s-au schimbat, s-au spurcat. Dar, spre deosebire de tine, eu nu cred că mai vreau înapoi viața pe care am avut-o.

— Îmi pare rău, zise Marwan. Adulterul este păcat și pentru musulmani, o mare tragedie care distruge familii.

După ce serviră desertul cu prăjituri arabe și cafea tare, se făcuse târziu.

— Ar trebui să mă întorc la hotel, zise Abby. Cum știi, dimineața vine devreme. Mulțumesc că m-ai invitat, Marwan.

Dădu să se ridice, dar Marwan îi făcu semn cu mâna să se așeze.

— Așteaptă. Înainte să pleci, trebuie să îți spun ceva. Când un arab invită pe cineva să mănânce la aceeași masă cu el, este ca și un gaj că sunt prieteni și au încredere unul în celălalt, așa că trebuie să fiu sincer cu tine și să nu îți trădez încrederea. Îmi place foarte mult de tine, Abby, și mă bucur că suntem prieteni. Dar te-am invitat aici în seara aceasta cu un alt motiv. Am vrut să vezi cum sunt de fapt palestinienii. Este speranța mea că te vei

întoarce în America și vei spune poporului tău că nu suntem toți teroriști. Tot ce vrem este o patrie care să fie a noastră.

— Mulțumesc. Apreciez sinceritatea.

Abby așteptă. Marwan părea că se gândește dacă să mai spună sau nu încă ceva. După ce serviseră desertul, fiul cel mai mic se așezase în poala lui și Marwan se juca absent în părul acestuia.

— Aș fi preferat să nu fiu nevoit să-ți spun acest lucru, zise el până la urmă, dar israelienii nu au fost complet sinceri cu tine. Și ei au motive ascunse.

— Ce vrei să spui?

Marwan își sărută fiul pe obraz și îl puse pe podea, spunându-i ceva în arabă. Apoi, se ridică.

— Vino cu mine, Abby. Am să-ți arăt ceva.

Ieșiră în spate pe o ușă, printr-o curte pavată, apoi urcară niște scări care duceau pe acoperișul plat, deschis, pe casa lui Marwan. Noaptea era clară și foarte caldă, aerul mirosind a usturoi și ceapă. Trecură prin întuneric printre găletușe de plastic și jucării împrăștiate, apoi Marwan se ghemui în spatele zidului înalt care forma un parapet și o trase pe Abby jos lângă el. Îi arătă strada de sub ei.

— Vezi mașina aceea?

Un sedan închis la culoare era parcat pe o alee îngustă laterală pe strada de lângă casa lor.

— Ne-a urmărit până aici. Cineva așteaptă înăuntru și supraveghează casa. Când vei pleca, vei vedea că mașina ne va urmări până la hotel.

O trecu un fior rece care nu avea legătură cu aerul serii. Nu ar fi trebuit să accepte niciodată invitația lui Marwan. Agentul Shur de la aeroport o bănuia deja că are legături cu palestinieni extremiști. Acum probabil chiar avea.

— De ce ne urmăresc dacă nu ai legături cu terorismul? întrebă ea.

Ochii mari ai lui Marwan străluceau în întuneric.

— Nu pe mine, Abby. Nu pe mine mă urmăresc. Pe tine te urmăresc. Te-au urmărit de când ai sosit. Din cauza agentului secret israelian care a murit la aeroport.

— Dar... e de-a dreptul o nebunie! Nu am nicio legătură cu moartea lui! Ana mă crede, iar Beniamin Rosen era vărul ei.

— Știu. Și eu te cred. Dar israelienii se pare că nu te cred.

Tremura din nou.

— Cred că mai bine plec.

Abby aproape că alergă pe scări înapoi în camera luminoasă. Copiii lui Marwan erau întinși pe covoare și pe canapea, uitându-se la televizor.

— Îmi pare foarte rău că te-am supărat, zise Marwan, frământându-și mâinile.

— Nu, e în regulă. Nu am nimic.

Dar, în timp ce îi mulțumea soției lui Marwan pentru cină, Abby simțea că îi înghețase sufletul. Fiul cel mai mic, Kamal, îi dădu un pupic de despărțire, iar Abby se gândi din nou la micuța ei prietenă, Ivana.

Când intră în mașină, picioarele îi tremurau. Rezistă tentației de a se uita peste umăr la mașina parcată pe alee. În drumul scurt înapoi spre hotel, Marwan păstră tăcerea până ajunseră în vârful unui deal.

— Uită-te în oglinda laterală, Abby. Mașina ne urmărește cu farurile stinse.

Abby se uită. Văzu mașina. Nu putu să își învingă lacrimile.

— Îmi pare rău dacă te-am speriat, zise el. Nu trebuie să te temi de ei pentru că nu ai făcut nimic.

— Sunt mai mult furioasă decât speriată, Marwan. Și mă bucur că mi-ai spus. Sper doar ca familia ta să nu aibă probleme din cauza mea.

Râse nervos.

— Locuim în teritorii aflate sub ocupație. Nu avem drepturi. Familia mea va trebui să învețe să fie tare.

Abby își aminti cât de speriată fusese fiica ei după ce le jefuiseră casa. Dacă ceea ce spunea Marwan era adevărat, dacă Abby era încă suspectă în moartea lui Ben Rosen, atunci jaful era un coșmar. Simțea un impuls copleșitor să fugă înapoi în cabană și să sune acasă, să audă glasul copiilor și să se asigure că sunt bine.

— Mai trebuie să îți spun un lucru, spuse Marwan oprind mașina în fața hotelului.

Fața sa întunecată era sobră, iar Abby nu era sigură că vrea să mai audă.

— Te-au amăgit în mod intenționat. Dr. Bazak nu este cine spune că este. Este un agent trimis de guvern să te urmărească.

— Nu! Nu te cred!

Își dădu seama imediat că răspunsul îl jignise pe Marwan, așa că se grăbi să îi explice.

— Vreau să spun că *nu* vreau să cred. Ana este prietena mea. Nu... nu pot să cred că m-ar minți intenționat.

Dar apoi își aminti că Ari o urmase peste tot, că stăteau în camere alăturate, că îndurase discursurile Anei despre Isus, repartizând-o pe Abby acolo unde lucra el. Apoi își aminti arma pe care o ținea ascunsă sub cămașa kaki de lucru. I se strânse stomacul.

— De ce nu o întrebi pe Ana? zise Marwan. Ea știe adevărul. Dacă este într-adevăr prietena ta, îți va spune.

Abby se dădu jos din mașină cu picioarele tremurânde, apoi așteptă pe ultima treaptă a scării până când Marwan se îndepărtă. Rămase așa vreme îndelungată, urmărind apariția unui sedan misterios, așteptând să vadă dacă Ari era la volan. Mașina nu mai apăru.

Poate nu erau de fapt israelienii, se gândi ea luând-o pe alee spre cabana ei. Poate era unul dintre prietenii palestinieni ai lui Marwan care încerca să o sperie. Recunoscuse că voia să-i câștige empatia pentru cauza lui. Dar nu, nu avea de gând să creadă că Marwan este terorist, el... Abby se opri din mers. De unde știa Marwan despre Beniamin Rosen? Chiar dacă apăruse vreun articol în ziar despre moartea lui, de unde știa că ea avea vreo legătură cu asta? Sau că Ben fusese spion? Cu siguranță nu apăruseră astfel de detalii în presă. Și, dacă era adevărat că Ari este spion, de unde știa Marwan?

Începu să alerge, fiecare tufiș sau arbust părând dintr-odată plin de pericole. Când văzu luminile cabanei unde locuia Ana, sări pe scările acesteia și bătu la ușă.

— Abby! Ce surpr...

— Vreau să te întreb ceva, zise Abby cu voce tremurândă. Promite-mi să îmi spui adevărul.

— Bineînțeles, dar... Doamne, tremuri! Vino înăuntru!

Ana scoase un pulovăr din dulap și îl puse pe umerii lui Abby, apoi o invită să se așeze pe un scaun.

— Ce s-a întâmplat?

— Este adevărat că Ari este spion cum a fost și Ben?

Ana tăcu o vreme, apoi se așeză ușor pe pat.

— Da, Abby. Este adevărat. Ari lucrează pentru aceeași agenție pentru care a lucrat și Ben.

Adevărul o zgudui pe Abby ca și când o lovise o palmă peste față. Oamenii pe care îi crezuse prietenii ei erau niște escroci, o urmăreau, o spionau, înșelându-i încrederea. Abia putu rosti:

— În tot acest timp... m-ai mințit?

— Nu, Abby. Nu te-am mințit...

— Ba da, m-ai mințit! Ai zis că Ari este arheolog, unul dintre studenții tăi! Și tu ești spion?

— Nu. Niciodată. Și tot ce ți-am spus despre Ari este adevărat. Are doctorat în arheologie și a fost cândva studentul meu. A demisionat din institut acum cinci ani și s-a angajat la agenție. Sunt primele săpături la care lucrează de atunci.

— Dar... l-ai lăsat să mă urmărească? Mă simt trădată, Ana. Credeam că ești prietena mea. Nu pot să cred că l-ai lăsat să mă spioneze.

— Nu te condamn că ești supărată, dar nu a fost așa. Nu am nicio legătură cu toate acestea. Și de mine se folosesc. Guvernul israelian ar fi pus pe cineva să te urmărească, indiferent că aș fi fost sau nu de acord. Pe Ari îl cunosc și am crezut că e mai bine să îl trimită pe el, decât pe un străin. Ți-am apărat drepturile tot timpul. Toate neînțelegerile mele cu Ari au fost pe acest subiect. A făcut presiuni asupra mea să mă dau la o parte și să îl las să îți invadeze intimitatea și mai mult, dar nu l-am lăsat.

— E-mailurile mele! Nu a făcut-o doar din bunăvoință, e adevărat?

— Îmi pare rău.

Abby se gândi la tot ce făcuse Ari pentru ea, cât de apropiate erau camerele lor, cum o ținuse în brațe, și simți multă furie, se simți folosită, nu avea cuvinte. Tremura fără să se poată opri.

— Ari s-a supărat foarte rău pe mine că m-am împrietenit cu tine, spuse Ana. Trebuia să se apropie de tine el însuși, să devină confidentul tău, să îți ofere consolare... indiferent ce ar fi presupus acest lucru. Dar nu l-am lăsat să te folosească așa. Am văzut imediat cât ești de vulnerabilă, cât de rănită erai de soțul tău. Puteai să cedezi farmecului său atât de ușor, iar eu nu am putut să îl las să îți manipuleze sentimentele chiar așa. Prietenia noastră este adevărată, Abby. Mi-a plăcut de tine din prima seară când ne-am întâlnit. Și, după ce l-am pierdut pe Ben atât de brusc, aveam nevoie de un prieten la fel de mult ca și tine.

Oricât de furioasă ar fi fost Abby, știa în inima ei că Ana spunea adevărul. Era cu adevărat prietena ei. O speria gândul că, dacă nu ar fi fost Ana, ar fi putut ajunge în pat cu Ari ca să se răzbune pe Mark.

— Mulțumesc, îi șopti ea.

— Nu am crezut niciodată că ești implicată în moartea lui Ben. Nu știu de ce agenția l-a trimis pe Ari în această vânătoare sălbatică, dar...

Ana se opri. Ochii i se umplură de lacrimi.

— Nu este adevărat. Știu de ce l-au trimis pe Ari... A fost un răspuns la rugăciunile mele.

Se luptă să se ridice de pe pat și scoase o fotografie prinsă într-o ramă argintie în sertarul dulapului.

— Trebuie să îți mai spun ceva ce nu ți-am spus, Abby. Ceva ce nu am avut voie să îți spun.

Îi dădu fotografia. Era a unui Ari Bazak mai tânăr și mai fericit, împreună cu o femeie superbă.

— Fiica mea, Rahela, s-a căsătorit cu Ari. Îl iubesc ca pe propriul meu fiu.

Capitolul 18

Institutul Arheologic – 1986

Ana ținea moneda de bronz la lumina lămpii de birou și o studia prin lupă. Când sună soneria de la intrare, aproape că îi sări inima din piept. Nu putea fi deja ora șapte, nu-i așa? Acum o clipă fusese prânzul. Se uită pe fereastra biroului și văzu că e întuneric afară. Se ridică din scaun și se grăbi pe hol să îi deschidă ușa lui Ari.

Sunase în dimineața aceea, invitând-o pe Ana la cină.

— Îmi pare rău, nu am timp, spuse ea. Trebuie să termin raportul și am un termen limită la care trebuie publicat.

— Trebuie să mănânci, Ana, îi zise el, râzând apoi. O, uitasem! Uiți să mănânci odată ce te îngropi în muncă.

— Nu putem vorbi la telefon?

Își fixă receptorul pe umăr și continuă să își facă notițele.

— Nu, am nevoie să mă întâlnesc cu tine personal.

Căzuseră de acord să vină la ea la birou la ora șapte, în seara aceea. Sigur el era acum la ușă.

Ari avea un zâmbet mare și brațele pline cu sucuri și pungi cu shaorma.

— Dacă tu nu vii la cină, vine cina la tine, zise el.

Nu era singur.

— Rahela! Scumpa mea, ce surpriză plăcută! zise Ana, îmbrățișându-și fiica.

— Ce faci aici?

— Am venit să îți aducem veşti bune despre noi.

Rahela își vârî mâna pe sub brațul lui Ari.

— Ne-am logodit!

Se ridică în vârful picioarelor și îi sărută obrazul nebărbierit. Ari ascunse un zâmbet sfios în spatele pungilor cu mâncare.

— Foarte amuzant, dragilor, zise Ana conducându-i spre biroul ei. A cui a fost ideea acestei glume?

Ari puse pungile pe biroul Anei, apoi o cuprinse pe Rahela de umeri, trăgând-o aproape.

— Nu este o glumă. Sunt îndrăgostit de fiica ta. Am cerut-o în căsătorie.

Ana se uita fix la ei, suspicioasă. Rahela râdea, între timp așezând-o pe mama sa pe un scaun.

— Mai bine stai jos, mamă, până nu pici din picioare. Sigur ai uitat să mănânci iar.

Începu să deschidă pungile, punând mâncare pe farfurii.

— Nuuuu vorbiți serios, zise Ana, când în sfârșit își recăpătă glasul.

— De ce nu, mamă?

— Ei bine... ei bine pentru că tu ești un copil și... și Ari este un bărbat în toată firea. Câți ani ai, Ari?

— Treizeci și unu.

— Vezi, Rahela? E cu...

— Zece ani mai mare decât mine. Știu. Nu este mult. Hai, mănâncă-ți cina, mamă, înainte să se răcească. Îi vârî în mâini farfuria plină cu mâncare, apoi își linse degetele.

— Nu mă mărit cu un străin. Ari face deja parte din familia noastră, nu-i așa? Mereu ai zis că îți place foarte mult de el, că este foarte bine pregătit, că îți place cum predă...

Așa era. Ana avusese întotdeauna o relație apropiată cu Ari Bazak. Îl invitase de multe ori la ea acasă când Rahela era copil. Dar nu se gândise niciodată că pasiunea adolescentină a fiicei ei va duce până aici. Se uită la Ari, care mesteca liniștit o măslină.

— Nu vorbești serios, Ari. Căsătoria nu îți va afecta... stilul de viață?

Scuipă sâmburele, apoi se cocoță pe marginea biroului ei.

— M-am făcut om serios. Am îmbătrânit pentru un astfel de stil de viață. De mult timp îmi doresc să găsesc femeia potrivită și să mă așez la casa mea. Și ea era aici tot timpul, chiar sub nasul meu.

Mâncarea, care ajunsese acum sub nasul Anei, mirosea prea bine ca să îi reziste. Luă furculița de plastic și începu să mănânce.

— Îmi explică și mie cineva cum s-a întâmplat toată această poveste? Din câte știam eu, Rahela lucra la un proiect special vara aceasta și era prea ocupată ca să vină acasă.

Rahela stătea pe podea cu picioarele încrucișate, incapabilă să găsească un alt loc în biroul Anei care să nu fie deja plin ochi cu hârtii îngălbenite, cărți prăfuite și artefacte prețioase.

— Ari era proiectul meu special, zise ea. Am aflat unde urma să sape dr. Bazak vara aceasta și m-am înscris ca voluntar. M-am trezit în fiecare dimineață cu o oră mai devreme ca să mă asigur că arăt superb; l-am vânat fără jenă de la un capăt al tellului până la celălalt în fiecare zi; în fiecare seară m-am înființat la masa unde lua cina pentru a-i pune întrebări inteligente despre săpături; apoi am ascultat cu respirația tăiată răspunsurile lui fascinante.

— Exagerează, zise Ari cu gura plină de mâncare. Nu am fost chiar așa de ușor fraierit.

— Ți-am spus acum opt ani că sunt îndrăgostită de el, mamă. Și că mă voi mărita cu el într-o zi.

— Iartă-mă că m-am îndoit, dar aveai treisprezece ani.

— Recunosc calitatea când o întâlnesc, zise ea, râzând. Trebuie să recunoști că un bărbat ca el este unul la un milion.

— Sigur că da. Și nu ești singura fată care crede asta, scumpo. Aș vrea să am un șechel pentru fiecare inimă pe care a frânt-o. Aș avea finanțare pentru săpături pe următorii zece ani.

— Scuzați-mă că trag cu urechea, zise Ari, ridicând mâna ca un școlar, dar aș putea să spun ceva în apărarea mea? Știu că am reputația...

— Unui flușturatic notoriu.

— Ei bine, da... dar leopardul chiar își schimbă petele dacă se îndrăgostește. Rahela nu este ca...

— Toate celelalte cuceriri ale tale?

— Ești dur cu mine, Ana... dar înțeleg de ce. Ai o fiică frumoasă, inteligentă, incredibilă și nu te condamn câtuși de puțin că încerci să o protejezi. Dar Rahela nu este o adolescentă îndrăgostită lulea. Este matură până peste poate. Și spre deosebire de celelalte așa-zise *cuceriri*, Rahela este de modă veche și asta îmi prieste. Mă pune să merg la sinagogă regulat, ceea ce familia mea încearcă de ani de zile. Ai crescut-o bine, Ana. Poți fi mândră de ea.

— Sunt mândră de ea. Și tatăl ei ar fi. Rahela a moștenit de la tatăl ei dragostea imensă pentru Dumnezeu, chiar dacă avea doar opt ani când a murit el.

Ana își privea fiica, cu frumusețea clasică a lui Jake în trupul zvelt al unei femei, părul său des, negru și sprâncenele frumos arcuite; ochii mari, inteligenți și buzele pline. Frumusețea ei era de o desăvârșire care îți tăia respirația. Nu era greu de imaginat efectul pe care Rahela îl avea asupra bărbaților. Ari fusese ca o muscă neajutorată prinsă în pânza ei.

— Mi-e teamă că fiica mea te-a vrăjit, Ari. Tu, dintre toți, ar fi trebuit să îți dai seama.

— O, te rog! zise Rahela, dându-și ochii peste cap. Tu vorbești, mamă? Tu nu l-ai fugărit pe Abba? Nu te-ai dus tu cu unchiul Ben până la Tiberias după ce ați clocit micul vostru plan să îl smulgeți pe Abba din mâna mătușii Debora? Și nu mi-ai spus că tu l-ai sărutat prima?

— Doar pentru că Jake era foarte timid. Trebuia să fac ceva...

— Ei bine, și eu la fel!

Ana râse.

— Nimeni nu l-ar acuza pe Ari că e timid.

— Și nu aveai vârsta mea când te-ai căsătorit, mamă? Și Abba nu era mai mare decât tine?

— Nu cu *zece* ani mai mare!

— Hei, nu sunt nici eu Metusalem!

— Scuze, Ari. Ana râdea.

Își puse jos farfuria goală și se ridică, îndemnând-o și pe Rahela să se ridice și trăgând-o în brațele lui.

— Deci, avem binecuvântarea ta sau nu, Ana?

Se uită la cei doi tineri frumoşi, doi oameni pe care îi iubea foarte mult, dar pe care nu şi i-ar fi imaginat împreună niciodată şi ochii i se umplură de lacrimi. Ridică o sticlă de Coca-Cola în semn de noroc.

— Desigur, dragii mei. *Mazel tov!*

Ierusalim, Israel – 1990

Ana bătu fără suflare la uşa apartamentului lui Ari şi al Rahelei, după ce urcase patru etaje pe scări.

— Am să fac o recomandare... la institut... să îţi mărească salariul, îi spuse lui Ari, după ce acesta deschise uşa. Voi doi aveţi nevoie de un apartament... într-un bloc cu lift.

Ari râdea.

— De asta l-am ales, ca să te conving că am nevoie de mai mulţi bani.

— M-ai convins!

Apartamentul avea doar o baie şi trei încăperi mici: dormitorul, bucătăria şi sufrageria, care nu prea mai avea spaţiu pe lângă cele două birouri puse spate în spate, cel la care Ari îşi pregătea cursurile şi cel la care Rahela studia pentru facultate. Ana o găsi pe Rahela în bucătăria cât o cutie de chibrituri şi o îmbrăţişă.

— Ai nevoie de ajutor, scumpo?

— Nu, mulţumesc, mă descurc. Du-te şi aşază-te la masă. Cina e aproape gata.

Ana trase un scaun de bucătărie, inhalând mirosul aromat de usturoi şi miel prăjit. Ari terminase de aranjat măsuţa pentru cină, apoi se aşeză vizavi de ea. Abia ajungea pentru farfurii şi pahare. Trebuia să se servească direct din oalele de pe aragaz, în stil bufet.

Rahela era ocupată: tăia, amesteca şi gătea mâncarea. Dar ochii Anei nu o fixau pe ea, ci pe ginerele său. Îi făcea plăcere să îl privească pe Ari, care o sorbea din ochi pe Rahela. Chiar şi după patru ani de căsnicie, era încă atât de îndrăgostit, încât abia îşi lua ochii de la ea.

— Deci, ce sărbătorim? întrebă Ana. Avem vreun motiv pentru cină?

— Nu neapărat, zise Rahela. Doar că a trecut mult timp de când am vorbit. O, și aș vrea să vă spun despre teza mea de licență.

— Pentru specializarea în istorie sau pentru cea în religii comparate? întrebă Ana.

Pe Rahela o fascinau mai multe discipline, astfel încât nu se putuse opri doar la una pentru licență.

— Ambele... dar hai, luați-vă farfuriile și puneți-vă mâncare. Vă povestesc în timp ce mâncăm.

— Mm, este delicios, zise Ana, după ce gustă mâncarea. Unde ai învățat să gătești așa? Sigur nu de la mine.

— De la mătușa Debora, zise Ari.

Rahela se încruntă și îi dădu una peste mână.

— Ce? Am zis ceva greșit? întrebă el.

Ana râdea.

— Nu-ți face griji, știu că mătușă-ta Dev gătește mai bine decât mine. Și nu mai sunt geloasă pe ea din ziua în care tatăl tău m-a ales pe mine în locul ei. Acum, să auzim despre lucrarea ta de cercetare.

— Am luat ideea din notițele lui Ari pentru cursurile lui despre epoca romană. Știi că în vremea aceea au apărut mulți așa-ziși Mesia? Ei bine, scriu o lucrare despre Mesia, cercetez toate referințele cu privire la El în Tora și Profeți, apoi le compar cu dovezile istorice. Ari a fost puțin supărat când am adus acasă Biblia creștină, dar Ieșua, adică Isus, este cea mai faimoasă figură mesianică.

— Citești Biblia creștină? întrebă Ana.

— Da. Deja am citit-o de două ori.

Rahela puse jos furculița, prea entuziasmată ca să poată mânca. În timp ce vorbea, se juca cu lănțișorul cu piatră de mozaic.

— Dacă cineva a inventat religia creștină, atunci a muncit din greu la asta. A știut pe de rost Scripturile evreiești și profețiile.

— *Dacă?* Rahela, doar nu pici în plasa asta, nu?

— Știi ce mă surprinde cel mai mult, mamă? Cât de *evreu* era acest Ieșua. Biblia creștină Îl prezintă sărbătorind Paștele

și toate celelalte sărbători, citând din profeții evrei și mergând la sinagogă. Cineva Îl întreabă care este cea mai mare poruncă, iar El răspunde *Sh'ma Yisrael*: „Iubește pe Domnul Dumnezeu cu toată inima ta." Nu a înființat deloc o altă religie. A fost pur și simplu un rabin evreu cu o interpretare fascinantă a iudaismului. A încercat să aducă un sistem religios foarte corupt înapoi la felul în care l-a gândit Dumnezeu la început. Și Dumnezeul pe care Îl descrie El este același în care cred și eu, un Dumnezeu al răscumpărării.

Ana era alarmată.

— Studiezi istorie, Rahela. Cunoști doar toate atrocitățile pe care le-au comis creștinii împotriva poporului nostru în numele acestui Mesia!

— Urmașii Lui au făcut aceste lucruri, mamă, nu El. Ieșua ne-a învățat să întoarcem celălalt obraz când ne lovește dușmanul. A spus că cei blânzi, nu cei puternici, vor moșteni pământul. Știați că toți primii creștini au fost evrei? Dovezile istorice susțin și ele că un mare număr de preoți au devenit creștini.

— Sunt surprinsă că oameni atât de educați s-au lăsat prinși în această plasă.

— Asta este și ideea. Au picat în această plasă pentru că Ieșua a împlinit toate profețiile făcute despre Mesia. Cartea Daniel, de exemplu, unde sunt relatate toate numele împărățiilor care au urmat după babilonieni în istorie. Dacă faci calculul acelor imperii, mezii și perșii sunt pieptul și brațele de argint, grecii sunt pântecele și coapsele de bronz, vei vedea că Ieșua a venit în timpul Imperiului Roman, gambele de fier și picioarele de lut, așa cum a prezis Daniel.

— Chiar tu ai spus că au mai fost alți așa-numiți mesia în vremea aceea. Despre Bar Kokhba ce părere ai?

— Ceilalți mesia nu mai au niciun urmaș două mii de ani mai târziu. Nimeni nu a rescris calendarul ca să se potrivească nașterii lui Bar Kochba. Dar Împărăția înființată de Ieșua a crescut și a umplut pământul, așa cum a spus profeția lui Daniel.

Ana nu știa ce să zică. Pasiunea fiicei ei pentru figura creștină a lui Isus o șoca, dar nu știa cum să o conteste.

— Mamă, gândește-te la toate profețiile în care Mesia pe care îl cunoaștem noi este portretizat în figura unui păstor, ca regele David. Știai că Ieșua s-a născut într-un staul, că păstorii care pășteau turmele Templului au fost anunțați primii despre nașterea Sa? Isaia a profețit că își va da viața ca jertfă pentru păcat, iar Ieșua a fost răstignit de Paște.

— Poate că relatările despre viața și moartea sa au fost scrise de creștini, Rahela. Poate că le-au răstălmăcit încât să se potrivească cu ceea ce au vrut să dovedească.

— Atunci de ce liderii evrei nu au venit cu dovezi care să le infirme? Nu i-au găsit niciodată trupul, nici nu au contrazis susținerea ipotezei uciderii Lui de Paște. Știi că toți ucenicii lui Ieșua au fost martiri, cu toate acestea niciunul nu a spus vreodată că ar fi fost un escroc sau să nege că ar fi fost Mesia? Crezi că ar fi murit ca martiri pentru o păcăleală? Cel mai înverșunat persecutor al primilor creștini, un evreu fariseu pe nume Saul, a avut o viziune cu Ieșua și a devenit credincios. A fost torturat și până la urmă a murit pentru credința pe care altă dată o persecutase el însuși. Și, dacă citești relatările creștinilor, vei remarca natura umană a urmașilor lui Ieșua. La început s-au îndoit de El, L-au renegat și L-au trădat. De fapt, sunt scrise la fel ca Scripturile noastre, în același stil direct și sincer care ne povestește despre David, Batșeba și Iona, care a fugit exact în direcția opusă față de ceea ce le-a cerut Dumnezeu. Nu este o relatare idilică, dar este una absolut uimitoare!

Ana se întoarse spre Ari care stătea rezemat de scaun și își savura cafeaua, ascultând-o pe Rahela relaxat și încântat.

— Cum poți suporta toate astea? îl întrebă Ana. Nu ești supărat?

— Nu, chiar m-a pus pe gânduri, zise el, zâmbind. Rahela este o femeie foarte isteață. Am încredere în învățătura ei.

— Învățătură! zise Ana exasperată. Sincer, Ari, ești atât de îndrăgostit de fata asta, încât nu ți-ar păsa nici dacă ar vrea să îl urmeze pe Mohamed!

Râzând, Rahela se aplecă să îl sărute, apoi se ridică și îi mai turnă niște cafea.

— Deci, eşti creştină acum? o întrebă Ana.

— Nu, nu prea cred, zise ea, râzând din nou. Încă nu am stat de vorbă cu niciun creştin, deci nu au cum să mă spele pe creier. De fapt, am rugat câţiva experţi în Tora să îmi explice despre Mesia şi de ce Dumnezeu nu a împlinit toate acele profeţii din Daniel şi Isaia, când multe altele s-au împlinit, precum naşterea naţiunii Israel într-o singură zi. Şi ştii ce? Nu ştiu ce să-mi răspundă. Niciuna dintre explicaţiile lor nu se susţin, dacă le examinezi mai atent.

Ana clătina din cap.

— Ce mi-aş dori să fie Jake aici, să vorbeşti cu el!

— Şi eu, spuse Rahela, jucându-se din nou cu lănţişorul. Din cauza lui am pornit în toată această căutare. Mereu a afirmat că Cel Sfânt este Dumnezeul răscumpărării. Exact acelaşi lucru predică şi Ieşua. Încep să mă întreb dacă răscumpărarea Lui nu este cumva cea pe care am aşteptat-o.

Ierusalim, Israel – 1991

În primăvara următoare, Rahela făcu un anunţ uluitor, cu ocazia sederului* de Paşte.

— Cred în Ieşua, Mesia, spuse ea. Vreau să fiu botezată.

Ana era îngrozită, deşi nu era surprinsă de veste. De luni de zile, Rahela nu mai vorbea decât despre Mesia, după ce terminase cercetările şi teza de scris.

— Deci... zise Ana, oftând, bănuiesc că în sfârşit te-ai întâlnit cu ceva creştini.

— Nu, cel puţin nu cu creştini neevrei. Până la urmă tot credincioşii evrei care cred în Mesia, aşa cum cred şi eu, au fost cei care m-au convins.

— De asta nu sărbătorim Paştele cu mătuşa Debora şi unchiul Ben anul acesta, aşa cum facem mereu?

---

* Ritual evreiesc practicat între credincioşi sau în familia lărgită în cadrul căruia se relatează istoria eliberării israeliţilor din sclavia egipteană (n.tr.).

— Să zicem. Am vrut să îl sărbătoresc doar cu tine și cu Ari ca să vă pot explica în ce cred și ce înseamnă acum pentru mine această sărbătoare. Am vrut să trec cu voi prin tot procesul, pas cu pas. Nu cred că ceilalți ar înțelege.

— Ce te face să crezi că eu o să înțeleg? zise Ana. Tu înțelegi, Ari?

Ari se uită la Ana, apoi la Rahela, apoi înapoi la Ana.

— Eu... hm... încerc să fiu deschis.

— Vei face și tu la fel, mamă?

— Desigur. Dar de ce mai sărbătorești Paștele dacă nu mai ești evreică?

— Dar sunt încă evreică! Nu am renunțat la nimic din moștenirea noastră încă. Nu este nevoie. Ieșua, Mesia, este împlinirea credinței noastre evreiești.

Rahela mutase masa în sufragerie pentru mai mult spațiu, ca să se simtă cu toții confortabil în timpul mesei. Continuând cu sederul de Paște, Ari, în calitate de cap al familiei, citi cuvintele liturghiei. După ce termina fiecare parte, Rahela îi explica ritualurile bine cunoscute într-o lumină nouă.

Când Ari ridică șervetul care reprezenta Unitatea celor trei bucăți de pâine nedospită, Rahela le spuse că Divinitatea este unitatea a trei persoane într-una singură: Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, „fără plămădeală" și fără păcat. Când Ari luă pâinea din mijloc, o frânse și o puse deoparte pentru a fi servită mai târziu, ascunzând-o într-un șervet, Rahela le explică faptul că Ieșua a părăsit cerul și a coborât pe pământ, unde trupul Său a fost frânt și ascuns într-un mormânt. Mai târziu, cântară imnul de Paște: *De la răsăritul soarelui până la apus, fie Numele Domnului lăudat,* iar Rahela zise:

— Răscumpărarea lui Ieșua este pentru tot pământul, conform promisiunii pe care Dumnezeu i-a făcut-o lui Avraam că toate popoarele vor fi binecuvântate prin el.

În timp ce mâncau, Rahela le zise:

— Când strămoșii noștri au luat această masă pentru prima dată în Egipt, sângele mielului i-a salvat de la moarte, așa cum Ieșua, Mielul nostru de Paște, ne salvează pe noi de la moarte.

După toate acestea, după ce bucata de pâine ascunsă fu dezvelită și „răscumpărată" cu argint, Rahela le spuse că trădarea lui Ieșua fusese, de asemenea, cumpărată cu argint, așa cum profețise Zaharia.

— Când Ieșua a primit bucățica lui din seder, zise Rahela, în seara ultimei cine pe care a luat-o de Paște, a luat pâinea care fusese pusă deoparte, a mulțumit, a frânt-o așa cum facem și noi, a dat-o mai departe ucenicilor spunând: „Luați, mâncați; acesta este trupul Meu, care se frânge pentru voi." A fost jertfa de mulțumire din vremea Sa, jertfa care a adus pacea cu Dumnezeu oferită celor care I se închină Lui.

Ridică o bucățică pătrată de lipie nedospită.

— Uite, mamă. Este sfâșiată și străpunsă, exact cum a zis Isaia că Mesia va fi străpuns pentru noi și că prin rănile Lui vom fi tămăduiți.

În timpul mesei, Ari turnă vin în fiecare dintre cele patru cupe, fiecare reprezentând una dintre promisiunile lui Dumnezeu făcute poporului Său în Exod.

— Cea de-a treia cupă este cupa răscumpărării, zise el când ajunse la acea parte a ritualului de seder. Ea reprezintă promisiunea lui Dumnezeu: Eu vă voi izbăvi cu mână tare și cu braț întins.

— Ieșua a luat cea de-a treia cupă, zise Rahela, și după ce a mulțumit, le-a dat-o ucenicilor zicând: „Beți. Acesta este sângele legământului Meu, care se dă pentru iertarea păcatelor voastre." Știți că legămintele lui Dumnezeu sunt tot timpul pecetluite cu sânge. În legământul cel vechi, oamenii erau stropiți cu sânge, dar ei l-au băut, simbolizând eternitatea noului legământ. Legile Lui sunt scrise în inimile noastre, nu pe table de piatră. Paștele era masa de pomenire a vechiului legământ, dar a devenit masa de pomenire a noului Său legământ, cel promis în Ieremia 31. Este masa pe care creștinii o numesc Cina Domnului.

După ce Ari umplu cea de-a patra cupă, cupa laudei, Rahela continuă:

— Ieșua nu a băut din cea de-a patra cupă. El a zis că nu va bea din roada acestei vițe din nou până când nu o va bea în Împărăția lui Dumnezeu. Pentru că jertfa de Paște încă nu avusese loc.

Răscumpărarea nu fusese încă realizată. Nu a putut să bea cupa laudei prin care Dumnezeu promite să ne facă poporul Lui, Împărăția Lui până după Înviere.

La aproape patru ore după începerea mesei, cântară în final imnul: *Piatra pe care au lepădat-o zidarii a ajuns să fie pusă în capul unghiului clădirii,* iar Ari spuse rugăciunea de încheiere.

— La încheierea sărbătorii de Paște, le spuse Rahela, Ieșua s-a rugat: „Tată, a sosit ceasul! Proslăvește pe Fiul Tău, ca și Fiul Tău să Te proslăvească pe Tine." Apoi a ieșit și s-a dus în Grădina Ghetsimani unde preoții L-au arestat. Înainte să se sfârșească ziua de Paște, Ieșua era răstignit.

Ana vorbise puțin pe parcursul mesei, copleșită de pasiunea Rahelei și de imensa cercetare pe care o făcuse. Dar acum fiica ei se întoarse spre ea, așteptându-i reacția.

— Ei bine, ai dreptate, scumpo, reuși Ana să spună. Dacă cineva a inventat această religie a muncit enorm ca totul să se potrivească.

— Dar o parte dintre aceste lucruri depășesc capacitatea de planificare a omului, mamă. Romanii l-ar fi putut elibera pe Ieșua. Ar fi putut să nu îl condamne la moarte. L-ar fi putut răstigni în orice altă zi, nu neapărat de Paște. A murit în ziua aceea fiindcă așa a planificat Dumnezeu. În timp ce soarele apunea, i-au pus trupul în mormânt. Știi la fel de bine ca mine că următoarea sărbătoare, Sărbătoarea Azimilor, începe de Paște, după apusul soarelui. Ieșua a fost îngropat în ziua în care noi mulțumim lui Dumnezeu pentru pâinea pe care ne-o dă. Ieșua a spus: „Eu sunt pâinea vieții." Și a mai zis că: „Dacă grăuntele de grâu nu cade pe pământ și moare, rămâne un singur grăunte. Dar, dacă moare, aduce multă roadă." El a murit ca Împărăția să crească prin noi. Și asta nu e tot, mamă. Conform relatărilor istorice, Paștele a căzut vinerea în acel an, așa că Sărbătoarea Azimilor a fost sâmbăta. Sărbătoarea Primelor Roade este întotdeauna sărbătorită în prima sâmbătă după Paște, așa că în acel an cele trei sărbători au picat în trei zile consecutive. Știi că asta se întâmplă numai o dată la câțiva ani buni, pentru că Paștele poate să cadă în orice zi a săptămânii. Ieșua a înviat din morți în Sărbătoarea Primelor

Roade. Le-a spus oamenilor că li se va da un semn, semnul lui Iona, care a fost în pântecele peștelui timp de trei zile. Isaia a scris: „Dar, după ce Își va da viața ca jertfă, va vedea rodul muncii sufletului Lui și Se va înviora." Ieșua a fost primul rod al noii Împărății a lui Dumnezeu. Acum toți vom avea parte de viață prin învierea Lui.

— Bine, recunoscu Ana, înțeleg că ar fi fost destul de greu de orchestrat toate acele lucruri.

— Și asta nu e tot, dacă vrei să auzi. La cincizeci de zile după ce Ieșua a înviat din morți, la Sărbătoarea de Rusalii, Duhul lui Dumnezeu a fost turnat peste un prim grup de credincioși. A fost împlinirea profeției lui Ioel care spune că Dumnezeu va turna Duhul Său peste *toți* oamenii. Îți amintești ce a zis Moise după ce șaptezeci de bătrâni aleși au profețit, cum că ar vrea ca Domnul să-Și toarne Duhul Său peste toți oamenii? Noul legământ al lui Dumnezeu este pentru toți oamenii, nu numai pentru lideri, de la cel mai mic la cel mai mare. Sărbătoarea Rusaliilor celebrează ziua în care a fost dată legea, iar Exodul spune că trei mii de oameni au murit în ziua aceea. Dar în ziua în care Duhul lui Dumnezeu s-a revărsat, trei mii de oameni martori la acest eveniment au devenit credincioși și Legea Lui a fost scrisă în inimile lor.

Ari se aplecă și-și luă soția de mână.

— Ar fi trebuit să te faci avocat. Ai construit un caz impresionant pentru acest Ieșua care a împlinit toate profețiile mesianice.

— Nu toate profețiile, spuse ea. Mai sunt trei sărbători în Vechiul Testament care încă nu au fost sărbătorite. Dar profeții au spus că Domnul va veni din nou pentru judecată, la sunetul trâmbiței. Și care sunt următoarele două sărbători conform calendarului evreiesc? Sărbătoarea Trompetelor și Iom Kipur. Și acestea se potrivesc cu ceea ce a zis Ieșua. Când secerișul va lua sfârșit, când toate națiunile vor fi auzit Evanghelia, El va veni din nou pentru judecata finală. Apoi, când pământul va fi răscumpărat din corupția păcatului, vom sărbători odihna lui Dumnezeu, ultima sărbătoare, Sărbătoarea Corturilor. Zaharia a profețit că în zilele din urmă pământul va sărbători aceasta. Îți amintești cum îmi citea Abba cartea Iona de Iom Kipur? El zicea că Dumnezeu

va stabili Împărăția Sa în poporul Lui ca să aducă răscumpărarea pământului întreg.

Când termină, Ana și Ari se uitară unul la altul.

— Trebuie să recunosc, zise Ari, că într-adevăr totul se potrivește împreună într-un plan impresionant.

— Ca un mozaic, murmură Ana.

Se așeză din nou pe scaun, în timp ce amintirea lui Jake o purtă în lumea amintirilor. Se întreba ce părere ar fi avut el despre toate aceste lucruri. Și el ar fi crezut în Ieșua? În timp ce Ana era încă absorbită de gânduri, Rahela se duse în bucătărie și se întoarse cu desertul, o tartă de ciocolată făcută din *mața**.

— Gata cu discursurile în seara aceasta, zise Rahela. Promit.

Ana își șterse transpirația imaginară de pe frunte.

— Pfui! Ce veste bună! Abia pot rumega ceea ce ai spus deja.

Rahela tăie fiecăruia o bucățică de desert.

— Mai avem un anunț de făcut, mamă. Unul care cred că îți va plăcea mai mult decât primul.

Ana se uită la fiica ei și zâmbi, ghicind deja ce urma să îi spună.

— Eu și Ari am hotărât că vrem o familie. Ne dorim să facem un copil.

Luminând de bucurie, Ana ridică paharul cu vin.

— Mazel tov, scumpilor! Mă bucur pentru voi! Dar, vă rog să nu-mi spuneți că m-ați invitat aici să particip la această realizare, pas cu pas! Mi-am uitat aparatul de fotografiat.

Cinci minute mai târziu, Ari încă râdea.

---

* Aluat nedospit specific evreiesc (n.tr.).

Capitolul 19

Tel Aviv, Israel – 1994

— O, scumpo... uite!

Cu glasul sugrumat de emoție, Ana urmărea forma umbrelor de pe monitorul ecografului. Îi luă mâna Rahelei.

— Bebelușul tău!

Nu fusese atât de ușor să își întemeieze o familie, cum speraseră Rahela și Ari. Dar, după trei ani și consultarea multor specialiști, Rahela era în sfârșit însărcinată în patru luni. Ana era cu ea într-o clinică din Tel Aviv și-și admira nepotul încă nenăscut pe ecran, ascultându-i sunetul calmant al bătăilor inimii.

— Aș fi vrut să fi văzut și Ari, zise Rahela cu lacrimi în ochi.

— Nu îl face să se simtă și mai rău decât se simte deja pentru că a ratat acest moment. A acceptat oferta de a vorbi la conferință înainte să fii însărcinată. În plus, pierderea lui este câștigul meu. Sunt atât de fericită că am avut șansa să văd acest... acest miracol!

Doctorul mai puse gel pe pântecul Rahelei, studiind monitorul și plimbând instrumentul peste tot.

— Iată, zise ea dintr-odată, acum o vedem foarte bine.

— Ați zis... *o*? întrebă Ana.

Doctorul roșise.

— Hopa!

— Este în regulă, zise Rahela. Și eu și Ari vrem să știm.

— Da, este fetiță, zise doctorul zâmbind.

Din profil, se vedeau fața bebelușului și nasul micuț. Ana își admira nepoțica ridicându-și degețelele subțiri ca pânza de păianjen și sugându-și degetul mare.

— O, mamă, abia aștept! plângea Rahela.

Amândouă aveau în ochi lacrimi de bucurie. Când în sfârșit părăsiră clinica, Ana o îndemnă pe Rahela spre un magazin care se afla mai jos pe stradă.

— Am chef să merg la cumpărături, spuse ea. Hai să cumpărăm o tonă de volănașe roz! Ce zici?

Ieșiră după două ore arătând ca niște catâri, împovărate cu plase cu haine de bebeluși. Dar când Ana încercă fără succes să cheme un taxi sau chiar un *sherut** cu șapte pasageri, își dădu seama că stătuseră prea mult la cumpărături. Era deja ora de vârf.

— Nu contează, hai să luăm un autobuz, zise Rahela, arătând spre unul care se apropia.

Urcară, iar un domn cumsecade le oferi locul lor.

— Ptiu, sunt epuizată, zise Ana. Tu ești bine?

— Sunt emoționată! Abia aștept să îi arăt lui Ari fotografiile de la ecograf când vine acasă!

Scurta călătorie cu autobuzul păru că durează o veșnicie pentru că făcea opriri aproape la fiecare colț, pentru pasagerii care urcau și coborau. Ana își pierduse răbdarea. Ar fi trebuit să insiste mai mult să găsească un taxi. Dar pe Rahela nu părea să o deranjeze întârzierea. Scotea din plase și admira una câte una bluzițele și botoșeii roz, minusculi și pălărioarele cu volănașe.

— Uite, zise ea, arătându-i Anei o pereche de botoșei din satin alb cu broderie roz, finuță.

— Nici nu pot să îmi imaginez niște picioruțe atât de minuscule, tu poți? Degetele de la picioare vor fi mici cât niște perle!

— Și ale tale au fost cândva atât de mici, zise Ana, luându-i botoșeii. Îmi amintesc cum îți lua Jake mânuțele sau picioruțele în mâna lui și se mira în tăcere de o asemenea minune.

— Știi ce mă uimește totalmente când văd cât de mic și vulnerabil este un bebeluș? întrebă Rahela. Faptul că Cel Sfânt S-a născut

---

* Serviciu de taxi cu șapte locuri specific în Israel (n.tr.).

ca un bebeluș, cu mâini și picioruțe care să încapă în niște botoșei. Ieșua a fost pe deplin Dumnezeu; cu toate acestea, S-a smerit atât de mult, încât a luat forma unui trup uman fragil, cu mâini și picioruțe. Psalmistul spune că suntem săpați în palmele mâinilor Lui despre care Isaia spune că au fost străpunse pentru noi.

Ana simțea încântarea din vocea Rahelei și vedea pasiunea sclipindu-i în ochi, pentru lucrurile în care credea. Tot ascultând-o vorbind despre Ieșua în ultimii patru ani, Ana începea să se convingă, în ciuda argumentelor contrare pe care singură și le aducea. Așează botoșeii delicați pe obraji și își mângâie pielea cu satinul moale în timp ce autobuzul se opri încă o dată, ca să ia pasageri.

— Mamă, știi ce a zis Ieșua când I-au bătut cuie în mâini și în picioare? întrebă Rahela.

— Nu, scumpo. Spune-mi.

Ana văzu un tânăr palestinian care tocmai se urcase în autobuz. Privirile li se întâlniră. Ura clară pe care o văzu în ochii lui îi tăie respirația și își dădu imediat seama ce intenții avea. Nu apucă să țipe.

— *Allah Akbar!* strigă el și lumea sări în aer într-o explozie asurzitoare de foc și căldură.

Ana simți impactul exploziei în tot corpul. Forța acesteia o ridică, o azvârli în aer, apoi dădu cu ea de pământ cu o furie nemiloasă. Zăcea buimacă, pe jumătate conștientă, amorțită și chinuită de dureri, toate deodată.

Deschise ochii. Deasupra capului, în locul autobuzului văzu cerul. Înalt, nori subțiri treceau deasupra ca smocuri de șervețele. Mirosul de metal încins, cauciuc și carne arsă îi inundă simțurile. Auzi în urechi răgetul oceanului și zgomotul a mii de clopote.

Dintr-odată, o figură întunecată îi brăzdă privirea, un bărbat pe care Ana nu îl cunoștea. Se ghemuise lângă ea tăcut și neîncrezător. Sânge negru i se prelingea din rana de pe frunte, la baza părului, avea fața plină de sânge și cămașa ruptă. Incapabil să vorbească, își dădu jos cureaua cu mișcări lente, iar Ana simți cum i-o strecoară pe sub coapsă și o strânge tare. Vru să îl întrebe ce face și de ce, dar înainte să-și poată smulge vreun cuvânt, bărbatul dispăru.

O clipă întârziată, zăcu acolo pur și simplu, încercând să înțeleagă ce se întâmplase și unde era, încercând să își amintească unde ar trebui să fie. *Într-un autobuz... mergea acasă... cu Rahela...*

Dar Rahela nu era lângă ea.

Se luptă să se ridice în coate și se uită în jur. Imaginile care i se îngrămădiră în fața ochilor erau parcă din Șeol, cu fum și foc, teroare și moarte. Străzile semănau cu fotografiile alb-negru din Europa, pe care le văzuse în urma bombardamentelor aeriene, numai că scena de față se deschidea în fața ei într-o culoare crunt de fidelă, cu rămășițe contorsionate de metal ars; un cauciuc atârna, învârtindu-se în zadar în jurul propriului ax; o vitrină spartă, afișând doar rămășițe de sticlă și moloz; trupuri împrăștiate umpleau strada, ca niște piese de puzzle spulberate.

— *Rahela!* urla Ana, dar vocea îi suna ca și când ar fi strigat-o din fundul oceanului, spărgându-se printre țipetele și sirenele asurzitoare.

Apoi, în spatele ei, un foșnet ca de aripi care se zbăteau îi atrase privirea. Era ceva galben, ca bluza pe care o purta Rahela. Ana se răsuci, ignorând durerea și văzu capul Rahelei și un braț întins. Părul negru lucea de sânge. Restul trupului zăcea îngropat sub resturi de autobuz. Cioburi de sticlă peste tot în jur sclipeau ca diamantele în soare. Ana încercă să se târască spre ea, aproape gata să leșine de durere. Piciorul îi era prins sub scaunul pe care stătuseră. Întinse mâna, îi atinse fața Rahelei și îi mângâie obrajii.

— Rahela... scumpo...

Rahela întoarse capul și îi întâlni privirea. Era ametită de durere, dar nicio urmă de frică în ochii ei.

— Abba... șopti ea.

— Nu, Rahela, e mama... sunt aici. Rezistă, scumpo. Vin ajutoare.

Strigătul sirenelor se auzea din ce în ce mai tare.

— Abba... șopti iar Rahela. Abba, iartă-i... închise ochii.

— *Nu!* strigă Ana. Rahela... nu!

Cu toată puterea, încercă să se rostogolească, disperată să ajungă la ea târâș, să o țină în brațe. Dar, în mișcare, durerea din picior o copleși și lumea se întunecă pe loc.

Ana deschise ochii. Luminile o orbeau. Haos. Țipete. Strigăte. Un bărbat în halat verde de spital o privea aplecat peste ea și încerca să-i vorbească. Oare tavanul alb de deasupra se mișca... sau ea?

— Mă auziți, doamnă? întrebă bărbatul. Vă ducem în sala de operație.

Ana închise ochii ca semn că auzise, că înțelesese și se trezi într-o cameră sumbră și întunecată, pe un pat alb. Era liniște. Prea liniște. În timp ce dispărea ceața, îi văzu pe Ben și Debora aplecați deasupra ei. O clipă nu știu ce se întâmplase sau unde era. Apoi, își aminti de tânărul palestinian, privirea plină de ură din ochii lui, strigătul strangulat, întrerupt de explozia asurzitoare. Un fior de teroare o cutremură.

— *O, Doamne... Nu!* Încercă să se miște, să fugă, dar trupul îi atârna greu, lipsit de vlagă, nereceptiv la comenzile ei.

— Ești bine, o calmă Ben. Șș... gata...

Îi mângâie obrazul, fredonând ca unui copilaș. Ana își aminti de bebelușul Rahelei, sunetul calmant pe care îl făceau bătăile regulate ale inimii, botoșeii mititei de satin delicat. Ana ținuse acei botoșei în mâini numai o clipă. Își cercetă mâinile, dar erau goale. Un tub de injecție intravenoasă ieșea șerpuind dintr-o mână. Inima îi bătea tare de frică. Îi auzea ecoul bubuind rapid în aparatul de lângă patul ei.

— Rahela! Unde este Rahela?

Ben îi cuprinse mâinile în ale lui și le strânse tare.

— Nu mai e, Ana.

Ochii îl invadară de lacrimi.

— Rahela nu mai e.

— Nu... O, Doamne, Te rog... nu...

Ben își lăsă capul în jos și suspină, ca atunci când murise Jake. Atunci știu că este adevărat. Rahela și bebelușul erau morți.

— Atunci lasă-mă și pe mine să mor, zise ea plângând. Te rog, Ben... nu vreau să trăiesc.

Ba conștientă, ba inconștientă, nu putea aprecia cât timp trecuse. Își dăduse seama că era grav bolnavă după arsenalul de aparate din jur, dar nu avea de gând să lupte ca să supraviețuiască. Jake murise deja, acum Rahela și bebelușul; nu avea niciun motiv să trăiască. Era conștientă că doctorii luptau din greu să o salveze, dar ea plutea ușor departe de ei și de durere, spre moarte.

— Hai, Ana! *Luptă!* striga Ben. Ai fost o încăpățânată toată viața, pentru numele lui Dumnezeu! Nu renunța acum!

Simți că ar fi vrut să o zgâlțâie, ca atunci când erau copii.

— Lasă-mă, Ben, șopti ea.

Ben bătea frustrat, ușor, cu pumnul, în căpătâiul patului.

— Nu! Nu-i poți lăsa să câștige! Trebuie să trăiești!

— Nu mi-e teamă să mor.

Lăsă somnul să o cuprindă închizând ochii și sperând că se va trezi în paradis alături de cei dragi. În schimb, se trezi față în față cu masca unui chirurg, care îi spunea că are nevoie de mai multe operații.

— Am încercat să vă salvăm piciorul, doamnă Rahov, dar a fost sfâșiat grav. Sângele nu circulă destul de bine, iar infecția nu răspunde la antibiotice.

Anei nu-i păsa.

— Lăsați-mă să mor, șopti ea.

Dar, când se trezi, era tot în patul ei, plutind între stări de somn și nesomn, enervant de vie.

Ușa se deschise și un străin înalt intră în cameră, un șeic arab cu ten gălbui și față chipeșă, sculptată. Se așeză pe scaun, lângă patul ei. Ana era sigură că visează pentru că nu îl mai văzuse până acum, dar, când îi rosti numele, fu totul atât de intens, atât de real, încât fu convinsă că era un înger al morții, care venise să o ia.

— Sunt gata, zise ea tare.

— Bine, răspunse el zâmbind.

Aştepta să se ridice şi să o ia de mână, dar el, în schimb, deschise o carte şi începu să citească:

— „La început era Cuvântul, şi Cuvântul era cu Dumnezeu, şi Cuvântul era Dumnezeu... Toate lucrurile au fost făcute prin el; şi nimic din ce a fost făcut, n-a fost făcut fără el."

Citea cuvintele evreieşti cu accent arab, pe un ton grav.

— „În El era viaţa, şi viaţa era lumina oamenilor. Lumina luminează în întuneric, şi întunericul n-a biruit-o."

Ana nu înţelese ce citea, dar primi liniştea pe care o emana vocea lui, adormind. Când se trezi, bărbatul era aplecat deasupra ei. După lumina palidă a soarelui care scălda fereastra închisă, putea să-şi dea seama că era dimineaţă, foarte devreme. Salonul era un licăr de lumini; întreg pământul parcă înfiorat în aşteptarea răsăritului de soare. Din nou, convinsă că este un înger care o cheamă în paradis, întâmpină binevoitoare moartea.

— Iată, zise el. Am adus-o să o ţii în braţe.

Ana îşi luă cu greu privirea de pe chipul lui, de parcă ar fi fost un prinţ arab dar, urmărindu-l, ajunse la nou-născutul din braţele lui. Se aplecă şi îi puse copilul în braţe.

Ana savură mirosul proaspăt şi dulce al bebeluşului şi îi mângâie părul moale, cârlionţat. Lăsă degeţelele delicate ale bebeluşului să se strecoare printre ale ei. Era treaz, căuta privirea ei cu ochişorii negri, atât de insistent de parcă ar fi cunoscut-o. Ana privi chipul drăgălaş până pieri în ceaţă, printre lacrimile ei.

Înţelese. Străinul era un înger trimis de Dumnezeu. Îi adusese nepoţica în braţe ca să ştie că este întreagă şi nevătămată.

— „Eu sunt învierea şi viaţa", zise încet bărbatul. „Cel ce crede în Mine va trăi, chiar dacă a murit; şi oricine trăieşte şi crede în Mine nu va muri niciodată."

Ana ţinu în braţe copila până când adormiră amândouă.

Când se trezi din nou, bebeluşul plecase. În locul străinului, pe scaun, stătea Debora.

— Ai depăşit starea critică, zise ea.

În ochii ei se citea alinare şi dragoste, dar Ana nu simţea nicio bucurie la vestea că va supravieţui.

— Unde e Ben? întrebă ea.

Peste chipul ei parcă se lăsă o cortină. Întoarse capul.

— A fost chemat.

Ana știa ce însemna acest lucru. Agenția avea nevoie de el. Lui Debora nu i se spunea niciodată unde este trimis, ce făcea sau cât timp va fi plecat. Dar Ana speră că motivul era răzbunarea pentru ceea ce făcuseră teroriștii. Israelienii răspundeau inamicului de zece ori mai rău pentru fiecare lovitură primită. Ochi pentru ochi. Își aminti fața tânărului palestinian, strigătul lui, „Allah Akbar", răgetul asurzitor, plin de ură și, pentru prima dată în viața ei, era recunoscătoare pentru serviciul lui Ben. Își dorea ca fiecare palestinian din Israel să moară. Fără îndoială, Debora simți ura din privirea ei.

— O, Ana, nu, nu... duse mâna la gură și începu să plângă.

— Vreau să îmi văd piciorul, îi ceru Ana doctorului câteva zile mai târziu.

— După ce îți mai revii.

— Nu, vreau acum. Dacă asta va fi viața mea..., atunci trebuie să mă obișnuiesc.

Asistenta ridică patul și o ajută pe Ana să stea în șezut, apoi dădu ușor așternuturile la o parte. Piciorul se termina sub genunchi, într-un ciot bandajat. Fiindcă i se făcu rău, asistenta trase repede așternuturile la loc.

— Lasă-mă acum, te rog, zise Ana în timp ce asistenta o învelea în pături ca să nu mai tremure.

Avea nevoie să jelească singură. Înainte să plece, doctorul îi administră un sedativ. Era semi conștientă când un străin cu ten închis la culoare intră în salon.

— Ești real? întrebă ea.

— Da, Ana. Sunt real.

Simți căldura mâinii cu care îi ștergea lacrimile de pe obraji. Ar fi vrut să îl atingă, dar trupul îi era greu ca plumbul din cauza medicamentelor. Alunecând într-un somn adânc, ultimul lucru pe care îl auzi fu vocea sa mângâietoare.

— Doamne, tu ai atins ochii orbilor și le-ai dat vedere... ai vindecat șchiopii și ai înviat morții. Doamne, mă rog să îi deschizi ochii Anei, să îi dai viață din plin, să o ridici să poată merge înaintea Ta...

Fără să facă vreun efort, Ana începu să se simtă mai bine. Într-o dimineață, când asistenta îi schimba cămașa, Ana o întrebă:

— Cine este arabul înalt care vine uneori la mine în salon?

— Nu este pastorul tău?

— *Ce* pastor? Eu sunt evreică. Nu am pastor. Și sigur nu este rabinul meu.

Asistenta ridică din umeri.

— Așa i-a spus asistentei-șefe. Ne-a arătat documentele de capelan. Probabil a ajuns la tine în salon din greșeală.

Dar după ce plecă asistenta, Ana își aminti că îi spusese pe nume.

La scurt timp după ce o transferară într-un spital de recuperare, Ben se întoarse. Părea extrem de abătut. Se aplecă peste scaunul ei cu rotile într-o îmbrățișare ciudată. Ana așteptă, știind că aducea vești și că i le va spune când se va simți pregătit. Se așeză pe marginea patului, cu fața spre ea.

— M-am gândit că poate vrei să știi că suntem pe urmele materialelor folosite în atentat. Am găsit gruparea responsabilă de atac. Am făcut o razie la sediul lor acum câteva zile și multe arestări. Știu că asta nu o va aduce pe Rahela înapoi, nici pe ceilalți douăzeci de oameni care au murit, dar se va face dreptate, Ana.

Își întoarse scaunul spre fereastră, privind în gol sufletele zdrobite, rănite, ca al ei, care șchiopătau pe terenul de antrenament.

— De ce am supraviețuit, Ben? De ce nu a trăit Rahela? De ce nu a trăit nepoțica mea?

— De ce am supraviețuit eu în locul lui Jake și al celorlalți? zise Ben cu vocea gâtuită. Numai Dumnezeu știe răspunsul.

Ana își aminti figura neclară a nepoțelei pe ecranul ecografului, bătăile regulate ale inimioarei. Copila Rahelei. A Rahelei și a lui Ari.

— Ari! zise cu voce tare, lovită brusc de amintirea lui. Ben, unde este Ari? Tocmai mi-am dat seama că nu îmi amintesc

să îl fi văzut. A venit să mă vadă la spital? Amintirile mele din primele săptămâni sunt vagi.

Pentru că Ben nu răspunse, Ana întoarse scaunul ca să îl vadă.

— Ben, unde este Ari?

Ezită mult timp. Când în sfârșit îi întinse mâna și o cuprinse cu a lui, simți un fior de frică.

— Spune-mi!

— Ari e terminat, Ana. Nu îți imaginezi...

— Ba îmi imaginez, foarte ușor! Știu cât de mult o iubea omul ăsta pe Rahela! Te rog spune-mi că Ari e bine!

— Da, e bine... dar nu de mult timp.

Ben îi eliberă mâna și se ridică, se duse la fereastră și se uită afară, așa cum făcuse și ea.

— Se învinovățește pentru ceea ce s-a întâmplat. Zicea că ar fi trebuit să o ducă el pe Rahela cu mașina la clinică. Se încăpățânează să creadă că ar fi încă în viață dacă nu ar fi pus munca pe primul loc. Nimeni nu se poate înțelege cu el. Durerea și disperarea... îl copleșesc, îl consumă. Ne-a fost teamă că are să-și ia viața sau, mai grav, că ia arma și măcelărește niște palestinieni nevinovați cum a făcut Baruch Goldstein la Mormântul Patriarhilor. Ari avea aceeași privire, ca și când ar fi vrut să ucidă pe cineva ca să se răzbune, nepăsându-i dacă moare și el. Nu mai avea nimic de pierdut. Când a dispărut pentru vreo două zile, am fost extrem de îngrijorați. L-am pus sub urmărire. Apoi, l-am convins să vină să lucreze pentru agenție.

— Ben, nu! Te rog... nu poți să îl lași să facă așa ceva! Nu Ari!

Ar fi vrut să se ridice din scaun să îl oprească, dar nu avea cum.

— Nu ai idee cât de afectat a fost înainte de dispariție sau cât de rece și gol când l-am găsit. Nu mai este omul pe care îl știi, Ana. Nu mai este arheologul erudit, încântat să descopere trecutul. I s-au încălcat limitele și este un alt om. E convins că a dat greș, nereușind să își protejeze persoanele iubite, să le ofere siguranță.

— Dar soluția nu este să lucreze pentru tine. Nu vezi că ceea ce caută de fapt este moartea? Încă încearcă să se sinucidă, numai că de data aceasta prin agenție.

Ben se întoarse de la fereastră și se uită la ea.

— Te înșeli. În cazul lui Ari, asta este soluția. Știu, pentru că și eu m-am simțit la fel după ce am văzut tancul lui Jake în flăcări. M-a străfulgerat un gând rapid: „Doamne, mulțumesc că nu am fost eu", și acum trebuie să trăiesc tot restul vieții mele cu vina acelui gând, împreună cu vina faptului că sunt în viață când ar fi trebuit să mor cu toți ceilalți. Știi foarte bine despre ce vorbesc, Ana.

Privirea lui era dură, crudă. Într-adevăr știa.

— După moartea lui Jake, continuă Ben, aproape că și eu mi-am pierdut mințile, ca Ari. Și tu, și eu, îți amintești? Eu m-am angajat la agenție. A fost modul meu de a riposta. M-a ajutat. M-a vindecat. Și pe Ari îl va ajuta.

— Îl va *ajuta*? Învățându-l să ucidă? Este arheolog, profesor!

Ben se așeză din nou pe marginea patului.

— Jur că nu am ucis niciodată pe nimeni, Ana, decât în război. Implicarea mea în agenție a salvat vieți.

— Te rog... nu-l poți lăsa să facă acest lucru! Nu este corect să te folosești de durerea și furia unui om ca să-ți împlinești scopurile.

— Nu înțelegi, Ana. Într-o asemenea slujbă, este greu să te bazezi pe un om care șovăie în momente critice și care începe să-și pună motivația la îndoială. Dar un om care nu se teme de moarte este mult mai în siguranță, indiferent dacă tu sau eu suntem de acord cu motivațiile lui.

— Deci vei înhăma ura lui Ari ca pe un bou în jug?

Ben nu o slăbea pe Ana din ochi.

— Vrei să îmi spui că tu nu îi urăști, Ana?

Nu răspunse. Simțea mult mai mult decât ură.

— M-am gândit eu.

Ben se ridică și se îndreptă spre ușă.

— Faptul e consumat, Ana. E deja consumat. Ari a început pregătirea acum trei săptămâni. Fusese în armată într-o unitate de comando, deci era oricum pe jumătate pregătit. Și învață cu ușurință limbi străine, după cum bine știi. Vorbește araba perfect.

— Mă tem pentru el, Ben.

— Dacă nu face lucrul acesta, dacă nu are ocazia să riposteze, atunci mă tem *eu* pentru el.

Hotel Golani, Israel – 1999

Când Ana sfârși povestea, Abby înghețase. Toată mânia pe care o simțise când se năpustise în cabană pălise, înțelegând ușor-ușor cât de mult avuseseră de pierdut Ana și Ari. Își aduse aminte seara în care luaseră cina cu familia Richman și cum se uitase Ari la micuța Ivana în timp ce vorbea despre terorismul palestinian. Ivana avea cam aceeași vârstă pe care ar fi trebuit să o aibă și fetița lui. Abby rămăsese mută.

— Deci, vezi tu, l-am pierdut și pe Ari, zise Ana. Îl iubesc ca pe fiul meu, dar a devenit un străin acum cinci ani, pe care nu-l mai cunosc. Misiunea aceasta de urmărire l-a adus pentru prima dată înapoi într-un sit arheologic de când a murit Rahela. Când eram la Cezareea, în prima zi, și l-am rugat să țină discursul în locul meu, n-am crezut că o va face.

Abby își aminti brusc surprinderea Anei în dimineața când coborâse din autobuz purtând pantalonii scurți și bluza pe care i le împrumutase Ari.

— Am purtat hainele Rahelei! Ce greu v-a fost, Ana. Îmi pare rău. Nu mi-a spus... nu mi-am dat seama.

— Nu trebuie să îți pară rău. Îmi pare bine că ți le-a împrumutat. În toți acești ani, nu m-a lăsat nici pe mine, nici pe altcineva să ne atingem de lucrurile ei, deci a fost un semn bun. Ai aproape aceeași mărime ca ea, același păr negru... numai că ea îl purta lung.

Abby se uită din nou la fotografie, clipind printre lacrimi.

— E atât de frumoasă. Par atât de fericiți.

— Participarea lui Ari la aceste săpături este un răspuns la rugăciune. Întorcându-se la slujba pe care a îndrăgit-o cândva, a găsit vindecare, așa cum am găsit eu la Gamla. Am văzut încântarea crescând zilnic în ochii lui, cu fiecare săpătură.

— Am observat și eu, recunoscu Abby. Mai ales de când am început săpăturile la vila romană... când am găsit mozaicul.

— Da, mozaicul! Toată viața am săpat prin ruine ca să pot dovedi că acest pământ a aparținut cândva strămoșilor noștri evrei. Acum, aceste simboluri creștine pe podeaua unei case evreiești demonstrează că unii dintre strămoșii noștri au crezut în Ieșua, Mesia! Ari a văzut asta cu ochii lui. Dumnezeu a folosit pavelele de mozaic, frântura de muncă de care este pasionat, ca să îi demonstreze că Rahela avea dreptate, că Ieșua a fost evreu. Și că El este Mesia evreilor pe care L-au așteptat strămoșii noștri. Și asta nu e tot, continuă Ana. Nevoit fiind să stea pe lângă tine, Ari a auzit mesajul lui Cristos. El știe că Rahela a crezut în aceste lucruri. Înainte de moartea ei, nu a zis niciodată că e credincios, nu a cerut să fie botezat, dar s-a dus cu ea la biserică.

Se opri.

— O, Abby, te rog, iartă-mă că nu ți-am spus. Te rog să mă crezi că a fost de dragul lui Ari. Și te rog să nu îl uiți în rugăciuni.

Abby se ridică și primi îmbrățișarea ei.

— Sigur că te iert, Ana. Sigur că te iert.

— Atunci, dacă ești liberă mâine seară, ieși cu prietena ta la cină? Aș vrea să cunoști pe cineva.

Abby se gândea numai la Ana și la fiica ei după ce se întoarse în cameră. Dacă s-ar fi întâmplat vreodată ceva cu vreunul dintre copiii ei, Abby știa că durerea ar fi fost de nesuportat. Neputând să doarmă, calculă cât era ora în Indiana, apoi ridică telefonul și sună acasă.

— Alo!

Era soțul ei, Mark.

Simți că inima îi bate să îi sară din piept. Deschise gura, dar nu ieși niciun cuvânt.

— Alo? repetă el.

— Hm... Emily este? reuși în cele din urmă să întrebe.

Cu vocea atât de gâtuită, n-avea cum s-o recunoască.

— Doar ce a ieșit să ia o pizza. Vrei să te sune ea înapoi?

Auzindu-i vocea lui Mark, se lupta să oprească ploaia de amintiri, ca și când ar fi vrut să respingă un roi de albine. Unele o înțepau dureros de rău. La facultate, kilometri întregi stătuseră hotar între ei, prietenia lor consumându-se în mare parte la telefon. Cândva adorase sunetul vocii lui de bariton și puterea cu care îi transmitea mângâiere și energie, ca o cafea cremoasă și tare, într-o dimineață de iarnă. Își aminti patul de cămin în care stătea în timp ce vorbea cu el, învelită în pătură, privind zăpada care cădea afară pe fereastră și așteptând să vină primăvara, când urma să se căsătorească.

— Alo...? zise iarăși Mark. Alo, ești acolo?

Își dădu seama că îl făcuse să aștepte destul de mult.

— Sunt Abby, zise ea în cele din urmă. Nu trebuie să mă sune înapoi. Voiam doar să îi amintesc că o iubesc... în caz că a uitat.

Puse ușor receptorul înapoi în furcă, înecându-se în lacrimi. Așa începea Mark conversațiile lor telefonice. *Voiam doar să îți amintesc că te iubesc... în caz că ai uitat...*

Capitolul 20

Ierusalimul de Est, Israel – 1999

— Abby, aș vrea să ți-l prezint pe bunul meu prieten Ahmed Saraj... Ahmed, ea este Abby MacLeod, din America.

— Bună, mă bucur să te cunosc, zise Abby, dând mâna cu el.

În clipa în care Ahmed deschise ușa să le salute și îi văzu chipul frumos sculptat și tenul gălbui, presupuse că este străinul arab care o vizitase pe Ana la spital. Era cam de aceeași vârstă cu Ana și o salutase cu o îmbrățișare caldă. Deși era îmbrăcat în stil vestic, tot semăna cu un șeic arab.

— Ahmed este pastorul comunității de credincioși unde merg eu, îi explică Ana. El m-a învățat să merg... dar nu într-un singur mod.

Ahmed le invită în casa care semăna foarte mult cu a lui Marwan, numai că avea mai multe camere terminate. Împărțea casa cu fiul cel mai mic, Ibrahim, cu nora Safia și cu frumoasa nepoțică de cinci ani, Nada. De cum se așeză, copilul se cățără în poala Anei și aproape că numai în brațele ei stătu toată seara. Când Safia îi anunță că cina este gata, Nada și Ana regretară despărțirea. Abby realiză dintr-odată că Nada era probabil bebelușul pe care îl adusese Ahmed Anei la spital.

Safia întinsese mâncarea pe o față de masă pe podea și toți mâncară pe covorașe și perne dispuse de jur împrejurul ei. Abby se servi cu garnitură de cușcuș, miel și pită proaspătă, împreună cu o varietate de salate orientale delicioase care îi plăceau foarte

mult de când era în Israel. Ahmed spuse binecuvântarea, o rugăciune creștină în numele lui Isus.

— Probabil că voi părea ignorantă, zise Abby când începură să mănânce, dar întotdeauna am crezut că toți palestinienii sunt musulmani.

— Cei mai mulți sunt, zise Ahmed, dar sunt și câțiva palestinieni creștini în Israel. Credința lor în Cristos datează de multe secole. Din păcate, familia mea nu a făcut parte din această minoritate. Eu am fost crescut în credința islamică.

— Spune-i lui Abby cum ai devenit creștin, îl îndemnă Ana.

Ahmed râse.

— Prin ușa din spate, s-ar putea spune. Tatăl meu lucra ca grădinar la o biserică creștină din Muntele Măslinilor, aici în Ierusalim. Bunicul meu a avut grijă de domeniul acestei biserici înaintea tatălui meu cu mult timp în urmă, de când s-a înființat biserica. A fost o mare onoare pentru noi să păstrăm această slujbă, o onoare pe care eu, fiul cel mai mare trebuia să o moștenesc într-o zi. Dar eu eram mult mai interesat să ascult ce se întâmpla în misteriosul sanctuar decât să tai arbuști și să smulg buruieni. Așa că, ori de câte ori aveam ocazia, crăpam ușa și ascultam. Primul mesaj pe care l-am auzit a fost despre dragostea lui Dumnezeu. I-am văzut chipul reprezentat pe un crucifix în fața bisericii. Am aflat că, prin Cristos, puteam să devin copil al lui Dumnezeu, o idee nouă pentru mine. Fusesem învățat că, pentru a câștiga simpatia lui Allah, trebuie să respect cei cinci stâlpi ai islamului: să cred într-unul Dumnezeu; să mă rog de cinci ori pe zi; să postesc în luna Ramadanului; să dau pomană la săraci și să împlinesc *Hajul* sau pelerinajul la Mecca în timpul vieții. Fusesem învățat că rugăciunea mă va duce până la jumătatea drumului spre Dumnezeu, că postul mă va aduce până la ușa palatului Său și că pomenile îmi vor asigura intrarea acolo. Dar era o învățătură greșită. Dumnezeul creștinilor deja deschisese larg ușa palatului Său prin Isus Cristos, îndepărtând tot păcatul care îmi stătea în cale. Ca să intru, tot ceea ce aveam de făcut era să mă căiesc și să cred.

Ahmed era un om fascinant. Se mișca natural, cu demnitate și grație; gesturile sale erau ca ale unei altețe regale. Abby nu stătuse niciodată în prezența unui prinț sau a unui rege. Cu toate acestea, Ahmed era întruchiparea lor. Nici urmă de mândrie, ci de Duhul lui Dumnezeu. I-ar fi plăcut să îl audă predicând Evanghelia.

— Până la urmă, un preot foarte amabil a proptit ușa deschisă pentru mine, continuă Ahmed. Mi-a oferit gratuit educație la școala pe care o sponsoriza ordinul lor religios. A fost o decizie dificilă pentru tatăl meu. Știa avantajele pe care mi le va aduce educația vestică, o educație pe care el nu și-ar fi permis-o. Dar în aceeași măsură, se temea că mă va îndepărta de strămoșii mei. Bineînțeles, n-avea idee că eu fusesem deja atras de Cristos și mesajul Său despre har.

Era atât de fascinată de povestea lui Ahmed, încât uitase să mănânce. Luă câteva guri de mâncare și îl lăsă și pe Ahmed să mănânce înainte să îl întrebe:

— Familia ta s-a supărat pentru că până la urmă ai devenit creștin?

— Nu mai sunt fiul lor. M-au jelit ca și când aș fi murit. Nu mai vorbesc cu mine.

— Este un preț mare pe care îl plătești pentru credința ta, zise Abby.

— Da. Dar Dumnezeu mi-a dat alți frați și surori în Cristos, spuse el, zâmbind spre Ana. În primul rând, am avut privilegiul să o cunosc pe fiica Anei, Rahela. Doar după moartea ei tragică am cunoscut-o pe Ana...

Tel Aviv, Israel – 1994

Ana nu mai lua medicamente care să îi afecteze capacitatea de a gândi. Într-o după-amiază, chipeșul străin arab intră în camera ei din spitalul de recuperare. Știa că nu este un înger, ci un bărbat în carne și oase. Un bărbat palestinian, dușmanul ei.

— Cine ești? întrebă ea. Nu te cunosc. De ce tot vii aici?

— Sunt Ahmed Saraj. Am fost prieten cu fiica ta. Am botezat-o pe Rahela în credința creștină.

— *Ce* ai făcut?

— Sunt pastorul bisericii ei.

— Ieși! Ieși și nu te mai întoarce!

Pentru că nu dădu semne de plecare, Ana căută cu privirea după ceva cu care să-l lovească. Nu avea pe ce să pună mâna.

— Înțeleg cum te simți...

— Cum îndrăznești să îmi spui tu mie cum mă simt! strigă Ana. *Habar n-ai*! Unul dintre ai tăi mi-a ucis fiica!

— Ba da, Ana, știu, zise Ahmed blând. Unul dintre ai tăi mi-a ucis soția.

Ana știa că vocea lui nu răsuna de furie și răutate ca vocea ei. Vedea durerea și bunătatea din ochii lui de abanos, dar își închise inima. Ahmed se apropie de ea.

— Când tatăl soției mele era pe moarte, s-a dus la el în Hebron să-l îngrijească. Armatele de comando israeliene au făcut o razie în casa greșită, în căutare de teroriști. Nu s-au uitat. Pur și simplu și-au descărcat mitralierele asupra locatarilor. Nada și tatăl ei au fost uciși pe loc.

Cuvintele lui, felul demn și blând cu care le rostise o mișcară profund. Oricum nu voia să aibă nimic de a face cu el, însă, când îi vorbi din nou, fu mai puțin vehementă.

— Ieși sau sun pe cineva să te scoată afară.

Încercă să își împingă scaunul spre telefon, dar avea frâna pusă. Era prea răvășită ca să își amintească de unde se debloca.

— Voiai să știi de ce am tot venit să te văd, zise el.

— Nu îmi pasă de ce ai venit. Vreau să pleci!

— Aș vrea, dar nu pot... am venit pentru că Dumnezeu mi-a spus să vin.

— E ridicol să spui așa ceva!

Ahmed traversă încet salonul și se așeză pe scaunul vizitatorilor, cu fața spre scaunul cu rotile. Se aplecă înainte, cu coatele pe genunchi, astfel încât ochii lor să fie la același nivel. Intensitatea și compasiunea din ochii lui o dezarmară.

— Ori de câte ori mă rog pentru tine, Ana, de fiecare dată Dumnezeu îmi vorbește din același verset din Scriptură, care se află în Psalmi: „Cât de scumpă este bunătatea Ta, Dumnezeule! La umbra aripilor Tale găsesc fiii oamenilor adăpost."

La auzirea cuvintelor spuse cândva de Jake, o invadară lacrimile. Nu le mai auzise rostite cu voce tare de la moartea Rahelei. De unde știa acest om? Își îngropă fața în mâini și se puse pe plâns.

— Știam că mesajul este pentru tine. Putem să avem încredere în dragostea infailibilă a lui Dumnezeu, Ana.

O lăsă singură să poată jeli, dar se întoarse a doua zi dimineața.

— Am venit să te ajut cu recuperarea fizică, o informă el. Înțeleg că vărul tău are treabă și că soția lui locuiește în Galileea. Le-am spus că mi-ar plăcea să vin în fiecare zi și să lucrez cu tine. Am experiență cu astfel de terapii.

Ana îi întoarse spatele.

— Nu vreau ajutorul tău.

— Știu, zise el blând, dar tot ți-l ofer.

Prinse mânerele scaunului cu rotile și eliberă frânele.

— Evreii și arabii sunt dușmani, zise Ana.

Ahmed oftă.

— Legea „ochi pentru ochi" ne-a orbit pe toți. Ceea ce caută cu ardoare popoarele noastre și nu pot găsi este harul.

A fost prima dintre multele zile pe care Ahmed le-a petrecut cu ea. Odată instalată proteza, Ana avea nevoie să își fortifice mușchii atrofiați, să se acomodeze cu piciorul cel nou, să învețe să meargă.

— Este imposibil, plângea ea într-o zi, după a o suta nereușită. Nu mă voi obișnui niciodată. Este prea greu.

Încă o dată, Ahmed o ajută să se ridice.

— Odihnește-te puțin, Ana, apoi încercăm din nou.

— Nu. Renunț. De ce să merg?

— De dragul Rahelei. Te-a iubit foarte mult. Ea ar vrea să fii din nou întreagă.

— Rahela nu mai este și nu îmi pasă dacă merg sau nu. Pot să îmi țin cursurile și în scaun cu rotile. Nu voi mai face săpături, deci de ce să îmi mai bat capul?

— Trebuie să mergi de dragul ginerelui tău.

— Ce legătură are cu Ari? El și-a dat demisia de la institut. Nici măcar nu a venit să mă vadă.

— Atâta timp cât vei fi în acest scaun, îi vei reaminti ceea ce s-a întâmplat. Trebuie să mergi, ca Ari să te poată privi fără remușcări, ca să se poată ierta. Trebuie să îți continui viața și să te întorci la arheologie ca să nu se învinovățească pentru că ți-a distrus cariera. Dacă nu faci asta pentru tine, atunci fă-o pentru el. Rahela l-a iubit. Acum este un om distrus, iar Rahela ar vrea să fie din nou un om normal.

Ușor-ușor, mușchii Anei se întăreau din ce în ce mai mult. Progresiv, se obișnui cu piciorul artificial. Învăță să meargă. Ana ajunse cu greu la o înțelegere cu Ahmed. Pe măsură ce se convingea că se poate sprijini pe el, învăță și să capete încredere în el. Când se simțea slabă, el era puternic; când durerea o copleșea, se purta cu milă; când se simțea singură, îi era prieten. Oricât de mânioasă și deprimată ar fi fost, Ahmed îi întorcea întotdeauna cuvintele aspre cu vorbe blânde. Se obișnuise și cu discursurile sale insistente. Vorbea despre Cel Sfânt așa cum vorbea și Jake despre Ieșua, Mesia, la fel ca Rahela.

— De ce tot vii la mine, acum că pot să merg? îl întrebă Ana trezindu-se cu el la ea acasă, într-o după-amiază.

— Pentru că nu mi-am terminat treaba. Trebuie să înveți un lucru și mai important decât mersul.

— Ce? zise ea nervoasă.

— Vino cu mine la o plimbare și îți voi spune.

Ana avea de pus note la niște teste, de scris subiectele pentru un examen, de revizuit niște notițe pentru curs. Nu avea timp de joacă. Dar Ahmed îi și luase haina din cuier. I-o întinse să se îmbrace.

— Bine, doar până la magazinul din colț și înapoi, zise ea, luându-și cârjele. Oricum trebuie să cumpăr cafea. Nu mai am deloc.

Luară liftul până în hol și se lăsară întâmpinați de răcoarea zilei de primăvară. Norii pufoși, gri și briza umedă îi aminteau de ziua în care văzuse prima dată ruinele cetății Gamla împreună

cu Ben. Atitudinea lui Ahmed oficială, neobișnuită transforma plimbarea într-un eveniment important.

— Bine, ce trebuie să învăț? întrebă ea șchiopătând.

— Trebuie să înveți să ierți.

Cuvintele o loviră în sufletul ei rănit, ca o săgeată înfiptă drept în țintă.

— Chiar dacă ți-ar crește un alt picior, zise Ahmed, tot nu vei fi întreagă până când nu vei învăța să ierți. Înverșunarea te va roade până la ultima suflare de viață și te va distruge. Este ca și când ai turna apă sărată și amară pe o plantă. Te vei usca ușor și vei muri.

— Tu i-ai iertat pe soldații care ți-au ucis soția? îi întrebă ea direct.

— Da. A trebuit, din aceleași motive. Dumnezeu a trimis pe cineva în viața mea cu același mesaj pe care ți-l spun eu acum.

— Nu cred că ucigașii merită să fie iertați.

— Crima, ura și răzbunarea sunt parte a naturii noastre decăzute. În prima generație după cădere, fratele și-a ucis fratele. Și Dumnezeu este la fel de sătul de crimă și de ură ca noi. Ce să facă? Să ne distrugă? Scopul Lui este răscumpărarea lumii.

Ana se uită la Ahmed surprinsă.

— Exact același lucru îl spunea și Jake mereu.

Ajunseră la magazinul micuț din colț, iar Ana luă o jumătate de kilogram de cafea de pe raft. După ce o plăti, se întoarseră la apartament.

— Am trăit aceleași războaie și conflicte pe care le-ai trăit și tu, Ana, numai că de cealaltă parte. Poporul meu și-a pierdut libertatea. Familia m-a renegat. Soția mea a fost ucisă cu bestialitate. Povara lipsei iertării pe care am cărat-o pe umeri a fost la fel de mare ca cea pe care o porți și tu. Am fost sclavul ei, m-a mutilat. Până la urmă, am obosit. Tu nu ai obosit?

Ana nu răspunse. Ajunseră la bloc și Ahmed îi deschise ușa. Urcară liftul în tăcere. Intrând în sufragerie, el încă aștepta tăcut răspunsul ei.

— Ba da, șopti ea, printre lacrimi. M-am săturat. Spune-mi ce să fac.

— Fă bilanțul, Ana. Adună tot ce ți-au făcut. Contabilizează toate datoriile pe care dușmanii le au la tine și anulează-le.

Ahmed stătu lângă ea și plânse împreună cu ea, până când ura și mânia ieșiră la suprafață.

— L-au ucis pe Jake, pe Rahela și pe nepoțica mea! L-au distrus pe Ari. Mi-au furat familia, viața, viitorul!

— Acum, iată ce este iertarea, spuse el blând. Nu înseamnă să uiți, nici să spui că este totul în regulă, pentru că nu este! Iertarea este anularea datoriei, ruperea ei, ștergerea contului. Numai tu poți să faci toate acestea. E datoria ta. Poate gândești că astfel îi eliberezi, că scapă și ai dreptate. Dușmanii tăi *nu* merită. Dar, atunci când ierți, descoperi că nu pe ei îi eliberezi, ci pe tine.

— Nu pot. Este imposibil. Nu am atâta putere sau bunătate să îi iert.

— Găsești puterea de a face acest lucru numai dacă îți aduci aminte că Dumnezeu a făcut același lucru pentru tine. Ți-a adunat toate relele, ți-a anulat toate datoriile pe care le aveai față de El. Exact ceea ce faci în fiecare an de Iom Kipur. Vii la scaunul de judecată al lui Dumnezeu și descoperi că și tu meriți să mori. Când Isus a stat pe scaunul de judecată înaintea Sanhedrinului evreiesc, a fost nevinovat. Cu toate acestea, ei I-au găsit vină și L-au condamnat. De ce? Cum de s-a întâmplat așa ceva? Pentru că vina pe care i-au găsit-o a fost de fapt a ta. A fost ca și când ar fi îndreptat degetul dreptății lui Dumnezeu spre tine, dar Cristos S-a oferit să stea în locul tău și să moară pentru păcatele tale. A devenit țapul ispășitor în locul tău. Așa că Dumnezeu a rupt registrul păcatelor. Da, Scripturile spun că El „nu ne face după păcatele noastre, nu ne pedepsește după fărădelegile noastre". Numai prin jertfele de la Templu se putea realiza acest lucru. Iom Kipur regla conturile în fiecare an. Dar sângele mieilor și țapilor nu puteau să ia păcatele noastre pentru totdeauna. De aceea a fost nevoie de jertfa animalelor din nou și din nou. Dreptatea lui Dumnezeu cerea viață de om pentru viață de om. Cristos a fost omul. Citește profețiile lui Isaia: „Dar El era străpuns pentru păcatele noastre, zdrobit pentru fărădelegile noastre. Pedeapsa care ne dă pacea a căzut peste El, și prin rănile Lui suntem tămăduiți."

— Știu că nu merit iertare, spuse Ana.

— Nici dușmanii tăi nu o merită. Nu este drept. Nu este corect. Dar aceasta este definiția harului, iertarea nemeritată. Întotdeauna îl costă totul pe cel care o oferă, dar nimic pe cel care o primește. Pe Dumnezeu L-a costat Fiul Său. În timp ce îl răstigneau, Isus a zis: „Abba, iartă-i."

Mâinile cu care își acoperi fața îi căzură pe lângă ea. Se uită la Ahmed uimită și surprinsă.

— Sunt cuvintele pe care le-a spus Rahela înainte să moară... Vorbeam chiar înainte să explodeze bomba și m-a întrebat dacă știu ce a spus Ieșua în timp ce Îl răstigneau. După explozie a încercat să îmi dea răspunsul. A spus: „Abba, iartă-i..."

Ahmed o luă în brațe și o ținu strâns.

— Este foarte normal, nu? Rahela voia mai mult decât orice să semene cu Isus, să arate harul Său. Cred că voia să spună aceste cuvinte și în dreptul teroristului palestinian. Ucenicii lui Isus trebuie să răspândească harul Său. Așa se împlinește răscumpărarea lui Cristos. Lumea nu va crede niciodată în harul lui Dumnezeu până nu îl va vedea demonstrat în viața noastră.

Cisiordania, Israel – 1999

Când Ahmed rosti cuvintele știu că erau și pentru ea. Nu avea să se elibereze niciodată de mânie și amărăciune dacă nu îl ierta pe Mark.

— Unde... cum încep? întrebă ea.

— Începi rugându-L pe Cristos să te ierte, zise Ahmed. Odată ce Duhul Său locuiește în tine, îți va da tăria de a-i ierta pe ceilalți.

— Nu sunt sigură nici măcar că pot să dau ochii cu Mark încă.

— Vrei să scapi de durere și mânie? întrebă Ana.

Abby încuviință din cap.

— Da. M-am săturat să mă simt așa. Aș vrea să... să simt din nou bucurie.

— Atunci, iartă-l, Abby. Chiar dacă nimic nu se va schimba în ceea ce îl privește pe soțul tău, ceea ce este foarte probabil, persoana pe care iertarea o va elibera ești tu.

Când veni vremea să plece, Ahmed o îmbrățișă pe Ana și o sărută de plecare. Abby văzu afecțiunea pe care cei doi o aveau unul pentru celălalt. Amândoi erau urmașii lui Cristos; crucea Lui era puntea peste hăul dintre evrei și palestinieni, unindu-i. Anularea datoriei, încheierea socotelilor era singura soluție pentru menținerea păcii cu dușmanii, pe termen lung. Era soluția pe care o oferea Isus.

— Harul lui Dumnezeu este forța cea mai puternică din univers, Abby, zise Ahmed. Odată ce noi, urmașii lui Cristos, o vom duce peste tot în lume, va avea puterea de a învinge ura, prejudecățile și păcatul. Chiar de a răscumpăra omenirea.

Capitolul 21

Hotel Golani, Israel – 1999

— Ce-ar fi să începi prin a-l ierta pe Ari? o întrebă Ana întorcându-se la hotel.

— E bine să îi spun că știu că este spion?

— Da, cred că da. Spune-i cum ai aflat.

În cabana lui Ari, lumina era aprinsă. Abby îl vedea prin fereastra îngustă, stând la masă în blugi și în tricou, lucrând la calculator. Bătu la ușă.

— Pot să intru un minut?

— Sigur că da.

Nu era nici prietenos, nici circumspect.

— Eu... hm... trebuie să îți spun ceva, zise ea după ce-i deschise ușa.

— O, ce anume?

— Știu că ești agent guvernamental. Știu că este misiunea ta să mă urmărești... că lucrezi pentru aceiași oameni pentru care a lucrat și Ben.

Se așternu o tăcere lungă, timp în care Ari o privea cu ochi mari, indescifrabili.

— De unde ți-a venit ideea asta? zis el într-un final.

— Marwan mi-a arătat mașina care m-a urmărit de la casa lui la hotel, alaltăieri seară. La început, când mi-a spus că ești spion, nu l-am crezut. Așa că am rugat-o pe Ana să îmi spună adevărul... și mi-a spus.

Ari tot nu răspundea. Redevenise agentul secret rece, insensibil, pe care îl cunoscuse la începutul săpăturilor, nu arheologul entuziasmat în care se transformase încet-încet, pe măsură ce scoseseră din pământ vila romană. Înțelegea la ce se referise Ana când vorbea despre pierderea lui Ari. Nici lui Abby nu îi plăcea omul care devenise. Se întreba dacă și pe ea o schimbase înverșunarea pe care ea o simțea față de Mark.

— Știu că este adevărat fiindcă știu că Ana nu m-ar minți, zise Abby. Mi-a spus că ești ginerele ei.

Îi făcu semn să se așeze, apoi se așeză și el pe scaun la birou, vizavi de ea. Tot nu zicea nimic.

— Vreau să îmi spui adevărul, zise Abby. Jaful de la mine de acasă a fost parte a acestui scenariu?

— Nu mi s-a dat informația aceasta, zise el rigid. Pot doar să spun că, dacă a fost, au căutat dovezi ale implicării tale... sau pentru că au vrut să verifice dacă ai contactat pe cineva.

— Mi-ai citit e-mailurile?

Pentru că nu răspunse, Abby luă foc.

— Dacă ai făcut ceva care îmi pune copiii în pericol, jur că...!

Că... ce? Că se va răzbuna? Exact ce făcea Ari. De asta se făcuse agent. Dacă ea simțea atât de multă ură față de oamenii care doar îi amenințaseră familia, oare ce simțea Ari, care își pierduse soția și copila nenăscută? Putea să-i înțeleagă dorința arzătoare după răzbunare. Și Ana pierduse tot ceea ce iubea, însă găsise o putere mai mare decât ura sau răzbunarea. Găsise puterea de a ierta.

— Este datoria mea, zise Ari încet. Nu mi-am făcut decât datoria.

Abby trase aer adânc ca să se calmeze.

— Știu că nu mă crezi, dar nu am avut nicio legătură cu moartea lui Ben.

Ari ridică ușor din umeri. Stând rezemat în scaun, cu o mână odihnită pe birou, se juca cu tastele de la laptop și vorbea.

— Nu contează ce cred eu. Mi s-a încredințat misiunea să te urmăresc, așa că asta am făcut.

— Încerc să găsesc tăria de a te ierta pentru că mi-ai invadat intimitatea... pentru că m-ai folosit atunci când m-ai luat în brațe și eu am plâns...

— Te înșeli, zis el tăios.

Se ridică drept în picioare și se uită direct în ochii ei, fără să o slăbească.

— Dacă te-am folosit atunci, nu a fost în felul în care crezi tu. Am fost trimis să duc la capăt o sarcină, în calitate de profesionist. Trebuia să fiu dur cu tine, să te presez, să te sperii dacă era nevoie. Nu trebuia să las sentimentele personale să îmi stea în cale. Dar, pentru prima dată în carierea mea, am eșuat. Moartea lui Ben a fost o lovitură dureroasă. Am avut nevoie de mângâiere la fel de mult ca tine în ziua aceea.

Privirea în sfârșit îi cedă și se uită în altă parte.

— Ben mi-a fost mentor, un prieten bun și unchiul Rahelei. Nu îmi imaginez de ce Shur m-a pus pe mine să mă ocup de caz, în aceste circumstanțe. Probabil că avea nevoie de un arheolog ca să fie convingător.

— Stai puțin... lucrezi pentru agentul Shur? Vrei să spui că toată scena aceea în care el mă interoga și ai venit tu să mă salvezi... a fost teatru?

— Dov Shur este șeful meu. A fost și șeful lui Ben.

— Știi de ce a fost ucis Ben?

— Pot să presupun.

Ari se opri, jucându-se din nou cu tastatura calculatorului.

— Ben era un intermediar al procesului de pace. Din câte înțeleg eu, făcea curse cu avionul între israelieni și palestinieni, livrând termenii pe care fiecare dintre părți era dispusă să le ofere pentru pace și concesiile pe care fiecare parte era dispusă să le facă. În ultima vreme au dat mult înapoi, informații din interior ajungeau la grupurile militare care sunt împotriva păcii. Au fost și sabotaje. Ben încerca să afle sursa scurgerii informațiilor. Probabil era foarte aproape.

— Uite ce este, Ari, și eu aș vrea să îl găsim pe ucigașul lui Ben. Dar este o pierdere inutilă de timp să mă urmărești. De ce nu cauți adevăratul ucigaș? Ben spunea că a găsit trădătorul, îți amintești? De ce nu îl cauți și tu?

Ari deveni foarte tăcut.

— Ce vrei să spui?

— Au fost ultimele cuvinte ale lui Ben înainte să moară. A zis că este sigur că există un trădător.

— Mie mi s-a spus că nu a zis nimic înainte să moară.

— Ba a zis! Le-am spus șefului tău și celuilalt agent care m-a interogat la aeroport ce a zis Ben.

— Ce le-ai spus?

— Care au fost ultimele cuvinte ale lui Ben. A îngăimat ceva care semăna cu toarnă sau turna... și a mai spus că există un trădător. Era sigur că există un trădător.

— Nu s-a găsit nici urmă din informațiile pe care le-a avut Ben. Presupunem că le-a luat ucigașul. Dar îl cunosc pe Ben. Dacă ar fi avut dovezi că ar exista un trădător, mai ales după amenințarea cu bomba din Amsterdam, ar fi făcut o copie de rezervă a acelei informații și ar fi ascuns-o undeva. Unul dintre motivele pentru care te-am urmărit a fost în eventualitatea că ai avea acea informație și că ai fi încercat să i-o dai cuiva.

— Dar Ben nu mi-a dat nimic.

— Ai putea să o ai și să nu știi, zise el încet. Dar bănuiesc că ți-au căutat bine prin lucruri? Știu că au căutat și în avion.

— Adică spui că poate mi-a dat-o mie?

Un astfel de gând o speria pe Abby.

— Cum ar arăta oare această informație? Un microfilm? Un CD?

— Nimic care să țină de tehnologie. Ben nu ar fi avut timp. Dacă ți-a dat ceva, trebuie să fi fost în avion.

— A stat chiar lângă mine tot timpul, mai puțin când...

Abby se opri, prea șocată și speriată să își termine propoziția. *Era* implicată și ea în toată treaba aceasta. Fusese implicată până-n gât.

Ari o luă de umeri, aproape că o durea strânsoarea lui.

— Mai puțin când? Spune-mi!

— Biblia... am găsit niște notițe ciudate în ea... și Ben mi-a împrumutat Biblia când eram în avion.

— Arată-mi!

Ari o luă de mână și o ridică în picioare, grăbindu-se să ajungă în camera ei de alături. Când scoase Biblia din rucsac, îi tremurau mâinile.

— Tora, suspină Ari. Ai zis că a îngăimat ceva care semăna cu toarnă sau turna... oare să fi zis Tora?

Abby își dădu seama că, printre suspine și gemete, nu auzise bine ultima silabă.

— Da. Exact așa a zis.

— Arată-mi însemnările.

Abby le găsise împrăștiate prin Psalmi. Deschise acolo și o răsfoi, ridicând Biblia în lumină până când găsi câteva dintre literele respective.

— Aici... zise ea, dându-i Biblia lui Ari.

Își puse ochelarii ca să o cerceteze de aproape.

— Arată ca un cod de modă veche despre care am auzit că folosește capitole și versete din Scriptură, zise el.

— Poți să îl descifrezi?

— Numai dacă știu care este versetul cu care a început Ben. Altfel, sunt doar însemnări întâmplătoare, unele chiar momeli care pun în dificultate și prelungesc rezolvarea electronică. Capitolul și versetul-cheie din Scriptură îți spun cum să îl decodifici.

— Nu sunt sigură că înțeleg. Cum găsim versetul-cheie?

— Cred că Ben ți l-a spus în cursul discuției voastre. Îți amintești să-ți fi spus vreun verset?

Abby se străduia să își amintească, dar, din cauza încordării, memoria ei era goală.

— Când am decolat, recita ceva din psalmi pentru că eu eram foarte speriată, iar el...

— Nu.

Ari clătină din cap, nerăbdător.

— Mai târziu, în timpul zborului. După ce ați stat de vorbă. După ce a fost sigur că nu ești implicată în atentatul cu bombă. După ce s-a hotărât să pună codul în Biblia ta. Când a împrumutat-o?

— A luat-o cu el în spatele avionului când s-a dus să se roage cu ceilalți bărbați.

— După aceea, a citat vreun verset?

Abby închise ochii, încercând să se întoarcă la momentul din avion, să și-l imagineze pe Beniamin Rosen pe scaun lângă ea, să își amintească ceea ce spusese. Trecuse aproape o lună. Citise multe versete din Scriptură de atunci.

— Îmi pare rău... nu-mi amintesc.

Pe fața lui încruntată întrezări mânia și frustrarea.

— O iau eu, te rog, zise el, ridicând Biblia. Shur va vrea să o deslușească pe calculator. Acesta este numărul meu de pager. Sună-mă și lasă-mi un mesaj dacă îți amintești și altceva.

Însă, după ce Ari îi dădu cartea de vizită și plecă, începu să se întrebe dacă procedase bine. Cine l-a ucis pe Ben intenționase să saboteze procesul de pace. Ari îi ura pe palestinieni pentru că îi uciseseră soția și copilul. Chiar ei îi mărturisise că nu credea în intențiile lor de pace, nici acum, nici altădată.

De ce șeful lui nu îi spusese lui Ari care fuseseră ultimele cuvinte ale lui Ben? Oare pentru că și el îl suspecta pe Ari Bazak că ar fi trădător?

Excavări la Degania – 1999

Abby fu foarte surprinsă să îl vadă pe Ari a doua zi dimineața la săpături, ca toți ceilalți. Continuă lucrările la vilă ca și când nu ar fi fost nimic altceva decât un arheolog. Acestea erau ultimele lor zile de lucru. Lui Abby îi părea rău că se terminau. Spre dimineață, Ana strânse grupul în jurul ei pentru a le ține ultimele cursuri.

— Am văzut că Israel a fost o națiune aflată în criză pe vremea Domnului Isus, începu ea. Oamenii care au locuit aici au suferit opresiunea dușmanilor. Am vorbit despre farisei, saduchei și zeloți, despre felul în care au răspuns ei la criză, prin retragere, compromis și răzbunare. Când a apărut Mesia care le fusese promis, toate cele trei grupări au ratat venirea Lui din cauza așteptărilor greșite, care i-au indus în eroare. Vedeți voi, toți așteptau să îi elibereze de dușmanii lor, romanii, continuă ea. Dar Isus a știut că adevăratul dușman care ne ține legați nu „cutreieră străzile", ci este în noi, este propria noastră natură păcătoasă. Isus a extins harul lui Dumnezeu întregii omeniri. Este cheia care ne eliberează din sclavie, cheia Împărăției.

De unde stătea, Abby îi vedea atât pe Ari, cât și pe Marwan, în picioare în părți opuse ale grupului de voluntari care se adunase. Marwan avea mâinile în buzunar, Ari brațele încrucișate pe

piept, dar aproape aceeași expresie pe fețele lor. Niciunul nu era dispus să ierte. Amândoi ar fi vrut să atace dușmanul și să-i răzbune pe cei dragi. Între ei, socotelile nu vor fi niciodată încheiate. Își aminti cuvintele lui Ahmed, strategia „ochi pentru ochi" îi orbea pe amândoi.

— Pacea între semeni nu se câștigă prin victorii militare, le spuse Ana. Se câștigă atunci când arătăm harul lui Dumnezeu unii altora. Pacea cu Dumnezeu nu vine din faptele noastre bune sau prin respectarea unui set de reguli și ritualuri, nici prin jertfe. Jertfa care aduce pacea a fost deja adusă de Isus Cristos; prețul pentru răscumpărarea noastră a fost plătit deja. Urmașii lui Isus primesc har fără să îl merite, fără să îl cumpere. În schimb, ei sunt purtătorii acestui har, care arată lumii răscumpărarea Sa. Am descoperit aici două case foarte diferite; una luxoasă, cealaltă foarte săracă. Mulți conducători, printre care și romanii, și-au construit împărății pe spatele poporului. Dar Împărăția lui Isus este total diferită de toate împărățiile pământești. Conducătorii acestei Împărății nu stăpânesc peste supuși, ci sunt slujitorii acestora. Nu își construiesc bogății și putere pe seama celorlalți, ci, ca un păstor, își dau viața de bunăvoie pentru oile lor. Împărăția Lui, pacea Lui vine când ne iertăm datoria unii altora, așa cum a fost iertată și datoria noastră. Am fost învățați să ne rugăm: „Vie Împărăția Ta, facă-se voia Ta pe pământ". Adică în conformitate cu planul și designul lui Dumnezeu. Aș vrea să închei citindu-vă un verset din Psalmi, zise Ana. Să fie pentru voi ca o aducere aminte a unității în Cristos: „Iată, ce plăcut și ce dulce este să locuiască frații împreună!"

La auzul versetului din Scriptură, Abby tresări ca și când cineva ar fi luat-o de umeri și ar fi scuturat-o. Asta era! De cum îl rosti, Abby recunoscu versetul-cheie al lui Beniamin Rosen. I-l citise înainte să îi dea înapoi Biblia. Trebuia să îi spună lui Ari neîntârziat.

Dar, când îl privi din nou, un ghimpe de suspiciune îi strânse inima. Dacă Ari era ucigașul, versetul nu ar ajuta la rezolvarea misterului care cuprinsese împrejurările morții lui Ben.

Abby nu știu ce să facă.

Se tot gândi la dilema ei, în drum spre hotel, în timp ce făcea duș, ascultând ce discutau ceilalți voluntari la prânz. În drum

spre casă, trecând pe lângă cabana Anei, își dădu seama că ea, mai mult decât oricine altcineva, ar vrea ca ucigașul lui Ben să fie prins. Bătu la ușa ei.

— Te rog, iartă-mă că te întreb ceva atât de sensibil, zise Abby în timp ce Ana o invita înăuntru, dar am nevoie să știu răspunsul tău. Cred că am cheia care rezolvă crima lui Ben. Am avut-o de fapt tot timpul, dar nu am știut. Dar acum nu știu cui să i-o încredințez. Ultimul lucru rostit de Ben a fost că există un trădător.

Abby trase adânc aer în piept, apoi zise:

— Luând în calcul că Ari simte ce simte despre pacea cu palestinienii, este posibil... crezi că ar fi putut avea vreo legătură cu moartea lui Ben?

Ana nu răspunse cu mânie sau șocată. Stătea pe brațul fotoliului cu privirea în covor, căzută pe gânduri. Îi luă mult timp, dar, când răspunse, rosti cuvintele cu siguranță absolută.

— Nu. Nu este posibil. Dragostea lui Ari pentru Ben este mai puternică decât ura lui pentru dușmani.

— Mulțumesc, răsuflă ușurată Abby și o îmbrățișă pe Ana împăcată. Atunci Ari îl va găsi pe ucigașul lui Ben.

Abby se grăbi să ajungă înapoi la cabana ei și bătu la ușa lui Ari. Nu primi niciun răspuns, așa că încercă mânerul și văzu că era încuiată. Avea draperiile trase. Se hotărî să îi lase un bilet, pe care îl prinse în tocul ușii, în care îl ruga să treacă pe la ea de cum se întoarce. Apoi se întoarse în camera ei și așteptă.

Încercă să-și citească meditația, dar nu ajunse prea departe când își dădu seama că nu mai avea Biblie. Se ridică în picioare, luând la pas camera îngustă, aruncându-și privirea pe fereastră de câte ori trecea pe lângă ea, cu ochii după Ari. Dintr-odată își aminti de cartea de vizită pe care i-o dăduse cu numărul lui de pager. Abby scotoci în buzunarul pantalonilor pe care îi purtase cu o seară în urmă, apoi formă repede numărul. Robotul îi spunea să lase un mesaj după bip.

— Ari, sunt Abby. Mi-am amintit versetul lui Ben! Sună-mă cât de repede poți!

Cu puțin timp înainte de cină, cineva bătu la ușa ei. O deschise, așteptând să îl vadă pe Ari și dădu cu ochii de Dov Shur,

agentul de la aeroport, cu părul cărunt și cârlionțat și mustața ca din reclamele la lapte. Era îmbrăcat în haine obișnuite, pantaloni și haină sport, fără cravată, cu legitimația prinsă la buzunar. Zâmbea și flutura biletelul pe care i-l scrisese lui Ari, purtându-se mult mai prietenos decât atunci când îl cunoscuse.

— Bună ziua, sunt Dov Shur, șeful lui Ari. Nu se întoarce, mă tem. Nu mai are rost să te urmărească dacă știi cine e. Pot să intru?

Abby se dădu la o parte și îi făcu loc să intre. Dov Shur închise ușa în spatele lui, vârî biletul în buzunar, apoi trase scaunul de sub masă și se așeză.

— Orice aveați nevoie să îi spuneți lui Ari, puteți să îmi spuneți și mie. Știu totul despre codul pe care Ben l-a scris în Biblia dumneavoastră.

Abby nu putea vorbi. Nu îl cunoștea pe acest om, iar apariția subită o neliniștea. Doar acum câteva ore îl suspectase pe Ari că ar fi fost trădător... cu atât mai mult pe acest străin. Până va ști sigur, se hotărî să nu aibă încredere în nimeni. Informația îl costase pe Ben Rosen viața.

— Nu... nu era nimic... important, se bâlbâi așezându-se pe pat. Doar o întrebare despre podeaua de mozaic pe care am găsit-o.

Se înclină din scaun, cu o privire sinceră, plină de remușcări.

— Am venit să îmi cer scuze în numele guvernului nostru pentru că v-am ținut sub urmărire. Aveați dreptul la intimitate, iar noi am încălcat acest drept.

Abby oftă ușurată.

— Cel mai mult m-a supărat spargerea casei mele din Indiana.

— Dar nu am avut nimic de a face cu asta.

Când îi spuse, o privi direct în ochi. Abby se simți atât de eliberată, încât nu putu decât să admită dând din cap.

— Speranța mea sinceră, doamnă MacLeod, este că agentul Bazak v-a explicat totul, că înțelegeți acum de ce am fost nevoiți să vă urmărim și că ne veți ierta.

Abby înghiți în sec.

— Bineînțeles. Deja i-am spus lui Ari că l-am iertat.

— Mulțumesc.

Bărbatul se lăsă pe spate în scaun, părând să se relaxeze puțin.

— Beniamin Rosen a fost unul dintre cei mai buni oameni ai mei... și un bun prieten. Aș face orice să îl găsesc pe ucigașul lui. Presupun corect că și dumneavoastră ați fi disponibilă să ajutați la găsirea ucigașului său?

— Da, desigur.

— Bine. Atunci aș vrea să vă rog să faceți ceva pentru noi. Aș vrea să îl sunați pe prietenul dumneavoastră palestinian, Marwan Ashrawi, și să îl invitați să vină aici.

— Dar de ce?

— Ca să pot vorbi cu el. Știa de undeva că Ari este agent. Trebuie să știu de unde are informația.

Abby ezită, nedorind să fie implicată în vreun fel în problemele palestinienilor și ale israelienilor. Marwan avea încredere în ea. Îi spusese că luaseră masa împreună ca semn al acestei încrederi.

— Nu cred că pot să fac acest lucru, spuse ea.

Shur suspină.

— Nu mă înțelegeți greșit, am putea să fim aspri cu Ashrawi fără ajutorul dumneavoastră dacă am vrea. L-am fi putut ridica deja pentru interogatoriu. Azi a fost la sit, nu? Mă tem că, dacă l-am încolți, ar nega că v-ar fi spus vreodată ceva. Dar dacă sunteți și dumneavoastră aici de față ca martor... ei bine, nu ar mai putea nega, nu?

Abby era confuză. Nu putea gândi. Simțea că e ceva în neregulă.

— Vă rog, doamnă Abby, o rugă agentul Shur. Vreau să vorbesc cu el într-un mediu neamenințător. Aș prefera să nu fiu nevoit să îl târăsc la secție.

Abby își aminti ce îi povestise lui Marwan despre fiul său reținut și interogat fără motiv. Nu ar fi vrut ca Marwan să treacă printr-o scenă la fel de umilitoare, dar tot îi era greu să își dea acordul.

— Nu îi știu numărul de telefon, zise ea.

Agentul Shur căută în buzunarul hainei sport și scoase o bucată de hârtie cu un număr scris pe ea. Apoi trase telefonul la marginea mesei, ca să poată ajunge la el.

— Dacă vrea să știe de ce îl chemi, poți să îi spui că are legătură cu Ari Bazak, ceea ce e adevărat. Nu trebuie să îi spui că sunt eu aici.

Abby simțea că ceva nu este în regulă în ceea ce îi cerea să facă, dar totodată intuia că nu are de ales. S-ar simți și mai rău dacă l-ar aresta pe Marwan și l-ar interoga cu forța. Trăgând adânc aer în piept, formă numărul.

— Marwan, sunt Abby, zise ea când acesta răspunse la telefon. Ai putea, te rog, să vii până la hotel acum? Aș vrea să te rog ceva.

— Ce s-a întâmplat?

— Aș prefera să nu spun la telefon. Este legat de ceea ce am vorbit în seara aceea. Stau în cabana numărul doisprezece.

Îi luă mult timp lui Marwan să răspundă. Abby aproape spera să o refuze.

— Bine, zise el până la urmă. Dă-mi douăzeci de minute.

— Nu te simți în regulă că ai făcut acest lucru, nu-i așa? zise Shur după ce închise telefonul.

Avea o voce miloasă.

— Înțeleg. Dar, te asigur că, dacă Ashrawi are o explicație logică pentru ceea ce știe, atunci totul va fi bine.

— Marwan mi-a spus că face săpături în fiecare vară de mai mulți ani. Poate că a auzit că Ari renunțase. Știu că au fost zvonuri despre asta, pentru că și dr. Voss le-a auzit.

— Vedeți dumneavoastră? zise Shur, sunt sigur că există o explicație rezonabilă și că apoi domnul Ashrawi va fi liber să plece.

Dar, în timp ce așteptau, încercând să discute diverse cu agentul Shur, Abby își dădu seama că nu-și putea explica de unde știa Marwan despre Beniamin Rosen. Regreta profund că se implicase în toate astea și că probabil îl trădase pe Marwan, când cineva bătu la ușă. Agentul Shur îi făcu semn să răspundă.

— Mulțumesc că ai venit, Marwan, îi zise ea când îl văzu. Intră.

Se dădu la o parte ca să îi facă loc să treacă, apoi închise ușa. Când se întoarse spre agentul Shur, acesta avea un pistol îndreptat spre ei.

— Nu țipați, zise el icnind. Stați jos pe pat și nu scoateți o vorbă.

Dar Abby deja căzuse pe pat fără să vrea pentru că i se înmuiaseră genunchii. O undă de șoc o trecu ca un fulger. Shur îi înfipse lui Marwan arma în ceafă, căutându-l repede de arme, apoi îl împinse pe pat lângă Abby. Toată culoarea de pe fața lui Marwan pălise. Se ruga ca Shur să înceapă interogatoriul despre Ari și să termine cât mai repede, fără să îi prelungească teroarea. Shur se uită la ceas. Când în final puse întrebarea, nu avea nicio legătură cu Ari.

— Ai venit cu mașina? întrebă el încet.

Marwan încuviință.

— Este parcată afară?

— Da.

Trecură minute lungi, timp în care Shur se așeză din nou pe scaun, așteptând. Nu zicea nimic, însă ținea ferm arma îndreptată spre ei. Abby tremura din cap până în picioare. Simți frica încolțind și în inima lui Marwan, care aștepta lângă ea. Respira neregulat și greu.

— De ce... vru să întrebe Marwan, dar Shur îl reduse la tăcere trăgând piedica și îndreptând arma spre fața lui.

În acest gest, Abby observă pentru prima dată că Shur purta o pereche de mănuși foarte subțiri.

Dintr-odată, știu fără urmă de îndoială că Shur era trădătorul care îl ucisese pe Beniamin Rosen. Asta încercase Ben să îi spună, nu că *sigur* există un trădător, ci că *Shur* era trădător.

— O, Doamne! șopti ea.

O trecură valuri de greață și răceală.

— Îmi pare rău, Marwan, nu am știut.

— Dar ți-ai fi dat seama, spuse Shur cu glas scăzut și rece. Ți-ai fi amintit până la urmă versetul pentru codul lui Ben și ți-ai fi dat seama.

Oftă și dădu din cap ca și când i-ar fi părut rău cu adevărat.

— Ar fi trebuit să mergi acasă când ți-am prădat casa, doamnă MacLeod. Ar fi fost cel mai înțelept lucru.

Abby se lupta să nu vomite, holbându-se la țeava căscată a pistolului. Shur avea de gând să o omoare. Gândul morții nu era atât de înspăimântător ca așteptarea, întrebându-se ce va simți. O durea gâtul chinuindu-se să respire. Mai trecură câteva minute de agonie până când Shur se uită din nou la ceas, apoi vorbi.

— Gata, Abby. Aș vrea să îți dai jos pantofii, să dai la o parte așternuturile și să te întinzi în pat, te rog.

— Nu... înainte să rostească tot cuvântul, Shur era deja în picioare înfigând arma în ceafa lui Marwan.

— Hai!

Nu ridică vocea. Nu era nevoie. Cu mâini tremurânde, se chinui bâjbâind să își desfacă sandalele, apoi trase așternuturile și se întinse pe cearșaf.

— Îmi pare rău... îi șopti lui Marwan din nou.

— E rândul tău, îi spuse Shur lui Marwan. Dă-ți jos pantofii și întinde-te lângă ea.

— Refuz, zise Marwan. Poți foarte bine să mă omori și să terminăm.

Nu clipi nici măcar când îi înfipse țeava puștii în cap.

— O, *va veni* și moartea, zise Shur rece, dar poți alege: amant sau violator. Cum crezi că se vor simți soția și copiii tăi?

Marwan închise ochii. Făcu ce îi spusese Shur, se întinse pe spate lângă Abby.

Shur se întoarse înapoi pe scaun, cu mâna liberă începând să dibuie prin buzunarele hainei după ceva. Urmărindu-l, Abby se întreba dacă ea sau Marwan sau poate amândoi împreună ar trebui să facă vreo mișcare. Doar nu putea să țină arma ațintită asupra a doi oameni în același timp, nu-i așa? Marwan era într-o formă fizică mult mai bună decât agentul burtos, cu umeri rotofei. Nu aveau nimic de pierdut dacă încercau, oricum ar fi murit amândoi.

Dar, înainte să apuce să îi dea vreun ghiont lui Marwan, Shur scoase din haină o pereche de cătușe.

— Ridicați brațele deasupra capului, le ordonă el. Amândoi.

Prinse un capăt de încheietura mâinii lui Marwan, apoi strecură cătușele pe după grilajul de alamă de la capul patului și cealaltă parte de încheietura mâinii lui Abby. Niciunul nu se putea ridica.

Shur puse arma pe masă și căută din nou în buzunar, scoțând o pungă de plastic în care era o armă mai mică. În timp ce o desfăcea cu grijă, Abby presupuse că era arma cu care îl ucisese pe Beniamin Rosen. Shur o vârî în mâna liberă a lui Marwan.

— Nu te teme, îi zise în batjocură. Nu este încărcată... încă.

Îl forță pe Marwan să o cuprindă cu mâna și să strângă trăgaciul ca să aibă amprentele lui, apoi i-o luă. Când Shur scoase un set de gloanțe din buzunar ca să o încarce, Abby începu să ofteze. Știa că va muri prima. Shur va face să pară că fuseseră amanți, că Marwan o ucisese și apoi fusese oprit de Shur când încerca să fugă. Abby închise ochii și începu să se roage. Nu pentru scăpare, era prea târziu pentru așa ceva, ci pentru iertare. Știa că nu o merită decât dacă îl ierta și ea pe Mark, dar mai știa și că Dumnezeu era plin de milă.

O, Doamne, Te rog, iartă-mă, se rugă ea în gând. *Îmi pare atât de rău pentru că...*

Dintr-odată, ușa cabanei se deschise larg, împinsă cu piciorul de afară.

— Lasă arma, Shur! strigă cineva.

O explozie asurzitoare de foc de armă umplu camera. Abby țipă și se cuibări lângă Marwan căutând protecție. Auzi sunetul de pahare sparte și de așchii rupte. Dacă era rănită, nu simțea nicio durere.

Când împușcăturile încetară, deschise ochii larg și îl văzu pe agentul Shur căzând încet-încet la pământ. Arma pe care o încărcase îi alunecase din mână și se prăbușise la pământ cu câteva secunde înaintea lui. Cioburile de geam spart umpluseră covorul.

Ari Bazak stătea în prag, cu arma în mână.

— Sunteți bine? îi întrebă.

— Da... cred, zise Marwan, tremurând.

Abby suspina prea greu ca să poată răspunde. Ari se așeză lângă ea, pe marginea patului și o luă în brațe. Tremura din tot corpul, la fel ca ea.

— Este în regulă, o liniști el, lipită strâns de el cu brațul liber. Totul va fi bine.

Capitolul 22

Hotel Golani, Israel – 1999

Abby îndesă ultimele lucruri în valiză și îi închise ușor capacul.

— Cred că asta e tot, spuse ea, aruncând o ultimă privire prin cameră.

— Uite, stai să te ajut.

Ana se așeză pe capac ca Abby să îi poată închide fermoarul. Când terminară, cele două prietene se căutară cu privirea.

— Sunt atâtea lucruri pe care aș vrea să le spun, zise Abby, luând mâinile Anei. Un simplu „mulțumesc" nu prea e de-ajuns. Nu cred că mi-aș fi revenit vreodată din... necazul meu... fără ajutorul tău.

După schimbul de focuri, mai mulți agenți roiseră prin camera lui Abby, după ce Ari terminase. Chemaseră o ambulanță pentru Shur, apoi măturaseră camera după dovezi, luându-le declarații ei și lui Marwan, apoi punând cap la cap frânturile de evenimente. Mai târziu, Abby se retrăsese în cabana Anei, mutându-și lucrurile în camera goală de alături, pentru ultimele patru zile de excavări. Acum, mult prea repede, venise timpul să își spună la revedere.

— Mă bucur că am putut să ajut, zise Ana, îmbrățișând-o. Îmi pare rău că a trebuit să fii martoră la partea violentă a țării mele nu o dată, ci de două ori. Să sperăm că următoarea vizită pe care o vei face în Israel va fi una fără evenimente. Până atunci, promiți să te rogi pentru pace în Ierusalim, așa cum ne-a îndemnat regele David în Psalmi?

— Da, promit că mă voi ruga.

Ana îi dădu drumul, iar Abby ridică valiza de pe pat și o puse pe podea.

— Mă voi ruga și pentru Ari, zise Abby. Îmi pare rău că nu am avut ocazia să îmi iau la revedere.

— Am fost ieri pe la el, zise Ana.

— Ce mai face?

— Încă încearcă să își revină după schimbul de focuri. A fost un șoc mare să afle că propriul său șef era un trădător și un ucigaș. Cu atât mai greu să îndrepte arma spre prietenul său și să tragă. Dar, cu toate astea, va fi bine.

— Nu i-am mulțumit niciodată lui Ari pentru ce a făcut. După evenimente, lucrurile s-au agitat... iar eu am fost varză.

— Cine nu ar fi, zise Ana, după o asemena atingere a morții.

Abby își puse geanta de voiaj pe podea, lângă valiză, și oftă.

— Se spune că în asemenea momente viața îți trece rapid prin fața ochilor, dar mie nu mi s-a întâmplat așa, deși am fost sigură că voi muri. Dacă a fost un lucru în viața mea care să-mi fi dat o perspectivă nouă, atunci aceste săpături la care am participat sunt acel lucru. Am privit timpul și istoria din perspectiva lui Dumnezeu, ceea ce m-a ajutat să înțeleg cât de scurtă este viața de fapt... și cât de importantă. Se poate sfârși foarte repede. A mea aproape se sfârșise.

— Jake zicea că viața este darul lui Dumnezeu pentru noi. Ar trebui să ne bucurăm de ea și nu ar trebui să o irosim nicio secundă înecând-o în amărăciune. Îi plăcea foarte mult privirea de ansamblu pe care descoperirile mele arheologice o aduceau.

— Și mie. Mă tot gândesc la toate straturile civilizației, toți acei oameni ca Lea și Ruben care au trăit și au murit, lăsând în urmă amintirea vieții lor. Fiecare au avut rolul lor în planul lui Dumnezeu... iar acum e rândul meu. Ceea ce las în urmă depinde numai de mine, nu-i așa?

Ana încuviință din cap.

— Ai hotărât ce vei face când vei ajunge acasă?

— Nu... nu prea. Știu că vreau să îmi asum rolul meu în planul lui Dumnezeu... și în Împărăția Lui. Doar că încă nu știu ce anume.

— Îți va arăta El. Între timp, ai grijă să nu te împotmolești încercând să găsești un scop în tot ceea ce ți se întâmplă. S-ar putea să nu vezi niciodată unde se potrivește aventura soțului tău în planul lui Dumnezeu, de exemplu, așa cum s-ar putea ca nici eu să nu înțeleg niciodată pe deplin de ce a trebuit să îi pierd pe Jake și pe Rahela. Suntem prea aproape ca să putem avea privirea de ansamblu.

— Cred că înțeleg ce spui, zise Abby încet. Când Lea a murit la Gamla, probabil nu a înțeles de ce țara ei era nimicită și poporul risipit.

— Probabil că nu. Numai la o distanță de două mii de ani începem să vedem care a fost planul lui Dumnezeu, de a vesti Împărăția Sa în toată lumea. Nu pot cuprinde un plan atât de vast, tu poți, Abby?

— Nu, șopti ea. Depășește puterea mea de înțelegere.

— Dar știi ce mă uimește și mai mult? ridică Ana vocea discret. Lui Dumnezeu îi pasă profund de fiecare om în parte. Acum două mii de ani, a comandat podeaua de mozaic cu un anumit scop. Apoi, a ținut-o ascunsă în pământ în tot acest timp așteptând să fie descoperită de Ari vara *aceasta*. Atât de mult ne iubește Dumnezeu. Acum înțelege și Ari. Știe că descoperirea acelei podele este cu mult mai mult decât o coincidență. Este darul lui Dumnezeu pentru el, prin care i-a arătat că viața și credința Rahelei sunt parte din imaginea de ansamblu.

Cineva se auzi bătând în ușă. Portarul venise să ducă bagajele la taxiul care aștepta. La gândul că trebuia să își părăsească prietena, ochii lui Abby se umplură cu lacrimi.

— O, Ana... îmi este atât de greu să îmi iau la revedere.

— Atunci hai să nu ne luăm la revedere. Hai mai bine să ne spunem *Șalom*.

O luă pe Abby în brațe pentru ultima oară.

— Șalom, draga mea prietenă. Pacea lui Dumnezeu să fie cu tine. Și fie ca fața Lui să strălucească mereu peste tine.

Aeroportul Lod, Israel – 1999

Avionul în care se îmbarcase Abby trebuia să părăsească Israelul la scurt timp după miezul nopții. Încă plângea când taxiul ieșea din parcarea hotelului spre aeroport și Ana îi făcea cu mâna din prag. Acum era aproape ora 11:00, iar Abby era epuizată. Se gândi că poate măcar de data aceasta va putea dormi în avion.

În terminal, se așeză la o coadă lungă de pasageri care așteptau verificarea bagajelor. Asculta fără interes întrebările agenților.

— Aveți pachete pentru altcineva? V-ați făcut singuri bagajele? Le-ați avut tot timpul în vizor de când le-ați făcut?

Se gândea la Ana, Ari și Marwan, care erau nevoiți să trăiască permanent cu suspiciune și teamă. Cu siguranță se va ruga pentru pacea Ierusalimului.

În sfârșit, îi veni rândul să îi fie verificată valiza. Tânărul agent îi făcu semn să vină în față. Dar, înainte ca Abby să aibă ocazia să ridice geanta pe masă, auzi vocea lui Ari în spatele ei.

— Este în regulă. Poate să treacă. Este cu mine.

Îi puse scurt mâna pe umăr.

Ari îi arătă agentului legitimația, apoi omul puse valiza lui Abby în cărucior împreună cu celelalte. Îi luă geanta de umăr și se îndreptară în tăcere spre poarta de îmbarcare. Se opri ca să arate din nou legitimația când trecură prin punctul de securitate al aeroportului. Găsi apoi două locuri într-un colț izolat al secțiunii de plecări.

— Cum ești? o întrebă el într-un final. Ți-ai revenit?

— Da, așa cred. Ana mi-a fost de mare ajutor. Dar tu?

Ridică din umeri făcând un gest indecis.

— Dov Shur a murit în drum spre spital, zise el încet.

Abby își așeză mâna pe dosul mâinii lui.

— Nu ți-am mulțumit că mi-ai salvat viața.

O privi direct în ochi pentru prima dată.

— Cu plăcere. Mă bucur că am ajuns la timp.

— Poți să îmi spui cum de ai ajuns... chiar la timp? întrebă ea.

Oftă ușor, apoi zise:

— M-am dus la arhiva agenției ca să caut înregistrarea pe care au făcut-o când te-au interogat, după moartea lui Ben. M-am gândit că poate ai citat versetul din Scriptură în timpul interviului cât l-ai avut proaspăt în memorie. Caseta lipsea. La fel și transcriptul ei. Nu exista nicio explicație, pur și simplu... dispăruseră! Am aflat că agentul Kol, unul dintre cei care te-au interogat, fusese desemnat pentru o misiune sub acoperire și nu putea fi contactat. Celălalt agent era Dov Shur. L-ai înțeles greșit pe Ben când a zis „Tora", așa că m-am întrebat dacă nu cumva ai înțeles greșit și restul. Ar fi putut fi oare *„Shur* este trădător", în loc de *„sigur* există un trădător"? Tocmai mă hotărâsem să mă întorc și să te întreb când am primit mesajul tău pe pager. Am încercat să dau de Shur, dar nimeni nu știa unde este, așa că am cerut întăriri... Atunci m-am rugat să ajung la timp.

— Mulțumesc, Ari.

Primi mulțumirile încuviințând din cap.

Studiindu-l, știind că probabil nu-l va mai vedea niciodată, Abby simți conflictul care avea loc între cei doi bărbați atât de diferiți care se luptau în Ari Bazak. Se întreba care bărbat va câștiga, arheologul sau agentul secret. Apoi, văzu că purta pe cap o yarmulke. Întinse mâna să o atingă.

Zâmbi timid și o dădu jos, vârând-o în buzunar.

— Cred că am uitat de ea. Am fost la biserică în seara aceasta, cea la care mergeam împreună cu Rahela. Am vorbit cu un vechi prieten al ei, Ahmed Saraj.

— Mă bucur.

— Da, și eu.

— Deci, ce vei face pe mai departe, Ari? întrebă ea încet.

— Ei bine, sunt oficial în concediu până când agenția va termina investigația.

Zâmbi firav.

— Ana zice că voi avea astfel destul timp să o ajut cu publicația pentru descoperirile de la Degania.

— Podeaua de mozaic?

— Da.

Zâmbetul îi umplea fața.

— Este o descoperire foarte neobișnuită, știi, un simbol creștin într-o casă de evrei din primul secol. Va reprezenta o descoperire foarte importantă.

Difuzorul îi întrerupse brusc, anunțând zborul lui Abby. Se ridicară amândoi.

— Înainte să pleci, zise Ari, am ceva pentru tine.

Scoase o cutie mică, învelită în hârtie simplă.

— Este un cadou din partea mea și a Anei. Nu îl deschide acum. Așteaptă să ajungi în avion. O, și trebuie să îți înapoiez Biblia.

O scoase din buzunarul hainei.

— Ai putut să descifrezi mesajul lui Ben?

— Foarte ușor, odată ce am știut versetul. Poftim, nu ne mai trebuie.

— Vreau să o păstrezi, zise ea, împingând-o ușor înapoi în mâinile lui.

— Biblia ta? Abby, știu cât de importantă este pentru tine...

— Te rog, vreau să ți-o dau ție. Ca să îți amintească de mine.

Ari o primi, apoi o îmbrățișă scurt.

— Nu te-aș putea uita vreodată... Șalom, Abby.

— Șalom, șopti ea.

Abby era liniștită când se îmbarcă în avion și își prinse centurile de siguranță. Se simțea ciudat de calmă, având în vedere că se pregăteau de decolare, apoi avionul bubui pe pistă și se ridică de la sol. Când ajunseră în sfârșit în aer, deschise darul de la Ari și Ana, îndepărtând ambalajul cu atenție ca și când ar fi vrut să îl mai folosească.

În cutia de bijuterii era o pietricică de mozaic verde, care atârna de un lănțișor de aur. Îl ridică și și-l puse la gât. Înăuntru era învelit un bilețel cu scrisul de mână al Anei: *O părticică din tabloul lui Dumnezeu care să îți aducă aminte că răscumpărarea Lui se dezvăluie lumii prin noi, cu fiecare gest de har în parte.*

Ultima legătură a zborului lui Abby, de la New York până la aterizarea în Indianapolis, îi păru mai lung decât zborul

din Israel la New York. Era nerăbdătoare să își revadă copiii și fericită că, atât Emily, cât și Greg veneau să o ia de la aeroport. Când păși de pe rampa de debarcare, le căută fețele în mulțime. Dar, când în sfârșit depistă o față cunoscută, nu fu nici a lui Emily, nici a lui Greg.

Era soțul ei, Mark.

Abby se opri pe loc, înghețând. O văzuse și Mark, dar și el rămase pe loc. Avea privirea serioasă, ochii întrebători, triști.

Tati s-a schimbat, insistase Emily, și într-adevăr cumva arăta altfel, mai puțin sigur pe el, mai vulnerabil. Îi amintea de absolventul de matematică, serios, de care se îndrăgostise acum douăzeci de ani, nu de pretențiosul director IT care devenise.

Abby o luă ușor spre el, oprindu-se la câțiva centimetri. Lui Mark îi mijiseră lacrimi în ochi, pornind apoi în jos pe obraji. Nu le șterse.

— Bună, Abby.

Mângâie lănțișorul Rahelei cu degetele, amintindu-și de planul de neînțeles al lui Dumnezeu.

— Bună, reuși să îngaime. Apoi, lacrimile o năpădiră și pe ea.

Alte cărți publicate la editura Casa Cărții:

Căminul mult visat, de Lynn Austin
Când o lume întreagă ne desparte, de Lynn Austin
Dorie, fata pe care nu o iubea nimeni, de Doris VanStone
și Erwin W. Lutzer
Fiicele Evei, de Lynn Austin
Flacăra Rezistenței, de Tracy Groot
Fugi, băiete, fugi!, de Nicky Cruz
Ironia sorții, de Jerry B. Jenkins
În vâltoarea apelor, de Lynn Austin
Locul femeii, de Lynn Austin
Niciun loc unde să plângi, de Doris VanStone și Erwin W. Lutzer
Omul ceresc, Fratele Yun și Paul Hattaway
O perlă în nisip, de Tessa Afshar
Pârâul Fermecat, de Lynn Austin
Perechea potrivită, de Lynn Austin
Scorpionul roșu, de Rami Kivisalo și Marko Joensuu
Tărâmuri ascunse, de Lynn Austin
Tot ce ea își dorește, de Lynn Austin
Un nou început, de Lynn Austin
Colecția *Raftul clasic*:
Ben-Hur, de Lewis Wallace
Cămașa lui Cristos, de Lloyd C. Douglas
Cetatea blestemată, de John R. Carling
Coliba unchiului Tom, de Harriet Beecher Stowe
Mândrie și prejudecată, Jane Austen
Quo vadis, de Henryk Sienkiewicz
Seria *Anotimpurile inimii*, de Janette Oke (4 volume)
Seria *Cântecul Acadiei*, de Janette Oke și T. Davis Bunn (5 volume)
Seria *Cronicile de la Fountain Creek*, de Tamera Alexander (3 volume)
Seria *Cronicile regilor*, de Lynn Austin (5 volume)
Seria *Faptele credinței*, de Davis Bunn și Janette Oke (3 volume)
Seria *Focul topitorului*, de Lynn Austin (3 volume)
Seria *Învățuiți de iubire*, de Janette Oke (8 volume)
Seria *Moștenirea din prerie*, de Janette Oke (4 volume)
Seria *Secretul trandafirului*, de Michael Phillips (4 volume)
Seria *Soțiile patriarhilor*, de Jill Eileen Smith (3 volume)
Seria *Soțiile regelui David*, de Jill Eileen Smith (3 volume)
Seria *Trilogia Genezei*, de Kacy Barnett-Gramckow (3 volume)
Seria *Vestul canadian*, de Janette Oke (6 volume)

În curs de apariție:

Seria *The Heritage of Lancaster County*, de Beverly Lewis
Seria *The Restoration Chronicles*, de Lynn Austin
Seria *Shenandoah Sisters*, de Michael Phillips
Seria *Carolina Cousins*, de Michael Phillips

Nimic din întreaga ei experiență ca soție, mamă și profesoară nu o pregătise pentru ceea ce o aștepta...

La patruzeci și doi de ani, Abigail MacLeod e pe cale să-și vadă visul împlinit: dintotdeauna râvnise să participe la săpăturile arheologice din Israel. Cu inima frântă din cauza căsniciei ei distruse, Abby se agață de speranța că această călătorie va aduce puțină liniște în viața ei zguduită din temelii. Martoră inopinată la o tragedie cumplită, Abby este pe punctul de a renunța la tot. Totuși prietenia reconfortantă cu Ana Rahov, arheolog cu experiență, și pasiunea ei pentru fascinanta Țară Sfântă o încurajează să nu renunțe. Spre uimirea ei, ceea ce descoperă dincolo de frumusețile Israelului și dincolo de intrigile din trecut este o istorie plină de confruntări și durere, însă, pe măsură ce lumea tumultuoasă a primului secol din Palestina prinde viață din mijlocul ruinelor, Abby își dă seama că adevăratul refugiu pentru sufletul ei zbuciumat este Cel Atotputernic, Dumnezeul răscumpărării și al iertării.

Lynn Austin este autoarea a numeroase cărți de ficțiune pe teme biblice și istorice, vândute deja în peste 1,5 milioane de exemplare în lumea întreagă. De formație cadru didactic, își petrece timpul scriind și conferențiind. Opt dintre romanele sale istorice au fost premiate cu premiul Christy, iar romanul *Tărâmuri ascunse* a fost ecranizat de Hallmark. Lynn locuiește, în prezent, în Michigan împreună cu soțul ei.

Editura Casa Cărții
ISBN: 978-606-732-030-5
9 786067 320305
www.ecasacartii.ro